

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِلَالِ الْفَتَاوَى فِي الْفَقْهِ الْعَمَلِيِّ

د افغانستان د اسلامي امارت دستوري محکمې
قاضي القضاة او د مرکزی دارالافتاء رئیس

مولانا مفتی نواز محمد ثاقب
په مشورتاً تالیف کی

مکتبۃ نُوُرُ الْقُرْآن

کافی روڈ، کوئٹہ

[illegible]

ددې کتاب د چاپ هر ډول حقوق له موږ سره خوندي دي

نور القرآن علمي اداره

کتاب پېژندنه :-

د کتاب نوم : **بدر الفتاوى فى الفقه الحنفى** درېيم ټوک

تأليف : دافغانستان د اسلامي امارت د مرکزي دارالافتاء علماء

تر نظارت لاندې : دافغانستان د سترې محکمې قاضى القضاة

اودارالافتاء رئيس مولانا مفتي نور محمد شاقب

ترتيب : مفتي مولوى احمد «نوري، ضيائي»

تصحیح او عنوانات : مولوى عبد الاحد «مجروح»

خپرونکي : نور القرآن خپرونډويه ټولنه

النور کتب خانه مارکيټ کاسى رود کوټه

چاپ ځای : لاهور پاکستان

د خپریدو کال : ۲۰۱۵ میلادی د مارچ میاشت

د چاپ شمیر : ۱۱۰۰ عدد

د درہیم توک فہرس

کہ پنځہ کالہ وروسته دشغې دعوه وکړې اوداوايي چې ما په زړه کې دشغ نارہ وکړه څه حکم لري؟ ۱۲

کہ یوه ښځه دچاکورته پناه وروړي اوپه عده وفات کې وي څوک دعویٰ په وکړي دانکاح صحیح کیږي کنه؟ ۱۴

دا جاري دمخکې عشر چې ورکړل سي دا جاري پریسو هم زکات یا عشر سته کنه؟ ۱۶

کومه مخکې چې خرڅه سي تعمیر پکښې جوړسي بیا تقسیم سي، ورته تصرف ویني (۲۸) کاله تیرسي ورته دعوه کولای سي کنه؟ ۱۷

کہ په یوه هیواد کې قتل وکړي ورته په بل هیواد کې قصاص اخیستلای سي؟ ۲۰

کہ دوه طلاقه ورکړي او طلاق نامه ئې نه وي ورکړي طلاق واقع کیږي کنه؟ ۲۴

کہ پلار زامنو ته خپل ټول جايداد تقسیم کړي هغوی ئې قبض کړي بیا یوزوی دیوه مخصوص کورد دعوه کولای سي ۲۶

لوټمار قمند انان چې په زور مالونه چور کړي؟ اسلامي حکومت دامعاوضه ورکوي کنه؟ ۲۸

هغه مالونه چې شرعائې خرید و فروش مباح یا مکروه وي خود دولت دمصلحت په خاطر منع کړي وي

ددغسي دعوه فیصله کول په کومه محکمه کې باید وسي څارنوالی کې مرافعه؟ ۳۰

کہ ښاروالي په خلگو دکانونه جوړکړي وخت پر تیرسي داملکیت ئې دچاگرزي دښاروالي کې

دخلگو؟ ۳۴

کہ څوک دچامخکې پر بل چا خرڅه کړي وخت تیر سي اصلي مالک دعویٰ وکړي وئې گټې

اورد سي مشتري خپلي پیسې له اصلي مالک څخه غوښتلای؟ او اصلي مالک له ده څخه

خوړلي حاصلات غوښتلای سي کنه؟ ۳۹

کہ زوی مسکین وي زکات واخلي بیا له غني پلار سره مرسته کولای سي کنه؟ ۴۱

د دولتي مخکو څخه د اډې، گنج او میله ځای استفاده، کرایه او په اجاره ورکول اودنورو ځایو

خلگ دې ځای ته په راتگ مجبورل څه حکم لري؟ ۴۲

کہ څوک دولتي مخکې قبضه کړي اود ملکیت سند ئې نه لري دولت ئې تري اخیستلای سي؟ ۴۵

- ۴۸.....پہ ولسوالی کہ بلہ جامع جو رہ سی ایا پہ ہفہ کی ہم دجمعی لمونخ صحت لری؟
- ۵۰.....کہ طرفین دمدعی بها مخکی له تصرفہ دامیر پہ امر بند سی ذاصلاتو نقصان بہ دچاپر ذمہ
وی؟
- ۵۱.....دوکانداران کہ دبناروالی تاکلی نرخونو خخہ سرغر او ی کوی خہ سزاء باید ورکولہ سی؟
- ۵۳.....امیر المؤمنین دبیت المال مالک دی کہ متصرف؟ او پہ بیت المال کی خومرہ واک لری؟
- ۵۵.....ہفہ مالونہ چہ انتقال ئی بہر تہ بند وی کہ دولت ئی ونیسی دولت کولای چہ پہ مناسب
قیمت ئی وپلوری؟
- ۵۷.....کہ شوک پہ خپلہ دروان موتر مختہ ورغو خاری تر موتر لاندی سی مہسی پر موتروان دیت
ستہ کنہ؟
- ۵۹.....دھندوانو اونورو ذمیانو بندسوی عبادت خایونہ اسلامی دولت بیرتہ خلاصولای سی؟ او
دولت دلاوار تہ مخکو تصرف کولای سی؟
- ۶۲.....بناروالی کولای سی چہ کرایہ دارانو اومالکانو ترمنخ ددکانو کرایہ و تاکی؟ او بل داچہ
کرایہ دسرقلفی دعوی کوی؟ او بل داچہ کرایہ دار ئی بل کرایہ دار تہ پہ لوپہ کرایہ ورکولای
سی؟
- ۶۵.....کہ باری اوسواری موتر تکرسی دمہیو دیت پر کوم موتروان دہ؟
- ۶۸.....کہ لہ حکومت خخہ دابادئ پہ شرط مخکہ واخلی بیاعذر پینس سی ابادہ نسی بل حکومت
ئی بل چاتہ ورکری ہفہ مالک ئی خرخہ کری دکوم مالک حق کیری؟
- ۷۰.....پر جامو خامک جائز دی کنہ؟ او دھیری بوتی شوک کنسلای سی جواز لری کنہ؟
- ۷۳.....عشر اونصف عشر پہ کومو مخکو کی وی؟
- ۷۴.....کہ مخکہ پہ بیع وفاور کری، پیسی قبض کری، بیرتہ بیع فسخ کری، خہ پیسی مشتری تہ
وصول کری، مخکہ بیرتہ لہ مشتری پہ اجارہ واخلی داجازہ صحیح دہ کنہ اوددی وخت
حاصل دچادی؟
- ۷۶.....دنور محمد ترکی د وخت دمخکو تقسیمات خہ حکم لری چہ دچاشخصی مخکی ئی بغیر
عوض نوروتہ ملکا ورکری؟ او کہ پہ ہغو کی دولتی مخکی ورکری وی ہفہ دچا کیری؟
- ۷۸.....دھندو لہ مخکی بہ دولت خہ شی اخلی کہ خراج؟ نو خومرہ؟

- که قرارداد ديوه شريک په نامه و سې نور استفاده تري کولای سي، که قرارداد دولت کړي وي
پرهغه مال گمرک اخيستای سي، همداسي دموټر د ترازو پيسې پرچادي؟ ۸۱
- اسلامي دولت کولای سي چې د صليب شکل له موټرانو وغيره څخه خراب کړي؟ ۸۵
- چې د جنازي لمونځ و سې دمړي په پټولو کي ځنډ څنگه دي؟ ۸۶
- يوه ولسوالي چې کافي اوسيدونکي ولري د جمعې لمونځ صحت لري کنه؟ ۸۷
- د مجاهد عسکريه هکله (۵) مهيمي پوښتنې او ځوابونه ۸۹
- که په قسطنطنيه څمکه خرڅه سي څه قسطنطونه وصول اوڅه باقي وي وخت تير سي بيا بيع فسخ
کيدای سي؟ که نه فسخ کيږي د کوم قيمت قسطنطونه به ورکوي؟ ۹۳
- د سر قلعي په اړه مفصل بيان، احکام، اقسام او سر قلعي اړوند ټول جزئيات ۹۵
- که د چاپر زوی پور وي، پټ سي، پلار ئې پور وړي ته باغ د (۵) کلويه اجاره وکړي، نو هر کال
نوې اجاري غواړي کنه؟ او که په دې جريان کي زوي پيدا سي، بيرته ئې په پور ادا کولو
مجبور ولای سي کنه؟ ۱۰۳
- که شل کاله مخکې سرای په بيع وفا اخيستي وي بيا خرابه سي نوڅه حکم لري بيع وفاده که
فسخ؟ ۱۰۵
- سيدان او فاروقيان په بيت المال کي حق لري کنه؟ ۱۰۸
- که د کرايي يا سر قلعي دکان نږدې کرايه دار حاضر نه وي مالک کولای چې د معتمد شخص په
حضور دکان د جوړيدو لپاره مات کړي او دهغه مال حساب کړي؟ ۱۰۹
- که د چاپر بل افغانې باندي وي هغه د پور وړي له اجاردار څخه کلداري واخلي په خپل سر ئې
وته کړي پور وړئ د خپلو کالدارو حق ورباندي لري کنه؟ ۱۱۱
- د پير او مريد، د ذکر ونو خلقي، حرکات، اقسام، وغيره په اړه (۷) مهيمي لارښودنې ۱۱۳
- که د چاپه کښت اوښان گډ سي، مالک اوښان راوړي داوښان مالک نه پيدا کيږي؟ که
داوښان د خرڅولو، مالک ته د پيسو ورکولو حکم وي نو د ساتنې د ورځو مصرف به له مالکه
اخلي کنه؟ ۱۲۲
- که د ملک له حاکم سره دعوه وي تر درو محاکمو زيات حق لري کنه؟ ۱۲۳

- که وروڼه په مشترک مال کې ودونه وکړي بیا تقسیم وکړي یو ورور یې واده پاته سي دولور
حق پر نورو لري کنه؟ ۱۲۵
- که څوک موټر واخلي اسناد ئې له مالک سره وي پیسې ئې هم پوره نه وي وکړي په دې وخت
کې ئې مشتري پرېل چا خرڅولای سي کنه؟ ۱۲۶
- په تراویحو کې به بسم الله د هر سورة په سر کې په زوره وایي که دیوه سورة؟ ۱۲۸
- ژوندی حیوان په تاله (وزن) خرڅول څنگه دي؟ ۱۳۰
- که دولتي مخکې په اجاره ورکول سي هم عشر ورباندي سته؟ که وي نو پر دولت که
پر مستأجر؟ ۱۳۱
- ځینې مواد، حیوانات، اجناس چې له یوه ملکه بل ملک ته انتقالیږي دولت واک لري چې
د خپل ملک د مصلحت په خاطر ئې له خارجه بند کړي؟، او ځینې جايدادونه چې مالکان ئې
غائب وي دولت کولای سي چې په غیاب کې ئې د اصلاح په خاطر ونړوي؟ ۱۳۴
- د زیارت اصلي طریقه څنگه ده؟ یا له زیارته مرسته غوښتلای سي؟ ۱۳۷
- که څوک تناب کش کړي بل سړي په څه کې واچوي، مړسي، دیت، ضمان سته کنه؟ ۱۳۹
- که انگور د گل پر وخت خرڅ کې اوله دې وروسته د باورې اوبه پر لگوي عشر که نصف عشر
ورکړي؟ که هریو وي پر بائع ده که پر مشتري؟ ۱۴۱
- که یو دلگۍ مشر د جهاد لپاره موټر واخلي او پوره پیسې نه لري محاذ مشر ئې نه ورکوي هغه
نیمي هم پور وي بیرته ئې خرڅولای سي چې پور په ادا کړي؟ او که یو مجاهد خپل موټر خرڅ
کړي پیسې دده دي که دبیت المال؟ ۱۴۲
- د اجاري د عشر په هکله څلور مهمې پوښتنې، په اسپیکر کې بې ضرورته لمونځ کول،
د سپارو ختم څه حکم لري؟ ۱۴۴
- که په ابتدائیه محکمې کې د شاهدانو شاهدې رد او په مراغه کې قبوله سي په کومه عمل
کېږي؟ ۱۴۷
- که دوه وروڼه تقسیم ونه کړي مړه سي دیوه لور د بل په کړوسیانو، لمسیانو (۵۰) کاله وروسته
د دعوی کولای سي؟ ۱۴۸

- که خورخپل ملک کشر ورورته وبخښي اوبيا کشر، مشراو خورمه سي دمشر ورور ورته دغه په حق دعوی کولای سي کنه؟ ۱۴۹
- که مضارب تاوان وکړي، يادروغ ووايي، رب المال د حساب او قسم حق ورباندي لري کنه؟ ۱۵۱
- که تر تقسيم مخکي داسي مېخکه هبه سي چې دخويندو حقوق هم پکښي وي خوبخښلي يې وي داهبه دمشاع ده کنه؟ که هبه دمشاع سي حکم ئې څنگه دي؟ ۱۵۳
- له مصنوعي غاښ سره غسل څنگه دي؟ ۱۵۵
- دانجلۍ د بلوغ سن به څو کاله شميرل کيږي؟ ۱۵۶
- که دخوريه غياب کي تقسيم وسي حصه ئې معلومه سي، خودې ته ور معلومه اوتسليم نسي، خور ابراء خط ورکړي صحت لري کنه؟ ۱۵۷
- که سرای واخيستل سي، په مسجد گډ سي بيرته ئې مالک غوښتلای سي کنه؟ ۱۵۸
- که صلح وسي ديوه حق پرېل کښيښودل سي، اوبيا ثابته سي چې حق ئې نسته صلح باطليږي؟ که باطليږي کوم شرائط لري؟ ۱۵۹
- صرف ذوليدي حجت ده کنه؟ د ذوليدي احداث يا بطلان پر مدعی لازم ده کنه؟ ۱۶۱
- که دلاري په خاطر د چا دکان له ښاروالي سره استملاک سي، اوقيمت ئې تر لاسه نکړي، لارجوره نسي، موقت دکانونه ورباندي جوړسي نو ښاروالي مالک ته قيمت ورکړي ښاروالي کرايه واخلي که مالک ته کرايه ورکول سي؟ ۱۶۲
- که درې واره داسي ووايي: (پر ما باندي خپله مايه خور ومورده) (د اښځه والله که زما په کور بيار انتوزي) اوبښځه په دغه کورکي وي اوبيا داهم ووايي چې ثلاثه اوکلما هم يادکړي اونيت ئې هم د طلاق وي نوڅه حکم دي؟ ۱۶۳
- د وصيت، له جنازي پس دعاء، په روژه کي پيچکارئ، د پير صاحب په نوم نذريه دې اړه څلور مهيمي پوښتني او جوابونه ۱۶۵
- د دولتي مخکوپه اړه څو مهمي پوښتني او جوابونه ۱۷۵
- که دولت دېل هيواد د جاسوسي اداري، او صلاح توزيع کونکي، همدارنگه په داخل کي چې دېل هيواد لپاره جاسوسي کوي موثران ونيسي څه حکم ئې دي؟ ۱۸۰
- د کفارو په لاس او په برقي اله حلال سوي حيوانات څه حکم لري؟ ۱۸۳

۱۸۶. که دوه ورونه په شراکت مځکه رانیسي بیائی تقسیم کړي نور ورونه حق پکښې لري؟
۱۸۸. که څوک له خور څخه خپل حق په بیع واخلې او بیا خور څه دعوی ورباندې وکړي حق لري کنه؟
۱۸۹. دگروئ دکان په د حکومت په نقشه کې راسي او نړیږي څه حکم ئې دي؟
- په حیلې چې کومې پیسې اخیستلې کېږي سود ده کنه؟ هغه پیسې چې د پیسو ماتول ورته وایي.....
۱۹۳. د سرقلفي دکان که د مالک په اجازه ترمیم سي څه حکم ئې دي؟
- که شاهد ددرواغو شاهدي ووايي فیصله صادره سي او شاهدان خپله شاهدي بیرته واخلې
۱۹۵. اقرار وکړي چې موږ درواغ ویل څه حکم دي؟
۱۹۷. حکومت کولای سي چې خارج ته تلونکي مالونه په خپل هیواد کې تم کړي؟
- که څوک په خپله کوزده خبرسي ووايي (زه دابښځه نه کوم) بیا ووهل سي ووايي (په ثلاثه او کلما پر ما طلاق ده) طلاق واقع کېږي کنه؟ که طلاق نو کوم طلاق؟
۱۹۹. د دکان تره، اود مسجد د اودس تازه کولو ځای اود مسجد دائره (صحن) څه حکم لري؟
۲۰۰. که میریزي ورور د میراث نا تقسیم سوي مځکه خرڅه کړي دمړي لمسیان حق پکښې لري کنه؟ که خپله حصه وگټي په نوره د شفع دعوی کولای سي کنه؟
۲۰۳. که دچا دمځکې په څنگ کې پخوانۍ لاره وي او خلک نه وي لاره جوړه کړي له درو کلو وروسته دمځکې مالکان کولای سي چې نوې لاره بنده کړي؟
۲۰۶. که موږ په خپل ژوند کې خپله حصه یوه زوی اود دوو لمسیانو ته وبخښي څه حکم دي؟
۲۰۷. د زور طلاق څنگه ده؟ او د یتیمي ورېږې سرپرستي به څوک کوي؟
۲۱۰. که پلار په خپل ژوند کې یو زوی په پټه وصي کړي نو څه حکم لري؟
۲۱۲. که ورور د حور حق نه وي ورکړي اوله مورثې څخه سرای خپلې ښځې ته په مهر کې ورکړي دابښځه ئې له یو څه عوضه سره بیا بل چاته هبه کولای سي کنه؟
۲۱۳. ژوندي تازان په اور کېابول اود هغوئ خورل مباح دي که حرام؟
۲۱۶. په اسپیکر کې لمونځ کول جائز دي کنه؟
۲۱۸. زما د پلار په منقول او غیر منقول جاېد از زما عمه دعوه کولای سي کنه؟
۲۲۰.

کہ دحیلې په ډول لږمخکه چاته وبخښې شفع بندیرې کنه؟ که شفع ثابتہ سې کوم نرخ معتبر دی؟ د خرڅ دورځې که دنن؟

۲۲۲

کہ پلار دمخکې قبله دخلورو زامنو په نوم جوړه کړې پنځم له حقہ وباسي له وفات وروسته پنځم حق پکښي لري کنه؟

۲۲۳

کہ قاتل د چا په قتل له محکمې دباندي اقرار وکړي، په محکمہ کې منکړسي، دده د اقرار شاهدان په محکمہ کې شاهدي اداء کړي بیانور شاهدان شاهدي ورکړي چې دمقتول وارثانو دعفوي اقرار کړي کوم شاهدان منظور دي؟

۲۲۵

دمیراث مخکہ مي وگټله نیم ملک ئې راتسلیم کړ نیم پاته دپاته ملک د تیرو کلونو حاصل زما حق کیږي کنه؟

۲۲۶

کہ یو حکومت مخکہ توزیع کړي نیم قسطنونه اداسي نیم په بل حکومت کې اداسي اسناد ورکول سي بیا حکومت دابع فسخه کولای سي کنه؟

۲۲۷

په هبه کې د اشرط راتلای سي چې خرڅوي به ئې نه؟

۲۳۰

کہ دپلار له مرگ وروسته زوی په شخصي کارو بار ملک پیدا کړي اکا حق پکښي لري کنه؟

۲۳۲

کہ ددوو سرايو په منځ کې دمسجد او کاریز لپاره لاره وقف سي دسرايو مالکان کولای سي چې دکوڅې ته ابرو او دروازه راخلاصه کړي؟

۲۳۳

کہ بالغه انجلې په خپله کوزده راضي نه وي نکاح صحت لري کنه؟

۲۳۵

یو شریک بې له اجازي دنورو مشترکه مخکہ خرڅولای یا بخښلای سي کنه؟

۲۳۶

کہ په لږ قیمت له چاڅخه په زور مخکہ واخلي او قبله په زور په جوړه کړي ابادي پکښي وکړي بیا مظلوم داسلامي حکومت په منځ بیرته خپله مخکہ خپلولای سي؟ که ئې خپله کړي

۲۳۸

دآبادي څه حکم دي؟

کہ شی په پور واخلي بیائې بیرته په هغه پور کې داخیستو تر قیمت په کم ورکړي جواز لري

۲۴۰

کنه؟

کہ شریک په مشترک ملک کې په یوه سراي شخصي مصرف وکړي بیا په تقسیم کې دبل سي

۲۴۱

مصرف به څه په کوي؟ که قیمت ئې کیږي نو دکوم وخت؟

۲۴۲

کہ یو زوی دپلار په ژوند او وفات کې خپل کسب کوي دانور ورگډ دي کنه؟

- ۲۴۴..... له جنازي وروسته دغه مرده او نور و ته په ناسته دعا کول روادې؟
- که اکا کوچني وراره هبه وکړي، مور زامنو ته او هغه تقسیم چې دخوندو حق ورنه کړي صحت لري کنه؟ ۲۴۵.....
- که په حالت د غضب کي داسي ووايي (زما بڼه پر ما خور او موزده) څه حکم لري؟ ۲۴۷.....
- له یوې ولي څخه چې لښتی جلا سوی وي په ګډه به ئې کاروي که یواځي دلویه ولي مالکان؟ ۲۵۰.....
- که مخکه اجاره کړي او په مخکه دعوه وسي درې فصله معطل سي څه حکم لري؟ ۲۵۱.....
- د حج او اوقافو وزارت کار کونکي د حاجیانو وکیلان دی که اجیران؟ ۲۵۲.....
- دویالي یا لښتي حریم څومره دي؟ ۲۵۴.....
- که موټر په داسي ډول چپه سي چې ترافیکي ملامتیا ورباندي نه وي څوک پکي مړسي پرموټروان دیت سته؟ که سته نو څومره؟ ۲۵۵.....
- که دولتي مخکه یو قومندان شخصي خلکو ته ورکړي دولت ئې بیرته ځيني اخیستی سی؟ که اخیستلای ئې سي دهغوئ بناوي څه حکم لري؟ او په بناو کي فرق چې ځيني پوره وي ځيني مانده؟ ۲۵۷.....
- که دولتي مال چاته په کرایه ورکړي هغه ئې شریک ته ورکړي څه حکم لري؟ ۲۵۹.....
- که دیوه ورور زامن غائب وي د خور زامن ئې د اکاله زوی څخه د مور حق غوښتلای سی چې دا کا د زامنو په منځ کي تقسیم هم نه وی سوی؟ ۲۶۱.....
- که کوچنی-نجلی-کوچني هلک ته په نکاح کړي (۱۵) کاله وروسته معلومه سي چې هلک لیونی، فلج او عصبی ده انجلی-له نکاح څخه خلاصیدای سي؟ ۲۶۳.....
- که دیو ضرورت په خاطر مخکه چاته هبه کړي بیرته رجوع کولای سي؟ ۲۶۵.....
- که دموټرانو د نمایندګي نماینده ظلم کوي رشوت اخلي دولت دغه نمایندګي په خپل لاس کي اخیستلای سي ۲۶۷.....
- که دموټروان او نماینده تر مابین مال ورک سي ذمه وار څوک دي؟ ۲۶۹.....
- که په تقسیم کي دیوه ورور برخه کمه وي دده له وفات وروسته دده زامن په اکا د پوره حق دعوی کولای سي کنه؟ ۲۷۰.....

له کومو سيمو چې دولت مالونه بند کړي وي او خلک ئې په قاچاق وړي که دغه خلک يانې مالونه ونيول سي څه حکم لري؟.....	۲۷۲
د کونډې، رضاعت او شاهدي په اړه څو مهيمي پوښتنې او جوابونه.....	۲۷۴
د غصب په مالونو کي د غصب دورځې قيمت معتبره ده دنن؟ که د غصب دورځې وي او هغه مثلاً افغانئ بې ارزښته وي نو د هغه وخت د پيسو خارجي معادل نن هم کيدای سي کنه؟.....	۲۷۹
د مولود شريف په نامه محفل د اسلام له نظره.....	۲۸۲
د تواتر شاهدي.....	۲۹۱
د تواتر يا تسماع شاهدي او فقهې اعتبار.....	۲۹۲
د منکراتو د پيدا کولو لپاره تلاشي کول.....	۲۹۳
د هديرې د مخکې حکم.....	۲۹۵
د نکس اماکن شرعي حکم.....	۲۹۶
که پلار زامنو ته تقسيم ورکړي لویو او خویندو ته حق ور نکړي هغوی حق لري کنه؟.....	۲۹۸
د دوهم جماعت حکم.....	۲۹۹
د دولت کولای سی چې د چا شخصي مالونه له خارجه بند کړي؟.....	۳۰۰
د زور اقرار، او د دوو کسانو قتل چې مشخص قال پکي معلوم نسي څه حکم لري؟.....	۳۰۲
د تیلو په اړه قرار دادونه د شریعت په رڼا کي.....	۳۰۵
په هیواد کي د تیلو د پمپونو اړوند بشپړ احکام او مفصل بیان.....	۳۰۷

اللهم اختتم لنا بالخير والسعادة والبشارة والايان

د دعا په هیله

عبد الاحد «مجرورح»

دهجرت میله پښتون آباد کوله

بسم الله الرحمن الرحيم

که پنځه کاله وروسته د شفعي دعوه وکړي
اودا وايي چې ما په زړه کي د شفع نارو وکړه څه حکم لري؟

سوال: و حضرت د دارالافتاء جناب محترم رئيس صاحب السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

محترما زه حاجي عبدالرحمن د حاجي محمد گل زوی د پنجواڼي د ولسوالي د تلکان د قريه اوسيدونکی يم. عرض لرم ما دروسانو په وخت کې د کندهار د ۶ ناحیې په منطقه کښی يو باب سراي رانيولی وو ځکه زه په هغه وخت کښی پاکستان ته په هجرت تللی وم بيا چه روسان د افغانستان د پاکی خاوري څخه ولاړه زه بیرته و خپل وطن ته راستون سوم نو په داغه سراي کې می ختی شروع کړی یو دوو ۲ سپین ږيرو زما څخه پوښتنه وکړه چه داغه سراي تا په خو افغانیو رانيولی دی ما ورته وویل چه ما په ۳ لکه افغانی رانيوی دی دغه زما د سراي و بغل ته داغه سپین ږیری ویلی وه پس له یوی هفتی داغه زما د بغل سری پر ما راپورته سو د شفعي دعوه ئی په ما وکړه زما څخه ئی هغه سراي واخیستی ځکه په هغه وخت کی شرعی نظام حاکمیت نه درلودی نو اوس چه شرعی نظام په افغانستان کی نافذ دی عدالت و مابین ته راغلی دی نو زه د خپل سراي چه زما څخه په زبردستی اخیست سوی دی د خپل حق غوښتونکی يم او په داغه مابین کی چه ده زما سراي نیولی وو ۵ کاله عمر تیر سوی وو پس له هغه ئی په ما د شفعي دعوه وکړه دهغه وخت قاضي دده څخه پوښتنه وکړه چه تا د شفعي نعره وکړه چه زه د دغه سراي شفعه يم یا دې شاهدان و درول ده وویل چه مانه نارو کړی ده او نه می شاهدان درولی دي هغه قاضي بیا ورته وویل چه په زړه کښی دي هم نعره نه وکړه یا دي په زړه کی نه دروگر ځیدل چه نارو وکړی او یا شاهدان و دروی ده وویل چه هو په زړه کښی می را وگر ځیدل هغه ورته وویل چه بس شفعه ستا حق ده نو بیا ما ورته وویل چه ته دغه لاری ورښه یی نو زه په تا ولی شریعت کوم؟

(حاجي عبدالرحمن)

جواب: کله چه يو شفيع طلب د خپلې شفيع کوي نو اول واري به په هغه مجلس کې چه دی په بيع خبر يېري طلب د شفيع به کوي يعنی داسی يو لفظ به وايي چه ده شفيع پر طلب باندي دلالة وکړی يوازی په زړه کې غوښتنه کفايت نه کوي دوهم واری به د سستی راولاړ يېري او د نورو شاهدانو په مخ کې به وايي چه زه دغه خپل حق د شفيع غوښتونکی یم در بيم واری به راځی د قاضي په مخ کې به غوښتنه د حق کوي دانو ۳ طلبه سوه که چيری په اول طلب کې تاخير وکړی يعنی په هغه مجلس کې چه دی په بيع خبر سوی دی غوښتنه ونکړی وروسته بل ځای غوښتنه وکړی او هيڅ مانع او عذر په اول مجلس کې نه وی نو دده حق د شفيعی باطل سو او که په دوهم طلب کې دونه تاخير وکړی چه په هغونه وخت کې دی شاهدان پيدا کولای سی او ده خپل حق غوښتنه کولای سی او نه یی وکړی هم یی حق باطل يېري او حق د شفيعی په تيريدلو سره د کلونو نه باطل يېري يعنی که دغه شفيع پس د ډيرو کلونو په دغه بيع خبر سو هم یی حق د شفيع سته.

يلزم فی الشفعة ثلاث طلبات وهي طلب المواثبة وطلب التقرير و
 الاشهاد و طلب الخصومة والتملك (المجلة الم ۱۰۲۸) يلزم على الشفيع ان يقول
 كلاما يدل على طلب الشفعة في المجلس الذي سمع فيه في الحال كقوله انا
 شفيع المبيع الخ (المجلة الم ۱۰۲۹) لو اخر الشفيع طلب المواثبة عن مجلس
 علمه بالبيع بدون عذر كان اشتغل بامر اخر..... سقط حقه في الشفعة فان
 وجد عذر مانع من المبادرة بالطلب كوجود حائل مخيف من وحش او سيل
 مثلا لا تبطل شفעתه حتى يزول المانع (الفقه الاسلامي ص ۸۳۰ ج ۵) هكذا في
 بدائع الصنائع ص ۱۷ ج ۵ (المجلة الم ۱۰۳۲) ولو اخر الشفيع طلب التقرير و
 الاشهاد مدة يمكن اجراءها فيها ولو بارسال مكتوب يسقط حق شفעתه (الفقه
 الاسلامي ص ۸۳۰ ج ۵) هكذا في (المجلة الم ۱۰۳۳) لو اخر الشفيع طلب الخصومة
 بعد طلب التقرير و الاشهاد شهرا من دون عذر شرعي ككونه في دار اخرى يسقط
 حق شفעתه (المجلة الم ۱۰۳۴) هكذا في (الفقه الاسلامي ص ۸۳۱ ج ۵) قوله لو اخر
 شهرا هذا قول محمد وبه يفتي كما في رد المحتار عن شيخ الاسلام وقاضيخان

في فتاواه وشرحه على الجامع ومشى عليه في الوقاية والنقاية والذخيرة والمغنى وفي الشرنبلالية عن البرهان انه اصح ما يفتى به الفتوى اليوم على قول محمد لتقدير الزمان (شرح المجلة للاتاسي ص ۶۱۸ ج ۳) وبه ظهر ان افتاء هم بخلاف ظاهر الرواية لتقدير الزمان فلا يرجح ظاهر الرواية عليه و انكان مصححا ايضاً وقد شاهدت غير مرة من جاء يطلبها بعد عدة سنين قصداً للاضرار وطمعاً في غلاء السعر فلا جرم كان سد هذا الباب أسلم والله تعالى ﷻ اعلم - (ردالمحتار ص ۱۵۹ ج ۵) (وحكمها جواز الطلب عند تحقق السبب) ولو بعد سنين - مرتبط بقوله له جواز الطلب اي اذا لم يعلم بها (ط) (ردالمحتار ص ۱۵۴ ج ۵) هكذا في (الفقه الاسلامي ص ۷۹۵ ج ۵)

والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که یوه ښځه د جاکورته پناه وروړي

اوبه عده وفات کي وي څوک دعوی په وکړي دانکاح صحیح کيږي کنه؟

سوال: د یوې ښځې میړه مړ سو میراث خورو خپل کورته بوتله زیات ظلم ئی ددغې ښځې سره کاوه دغه ښځه مجبوره سوه د دوی د ظلم د لاسه د کوره ووتله د یو چا کورته ئی پناه ور وړه هغو ته ئی وویل چه ما تر هغه وخته وساتئ چه زما خپلوان راځی هغو ورته وویل چه که چیری زموږ کورته راځی په مونږ کی به حتماً یو سپری میړه کوي هغې ورته وویل چه زه اوس په عده کی یم ، هغوی ورته وویل که عده وي که هر څه وي حتماً به یو میړه کوي ، ښځی څه ونه ویل په هغوئ کی یو تن وویل چه بس دغه ښځه زما ده د همدغې عدې په وخت کی ښځی ورته ویلی دي چه ستاسی خونبه ده د همدغه عدې په وخت کی د ښځې ورور ورغلی ښځه ئی کورنه راوستله ، ښځې وویل چه زه دغه سپری نه کوژم اوس دغه سپری وایی چه دغه

زما بنسخه ده، آیا دغه بنسخه بل میره شرعی کولاس سی او کنه؟ د دغی ستونزی په هکله رهنمای شرعی راته وکړئ ثواب به موي؟

(عبداللہ د محمد هاشم زوی)

جواب: که واقعه داسی وي لکه مستفتی چه لیکلي دي نو د انسخه بالکل کولای سی چه بل خای میره وکړی هر خای چه ددې خوبه وي ځکه په وخت کی د عتی چه عقد د نکاح وسی هغه عقد هم باطل دی هیڅ صحت نه لري او په صورت کی د استفتاء خو عقد هم نه دی سوی . د بالغی بنسخې د نکاح لپاره یو شرط دادي چه دابه په هغه خای راضی او خوشحاله وي او که ددې خوبه او رضاء نه وي نو نه ئی خپل قریبان کولای سی چه یو خای ئی په زوره او جبراً په نکاح ورکړی نه د پخوانی میره قریبان کولای سی چه جبراً یی په نکاح کړی . نو د دغې بنسخې پر قریبانو د لازمه او حتمی ده چه ددي خوبی او رضاء ته به گوری او په هغه صورت کی چه د بنسخی رضاء نه وي او قریبان یی ورکړی نو دا کار ناروا او ناجائزه دی.

ثانیاً - تحریم الزواج لایجوز للاجنبی اجماعاً انکاح المعتدة لقوله تعالى ولا تعزموا عقدة النکاح حتی یبلغ الكتاب اجله - ای لا تعقدوا عقد النکاح حتی تنقضي العدة التي کتبها الله علی المعتدة واذا تزوجت فالنکاح باطل (الفقه الاسلامی ص ۶۵۳ ج ۷) (بدائع الصنائع ص ۲۰۴ ج ۳) یا ایها الذین آمنوا لا یحل لکم ان ترثوا النساء کرها (آلایة سورة النساء آية نم ۱۹) ای تأخذوهن کما یؤخذ المیراث وتزوجوهن کارهات او مکروهات (تفسیر المظهری ص ۴۹ - ج ۲ - ۲) هکذا فی (روح المعانی ص ۲۴۱ ج ۴) .

باب اذا زوج ابنته وهی کارهة فنکاحه مردود حدثنا اسماعیل عن خنساء بنت خدام الانصاریة ان أباهما زوجها وهی ثیب فکرهت ذلک فأتت رسول الله ﷺ فردنکاحها (بخاری شریف ص ۷۷۱ ج ۲) و (مشکوۃ المصابیح ص ۲۷۰)

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دا جاري دمخکي عشر چې ورکړل سي دا جاري پر پيسو هم زکات يا عشر سته کنه؟

سوال: د کندهار ولايت د دار الافتاء د محترم رئيس صاحب حضور ته السلام عليكم.
اما بعد: ما يوه اندازه خالصه مخکه واقع پير يا مال کي چه په باورې سره آبياري کيږي په (۳) کالو چه د يوه کال اجاره اتيا زره کالداري پاکستاني په اجاره ورکول سوي دي ، د مخکي د ټولو حاصلاتو عشر ورکول سوي دي ، دوهم ځل په دغه اتيا زره کالدارو د اجاري کي زکات کيږي او که څنگه هيله ده چه شرعي مسئله را کړي ، که چيري کيږي نو څووم زکات ورکول کيږي او مذکوره مخکه سالانه په اجاره سره تر اتيا زره ۸۰۰۰۰ زيات ارزښت لري اعني مذکور مبلغ اجرة ناقص دي ؟

جواب: که دغه مؤجر د اجاره دار څه دونه اجرة اخستي چه اجاره دار ته د اجرة او عشر ورکولو پس يا هيڅ نه پاتي دي يا ډير لږ څه پاتي دي نو په دي صورت کي به عشر پر مؤجروي نه پر اجاره دار او که اجاره دار هم اجرة ورکړي هم يي عشر ورکړي او بيا هم ښه کافي گټه ورته پاته سوه نو بيا عشر پر اجاره دار دي ، او که دغه اتيا زره کالداري مؤجر و اخستلي او کال پر تير سو نو بيا پر دغه پيسو زکوة لازميږي او دا چه هم د مؤجر څخه عشر اخلي هم يي د مستأجر څخه نو دا سخت ظلم او حرام کار دي .

فان امکن اخذ الاجرة كاملة يفتي بقول الامام والاف بقلولهما لما يلزم عليه من الضرر الواضح الذي لا يقول به احد (رد المحتار ص ۶۰ ج ۲) هكذا في (امداد الفتاوى ص ۵۸ ج ۲) (احسن الفتاوى ص ۳۴۷ ج ۴) (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۰ ج ۱) .

عشر تکالنے کے بعد پیداوار فروخت کے تو اس سے حاصل ہونے والی رقم پر زکوٰۃ الگ فرض ہے .

لان الحقیقین لم يتعلقا بمحل واحد فان العشر حق الارض النامية بالخارج حقيقة وزكوة النقود حق المال النامي تقديرًا البحر الرائق (احسن الفتاوى ص ۳۷۰ ج ۴)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

کومه مخکه چې خرڅه سي تعمير پکښي

جوړسي بيا تقسيم سي، ورته تصرف ويني (۲۸) کاله تيرسي ورته دغو کولای سي کنه؟

سوال: و حضور ته د مقام محترم فضيلت مآب د دارالافتاء مرکزی اسلامی افغانستان و محترم رئيس صاحب ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

اما بعد: ستاسی د مبارک حضور څخه احترامانه هيله لرو چه زمونږ د يوې ساده حقوقي موضوع صورت حال فقط په ۶ مادو کی ستاسی و مبارک حضور ته وړاندي کوو. هيله لرو چه ستاسی د رحمت او مهربانی له رویه پر هره ماده باندی جلا جلا د کتابو له رویه شرعی فتوی راکړئ.

یوه ټوټه خالصه مخکه چه په ۱۲۵۱ سنه کی ۲۸ کاله پخوا چه ۲ حصی حاجی محمد اسلم نامی او یوه حصه غلام قادر نامی د قاضی صاحب جان نامی څخه په قطعۍ قیمت رانیوله. او غلام قادر نامی په هغه ۱۳۵۲ سنه کی د خپلې دریمې حصی قیمت و قاضی صاحب جان نامی ته وررساوه او پر حاجی محمد اسلم نامی باندی ئی فقط یو لک افغانی. پاته سوي او په هغه وخت کی حاجی محمد اسلم نامی دغه یو لک افغانی. رسیده گی نسوای کولای. نو په همدې نسبت د شرعی قبالی مراتب معطله سوه څه لږ وقت وروسته قاضی صاحب جان نامی وفات سو. او زمونږ پلاس کی هغه عرفی قباله تر نن ورځی پوری پاته سوه او د مخکی ذوالیدی او تصرف هم تر نن ورځی پوری چه ۲۸ کاله کیږی زمونږ پلاس کیدی.

(اول سوال) په دغه ۱۳۵۲ سنه کی مونږ په دغه مخکه کی دوه ۲ منزله او ۳ منزله تعمیر و نه جوړ کړه او په دغه وقت کی د قاضی صاحب جان نامی ټوله ورته حاضر او زمونږ دغه د تعمیر و جوړول ئی په سترگو لیدل هېڅ کوم یوه نه عرض وکړ او نه شکایت نو آیا دغه پټه خوله شرعاً د دوی اقرار بلل کیږي او کنه؟

(دوهم سوال) بیا په ۱۳۵۴ سنه دغې کارخانی د برق د شاتی له سببه اور واخیست او دوهمه پلامو بیا د تعمیر په جوړولو شروع وکړه او په دغه وخت کی هم دوی ټوله حاضر او زمونږ سره څنگ پر څنگ همسایگان او فقط یو دیوال مو په مابین کي دی او زمونږ دغه

تعمير جوړول ئی دوهه پلا بيا په خپلو سترگو ليدی بيا هيڅ کوم يوه نه عرض وکړ او نه شکایت؟

(دويم سوال) بيا پر ۲۱ / ۱ / ۱۳۷۳ سنه کی د قاضی صاحب جان يو زوی شیخ نامی په محکمه کی د خپل عرض په اثر پسله تحقیقه داسی اقرار وکړی چه هو زما پلار دغه مخکه خرڅه کړیده خو قباله ئی عرفی ده او هم زما د پلار يو لک افغانی پر حاجی محمد اسلم باندي پاته دي نو د محکمه مرافعی محترم اعضاؤو د شیخ نامی د دغه اقرار په اثر زمونږ قباله را تائید او مهر او امضا کړه؟

(خلوروم سوال) اوس بيا پسله ۲۸ کالو د قاضی صاحب جان ورثې په خپل مابین کی يو داسی وکالت خط ترتیب کړیدی چه په دغه وکالت خط کی بعضی وجود لری او بعضی ئی نه لري بعضی په امریکا کی او بعضی په افغانستان کی او بعضی مړه او بعضی ژوندي دي، او که بعضی د قاضی جان د ورثې څخه ژوندي وي او په دغه وکالت خط کی وجود ونه لری دغه وکالت صحت لري او کنه؟

(پنځم سوال) زمونږ دغه قباله چه د محکمی مرافعی له خوا د قاضی صاحب جان د زوی شیخ نامی د اقرار په اثر تائید سوی او هم په خپله قاضی صاحب جان او هم ئی بل زوی حمید نامی هم امضا کړیده او هم دا ۲۸ کاله کيږي چه ذوالید او تصرف زمونږ پلاس کیدی او هم مو په سوو میلونه افغانی مصرف پکښی کړیدی فقط دا یو د (عرفی قبالی پنامه) دا ټوله حیف او برباد او که څنگه؟

(شپږم سوال) بيا پسله خو کالو حاجی محمد اسلم نامی هم وفات سو او د حاجی محمد اسلم نامی څخه بيا و ندا احمد نامی ته ورته پاته سوه د ندا محمد نامی څخه بيا د ده و زمانو ته ورته پاته سوه زمانو ئی بيا دغه مخکه سره تقسیم کړه په دغه حصه کی د قاضی صاحب جان د ورثی ادعا شرعاً د کتابوله رویه قابل د اعتبار ده او کنه؟

د اول او دوهم سوال جواب: که چیری واقع داسی وي لکه په استفتاء کی چه لیکل سوي دي یعنی تاسو په دغه مخکه کی بناء کړی وي او قاضی صاحب جان یا د هغه ورته ؤو ستاسو دغه تصرف لیدلی وي او دعوی ئی نه وي کړی او هيڅ شرعی عذر هم دپاره د ترک دعوی په

هغه وقت کي موجود نه وي نو دغه سکوت مانع د دعویٰ څخه گرځي يعنی دوی نسی کولای چه په اوس وخت کي دعویٰ وکړي.

قال فی شرح تنویر الابصار المسمى بمنح الففار فی مسائل شتی فی آخر الکتاب باع عقارا أو حیوانا أو ثوبا وابنه وامره ته حاضر یعلم به ثم ادعی الابن انه ملکه لا تسمع دعواه بخلاف الاجنبی ولو جارا الا اذا تصرف المشتري فيه زرعاً وبناء فلا تسمع دعواه..... وقد کثر افتاء الحنفية عن علماء مصر بتساوی الجار مع الاجنبی فی الحکم المذکور لا شتر احکما فی العلم و العلة الموجهة لعدم سماع دعوی الجار بعد تصرف المشتري فيه زرعاً وبناء علی ما علیه الفتوی قطع الاطماع الفاسدة وسد باب التزویر والتلبیس وهذا قدر مشترک بین الجار والاجنبی واشترط فیهما تصرف المشتري زماناً (الفتاوی الخيرية ص ۵۹ ج ۲) هكذا فی (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۴۰ ج ۲) (رد المحتار ص ۳۸۲ ج ۴).

د دریم سوال جواب: دا واضحه ده چه قاضی دا اختیار لري چه دیو چا اقرار قبول کي یا یی رد کي او خپل حکم صادر کړي.

د ظهور سوال جواب: په دغه وکالت خط کي چه هر څوک وکیل ټاکل سوی دي د هغه وکالت صحیح او تصرفات یی صحیح دي د هغه چا په حق کي چه دی نی وکیل کړی دی کچیری د وکالت خط د صحت شروط پکښی موجود وه، او د هغه کسانو په حصه کي تصرفات نسی کولای چه ده ته نی وکالت ندی ورکړی.

بصح ان ہو مکمل أحد غیره فی الامور التي بقدر علی اجراءها بالذات وبالبناء واستثناء مکمل حق متعلق بالمعاملات الخ (المجلة الم ۱۴۵۹).

د پنځم سوال جواب : عرفی قبالة حکم د شرعی قبالی نلري ځکه چه امکان د تزوير پکښی ډیر دی او مثنی نلری نو قاضی صاحب کولای سی چه قبوله یی کړی یا ئی رد کړی که تلبیس او تزوير یا خلاف الشرع حکم پکښی راغلی وو .

د شپږم سوال جواب : که چیری پر مورث باندی دعوی صحیح وه نو پر وارث ئی هم صحیح کیږي او که پر مورث باندی دعوی نوه صحیح نو پر وارث باندی هم نه صحیح کیږی نو که د قاضی صاحب جان ورته وو پر حاجی محمد اسلم او ندا محمد دواړو حق د دعوی درلودی نو ندا محمد پر ورته ووی هم لري کچیری یو بل شرعی مانع او عذر د صحت څه د دعوی موجود سوی نو او که یی پر هغو حق نه درلودی پر ورته ووی هم نه لری .

ما یمنع صحة دعوی المورث یمنع صحة دعوی الوارث لقیامه مقامه
کما فی الحاوی الزاهدی و غیره (تنقیح الفتاوی الحامدیة ص ۲۴ ج ۲)
هكذا فی (سليم باز ص ۹۹۴)

والله تعالى اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

که په یوه هیواد کي قتل وکړي ورته به بل هیواد کي قصاص اخیستلای سي؟

سوال : و حضور ته د علماؤ کرام ریاست دار الافتاء مقام عالی تمیز السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته .

محترما ! تخمین ۸ کاله د مخه زمونږ د وطن مهاجر چه په پاکستان کی ئی سکونت درلودی هلته ئی په پاکستان کی سید گل نامی د حاجی گل محمد او غمی سره جنگ کړی وو چه په نتیجه کی سید گل په قتل ورسیدی اوس د سید گل ورثی قاتلین دلته په کندهار کی ټینگ کړل دوسیه ئی د محترم امیر المؤمنین صاحب په هدایت محکمې ته رارسیدلی او د مقتول ورثې پر قاتلانو باندي شاهدان هم حاضر کړی نو ستاسو د عالیقدر محترمینو څخه دا فتوی غواړو چه د غسی واقعاتو چه په پاکستان کی واقع شوي وي دلته په افغانستان کی قصاص کیږی که یا چه ستاسو د فتویوروسته شرعی لار خپله کړو ؟

جواب : لکه څرنگه چه مستفتی لیکلی دی چه قتل په پاکستان کی سوي دی او قاتلان ئی اصلاً دې ځای دي نو په دغه موضوع او همدارنگه په امثالو کی د دي موضوع قضاء د دې ځای د قاضی صحیح ده ولی که چیری دغه قاتلان اصلاً د پاکستان وای او دلته په سفر راغلی وای او د دعوی په وجه بیا قاضی ته په لاس ورغلی وای هم قضاء د قاضی صحیح وه نو اوس چه اصلاً قاتلان د دې ځای دي نو بالکل ئی قضاء صحیح ده خو په دی شرط چه امیر المؤمنین به د دغسی قضیو د اوریدلو څخه منع نه وي کړی.

للحاكم في قضاء ان يسمع دعوى الاراضى التى هي فى قضاء اخر ولكن يلزم بيان حدودها الشرعية على الوجه الذى ذكر فى كتاب الدعوى (المجلة ص ۱۸۰۷) ويشترط ايضاً ان يكون المدعى عليه موجوداً فى ولاية ذلك الحاكم ولو بطريق السفر لان الحاكم المعين لقضاء لم يقيد بالحكم بين مكانه فقط بل له حق القضاء على كل من وجد تحت ولايته ولو اتفاقاً (سليم باز ص ۱۱۷۳ ج) واذا صح للحاكم ان يسمع دعوى عقارات تحت ولايته فمن باب اولى دعوى الدين والمنقول كما لو ظفر حلبى بدمشقى وجد مسافراً فى حلب الخ (اتاسى ص ۷۷ ج ۶) هكذا فى (دررالحكام ص ۱۴ ج ۴) (واقعات المفتين ص ۲۲۱) (الفتاوى الهندية ص ۳۶۸ ج ۳) او كان الحاكم ماذونا باستماع بعض الدعاوى المعينة دون غيرها فله ان يسمع الدعاوى المأذون بها فقط وان يحكم بها وليس له سماع ما عداها والحكم به الخ (المجلة الما ۱۸۰۱).

(نقشه) : جناب محترم قاضی صاحب محکمہ عدلیہ السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته . بعد په دې موضوع کې چه په پاکستان کی قتل سوی وي او مدعی او قاتلان په افغانستان کی محکمې ته حاضر سی په نوموړی موضوع کی مونږ خپل کوشش او مطالعه وکړه خو

صريح جزئيه مو پيدانه كره او همدارنگه رد المحتار او طحطاوى نومورى موضوع ذكر كرى او حكم يى نه دى كرى او خبره يى مجهوله پريشيني ده چه د هغوى عبارت په لاندې ډول دى

سرق في ولاية سلطان ليس لسلطان آخر قطعه (الدر المختار) وهل كذلك بقية الحدود والقصاص ايضا لم أره (رد المختار ص ۲۳۲ ج ۳ ط پاڪستان) وهل هذا خاص بالحدود يحرر (طحطاوى على الدر المختار ص ۴۳۳ ج ۲).

نو څرنگه چه موضوع ډيره اهمه موضوع ده حكم كول په جواز د قصاص او عدم جواز دواړه ډير خطرناک دي فلهاذا مونږ دا مناسبه وبلله چه موضوع سترې محكمې ته وړاندي سى چه هغوى د علماء په شورى كى په دې هكله حكم صادر كرى پس له اطرافو او جوانبو خپل او مصلحت په نظر كى نيولو څخه . يا ددې وي چه ډير جزئيات مقتضى د جواز د قصاص دى لكه دا قول د صاحب د فتاوى كامليه.

(ولا يشترط ان يكون المتداعيان من بلد القاضي في غير المقار وكذا في المقار ان لم يكن في ولايته على الصحيح) (الفتاوى الكامليه ص ۱۰۶ ج ۱) هكذا في (الفتاوى الانقروية ص ۳۳۷ ج ۱) و (درر الحكام ص ۶۱۴ ج ۴) (الاتاسى ص ۷۷ ج ۶) واقعات المفتين ص ۲۲۱ (الفتاوى الهندية ص ۳۶۸ ج ۳).

او ډير جزئيات مقتضى د عدم جواز د قصاص دى لكه دا چه په وقت كى د صدور د قتل او په محل كى د صدور د قتل ولايت د سلطان او قاضى نسته چه همدغه وجه ده په عدم قطع ديد كى چه سرقة په بل ولايت كى سوى وي او همدارنگه نوري جزئياتى چه پر دى دلالة كوي چه سعى دي په سقوط كى د قصاص وسى.

سرق في ولاية سلطان ليس لسلطان آخر قطعه اذ لاوية له على من ليس تحت يده فليحفظ هذا الاصل (الدر المختار بهامش الطحطاوى ص ۴۳۳ ج ۲) قوله هذا الاصل وهو ان كل حاكم لا يجرى حكمه الا فيما كان تحت ولايته وهل

هذا خاص بالحدود يحرر (طحاوى على الدر المختار ص ۴۳۳ ج ۲) ولا يقبل كتاب القاضى الى القاضى فى الحدود والقصاص لان فيه شبهة البدلية فصار كالشهادة على الشهادة ولان مبناهما على الاسقاط وفى قبوله سمى فى اثباتهما (الهداية ص ۱۴۰ ج ۳).

نوهر كله چه دواره جانبه دير قوي او قابل اعتماد دى فلهدا د سترى محكمى يا د شورى و حكم صادرولو ته ضرورت سته.

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دوه طلاقه ورکړي او طلاق نامه ئې نه وي ورکړي طلاق واقع کېږي کنه؟

سوال: و حضور ته د علماؤ کرام ریاست دارالافتاء مقام عالی تمیز السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

بعد: څرنګه چه می پورته عرض و کړی مونږ خپلی لونی تبدیل (مُخی) کړیدی چه د دوی لور زما زوی ته ناسته ده ولی دوی زما لور طلاقه کړی ده او طلاق نامه ئی نه ده ورکړي مونږ ته معلومات نه کیږي چه په دغه الفاظو طلاق واقع کیږي چه پرما طلاق پرما طلاق بجای خواهرم باشد شاهترین د مهربانی له مخی د شرعی لارښوونه را وکړی چه زموږ غاړی بندی نسبی او دغه ستاسی د فتوی له مخی مونږ په ایران کی رفتار وکړو ولي چه هلته په شریعت چندانۍ څوک نه پوهیږي او دا څلور ورځې کیږي چه زه د همدې کار لپاره د ایران څخه راغلی یم؟

جواب: په شریعت مقدس کی د طلاق نامي لیکل او ورکول شرط نه دی بلکه په ژبه د طلاق ویل هم کفایت کوي او طلاق په واقع کیږي نو ستا لور چه واده سوی نه ده یعنی غیر مدخول بها ده او دوه ۲ واره لفظ د طلاق ورته ویل سوی دی او بیائی هغه دریم لفظ ورته ویلی دی نو دغه ستا لور په یوه بائن طلاق طلاقه ده او درې ۳ طلاقه نه واقع کیږي او عدة هم نه غواړي نو که چیری دواړه طرفه یعنی زوم او ستا لور دواړه په نکاح راضی وه نو نوې نکاح دې وکړي او خپله ښځه دې واده کی خو دغه ستا لور که بالغه وه د هغې رضاء په دغه نکاح کې شرط ده که د هغې رضاء نه وه نو نکاح به نه ورنوی کوي بیائی بل چاته په نکاح ورکړي. قال لزوجته غیر المدخول بها انت طالق ثلاثا وقمن وان فرق بانت بالاولی (لالی عدة - الدرالمختار) ولم تنق الثانية (متن الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص ۴۹۲ ج ۲) هکذا فی (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص ۳۷۳ ج ۱) و (مجمع الانهر ص ۳۹۹ ج ۱) (الفتاوی الهندیة ص ۳۷۳ ج ۱) ورکنه ای الطلاق لفظ مخصوص خال عن الاستثناء (الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص ۴۵۳ ج ۲) باب لا ینکح الاب وغیره البکر والثیب الابرضاهما حدثنا معاذ بن فضالة

ان النبي ﷺ قال لا تنكح الایم حتى تستأمر ولا تنكح البكر حتى تستأذن الحديث (بخاری شریف ص ۷۷۱ ج ۲) .

(نوب) او که چیری دغه ښځه واده سوی وه یعنی مدخول بها وه او دغه الفاظ ورته ویل سوی وه نو بیا دغه ښځه په درې ۳ طلاقه طلاقه ده او په دغه دریم لفظ هم طلاق واقع کیږي قضاء ولی دغه لفظ د کنایاتو څخه دی او حالت د مذاکری د طلاق دی او که چیری دی وایي چه په دغه لفظ کی زمانیت د طلاق نه وو هم به قاضی دده دغه خبره نه منی البته که خبره په قاضی پوری اړه نه درلوده او دعوی نه وه نو دیانه به دده او دخدای تعالی ﷻ تر مابین معامله وی که ئی واقعاً نیت د طلاق نه وو نو خبره ئی صحیح ده یوازی دی نکاح نوې کړی. نو په دغه صورت کی چه ښځه واده سوی او مدخول بهاده او په دریم لفظ کی ئی هم نیت د طلاق وو تر هغه وخته اول میړه ته نه روا کیږي تر څو چه بل میړه کوی او هغه دخول کوی د ټولو شرائطو مطابق.

فالکنايات لا تنطلق بها قضاء الابنية اودلالة الحال وهي حالة مذاكرة الطلاق او الغضب (الدرالمختار) قوله قضاء قيد به لانه لا يقع ديانة بدون النية ولو وجدت دلالة الحال فوقوعه بواحد من النية اودلالة الحال انما هو في القضاء فقط كما هو صريح البحر وغيره قوله اودلالة الحال المراد بها الحالة الظاهرة المفيدة لمقصوده ومنها تقدم ذكر الطلاق (ردالمحتار ص ۵۰۲ ج ۲) هكذا في (فتاوى قاضيخان بهامش الهندية ص ۴۶۷ ج ۱) و (مجمع الانهر ص ۴۰۲ ج ۱) و انكان الطلاق ثلاثا في الحرة وشتين في الامة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها كذا في الهداية (الفتاوى الهندية ص ۴۷۳ ج ۱)

بسم الله الرحمن الرحيم

**كه پلار زامنوته خپل ټول جايداد تقسيم كړي
هغوى ئې قبض كړي بيا يوزوى ديوه مخصوص كوردعوه كولاى سي؟**

سوال: و حضور ته د دارالافتاء د لوړ مقام السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

محترما: كله چه په كال (۱۳۵۳) مونږ شپږو وړونو هريو حاجى محمد موسى حاجى عبد الاحد حاجى عبد الصمد حاجى عبد الواحد حاجى عبدالقادر او محمد يونس د حاجى عبد الحبيب خان زامنو غوښتل خپل مشترک جايداد او مال سره تقسيم كړو او په دې هكله مو د پلار څخه موافقه و غوښتله نو زموږ پلار علاوه پر دغه چه زموږ د ویش سره ئى موافقه وكړه بلكه ده خپلې دوې كوتى چه د هغو كوتيو شرعى قبالي د ده په نامه دي هغه ئى هم زموږ تر ویش د مخه مونږ شپږو وړونو ته راكړى او د ائى هم مونږ ته وويل چه په خپلو منځو كښى مطابق د شرعى اصولو مساويانه او عادلانه تقسيم وكړئ مونږ هم خپل تقسيم خط په عرفى ډول سره د وخت د تقاضا مطابق ترتيب كړ، ولى زموږ مشر ورور حاجى محمد موسى زموږ د پلار هغه كور چه هغه و خپلو شپږو زامنو ته ور كړى وو د هغه په مورد داسى يو خط ترتيب كړ چه دغه كوتى زموږ پلار تنها ده ته ور كړى ده او پسله څه وخته زموږ دغه ذكر شوى مشر ورور د خپلو وړونو په پټه يو بل خط د خپلې كوروالا آمينه بنته محمد رسول په نامه داسى ترتيب كړ چه گواكى دغه مشتركه كوتى زموږ پدې د هغوى په شرعى مهر كى ور كړى ده او حقيقت دا دى چه په دغه وخت كى د هغې د واده څخه اضافه تر (۳۰) كاله تير سوي وه او تر دې وروسته زموږ مشر ورور زموږ پلار چه عمر ئى په حدود (۱۱۵) كالو دى د پاكستان څخه د كندهار و محكمې ته راوست د خپل زوى هدايت الله نامى لپاره ئى د هغه ذكر شوي مشتركى كوتى لپاره د هغه اقرار خط واخيست نو څرنگه چه زموږ د دغه ذكر شوى ورور د عمل او سلوك څخه چه زموږ د سپين پيرى پلار په واسطه د خپل غيرى اصولى گټو لپاره تر سره كړى دى زموږ ټوله كورنئ ناراضى او د لوى جنجال سبب گرځيدلى او په آينده كى هم د دې امكان شته چه زموږ د اولادو لپاره هم د شر سبب وگرځي، نو مونږ د دارالافتاء د محترم مقام څخه هيله لرو چه مونږ ته په دې هكله شرعى فتوى راكړى چه ايا

زمنون د پلار هغه اوله هبه و خپلو شپږو زامنو ته صحت لري دوهه هبه د خپل مشر زوی لپاره یا دریمه هبه د خپلې مېرور لپاره او یا څلورمه د خپل لمسی لپاره او دغه رنگه هبه د یوه جنس د متعددو کسانو لپاره په دغه ترتیب صحت لري او که چیرې زمنون پلار ته د شرعی معلوماتو د نه درلودلو په اساس یا زمنون د مشر ورور د دغه رنگه غوښتنو د فشار په خاطر او یا دده د عمر د ډیروالی په وجه وده ته کوم شرعی مسئولیت راجع شوی وي د هغه مسئولیت دفع به څرنگه کیږي؟

(المستفتی محمد یونس)

جواب: که چیرې واقع د غسی پېښه وي لکه مستفتی چه لیکلی ده نو د دغه بیان مطابق شرعی حکم دادی چه دغه کوټی چه پلار و دغو شپږو وړونو ته ورکړی وه او هغوی تقسیم کړه او تصرف یی پکښی وکړی نو هغه تقسیم صحیح دی نه بل تقسیم کیدلای سی نه پلار بیرته رجوع کولای سی نه ئی یوازی یو ورور دغه کولای سی او که دغه ۶ وړونو تصرف نه وی پکښی کړی یعنی قبض ئی نه وی کړی نو بیا که مشر ورور دعوی د هې کوی هغه دې شرعی اثبات وکړی په محکمه کی که چیرې اثبات ونکړی نو کوټی د پلار بلله کیږی او زامن حق نه پکښی لري او که چیرې په زامنو کی صغیران موجود وه نو په هغه صورت کی د صغیرانو لپاره قبض ضروری نه دی بلکه په اول تقسیم کی چه هر څو نه حصه و صغیر ته رسیدلی وي هغه حصه د صغیره قبض او تصرف ته د صغیر په باره کی ضرورت نسته.

اذا وهب شیئاً لابنه الكبير البالغ العاقل يلزم التسليم - له وبدون قبضه لا تتم الهبة (سليم باز ص ۴۶۷) يملك الصغير المال الذي وهبه اياه وصيه او مربيه .
..... بمجرد الايجاب او بمجرد قول الواهب وهبت ولا يحتاج الى القبض (المجلة المـ ۸۵) يملك الموهوب له الموهوب بالقبض (المجلة المـ ۸۶) (الفتاوى الهندية ص ۳۷۴ ج ۴) ولا يرجع في الهبة من المحارم بالقربة كالاباء والامهات وان علوا والاولاد وان سفلا (الفتاوى الهندية ص ۳۸۷ ج ۴) لكن ان قسم الواهب الجزء الموهوب المشاع بنفسه او بواسطة نائبه وسلمه الى الموهوب له صح العقد لزوال المانع وكذا لو امر الموهوب له ان يقسم مع شريكه رد المحتار - (سليم باز ص ۴۷۳) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

لوتمار قمندانان چې په زور مالونه چور کړي اسلامي حکومت دامعاوضه ورکوي کنه؟
سوال : و حضور ته د جناب محترم عاليقيد رئيس صاحب ته السلام عليكم.

بعد : لس کاله پخوا ما د مرتضى د منډې څخه غنم او وړه په پور رانيولی وه او په کابل کښی د دوو ۲ قومندانانو له خوا څخه له نصرالله او جانو نامانو پنه واسطه په زور او جبر يو وړل سول او حتې دا وړه او غنم يې په شمالي کي د خلکو د شناخت په اساس خرڅ کړل ، او زه يې د عصمت په شخصي بنديخانه کي اچولی وم او ډيري تهديد کړلم او وژلم ئي بيا د يوه نفر مستووالا فارسى ژبي په واسطه او عذر سره را خلاص سوم ، او دا کسان ما خو واري د ولسوال او والي په امر نيولی دی مگر بيا ځانونه خلاص کړي ما يو اويا دوه گڼسته عرض کړيدي او بنديان سول او د امرثاني په امر ځان خلاص کړي او که زما عرض نه اوريدل کيږي علت څه وي غريب يم مسکين يم در بدره يم ، قرض داره يم ، اولاد داره يم ، د دي خاوري يم ، او که زما د مال څوک شرعي اختيار لري نوزه تر تيريم قاضی صاحب دې زما ټوله دارايي ورته ورکړي ، د ولسوالي او ولايت د محترمو مقاماتو اسناد او نوشتي موجود دي مگر قاضی صاحب ده ته د امرثاني امر ورکوي نو د تميز د عاليقيد او محترم مقام څخه داسي غوښتنه لرم چه زما مدعی او اوراق ټول و خپل حضور ته راوغواړي اوز ما حق ور څخه راکړي .

جواب : که چيري دا ثابتې سي چه واقعا دغه غنم او وړه قوماندانانو د دغه عارض څخه په زور او جبر اخيستی دي نو عارض دا حق لري چه خپل حق د دغه قومندانانو څخه واخلی هغه وړه او غنم که موجود وه يا نور مال د هغو په طريقه د ضمان که نه وه موجود حکومت اسلامي به د دغه عارض سره معونت کوي په اخستلو کي د خپل حق .

لا يجوز لاحد ان يأخذ مال احد بلا سبب شرعي . اي لا يحل في كل الاحوال عمدا او خطأ او نسيانا جدا او لعبا ان يأخذ احد مال احد بوجه لم يشرعه الله تعالى ولم يبيحه لان حقوق العباد محترمة لا تسقط بعذر الخطاء والنسيان والهزل وغيره وذلك كالفصب والسرقة والقمار والربا والرشوة و

الدعاوى الباطلة وشهادة الزور الخ..... فمن تناول مال احد باحدى هذه الطرق فهو ظالم غاصب يجب عليه رده قائما او مثله او قيمته هالكا (شرح المجلة للاتاسي ص ۲۶۴ ج ۱) ليس لذى الحق ان ياخذ غير جنس حقه وجوزه الشافعي رحمة الله تعالى - قدمنا في كتاب الحجر ان عدم الجواز كان في زمانهم اما اليوم فالفتوى على الجواز وهو الاوسع لتعيينه طريقا لاستيفاء حقه فينتقل حقه من الصورة الى المالية كما في الفصب والاتلاف (ردالمحتار ص ۳۰۰ ج ۵) والفتوى اليوم على جواز الاخذ عند القدرة من اى مال كان لاسيما في ديارنا والمدا ومتهم العقوق (ردالمحتار ص ۱۰۵ ج ۵).

البتة كه چيرى امير المؤمنين قاضى منع كرى د سمع خخه د دغسى دعوى د وجي خخه د خوف د فتنى او فساد نو بيا قاضى يا ولسوال حق نه لري د معونت د دغه عارض سره او همدارنگه امير المؤمنين كولاى سى چه دغسى مسائل د يو خه وخت لپاره معطل كرى كه چيرى په معطلى كى مصلحت وو خكه چه وايي.

التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة المـ ۵۸) يتحمل الضرر الخاص لدفع الضرر العام (المجلة المـ ۲۶) الضرر الاشد يزال بالاعف (المجلة ص ۲۷) او كان الحاكم ما دوننا باستماع بعض الدعاوى المعينة دون غيرها فله ان يسمع الدعاوى المأذون بها فقط وان يحكم بها وليس له سماع ما عداها والحكم به (المجلة المـ ۱۸۰۱).

نوت: كه چيرى امام (امير المؤمنين) منع د سمع خخه د دغسى دعوى ونكرى نو ولسوال يا بل حاكم ته دا جواز نه لرى چه ناحق يى معطله وي او يا نور تكليف وركوي.

يجب على الامام ان يتقى الله تعالى ويصرف الى كل مستحق قدر حاجته من غير زيادة فان قصر في ذلك كان الله عليه حسيبا آه (شرح المجلة للاتاسي ص ۱۴۳ ج ۱) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم
 هغه مالونه چې شرعاً خريد و فروش
 مباح يا مکروه وي خود دولت د مصلحت په خاطر منع کړي
 وي د دغسې دعوو فيصله کول په کومه محکمه کې بايد و سي څارنوالی که مراغه!

سوال: بمقام محترم ریاست دارالافتاء مرکزی ولایت قندهار السلام علیکم .

د بعد: د پښت او افغودسپه های لږ او مربوط په منازعات و جناحهای ناشی از معاملات و خرید و فروش مواد مخدر، تریاک، هیر و پښین و غیره محکمه مراغه مواصط می نماید که از یک طرف باعث سنگینی دیگر کارهای روزمره گردیده و از جانب دیگر فرمان (۳۳۰) ۵۵/۳/۲ ستره محکمه امارت اسلامی افغانستان مکتوب طلباء گرام و حدیثت (۵۲۱) ۵۵/۱۰/۳ ستره محکمه امارت اسلامی افغانستان و مکتوب (۳۱) ۵۵/۲/۳ مقام محترم ولایت هرات واصل آمده و کشت نمودن و خرید و فروش عمل و نقل و استعمال تریاک، چرس، بنگ، هیر و پښین و غیره اشیاء مخدر و نشه آور را که بحال افراد جامعه و سلامت آنان مضرت بکل ممنوع و مرتکبین آنها را قابل مجازات شرعی دانسته و باید علاوه از سکه رسیدگی حقوق همچو منازعات باعث اختلال نظم جلسات محاکم و مانع کارهای روزه مره می گردد و رسیدگی حقوق آن در محاکم تحت امارت اسلامی افغانستان عکس العمل منطقی را نیز بهرامی آورد و بماند برای تبلیغات مخالفین تحریک اسلامی طلباء گرام خواهد شد و از صحت ای فرمان و هدایات فوق الذکر منسوخ میگردد که چنین دوسه هات همت تحقیق به څارنوالی مراغه سپرده شود تا مرتکبین آنها شرعاً مجازات شوند تا بعد ازین جلوگیری معاملات گرفته شده و در نتیجه منازعات ناشی از آن از بین برونماید و از اتمام علل استفتاء گردید تا فتوای شرعی خویش را اصدار و حدیثت فرماید با احترام ؟

(مولوی احمد سید احمد رئیس محکمه مراغه هرات)

جواب: درباره مواد مخدره جامده باید گفته شود که معاملات و خرید و فروش این مواد را کتب فقهیه حنفیه جایز دانسته و تقوم باینهارا ثابت کرده و همچنین مالیت اینها را ثابت کرده لکن امیرالمؤمنین و حکومت اسلامیه اگر از همین معاملات منع فرماید سمانعت ایشان صحیح و جایز و واجب التحمیل است و تخلف کننده باید مجازات شود و مجازات ایشان بناء بر رأی و صواب دید قاضی و محکمه میباشد و طبق حدایات صادر شده از مقامات فوق باید اجراء است و حدایات صادر شود لکن باید از تعزیر مالی اجتناب قطعی ملحوظ شود که آن شدیداً حرام است و چگونه جوازی ندارد یعنی باید با اموال ایشان هیچگونه ضرری باید رسانیده نشود لکن این حکم مذکور درباره خرید و فروش این مواد است نه درباره استعمال آن زیرا که استعمال آن برای تنکسی ناجائز و برای تداوی جائز است و خرید و فروش آن اگر چه از راحت خالی نیست لکن اباحت و جوازش مفتی به است و دلیل عمده برای جواز خرید و فروش ثبوت تقوم آنهاست یعنی تعریف مال متقوم بر ایشان صادقست زیرا که خلق آنها را ذخیره میکنند و شرع شریف اتفان بر ایشان را جائز دانمود و غیر حال مخمسه مثلاً برای تداوی که از عبارات آیه صراحتاً مضموم میشود.

و المتقوم ما يمكن ادخاره مع الإباحة فالخمر مال لا متقوم (ردالمحتار ج ۳ ص ۴) (المجلة الم ۱۲۷) (الفقه الاسلامی ص ۴۴ ج ۴) (وصح بیع غیر الخمر) مسامر و مفاده صحة بیع الحشيشة والافیون قلت و قد سئل ابن نجیم عن بیع الحشيشة هل يجوز فكتب لا يجوز فيحمل على ان مراده بعدم الجواز عدم الحل (الدر المختار) قوله وصح بیع غیر الخمر ای عنده خلافاً فالهما فی البیع و الضمان لکن الفتوی علی قوله فی البیع و علی قولهما فی الضمان ان قصد المتلف الحسبة و ذلك يعرف بالقرائن و الا فعلى قوله كما فی التاتارخانية و غیرها ثم ان البیع و ان صح لکنه بکمره كما فی الغایة الخ قوله و مفاده ای مفاد التثقیب بل غیر الخمر و لا شک فی ذلك لانهما دون الخمر و لیسما فوق الاثرية المحرمة فصحة بیعها یفید صحة بیعها فافهم (ردالمحتار ص ۳۲۳ ج ۵) و اعلم ان الاصل فی الاشياء مكلها سوى الفروج الإباحة قال الله تعالى (هو الذي خلق لكم ما فی الارض جمیعاً) قال تعالى (كلوا مما فی الارض حلالاً طیباً) و انما تثبت

الحرمة بعارض نص مطلق او خبر مروی فمالم یوجد شیء من الدلائل المحرمة فهي على الاباحة آه (طحطاوی علی الدر المختار ص ۲۲۱ ج ۴) قوله ولا يجوز بيعها ای بیع الخمر افاد ان بیع الباقي يجوز وان اسكرت و سیأتی (طحطاوی علی الدر المختار ص ۲۲۳ ج ۴) قوله ولا يجوز بها التداوی هو داخل فی الانتقاع كما افاده فی حله (طحطاوی علی الدر المختار ص ۲۲۳ ج ۴) بل الصواب ان مراد صاحب الهدایة و غیره اباحة ای البنج للتداوی ونحوه ومن صرح بحرمة اراد به القدر المسكر منه يدل علیه ما فی غایة البیان عن شرح شیخ الاسلام اكل قليل السقمونيا والبنج مباح للتداوی وما زاد على ذلك اذا كان يقتل او يذهب العقل حرام آه فهذا صریح فیما قلناه مؤید لما سابقا بحثناه من تخصیص ما مر من ان ما أسكر كثيره حرم قليله بالمائعات وهكذا یقول فی غیره من الاشیاء الجامدة المضرة فی العقل او غیره یحرم تناول القدر المضر منها دن القلیل النافع لان حرمتها لیست لعینها بل لضررها (ردالمحتار ص ۳۲۵ ج ۵) و یحل القلیل النافع من البنج و سائر المخدرات للتداوی ونحوه لان حرمة لیست لعینه وانما لضرره (الفقه الاسلامی ص ۱۶۶ ج ۶).

عبارات مذکورہ بالا سے ثابت ہوا کہ شراب کی علاوہ دوسری مسکرات منجہ مثل برنگ انیس کوکیں وغیرہ کے ان کا حکم شرعی یہ ہے کہ ان کا استعمال بقدر مسکر باتفاق علماء حرام ہے اور فروخت کرنا ان اشیاء کا مکروہ ہے لیکن جب فروخت کردی تو صحیح ہو گئی یعنی زر ثمن پر قبضہ کر لینی سے بائع اس زر ثمن کا ملک ہو گیا گو اس کا یہ فعل مکروہ ہو (امداد الفتن ص ۸۰۵) حکم کوکیں اگر نشہ نہ ہو تو فی نفسہ مباح ہے لیکن بوجہ عوارض مضرت جسمی و مضار مذکورہ سوال کی ممنوع ہے اور جہاں یہ عوارض پیش نہ آئیں مباح رہے گا (امداد الفتاویٰ ص ۹۲ ج ۳) سوال انیس مال مقوم ہے یا نسین اور اس میں عشر واجب ہے یا نسین الجواب اتول وباللہ التوفیق اس صورت میں صحیح یہی معلوم ہوتا ہے کہ انیس مال مقوم ہے اور اس میں عشر واجب ہے فقط (فتاویٰ دارالعلوم دہلوی ص ۸۷ ج ۶)

انہوں کی کاشت و بیج جائز ہے (احسن الفتاویٰ ص ۳۹۳ ج ۶) انہوں جس بے گ کو کیں یہ تمام چیزیں پاک ہیں اور ان کا دوا میں خارجی استعمال جائز ہے نہ کہ غرض سے ان کو استعمال کرنا ناجائز ہے مگر ان سب کی تجارت بوجہ فی الجملہ مباح الاستعمال ہونی کی مباح ہے تجارت تو شراب اور خنزیر کی حرام ہے کہ ان کا استعمال خارجی بھی ناجائز ہے (مفہم المفتی ص ۱۱۵ ج ۹)۔

صاحب البحر ذکرنا قلا عن اء متنا ان طاعة الاحل في غير معصية واجبة فلو امر بصوم يوم وجب آه (رد المحتار ص ۳۸۳ ج ۴) مطلب - مخالفة الامير حرام (رد المحتار ص ۲۵۶ ج ۳) وحينئذ تصبغ القوانين والتكاليف التي تصدر عن الحاكم واجبة التنفيذ (الفقه الاسلامي ص ۷۰۴ ج ۶) قال الزيلعي وليس في التعزير شيء مقدروا انما هو مفوض الى رء الامام على ما تقتضي جنايتهم فان العقوبة فيه تختلف باختلاف الجناية فينبغي ان يبلغ غاية التعزير في الكبيره كما اذا اصاب من الاجنبية كل محرم سوى الجماع الخ (رد المحتار ص ۱۹۶ ج ۳) (تبیین الحقائق ص ۲۰۸ ج ۳) وليس للامام ان يخرج شيئاً من يداحد الابحوق ثابت معروف (رد المحتار ص ۲۸۱ ج ۳) والحاصل ان المذهب عدم التعزير باخذ المال (رد المحتار ص ۱۹۵ ج ۳) لا يجوز التعزير باخذ المال في الراجع عند الائمة لما فيه من تسليط الظلمة على اخذ مال الناس فيأكلونه (الفقه الاسلامي ص ۲۰۱ ج ۶)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که ښاروالی په خلگو دکانونه جوړ کړي وخت پر تیرسي داملکیت ئې دجاگړزي دښاروالی که دخلگو؟

سوال: محترم رئیس صاحب شورای مرکزی علماء و ریاست دارالافتاء مرکز السلام علیکم.

اما بعد: مونږ ۱۱۲ دکانداران د ارگ د کپاری خپل تشریحات مفصل درته لیکو امید کوو چه شرعی حکم راته معلوم کړی په ابتداء کی زمونږ خلق تقریباً ۴۰ کاله مخکې د ښکار پور باراز څخه راوستل داغه ارگ ته محمد افضل خان شیردل ښاروال وویل تاسي پر داغه مخکه خپل دکانونه جوړ کړئ هلته مه کښینی زمونږ دا کومک دی چه کرایه نه در څخه غواړو مونږ هم په خپل شخصي مصرف دکانونه جوړ کړه خپل کار مو کاوه ډیر وخت بعد هغه ښاروال بدل سو محمد اکبر خان ښاروال سو شو موده بعد ئې مونږ ته وویل کرایه را کړئ مونږ ورته وویل چه مونږ خو په خپل مصرف جوړ کړه ښاروال صاحب کرایه نه را څخه غوښته ده وویل حکومت ډیر مفلس دی هغه وخت د ښاروال کومک وو اوس تاسی کومک وکړی کرائي خو ډیری دی تاسی مونږ ته دا عانی پر ډول ۱۲۰ افغانی را کوئ تر آخره پوری زمونږ کرایه تر ټوله ښار کمه وه دا اول حال وویا نو یو تر بله مونږ خپل دکانونه په سر قلفی خرڅول چه د سابقه مالک څخه په ښاروالی کی نوی مالک ته پر نام کړی دی تر دې وخته پوری چه پنځه میاشتې مخکې ښاروال صاحب راته وویل چه مونږ د اپلان لرو چه ستاسی سرای ۷ منزله جوړ کړو زمونږ به هم فائده سی ستاسی دوکانونه به پاخه سی تاسی ته بیرته خپل دوکانونه در کوم که خط غواړی خط در کوم او ډیر ژر ئې در جوړوم مونږ وویل چه زمونږ دوکانونه مونږ سم جوړ کړيدي مونږ مه بیخایه کوه خو ښاروال صاحب په ډیره خوږه لهجه وعدی را کړی چه یوه ئې هم نه کړه پر خای اوس وایی چه پیسی را کړی حال دا چه زمونږ دوکانونه هر یو په څلور یا پنځه لکه کالداری قیمت خرڅیدی مقصد دا چه مونږ د پیسو حق لرو کیا؟

جواب: په دې مسئله کې دوه ۲ صورته دی:

(اول صورت) دغه څار کیتونه او دوکانونه چه اوس حکومت نړولی دی او ښاروالی یی خپل مربوط بولی حکومت پخوا اول واری جوړ او روغ دوکانونه خلقو ته په کرایه ورکړی وي او سونی له دغې کرایي څخه ئې نور أجرة او پیسی یا بل شی د خلقو څه نه وی اخیستی او

نهائی نور قرار داد و سره کپی وی، نو په دې صورت کی ښاروالی کولای سی چه د پخوانیو خلقو څخه دوکانونه واخلی او نورو ته یی ورکړی که دغه شرطونه موجود وه (اول) دا چه د حکومت او خلقو په مابین کی به د سرقلفی یا بل عقد قرار داد نه وی سوی (دوهم) دا چه خلقو به په دغو دوکانو کی هیڅ نوعه تعمیراتی مصرف نه وی کړی او نه به دوکان د کرایه دار په پیسو جوړ سوی وی (دریم) دا چه په آینده کی که هر چا ته دغه دوکانونه ورکول کیږی د دوکانو د جوړیدو مصرف به نه ځنی اخستل کیږی او که ځنی اخستل کیږی نو په سرقلفی به ورکول کیږی.

ان المستأجر بعد فراغ مدة اجارة يلزمه تسليم الارض وليس له استبقاء بناءه او غرسه بلارضی المتکلم علی الارض (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۱۵۵ ج ۲) وقد يقال ان الدراهم التي دفعها صاحب الخلو للواقف واستعان بها علی بناء الوقف شبيهة بكبس الارض بالتراب فيصير له حق القرار فلا يخرج من يده اذا كان يدفع اجر المثل ومثله مالوكان يرم دكان الوقف ويقوم بلوازها من ماله باذن الناظر اما مجرد وضع اليد علی الدكان ونحوها وكونه يستأجرها عدة سنين بدون شيء مما ذكر فهو غير معتبر فلمؤجر اخراجها من يده (ردالمحتار ص ۱۸ ج ۴) وممن افتي بلزوم الخلو الذي يكون بمقابلة دراهم يدفعها للممتولي او المالك العلامة المحقق عبد الرحمن افندي العمادی صاحب هدية ابن العماد وقال فلا يملك صاحب الحانوت اخراجه ولا اجارته لغيره (ردالمحتار ص ۱۸ ج ۴).

(دوهم صورت) او که چیرې دغه مذکور دکانونه اول واری خلقو خپله او پخپلو پیسو جوړ کړی وی او حکومت یوازې دوی ته خالصه مخکه ورکړی وی او بیا دغه خلقو په خپل مابین کی د دغو دکانو بیع او شراء کړی وی او بیا همدغه ښاروالی په خپلو کتابو کی د بائع او مشتری نومونه ثبت کړی وی نو د دغو دکانونو ملکیت د ښاروالی بلل کیږی لکن سرقلفی ئی د خلقو په هیڅ وخت کی ښاروالی نسی کولای چه د دوی څه دغه دکانونه واخلی یا ئی بل حالت.

قطعي د ما بين څخه نه ځي او آينه چه دغه دكانونه جوړ سي هم به د دغو پخوانيو خلقو وي بل چاته په كرايه نسي وركول كيداي. اوس نو كه ښاروالی دغه دوكانونه د خلقو بې اجازې او بې رضا نړولي وي نو ښاروالی به دغه دكانونه بير ته پخپلو پيسو جوړوي نه د خلقو په پيسو او هغو خلقو ته به يې وركوي او كه يې د هغو په اجازه او رضا نړولي وه نو ښاروالی به دغه دكانونه د خلقو په پيسو جوړوي او د خلقو څخه به يوازې د ديوالونو او بام د جوړيدلو مصرف اخلي نه د سربيره منزلونو ځكه چه هغه سربيره منزلونه د ښاروالی دی هغوی به يې په خپلو مصارفو جوړوي. او كه خلقو د دغه خپلو دكانو د نوي جوړيدو د پيسو وركولو طاقت نه درلودی نو دا پيسی به د حكومت له طرفه قرض وي پر دوی او حكومت به انتظار ورته كوي چه په قسطونو يا په بله طريقه ئي خلق وركړي او هيڅكله ښاروالی ته دا جواز نلري چه كه څوك دستی او عاجل پيسی ورنكړی نو دی ئي دوكان واخلي بل چاته يې وركړي او دا ټوله احكام ځكه ثابت دی چه سرقلفی حكم د شخصي ملكيت لري لكه په شخصي ملك كی چه خپل مالك مكمل تصرفات كولای سي بل څوك يې د ده بې اجازي نه نړولای سي او نه يې ځني اخستلای سي همدغه حكم د سرقلفی دی.

قال في جامع الفصولين وغيره بنى المستأجر او غرس فى ارض الوقف صار له فيها حق القرار وهو المسمى بالكردار له الاستبقاء باجر المثل وفي الخيرية وقد صرح علماء نابان لصاحب الكر دار حق القرار وهو ان يحدث المزراع والمستأجر فى الارض بناء او غرسا او كبسا بالتراب باذن الواقف او الناظر فتبقى فى يده (ردالمحتار ص ۱۸ ج ۴) (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۴۹ ج ۲) (غمز عيون البصائر ص ۳۲۱ ج ۱) (شرح المجلة للاتاسى ص ۵۱۴ ج ۲) هكذا فى (منحة الخالق على بحر الرائق ص ۳۰ ج ۷) و (الفقه الاسلامي ص ۲۲۳ ج ۸) (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۱۵۴ ج ۲) وانت على علم ان الشرع يابى الضرر خصوصا والناس على هذا وفي القلع ضرر عليهم (اى المستأجرين) وفي الحديث الشريف عن النبي المختار لا ضرر ولا ضرار آه (منحة الخالق ص ۳۰ ج ۷) الاراضى السلطانية اراضى بيت المال لا تورث و

اما ما فيها من البناء والفراس فهو ملك لاربابه يقسم بين الورثة على فريضة الله تعالى (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ٢٠٦ ج ٢) سئل فيما اذا كان لزيد حانوت قائم في ارض وقف جارية في احتكاره من ناظر الوقف مدة معلومة باجرة معلومة بناء بماله لنفسه بعد الاذن من الناظر بذلك وتصرف فيه عدة سنين وفي كل سنة يدفع لجهة الوقف الحكر المرتب على الارض وهو اجر المثل والآن تولى الوقف متول جديد يريد رفع الحانوت بدون وجه شرعى فهل يمنع من ذلك (الجواب) نعم (الفتاوى المهدية ص ٤٩١ ج ٢) (و تنقيح الفتاوى الحامدية ص ١٧٨ ج ١) واستقيد من كلام التجنيس وجامع الفصولين ان السكنى عبارة عن عين قائمة من بناء او خشب تركب في الحانوت مثلاً باذن المتولى تباع وتوهب وتورث فهي من نوع الكر دار المتقدم (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ١٥٤ ج ٢) وفائدة الخلو انه كالملك فتجرى عليه احكامه من بيع واجارة وهبة ورهن ووفاء دين وارث وقف على الخلاف في الاخير وهذه الامور تؤخذ من فتاوى الناصر اللقائى حيث جعله كالملك ومنه يعلم انه لا مانع من تعدد الخلوات اذ الملك يتعدد (غمز عيون البصائر ص ٣٢٢ ج ١) سئل في بناء في ارض موقوفة مستحق للبقاء والقرار تهدم ذلك البناء وصارت الارض خالية فهل لربه اعادته ثانياً كما كان اولاً (اجاب) للمحتكر حق الابقاء والاعادة حيث كان قائماً بدفع اجرة مثل الارض خالية عن البناء على ما عليه العمل (الفتاوى المهدية ص ٤٨٧ ج ٢ ص ٤٩٥ ج ٢) لا يجوز لاحد ان يتصرف في مال الغير بلا اذنه (المجلة الم ٩٦) وعدم الجواز شامل لجميع انواع التصرف من استعمال كركوب ولبس وبيع ورهن وهدم وبناء (شرح المجلة للاتاسى ص ٢٦٢ ج ١) اذا اتلف واحد مال غيره الذى فى يده او فى يدايمنه قصداً او من غير قصد يضمن (المجلة الم ٩١٢) وفي الحامدية عن الخيرية ان راضى بيت المال كارضى الوقف (شرح المجلة لسليم باز ص ٢٤٧) و (للاتاسى ص ٥١٠ ج ٢) و

انكان ذو عسر فنظرة الى ميسرة..... آلاية ۲۸۰ سورة البقره) اى وانكان ذو عسرة لكم عليه حق او غريما او من غرمائكم (روح المعانى ص ۵۳ ج ۳) والمراد به الامهال والتأخير (روح المعانى ص ۵۴ ج ۳) اى انظر وايايها الدائنون الى يسار المديون ولا تعجلوا بطلبه لانه مضطر فى هذا الباب وبهذه الآلية تمسك صاحب الهداية فى كثير من المواضع (التفسيرات الاحمدية ص ۱۷۴).

(نوت) يوه خبره ياد ساتل دير ضرورى دي هغه دا چه په دغه دوهم صورت كى به د آينده لپاره بناروالى د دغو پخوانيو خلقو څخه چه سرقلى والادى كرايه په اندازه د أجرة مثل اخلى نه به تردى زياته وي او نه كمه. او أجرة مثل دى ته وایى چه يو څو پوهان كسان د بنار دې راوغو بڼل سى او د هغوئ څخه دى پوښتنه وسى چه دغه مار كيت مخكه چه خالصه مخكه وي او دكانونه نه وى باندې جوړ نو ديوه دكان قدر مخكه به په څو كرايه واخستل سى نو هغونه كرايه به پر دغه جوړو دكانو مقرره كيږي. نه داسى چه نور جوړ دوكانونه په هر څو كرايه وركول كيدل هغونه كرايه باندې واخلى چه دا سخت ظلم او د شريعت څخه مخالف حكم دى ولې بناروالى خلقو ته اول وارى خالصه مخكه وركړى ده نه جوړ دكانونه فلها كرايه به هم د خالصه مخكى اخلى نه د جوړو دكانو.

والمراد باجر المثل فيها (اى فى الدكاكين الموقوفة اذا كان فيها للمستأجر سكنى او كردار او جدك) هو ما تستأجر به اذا كانت خالية عن البناء (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۱۵۶ ج ۲) ومثل ذلك اى كالعبارة المذكورة ينبغى ان يقال فى الجدك فتعتبر أجرة الحانوت خالية عن جدكه القائم فيها وعما انفقه عليها حتى صارت قابلة لتمام الانتفاع (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۱۵۷ ج ۲) هكذا فى (الفتاوى المهدية ص ۴۸۷ ج ۲)

بسم الله الرحمن الرحيم

که خوگ دجامخکه پر بل چاخرخه کړي وخت تیر سي

اصلي مالک دعوی وکړي وئې گټې اورد سي مشتري خپلي پيسي له اصلي

مالک څخه غوښتلای؟ او اصلي مالک له ده څخه خوړلي حاصلات غوښتلای سي کنه؟

سوال: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته. اما بعد: زه سردار ولی ولد حاجی دین محمد او شیر محمد ولد حاجی غلام رسول په لاندی ډول اقرار یو.

زه سردار ولی په دې شیر محمد د دې دعوه لرم چه زما شپږ جریبه مخکه زما قبله گاه پرده خرڅه کړیده چه هغه مخکه زما د والدي وه په ۳۰ دیرش لکه افغانی باندې چه په مقابل کی ددغه دیرش لکه افغانی ئی یو ټکتر نورئی ۱۲ منه تاریاک من په ۰ لکه روپی جملہ ۱۳۰۰۰۰۰ کیري او درې څرواره کیري اوس زما والده خپل د حق طلب کوي او شیر محمد هم شریعت ته غاړه ایښی ده. نو اوس دغه مخکه وخپل مالک ته رد پري کنه که چیري رد سی خپل مالک ته بیا د دي شیر محمد تاریاک او ټکتر حق کیري که دغه معینی روپی چه قیمت د ټکتر او د تاریاک دی او که چیري دغه مخکه رد سی خپل مالک ته دغه دولس کاله کیري چه شیر محمد ئی حصول خوری د دغه حصولو حق دغه ښځه پر لري کنه او دغه ښځه بیله اولاده چه هم اوس غټ سویدی هیڅ قریب هم نه لري.

زه شیر محمد هم دغه ډول وایم چه په دغه شکل ئی مخکه را کړیده که چیري ددې ښځې حق وي ورکوم ئی او که ئی حق نه کیري نو د مخکې خط دي را کړی د شاهدانو په حضور کی ، او دغه ښځه هم دا اقرار کوي چه که چیری دغه مخکه زما حق نه وي زه دا خط ورکوم؟

جواب: دا چه شیر محمد هم دا اقرار کوي چه په داغه شکل ئی دغه مخکه را کړي وه نو دغه مخکه د هغې ښځې حق بلل کیري اوس به یی هغې ښځې ته ور سپاری که څه هم په وخت کی د بیعی هغه ښځه موجوده وي او خبره وي او سکوت یی کړی وي او بله دا خبره هم ضروری ده چه دغه شیر محمد نسبی کولای چه په زور او دعوی باندی هغه ټکتر او تاریاک یا دهغو قیمت د سردار ولی یا دهغه د وارثانو څخه واخلی که هغو پخپله رضا ورکړه خو ډیره ښه ده او که نوی نو حق د دعوی نه د سردار ولی سره لري نه دهغه د ښځې او دهغه د وارثانو سره او

دا خبره هم یاد ساتل پکار دی چه دا واجبه ده چه سردار ولی یاد هغه ورشه باید دده تکتیر او تاریاک که موجود وه یاد هغو مثل یا قیمت دده د مال خنجه په خپله خوښه او رضاء شیر محمد ته ورکړی ځکه چه دغه شیان یی ناحقه او بغیر له شرعی عقده ځنی اخیستی دی او بلکه دا خبره هم ده چه هغه منافع او حصول چه څو کاله شیر محمد د مخکی څه اخیستی دی د هغو ضمان نسته او هغه ښځه چه مالکه د مخکی ده حق نلري چه هغه حصول ځنی واخلي.

فاذا كان ذلك الشخص من اقارب البائع وزوجها وزوجته فلا تسمع دعواه مطلقا فيما اذا لم يقر المدعى عليه اما اذا اقر المدعى عليه بان المال المذكور هو مال المدعى وادعى ان مجرد وجود المدعى وقت البيع وسكوته قد اسقط حقه في المال المذكور فلا يسع دفع المدعى عليه هذا بل يلزم باقراره **«در الحکام ص ۲۹۰ ج ۴»** وانما يثبت للمشتري حق الرجوع بالثمن ای فی الاستحقاق علی بائعه بشرطین الاول الثاني ان يكون الاستحقاق بالبينة لانها حجة متعدي اما اذا كن الاستحقاق باقرار المشتري او بنكوله او باقراره كيله بالخصومة فلا رجوع (تنوير) لان الاقرار حجة قاصرة **«سليم باز ص ۲۲۹»** هكذا فی **«شرح المجلة للاتاسی ص ۲۲۳ ج ۱»** **«در الحکام ص ۲۷۸ ج ۱»** لا يجوز لاحد ان يأخذ مال احد بلا سبب شرعی **«المجلة الم ۹۷»** ای لا يحل فی كل الاحوال عمدا او خطأ او نسيانا وذلك كالفصب والسرقة والقمار والربا الخ فمن تناول مال احدا بحدى هذه الطريق فهو ظالم غاصب يجب عليه رده او مثله او قيمته هالگا **«اتاسی ص ۲۶۴ ج ۱»** **«سليم باز ص ۶۲»** لا يلزم ضمان المنفعة فی مال استعمل بتأويل ملك ولو كان معد للاستقلال **«المجلة الم ۵۹۷»** فلو اشترى حانوتا او خانانا او طاحونة او ماشا كل ذلك من الاموال المعدة للاستقلال و تصرف فيه مدة ثم استحقه رجل منه لا يلزم المشتري اجر المدة المرقومة **«سليم باز ص ۳۲۰»**.

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که زوی مسکین وي زکات واخلي بيا له غني پلار سره مرسته کولای سي کنه؟

سوال: محترمو علماء! يو سړی چه مسکین وي پلار ئی غنی وي او دواړه سره جلا سوی وي زکاة ورته روا دی کنه بیا په دغه زکاة د پلار سره کومک کولای سی کنه چه قبض یی کړی؟

جواب: پلار چه غنی وي نو که ئی زوی بالغ او مسکین وو دغه زوی ته زکوة ورکول جائز دی هر کله چه ئی قبض کړی دغه زکوة بیا نو دخپل پلار سره کومک کولای سی لکن په طریقه د هې او دا ځکه چه غني ته صدقه نه ورکول کیږی حتی که صدقه ورته ورکړی هم هبه گرځی نه صدقه نه په طریقه د صدقی او که زوی صغیر وو بیا نو زکوة ورکول نه دی جائز.

ولايجوز دفعها الى ولد الفنى الصغير كذا في التبیین ولو كان كبيراً فقيراً جاز (الفتاوى الهندية ص ۱۸۹ ج ۱) هكذا في (الدر المختار بهامش رد المختار ص ۷۲ ج ۲) (فتاوى دارالعلوم دیوبند ص ۲۵۷ ج ۶) اذا دفع الزکوة الى الفقير لا يتم الدفع مالم يقبضها او يقبضها للفقير من له ولاية عليه (الفتاوى الهندية ص ۱۹۰ ج ۱) لان الصدقة للفنى هبة (الدر المختار بهامش رد المختار ص ۵۷۴ ج ۴).

(نوټ) پلار چی غني وي و خپل مسکین زوی ته زکوة نسي ورکولای او نه یی زوی پلار ته ورکولای سی.

ولا لى من بينهما ولاد (الدر المختار) وقيد بالولاد لجوازه لبقيّة الاقارب (رد المختار ص ۶۹ ج ۲) هكذا في (امداد الاحكام ص ۴۹ ج ۲)
والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د دولتي مخكوڅه د اډې، گنج او ميله ځای استفاده، کرایه

اوپه اجاره ورکول اودنوروځايوخلگ دې ځای نه په راتگ مجبورل څه حکم لري؟

سوال: د افغانستان د اسلامی امارت د دارالافتاء محترم ریاست ته السلام علیکم.

محترما: هلمند ته د طالبانو د اسلامی تحریک تر راتگ د مخه د لښکرگاه د ښار د تاجائی په نامه د فلجاتو د مندوی د محصول یا تیکه او د جمعی د روځی گنج د موټرانو اډه د قرارداد په ډول په اجاره ورکول کیده چه د محترم طالبانو د راتگ سره سم دا محصول معطل کړل سو چه تر اوسه پوری لا دا عایداتی منبع د تعویق په حال کی پاته ده په دي ورځو کی دوو نفرو هریوه سنگر د حاجی امرالدین زوی او عزت الله د زین الدین زوی په مشترکه توگه د هلمند د ولایت محترم مقام ته عرض وړاندي کړو چه دوی پخپل عرض پانه کی د هلمند په ولایت کی د لښکرگاه چاه انجیر-ناد علی-مارجی او د فقیرانو پر ځای د مواشیو گنجنه چه په هره هفته کی په نوبت سره میلی کیږي د قرارداد په ډول په اجاره غوښتی دي چه د هلمند ولایت د مقام د هدایت په اساس د نوموړو عریضه د یو پیشنهاد په ډول د همدې ولایت د ادارې مجلس ته راجع شوه چه بالاخره د هلمند ولایت د ادارې مجلس په خپل (۱۱) تصویب سره داسی فیصله کړي وه ((د ښاروالی د غوښتنی په مورد مجلس داسی فیصله کوي: چه ښاروالی دې په دې مورد کی د امارت د مقام یا دارالافتاء څخه اذن وغواړی مطابق د هغه دې خپله کړنه وکړی ولی بله خبره دا ده چه ښاروالی دې د چاه انجیر-ناد علی-مارجی او ناد علی میلی دې مرکز ته راوغواړی)) .

نو اوس د لښکرگاه ښاروالی د ذکر سوو منطقو د میلو د مواشیو او نور کاروبار د خرڅولو او رانیولو پر سر چه په تیرو وختو کی دیولایحی له رویه محصول یا تاجائی اخستل کیده او د قراردادي په واسطه د دولت په حساب بانک ته تحویلیدل یو ځل بیا پیشنهاد وي هیله ده چه د اسلامی شریعت د حکم سره سم دې گنجنو جواز او یا نه جواز په باره کی یو شرعی فتوی راته لطف کړی؟

﴿ الحاج مولوی خوشدل د هلمند ولایت مرستیال ﴾

جواب: دلته خو خبری دیری مهمتی دي

(اوله خبره داده) دغه تاجائی او محصول اخستل جائز دي لکن لاندي شرطونه به پکښی موجود وي:

(اول) دغه مخکه چه گنج باندي جوړیږي دا به د حکومت مملوکه وي دښتی او یا مرعی مخکی به نه وي

(دوهم) دغه تاجائی به په حقیقت کی کرایه اخستل وي د هغه کسانو څخه چه گنج ته خپل مالونه راوولی او دلی یی د روی یا موتران راوولی او په اډه کی یی د روی.

(درېیم) داسی به نه وی چه د سودا پر سرد بائع او مشتری څه مقررې اندازه پیسی اخلی که چیری دغه شرطونه نه وه موجود نو بیا دغه محصول اخستل ناروا دی.

(دوهمه خبره داده) که چیری دغه مخکه چه گنج یا اډه پر جوړیږي د حکومت مملوکه مخکه وي نو د پورته شرطونو سره سم یی په قرار داد ورکول او ټیکه کول جائز دي ولی دغه محصول په حقیقت کی اجاره ده او که چیری دغه مخکه مرعی وي یعنی هغه مخکه چه خاص د خلکو د استفادی دپاره پاته وي نو بیائی نه په اجاره ورکول جائز دي نه یی قرار داد او ټیکه جائزه ده نه په نامه د محصول او تاجائی پیسی ځنی اخستل جائز دي

(درېیمه خبره داده) د مارجی او نادعلی او نورو ولسوالیو څخه گنجونه او میلی راغونښتل مرکز ته د دې لپاره چه تاجائی ځنی و اخستل سی او همدارنگه په مرکز کی د نورو مخکو څخه و حکومتی مخکو ته د دغه گنجو میلی اډو جبری انتقال ډیر سخت حرام دی او هیچ جواز نه لري دغه قسم او امر د حکومت هیڅکله صحت او جواز نه لري.

وإذا اتخذ الرجل مشرعة على شاطئ الفرات يسقى منها السقاؤون ويأخذ منه الاجرفان نبي على ملكه ان أجرها منهم للاستقاء لم يجوزوا ان أجر ماملكه لان الاجارة وقعت على استهلاك العين مقصودا وان أجرها ليقوم فيها السقاؤون و يضعون القرب فيها ويوقفون الدواب فيها جازوا ما اذا بنى المشرعة على ملك العامة ثم أجرها من السقائين لايجوز سواء أجر منهم للاستقاء او أجر منهم ليقوموا فيها و يضعوا القرب كذا في الذخيرة (الفتاوى الهندية ص ٤٥٣ ج ٤) استأجر سقا ليحفف عليه الثياب او يبيت عليه يجوز بزازية (تنقيح الفتاوى الحامدية مع الخيرية ص ١٢١ ج ٢) وبطل ايضاً بيع المراعى وإجارتها (سليم باز ص ١٠١) شروط نفاذ الاجارة وهي ان يكون المؤجر مالكا لما يؤجره او متصرفا به بنيا به عن المالك كالوكيل او بإذن منه كالمستأجر الخ (سليم باز ص ٢٥٣) التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة ص ٥٨) اتى بصيغة المصدر المحذوف فاعله ليفيد التعميم لكل من يلى امرأعاً ما يتعلق بالرعية فيشمل السلطان ومن قلده السلطان بذاته او بالواسطة ويشمل ايضاً الاوصياء و متولى الاوقاف فان جميعهم تناط تصرفاتهم العائدة لمن هم تحت ولايتهم بالمصلحة اى بما فيه نفع يتوعد اليهم والافتصر فهم غير صحيح ولانافذ شرعاً (شرح المجلة للاتاسى ص ١٤٢ ج ١) وفعل الامام منوط بالمصلحة والظلم ليس بمصلحة (اتاسى ص ١٤٣ ج ١)

بسم الله الرحمن الرحيم

که څوک دولتي مخکې قبضه کړي

او د ملکیت سند ئې نه لري دولت ئې تری اخیستلای سي؟

سوال: د افغانستان اسلامي امارت د دارالافتاء عالي رياست محترم مقام ته السلام عليكم

محترما: د افغانستان اسلامي امارت اړوند اورگانونه په نظر کې لري چه د کندهار ولايت بعضی ولسواليو په مرکز کښی چارچار پیره او متصله ساحه کی د گرانو وطن والود اقتصادي حالت د ښه کیدو او خلگو ته د کار د ښه زمینی د مساعد کولو په منظور یو شمیر مارکیټونه د قانونی نقشو مطابق چه زمونږ سره موجود دي جوړ کړی خو متأسفانه د تیرو (۲۰) کلونو په گډوډ یو کښی خلگو د ولسواليو متصلی مخکې په مختلفو نومونو د دکان کور او للمی مخکې په نامه سره قبضه کړی او اوس یی د ملکیت د عوه کوي وایی مونږ ابادی کړی باید وویل شی چه د خپل وخت د حکومت کوم اسناد هم په لاس نلري ویلی یی دا دي چه هغه مخکې یادښته چه بی هرچاته نسبت کیږي هغه شرعاً د هغه حق ده مونږ له تاسو محترمینو څخه احترامانه هیله لرو چه د لاندی مادو په اړوند د شرعی مسائلو په رڼا کښی مفصل او مدلل معلومات لطف کړی. امارتی ځمکه چه للمی، هکټار، او کوری وړباندی اباد کړی وي امارتی (دولتی) اسناد ونلری ایاداراز مخکې شرعاً د هغه ملکیت کیدای شی د یوې دښتې مخکې یوازی په نسبت سره چه د فلانی دښته ده د هغه ملکیت کیدای شی ایاد خود سره جوړ شویو ځایونو د نړولو په وخت کښی هغوی عوضاً د څه امتیاز مستحق گرځیدلی شی یا نه؟

(الحاج ملا محمد حسن رحمانی کندهاروالی او تنظیمه رئیس)

جواب: محترم مستفتی صاحب د څو خبرو لحاظ دلته ډیر ضروری دی (اول) که حکومت ته په قطعی او یقینی ډول معلومه وي چه دغه مخکې د امارت معلوکه ده او د فلانی ریاست یا فلانی اورگان مربوطه ده او دغه خلقو غصب کړی ده او د خلقو سره هم د ملکیت شرعی

ثبوتات نه وی نو حکومت کولای سی چه د خلقو ابادی و نړوی او خپلې نقشې او پلانونه عملي کړي.

(دوهم) که چیرې دغه خلق د دغو مخکو د شخصی ملکیت دعوه کوي او حکومت یی د خپل ملکیت دعوه کوي نو د دوی سره باید په محکمه کی د قاضی صاحب په حضور کی د عوی و چلول سی او شرعی دلائل باید پیش کړل سی چه شاهدان قسم نکول د قسم څه او قباله شرعیه ده دا خبره چه د دي مخکی یادښتی نسبت فلانی ته کیږي یا دا چه دا مخکه په کا د سترکی موجود ده دا خبری د شرعی دلائلو څخه نه دی په هغه صورت کی چه د مقابل لوری سره نور شرعی دلائل موجود وی: پس له دی څه چه قاضی فیصله وکړی بیا به د فیصلې مطابق اجراءات کیږي د دغسې منصفانه محکمې څخه تر مخه حکومت ته جواز نلري چه د خلقو څخه مخکی واخلی.

(درېیم) که دا خلق قناعت ولري چه دغه مخکی واقعا د حکومت دی او امارتی دی لکن دوی ته د وخت صحیح حکومت اجازه ورکړی وه چه ځایونه پری جوړ کړی په دې صورت کی بیا هم حکومت نسې کولای چه دغه ځایونه د دوی د لاس څه اخراج کړي.

(څلورم) که دغه مخکی پخوا مرعی گانی وي د دغې ولسوالۍ یعنی داسې مخکې وي چه د عامو خلقو د منفعت اخستلو لپاره پریښوول سوی وي لکه پارک یا د کوچنیانو د لوبو میدان یا داسی نور مصالح عامه په دې صورت کی به د خلقو اباد کړی ځایونه نړول کیږي او آینده دپاره نه حکومت کولای سی نه رعیت چه دا قسم ابادی پکښی وکړي.

(پنځم) که دغه دښتې یا دغه مخکې موات مخکې وي او خلقو احیاء کړی وي او د هغه وقت د صحیح حکومت څخه یی اجازه اخیستی وي یا اسلامی امارت د همیشه پاته کیدلو اجازه ورکړی وي نو دا ځایونه د دوی شخصی ملکیت گرځیدلی دی حکومت ئی نسې ځنی اخستلای او که یی د موقت احیاء یا موقت پاته کیدلو اجازه ورکړی وي یا قطعاً اجازه نه وي اخستل سوی نو بیا حکومت کولای سی چه د دوی ځایونه و نړوي او دوی د دغو ځایو څه نقل کړي - یا ده دې وي چه موات مخکی دولتي یا حکومتی مخکې نه بلل کیږي فقط تولى او تصرف یی حکومت کولای سی

(شېرم) په ټولو هغو صورتو کې چې حکومت ته د خلکو د بناؤو د نړولو اجازه ورکول سوي ده په هغو صورتو کې خلق پر حکومت دا حق نلري چې په عوض کې ئې پيسې يا مخکې ځنې واخلي لکن افضل او بهترينه خبره داده چې حکومت د غريبانو سره د پيسو يا د مخکې کومک وکړي چې په ډيرو احاديثو شريفو کې هم په دغسې معونت او کومک امر سوي او هم يې ډير زيات فضائل بيان سوي دي او په حکومتی مسئولينو کې چې هر څوک دغسې وکړي البته په اجازه د مشرانو د هغوئ سره په احاديثو شريفو کې د ډيرو زياتو اجرتونو و عدي سوي دي.

لايجوز لاحد ان يتصرف في ملك غيره بلا اذنه (المجلة المـ ٩٦) ليس لاحد ان يأخذ مال غيره بلا سبب شرعي (المجلة المـ ٩٧) يلزم رد المصوب عيناً و تسليمه الى صاحبه الخ (المجلة المـ ٨٩٠) وليس للامام ان يخرج شيئاً من يد احد الا بحق ثابت معروف (رد المحتار ص ٢٨١ ج ٣) وضع اليد والتصرف حجة قاطعة ولا يكلف ذو اليد الى اظهار سند يشهد له بذلك مع وضع يده (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ٢١٦ ج ٣ و ص ١١١ ج ٢) طرق الاثبات التي يعتمد عليه في القضاء هي الشهادة واليمين والنكول والاقرار (الفقه الاسلامي ص ٥١٦ ج ٦) هكذا في (رد المحتار ص ٤٨٣ ج ٤) حق القرار - بنى المستأجر او غرس في ارض الوقف صار له فيها حق القرار وهو ان يحدث المزراع والمستأجر في الارض بناء او غرساً او كبسا بالترايب باذن الواقف او الناظر فتبقى في يده (رد المحتار ص ١٨٠ ج ٤) (مجموعة رسائل ابن عابدين ص ١٤٩ ج ٢) (غمز عيون البصائر ص ٣٢١ ج ١) ولايجوز احياء ما قرب من العامر بل يترك مرعى لاهل قرية و مطرحاً لخصائدهم لتحقيق حاجتهم اليه تحقيقاً او تقديرًا (شرح المجلة للإتاسي ص ٢٠٣ ج ٤) (مجمع الانهر ص ٥٥٨ ج ٢) ومن احيى ارضاً ميتة بغير اذن الامام لا يملكها في قول ابي حنيفة رحمة الله تعالى عليه وقال صاحباه يملكها (الفتاوى الهندية ص ٣٨٦ ج ٥) قال في رد المحتار و قول الامام هو المختار (اتاسي ص ٢٠٤ ج ٤) (رد المحتار ص ٣٠٧ ج ٥) اذا احيى شخص ارضاً من الاراضي الموات بالاذن السلطاني صار مالاً كالحا لها وان اذن السلطان او وكيله لشخص باحياء ارض علي ان لا يكون مملوكاً بل مجرد الانشقاع لا يكون مالاً لتلك الارض (المجلة المـ ١٧٧٢) . والله تعالى اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

په ولسوالي که بله جامع جوړه سي ايا په هغه کې هم د جمعې لمونځ صحت لري؟

سوال: محترم رياست د دارالافتاء السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

اما بعد: مونږ د ترينکوټ ولايت د گزاب په ولسوالۍ کې يو محراب مسجد جامع په امر د امير المؤمنين او په مصرف د هغه جوړ کړی ده دغه جامع د مرکزي جامع څه تقريبا ۲۰ دقيقې په پياده مزل ليری ده او په مابين کې نئ کورونه مسلسل جوړ دي او د داغه جامع شاوخوا تقريبا ۸۰ کورونه پراته دي او څلور نورې منطقې ورته نژدې دي که هغه خلک هم ورته را جمع سي نو تقريبا ۱۰۰۰ نفره کيږي نو ايا په دغه نوې جامع کې د جمعې لمونځ صحت لري کنه؟

(ملا سعد الله)

جواب: په دغه جامع کې د جمعې لمونځ بالکل صحت لري ځکه چه امر د امام په جوړولو سره د جامع امر دی په جمعې سره او بل دا چه دا جامع په ولسوالۍ کې ده او په ولسوالۍ کې قاضي او ولسوال او نور مسئولين د حکومت موجود وي نو په حکم کې د ښار گرځی نو که امير المؤمنين صراحة امر وکړي په اقامه د جمعې نو بلاشکه جمعه جائزه ده.

لوصلوا فی القرى لزمهم اداء الظهر وهذا اذا لم يتصل به حکم فان فی فتاوی الدیناری اذابنی مسجد فی الرستاق بأمر الامام فهو امر بالجمعة اتفاقا علی ما قال السرخسی اه فافهم والرستاق القرى کما فی القاموس (ردالمحتار ص ۵۹۰ ج ۱) ان مجرد امر السلطان او القاضي ببناء المسجد وادائها فيه حکم رافع للخلاف بلا دعوی وحادثه وفي قضاء الاشباه امر القاضي حکم (ردالمحتار ص ۵۹۱ ج ۱) قال ابوالقاسم هذا بلا خلاف اذا اذن الوالی او القاضي ببناء المسجد الجامع واداء

الجمعة لان هذا مجتهد فيه فاذا اتصل به الحكم صار مجمعا عليه
 (طحطاوى على الدر المختار ص ۳۳۹ ج ۱) والمصر عند ابى حنيفة كل
 موضع اى بلد له مفتى يرجع اليه فى الحوادث وامير وقاضى فى
 ظاهر الرواية قال قاضى خان وعليه الاعتماد (مراقى الفلاح شرح نور الايضاح)
 قوله عند ابى حنيفة صرح به فى التحفة عنه ورواه الحسن عنه فى كتاب
 الصلاة كذا فى غاية البيان وبه اخذ ابو يوسف وهو ظاهر المذهب كما فى
 الهداية واختاره الكرخى والقدرى وفى العناية هو ظاهر الرواية وعليه اكثر
 الفقهاء (حاشية الطحطاوى على مراقى الفلاح ص ۳۳۲) هكذا فى (شرح
 الميدانى على القدرى المسمى باللباب فى شرح الكتاب ص ۱۰۹ ج ۱) ثم اختلفوا
 فى تفسير المصر اختلافا كثيرا والحد الصحيح ما اختاره صاحب
 الهداية انه الذى له امير وقاض ينفذ الاحكام ويقسم الحدود
 وعن محمد رحمه الله تعالى عليه ان كل موضع مصره الامام فهو مصر حتى انه
 لو بعث الى قرية نائبا لاقامة الحدود والقصاص تصير مصرا فاذا عزله تلحق
 بالقرى (غنية المستملى شرح منية المصلى ص ۵۱۱ طبع مجتبائى)

والله تعالى اعلم.

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کہ طرفین دمدعی بہا مخکیٰ لہ تصرفہ

دامیر بہ امر بند سی دحاصلاتو نقصان بہ دجاہر ذمہ وی؟

سوال : محترم ریاست تہ دارالافتاء السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ۔

اما بعد : امیر المؤمنین ہدایت کبریٰ چہ ہفہ خمکہ چہ تردعی لاندی وی د حکومت او رعیت تر منخ پہ ہفہ خمکہ دے تصرفات تر ہفہ وختہ بند وی ددواہ طرفو تر خو چہ فیصلہ قطعیت پیدا کوی ۔ اوس زمونہ او د رعیت تر منخ پریوہ توتہ مخکہ دعوہ دہ او نہایی فیصلی تر اوسہ نہ دی صادری سوی او موضوع تر جریان لاندی دہ او پہ مدعی بہا خمکہ کی شنہ فصلونہ او شپیشتی ستہ اوس کہ طرفین د تصرفہ بند سی بیا فصلونہ او شپیشتی وچیری او د منخہ خی اوس خواہش کوو چہ د پورتنہ مسئلہ پہ ارتباط شرعی حکم راتہ را کړئ تر خو مشکل حل سی ؟

﴿مولوی عبدالولی رئیس قضایای امارت﴾

جواب : مدعی علیہ چہ ذوالید او متصرف وی پہ مخکہ کی او د قاضی لخوا یا حکومت لخوا یی تصرف بند سوی وی نو د تصرف بندیہ کہ پہ دی معنی وی چہ دغہ مخکہ دے دیو ثالث پہ لاس کی وی او ددواہو د تصرفہ دے ووزی نو دا جائز نہ دی بلکہ د مدعی علیہ پہ لاس کی بہ وی تر ہفہ چہ مدعی اثبات دہ خپلی مدعی کوی۔

سئل اذا طلب المدعی من القاضی وضع المنقول فی ید عدل حتی تتم المرافعة هل یجیبہ الی ذلک فالجواب ما فی البحر عن الفتاوی الصغری لو طلب المدعی من القاضی وضع المنقول علی ید عدل فان کان المدعی علیہ عدلا لایجیبہ وان فاسقا اجابہ وفی العقار لایجیبہ الا فی الشجر الذی علیہ الثمر لان الثمر نقلی آہ ﴿الفتاوی الکاملیہ ص ۱۱۵﴾ ما ثبت بزمان یحکم ببقائه مالہ یم الدلیل علی خلافہ فاذا ثبت بزمان ملک شیء لو احد یحکم ببقاء الملك له مال یوجد ما یریلہ ﴿الملجۃ الم ۱۰﴾ ولیس للامام ان یرخ شیئا من ید احد الا بحق ثابت معروف ﴿الاشباہ والنظائر ص ۱۲۴﴾۔ واللہ تعالیٰ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحيم
دوکانداران کہ دینار والی ہا کلی
نرخونو خخہ سرغراوی کوی خہ سزاء باید ورکولہ سی؟

سوال: د دارالافتاء د ریاست محترم مقام تہ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ۔
 اما بعد: خرننگہ چہ د بنار والی د پلتنی مؤظفین ہرہ ورخ تخلف کاران د نرخ نیسی خصوصاً
 قصابان او نانوائان او ہغہ تہ صرف د خو وروخو لپارہ د دکانو تہلو جزاء ورکول کیہری او ہرہ
 ورخ اعلانونہ اوری او دوکیلانو لخوا ہم ور تہ روزمرہ خبر ورکول کیہری ہیلہ دہ چہ بہ دی
 مورد کنبی شرعی فتویٰ موہ تہ را ولیہری چہ مونہ ورباندي شرعی کپنہ وکرو؟

﴿کندهار بناروال مولوی دین محمد حقین﴾

جواب: محترمہ د تسعیر یعنی نرخ ورکولو پہ ہکلہ باید ووائو چہ نرخ ورکول دکاندارانو یا
 تہجارانو تہ پہ شریعت مقدس کی ناجائز او ممنوع دی حضرت سرور کائنات ﷺ د نرخ ورکولو
 خہ انکار کیدی او فقہاء کرامو حکومت تہ اجازہ نہ دہ ورکری چہ خلقو تہ نرخ مقرر کری
 بلکہ فقہاء کرام وایی ہغہ سپی چہ خپل مال پہ مقرر سوی نرخ خرخوي او پہ ہغہ نرخ راضی
 نہ وئیوازی یی د حکومت لہ بیرری خرخوي مشتری تہ دغہ مبیعہ حرامہ گرخی، پہ یوہ
 صورت کی تسعیر تہ اجازہ ستہ ہغہ دا چہ خلک خوراکی یوشی پہ غبن فاحش خرخ کری
 غبن فاحش دہ تہ وائی چہ د اصل نرخ خخہ ئی پہ دوہ چندہ قیمت ورکری نو بیہ حکومت تہ د
 تسعیر اجازہ ستہ او پہ دغہ صورت کی ہم تخلف کونکی تہ بہ پہ اول وار و عظ دوہم وار
 تہدید دریم وار تعزیر ورکوی نو دغہ قصابان او نانوائان چہ مستفتی ذکر کری دی مونہری
 وینو چہ دوی غبن فاحش نہ کوی نو دوی تہ د نرخ ورکول اجازہ نستہ او تخلف کونکی تہ نو
 تعزیر بالکل حرام گرخی۔

وبناء عليه الاصل عدم التسعير ولايسر حاكم على الناس وهذا متفق عليه بين الفقهاء (الفقه الاسلامي ص ٥٨٨ ج ٣) ولايسر حاكم لقوله ﷺ لا تسعروا فان الله هو المسعر القابض الباسط الرازق الخ (ردالمحتار ص ٢٨٣ ج ٥) ولاينبغي للسلطان ان يسعر على الناس الا ان يتعدى ارباب الطعام تعديا فاحشا في القيمة فلا بأس بذلك بمشورة اهل الخبرة به (الاختيار لتقليد المختار ص ١٦١ ج ٤) هكذا في (تبين الحقائق ص ٢٨ ج ٦) و (الهداية ص ٤٦٩ ج ٤) (بدائع الصنائع ص ١٢٩ ج ٥) (حاشية الطحطاوى على الدر المختار ص ٢٠١ ج ٤) و (ردالمحتار على الدر المختار ص ٢٨٣ ج ٥) (اللباب ص ١٦٧ ج ٤) (البحر الرائق ص ٢٠٢ ج ٨).

قوله ويتعدون عن القيمة تعديا فاحشا بان يبيعوا قفيزا بمائة وهو يشتري بخمسين (العناية على الهداية بهامش فتح القدير ص ٩٢ ج ٧) (الطحطاوى ص ٢٠١ ج ٤) وفي المحيط ان كان البائع يخاف اذا زاد في الثمن على ما قدره او نقص في البيع يضربه الامام او من يقوم مقامه لايحل للمشتري ذلك لانه في معنى المكروه (البحر الرائق ص ٢٠٢ ج ٨) هكذا في (تبين الحقائق ص ٢٨ ج ٦) و (الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ٢٨٣ ج ٥) وينبغي للقاضي وللسلطان ان لا يعجل بمقوبة من باع فوق ماسعر بل يعظه ويزجره وان رفع اليه ثانيا ففعل به كذلك وهذده وان رفع اليه ثالثا حبسه وعزره حتى يمتنع عنه ويمتنع الضرر عن الناس (البحر الرائق ص ٢٠٢ ج ٨) هكذا في (تبين الحقائق ص ٢٨ ج ٦)

بسم الله الرحمن الرحيم

امير المؤمنين ديت المال مالك دي كه متصرف؟ او به بيت المال كي خومره واك لري ؟

سوال : محترمو علماء كرامو د دارالافتاء السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

قدر منو علماء ايا امير المؤمنين د بيت المال په حصه كي خود مختار دي كنه؟ يعنى زما مطلب دا دي كه چيرى امير المؤمنين و غواړي چي يو چا ته موټر وركړي او هغه سړى په كور كي ناست وي د تحريك كار نه كوي او يا د تحريك كار كوي وزير دي يا رئيس دي خود موټر څخه شخصى كار اخلى مثلاً چه ده زړه و غواړي هغه كوي خو په امر د امير المؤمنين ايا د اخروى گرفت څخه خلاصيري كه يا ؟

﴿حافظ نور احمد﴾

جواب : امير المؤمنين په بيت المال كى تصرفات كولای سى لكن تصرفات يى دوه ۲ قسمه دي يو دا چه د دغه تصرف په وخت كى مصلحت او يو منفعت په نظر كى نيول سوى وي دا قسم تصرف ئې جائز او صحيح دي او بل دا چه مصلحت او منفعت په هغه تصرف كېنى نه وي يائى ضرر تر منفعت ډير وي دا رقم تصرفات ئى ناجائز او حرام دي ولى امير المؤمنين خو مالك د بيت المال نه دي فقط يو متولى دي نفع به وررسوي اما ضرر ور رسول ورته حرام دي ، او موټر چه هر څوك په شخصى كارو كي مصرفوى نو كه امير المؤمنين اجازه د شخصى كارو ورته كړي وه نو پروا نه لري او كه د هغه اجازه نه وي يائى منع كړى وي نو بيا ئى شخصى چلول حرام دي او امير المؤمنين هغه وخت بايد اجازه ورته وركړي چه مصلحت پكېنى وي نه عامه اجازه : په بيت المال كى ډير زيات او انتهاى احتياط پكار دي هم امير المؤمنين ته هم نور خلقو ته ولى په بيت المال كى د عامو خلقو اشتراك او حقوق سته چه د دې حساب وركول په آخرت كېنى ډير گران دي.

وكل مارئيت (يا امير المؤمنين) ان الله تعالى يصلح به

امر الرعية فافعله ولا تؤخره فانى ارجو لك بذلك اعظم الاجروا فضل الثواب ﴿الخراج لابس يوسف رحمة الله تعالى ص ۱۸۷﴾ ومن الاجتهادات فصل بيت المال عن مال الحاكم الخاص واعتبار الحاكم نائباً عن الامة فى التصرف

بالاموال العامة وفق المصلحة كما يتصرف بمال اليتيم (الفقه الاسلامي ص ۱۲ ج ۴) والواجب على الائمة ان يوصلوا الحقوق الى اربابها ولا يحبسونها عنهم ولا يحل للامام واعوانه من هذه الاموال الا ما يكفيهم وعائلتهم ولا يجعلونها كنوزا وما فضل من هذه الاموال قسم بين المسلمين فان قصر الائمة في ذلك فوباله عليهم (الفتاوى الهندية ص ۱۹۱ ج ۱) وبعث (عمر ؓ) عثمان بن حنيف على مساحة الارضين وجعل بينهم شاة كل يوم في بيت المال وقال اني أنزلت نفسي واياكم من هذا المال بمنزلة ولي اليتيم فان الله تبارك وتعالى قال ومن كان غنيا فليستغفف ومن كان فقيرا فليأكل بالمعروف (الاشباه والنظائر مع حاشية للحموي ص ۳۷۰ ج ۱) فهذا يدل على ان للامام ان يعطي الارض من بيت المال على وجه التملك لرقبتها كما يعطي المال حيث رأى المصلحة (الفتاوى المهدية ص ۶۴۶ ج ۲) لما تقر في كتب الفروع من ان تصرف الامام وكذا نائبه منوط بالمصلحة (الفتاوى المهدية ص ۶۴۷ ج ۲) اي أن تصرف الراعي في أمور الرعية يجب ان يكون مبنيا على المصلحة ومالم يكن كذلك لا يكون صحيحا كذلك القاضي لا تعتبر تصرفاته في الامور العامة واحكامه مالم تكن مبنية على المصلحة مثاله لو امر القاضي شخصا بان يستهلك مالا من بيت المال او مالا لشخص آخر فاذنه غير صحيح حتى ان القاضي نفسه لو استهلك ذلك المال يكون ضامنا (درر الاحكام شرح مجلة الاحكام ص ۵۷ ج ۱) ويجب على الامام ان يتقى الله تعالى ويصرف الى كل مستحق قدر حاجته من غير زيادة فان قصر في ذلك كان الله عليه حسيبا (شرح المجلة للاتاسي ص ۱۴۳ ج ۱) وفعل الامام منوط بالمصلحة (اتاسي ص ۱۴۳ ج ۱).

بيت المال میں امیر المؤمنین اور عام مسلمانوں کے مساوات بیت المال سے خلیفہ اسلام کی تجاوز صرفہ بیت ہرائے کھانا اور جازی کرمی میں دوجہے کبری (جو اھر الفقہ ص ۸۷ ج ۲) واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم
 هغه مالونه چې انتقال ئې بهرته بند وي
 که دولت ئې ونیسی دولت کولای چې په مناسب قیمت ئې وپلوري؟

سوال: د دارالافتاء عالی مقام ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محترماً: تیره ورځ تقریباً ۴۰۰ څلور سوه پسونه په قاچاقی ډول خارج ته بیول کیدل د طالبانو له خوا نیول شوي او فعلاً د ښاروالی په ورکشاپ کی ولاړ دی دا چه د اختر په ورځو کی ئی قصا بان نه اخلی که ستاسو اجازه وي په عامو خلکو او طالبانو باندې په مناسب قیمت وپلورل سی امید دی په دې باره کی لازم هدایت راکړی؟

﴿مولوی دین محمد حقیبن د کندهار ښاروال﴾

جواب: اول خو منعه کول د تجارانو یا عامو خلقو د انتقالولو څخه د خپلو مالو و خارج ته داخپله حرام دی که چیري شدید ضرورت نه وو او که چیری شدید ضرورت وو او دلته په داخل کی خلقو ته عام ضرر رسیدی بیا نو حکومت خلق راگرځولای سی لکن په دې شرط چه نه به هغه مالونه حکومت لیلاموی نه به ئی پخپله خرڅوی نه به خلقو ته وایی چه دلته یی خرڅ کړه نه به نرخ تعینوي بلکه خلق او خپل اختیار به پریرې دې چه دلی په داخل کي یی هر ځای چه خرڅوی پر هر چا چه یی خرڅوي په هر څو چه یی خرڅوي نرخ ورکول په شریعت مقدس کی حرام دی هیڅ جواز فقهاؤ نه دی ورکړی یو په هغه صورت کی که په دوه ۲ چنده مقدس کی حرام دی ۵۰ افغانیو شی ئی په ۱۰۰ افغانی خرڅاوه نو خاص قیمت خلقو هغه شی خرڅوي یعنی د ۵۰ افغانیو شی ئی په ۱۰۰ افغانی خرڅاوه مثلاً د پنځوسو هغه شی ته نرخ تعینول جائز دی او که یی د دوه ۲ چنده په لږ گټه خرڅاوه مثلاً د پنځوسو افغانیو شی ئی په ۹۰ افغانی خرڅاوه نو په دې وخت کی نرخ ورکول حرام دي فقهاء رحمهم

الله تعالى هيخ اجازه نه ده ورکړې او د حضرت نبي کريم ﷺ څخه خلقو مطالبه د نرخ د تعينولو وکړه هغه منعه وکړه او دې ته ئې مظلمه وويل.

عن انس ؓ قال قال الناس يا رسول الله غلا السعر فسعر لنا فقال ان الله هو المسعر القابض الباسط الرازق واني لارجوان القى الله وليس أحد منكم يطالبني بمظلمة في دم ولا مال واسناده على شرط مسلم وصححه ابن حبان والترمذي (ردالمحتار ص ۲۸۳ ج ۵) وبناء عليه الاصل عدم التسعير ولا يسعر حاكم على الناس (الاختيار لتعليل المختار ص ۱۶۱ ج ۴) هكذا في (تبیین الحقائق ص ۲۸ ج ۶) و (الهداية ص ۴۶۹ ج ۴) و (بدائع الصنائع ص ۱۲۹ ج ۵) و (ردالمحتار ص ۲۸۳ ج ۵) و (اللباب ص ۱۶۷ ج ۴) و (البحر الرائق ص ۲۰۲ ج ۸) فان كان ارباب الطعام يتحكمون ويتعدون عن القيمة تعديا فاحشا وعجز القاضي عن صيانة حقوق المسلمين الا بالتسعير فحينئذ لا بأس به بمشورة من اهل الرأي والبصيرة (الهداية ص ۴۷۰ ج ۴) قوله تعديا فاحشا بينه الزيلعي وغيره بالبيع بضعف القيمة (طحطاوى على الدر المختار ص ۲۰۱ ج ۴) قوله تعديا فاحشا بان يبيعوا قفيزا بمائة وهو يشتري بخمسين (عناية بهامش فتح القدير ص ۴۹۲ ج ۸) هكذا في (الكفاية مع فتح القدير ص ۴۹۲ ج ۸) الملك اختصاص بالشئ يمنع الغير منه ويمكن صاحبه من التصرف فيه ابتداء الامناع شرعى (الفقه الاسلامي ص ۵۷ ج ۴) لا يجوز لاحد ان يتصرف فى مال الغير بلا اذنه (المجلة المدة ۹۶) وعدم الجواز شامل لجميع انواع التصرف من استعمال كركوب ولبس ووضع جذع على حائط ودخول دار و مرور بارض ومن اعارة وايداع واجارة و صلح وهبة وبيع ورهن وهدم وبناء وجميع ما يجزىه من العقود الخ (شرح المجلة للناسى ص ۲۶۲ ج ۱).

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم
که خوگ به خپله دروان موټر مخته
ورغو څارسي تر موټر لاندې سي مړسي پر موټر وان دیت سته کنه؟

سوال: د دارالافتاء محترم رئیس صاحب ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.
 و بعد محترماً: تخمین (۲۶) ورځې کیږي د شکاپور دروازی په سرک باندې یو هلک (۱۱) کلن پر بایسکل باندې را روان وو چه بارداره موټر را روان دی چه هلک د موټر څنگ ته په موټر پسې روان دی هلک غواړي چه بایسکل و دروي ځکه چه مخ ته لاره بنده سوه هلک د موټر وخوا ته غوڅار سو چه د موټر اخری ټیر ورباندې تیر شو هلک وفات سو چه شاهدان محل واقع موجود دي او شاهدي ادا کوي چه ډرپور ملامت نه دی هلک خپله غوڅار سوی دی هیله کوم معلومات راکړي؟
 (شاه محمد ولد سيد محمد مسکونه تیموریان ولسوالی ډنډ)

جواب: که چیرې واقعہ داسې پېښه وي لکه مستفتی چه لیکلی دی نو ضمان او دیت پر موټر وان نه لازمېږي ولی په دغه واقعہ کی خپله غوڅاريدل د هلک سبب د دغه پېښې گرځيدلی دی تعدی او بی احتیاطی د موټر وان تسه پکښې او د داسې پېښو څخه ځان ساتل د انسان په قدرت کی نه دی.

أن مجلس مجمع الفقه الاسلامی المنعقد فی دورة مؤتمره الثامن..... بعد اطلاع علی البحوث الواردة الى المجمع بخصوص موضوع حوادث السير و بعد استماعه الى المناقشات التي دارت حوله..... قرر مايلي..... الحوادث التي تنتج عن تسيير المركبات تطبق عليها احكام الجنایات المقررة فی الشريعة الاسلامية وان كانت فی الغالب من قبيل الخطأ والسائق مسئول

عما يحدثه بالغير من إضرار سواء في البدن أم في المال اذا تحققت عناصرها من خطأ و ضرر ولا يعفى من هذه المسؤولية الا في الحالات الايتة (أ) اذا كان الحادث نيتجة لقوة قاهرة لا يستطيع دفعها و تعذر عليه الاحتراز منها وفي كل أمر عارض خارج عن تدخل الانسان (ب) اذا كان بسبب فعل المتضرر المؤثر تأثيرا قويا في احداث النتيجة (ج) اذا كان الحادث بسبب خطأ الغير او تعديه فيحمل ذلك الغير المسؤولية (الفقه الاسلامي ص ٥٢١٥ ج ٧ ط جديد) ان الرجل الذي قفز أمام السيارة ان قفز بقرب منها بحيث لا يمكن للسيارة في سيرها المعتاد في مثل ذلك المكان ان تتوقف بالفرملة و كان قفزه فجأة لا يتوقع مسبقا لى سائق متبصر محتاط فان هلاكه او ضرره في مثل هذه الصورة لا ينسب الى سائق السيارة ولا يقال انه باشر الاتلاف فلا يضمن السائق و يصير القافز مسببا لهلاك نفسه وذلك لوجوه الخ (بحوث في قضايا فقهيه معاصرة لمولانا محمد تقى عثمانى رح ص ٣١٦) و قد يقال ان النائم الذي ينقلب على الرجل الاخر يضمن ما أصابه من ضرر و بالرغم من ان النائم لا تكليف عليه فانه حكم عليه الفقهاء بالضمان اجماعا فتبين ان المباشر يضمن ولو صدر منه الفعل بغير اختياره فينبغى ان يضمن السائق ايضا ولو صدر منه الاهلاك بدون اختياره و الجواب عن ذلك ان المباشر لو كان هو السبب الوحيد في هلاك شخص فانه يضمن الهلاك ولكن اذا كان هلاك شخص آخر مختار يراحه في نسبة الاهلاك اليه و تأثير فعله اقوى من تأثير المباشر فان الهلاك يضاف الى ذلك الشخص الاخر كما قدمنا في غير واحد من الامثلة و لاسيما في مسألة الناحس (بحوث في قضايا فقهيه ص ٣١٨)

بسم الله الرحمن الرحيم

دهندوانو اونورو ذميانو بندسوی عبادت خايونه**اسلامي دولت بيرته خلاصولای سي؟ او دولت دلاوارنه مخکو نصرف کولای سي؟**

سوال : عزتمندو: د اسلامي امارت د اسلامي او بشري عاطفي له مخي د اهل ذمه او غائبينو او باغي اشخاصو د ملکيت د ساتني لپاره د قضايای امارت په ترکيب کي يو تحت تامين هيئت ټاکلي چه هيئت د پورته اشخاصو جايداد ساتي او هغو ته د اجاري د جمع کولو وظيفه لري په دغه جمله کي اوس ځيني هندوان د خپل د مقدساتو اجازه او د هغه عبادت خايونو د تخليه غواړي. مونږ ته په دي هکله معلومات راکړئ چه دوی په شريعت مقدس کي د خپل عبادت خايونو د تخليه کيدو حق لري که څنگه؟ بل دا چه د هندوانو يا نورو ذمي اشخاصو ځيني ملکيتونه لکه وچ باغونه مخروبه سرايونه او دکانونه سته چه خلگ ناوړه استفاده ځني کوي امارت اسلامي دا حق لري چه دغه خايونه په طريقه آباد کړي او عوائد ئي د اصولو په چوکاټ کي د اهل ذمي په حساب کي جمع کړي. د پورته دوو مسئلو عملي څيړنه او شرعي معلومات ستاسو د حضور څخه مطلوب لرو؟

(د قضايای امارت رياست)

د اول سوال جواب : د هندوانو عبادت خاني چه يوازي د عبادت کولو څخه بندي او معطله سي بيا ئي په دارالاسلام کي د عبادت لپاره اجازه نسته او دغه بندي عبادت خاني نسي خلاصيدلای د عبادت کولو لپاره ځکه چه دا معنی د نوی جوړيدلو د عبادت خاني لري ، او حال دا چه د نوی جوړيدو د عبادت خاني اجازه په دارالاسلام کي نسته ، او همداغه هندوان په يو بل سراي او مکان کي چه پخواني د عبادت خاني معنی نه درلوده عبادت نسي کولای ، ځکه چه دا هم په معنی کي د نوی عبادت خاني جوړول دی او دا خو منع دي په دارالاسلام کي وبعاد المنهدم ای لا ماهدمه الامام بل ما انهدم اشباه. قوله اشباه حيث قال فائدة نقل السبکی الاجماع على أن الكنيسة اذا هدمت ولو بغير وجه لا يجوز اعادتها..... قال الخیر الرملي فی حواشی البحر اقول كلام السبکی عام فيما هدمه الامام وغيره وكلام الاشباه يخص الاول والذي يظهر ترجيحه

العموم لان العلة فيما يظهر ان في اعادتها بعد هدم المسلمين استحقاقاً بهم... ومنها أن هذه الكنيسة مهجورة انقطع اهلها وتعطلت عن الكفر فيها فلا يجوز الاعانة على تجديد الكفر فيها وهذا اعانة على ذلك بالقدر الممكن حيث تعطلت عن كفر اهلها وقد نقل الشرنبلالي في رسالته عن الامام القرافي بانه لا يعاد ما انهدم من الكنائس والامن ساعد على ذلك فهو راض بالكفر آه فنعود بالله من سوء المنقلب (ردالمحتار ص ۲۹۷-۲۹۸ ج ۳).

نقل الامام السبكي الاجماع على أن الكنيسة اذا هدمت ولو بغير وجه لا يجوز اعادتها الخ قلت تستنبط من ذلك اذا قفلت لا تفتح ولو بغير وجه كما وقع ذلك في عصرنا في القاهرة في كنيسة بحارة زويلة قفلها الشيخ ابن الياس قاض القضاة فلم تفتح الى الان (ملتقى الابحر على هامش مجمع الانهر ص ۱۶۷۴ ج ۱) لو ارادوا ان يتخذوا بيتاً لهم معداً للسكنى كنيسة يجتمعون فيه يمنعون منه لان فيه معارضة للمسلمين وازدراء بالدين (ردالمحتار ص ۲۹۸ ج ۳).

دوهم سوال جواب : چونکه امام او قاضی لرہ ولایۃ عامہ ستہ او تصرف پہ مال کی دیتیم او د بیت المال او د غائب کولای سی پہ شرط د نفع او د خیر لپارہ نہ دا چه ضرر او تاوان ئی وی نو تاسو چه ئی ذکر کړیدی د هندوانو د سرايو دا تصرف د نفع پر بناء دی او دا یو جائز تصرف دی باید تاسو ئی وکړی خودا تصرف هغه وخت تاسو کولای سی چه هغه هندوانو خپل مالونه نه خپلو قریبانو ته پریښی وی او نه خپل وکیل یا شریک یا اجاره دار یا بل داسی شخص ته بلکه محضاً وارثه پاته وي یا هغه هندو مطالبه وکړی چه زما مال دی د دغه شخص څخه واخیستل سی ، او د هغه شخص سره هغه هندو عقد (یعنی مبادله د مال په مال سره) نه وی کړی یا ئی کړی وي لکن وخت ئی تیر سوی وی خود دوی مطالبه شرط ده باید ووايو چه د هندوانو مالونه د مسلمانانو د مالو څخه هیڅ تفاوت نه لري لکه هغه مسلمان چه غائب وي حکومت ئی د مذکوره صورتو څخه بغير تصرف نسی کولای همدا راز د دوی مالونه داغه حکم لري تر هغه وخته چه محکمی د دوی په (لحاق په دار الحرب) حکم نه وی صادر کړی که څه هم فعلاً گذاره په هندوستان کی کوي.

التصرف على الرعية منوط بالمصلحة لما كان لامام المسلمين ولاية نظارة على عموم الرعية في الامور العامة كان تصرفه على الرعية منوط بالمصلحة آه وكذا تصرف القاضي فيما له فعله في اموال اليتامى والتركات والاقواف فانه مقيد بالمصلحة فان لم يكن مبنيا عليها لا يصح (المجلة سليم باز الم ۵۸ - ص ۴۳) ان لعقد الذمة احكاما منها عصمة النفس ومنها عصمة المال لانها تابعة لعصمة النفس وعن سيدنا علي رضي الله تعالى عنه انه قال انما قبلوا عقد الذمة نكحوا اموالهم كما نكحوا النساء وماؤهم كدمائنا (بدائع الصنائع ص ۱۱۱ ج ۷) هكذا في (الفقه الاسلامي ص ۴۵ ج ۶) لا يجوز لاحد ان يتصرف في مال الغير بلا اذنه (المجلة الم ۹۶) وعدم الجواز شامل لجميع انواع التصرف من استعمال كركوب ولبس ووضع جذع على حائط ودخول دار ومرور بارض ومن اعادة وايداع واجارة وصلاح وهبة وبيع ورهن وهدم بناء وجميع ما يجريه من العقود تمليكاً بموض او بغيره يتوقف على اجازته فتصرف الغير في مال الغير ممنوع الا ان تكون صاية او ولاية او تدعو ضرورة (شرح المجلة للاتاسي ص ۲۶۲ ج ۱).

ومنها انه يعتبر كالمفقود الغائب الذي منعت ظروف قاهرة من الرجوع الى مقامه وادارة شؤونه بنفسه او بوكيل عنه مدة اكثر من سنة (الفقه الاسلامي ص ۱۴ ج ۴) الاصل بقاء ما كان على ما كان (المجلة الم ۵).

الاستصحاب يكون على هذا نوعين الاول ان الشيء اذا كان على حال في الزمان الماضي فهو على حاله في المستقبل مالم يوجد ما يغيره الثاني الخ ومن فروع النوع الاول مسئلة المفقود الذي انقطع خبره ولم يعلم موته ولاحياته وذلك لانه حين تغيبه كانت حياته محققة فما لم يوجد دليل على موته حقيقة او يحكم بموته بعد اكمال تسعين سنة من عمره او طوت اقرانه ليس لورثته اقتسام ماله ولا تؤخذ وديعته من مودعه (اتاسي ص ۲۰ ج ۱) هكذا في (سليم باز ص ۲۰)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

بناروالی کولای سی چی کرایه دارانو

اوماکانو ترمنخ ددکانو کرایه وټاکي؟ او بل داچی کرایه دسرقلفی

ددوی کوي؟ او بل داچی کرایه دارنې بل کرایه دارنه په لوړه کرایه ورکولای سي؟

سوال: د افغانستان د دارالافتاء عالی مقام ته السلام علیکم د کندهار ښار د شخصی ملکیتو د مالکینو او کرایه نشیانو ترمنخ د کرائی په تعیین کی مشکلات موجودی چه ددوی په عریضه کی درج دی اوس سوال دا دی:

(اول) کرایه نشیان د دغه شخصی دکانو اکثرائی د سرقلفی ادعا کوي او مالک د دوکان موافق نه دی دغه کرایه نشین و اصل مالک ته ډیره ناچیزه کرایه ورکوي او پخپله همدغه دوکان (کرایه نشین) خپله دکان نه کوی و نورو ته ئی په ډیره لوړه کرایه ورکوي شرعاً حق لري کنه؟

(دوهم) د ښاروالی ریاست شرعاً دا حق لري چه کما فی سابق و شخصی دکانو ته چه د مالک او کرایه نشین په کرایه جنجال وی ورته کرایه تعیین کړی کنه بیا هم د اصل مالکانو کوم چه شخصی املاک ئی دی ددوی عریضه درته احتراماً وړاندی کوو ترڅو ئی شرعاً حق اثبات شی؟

(الحاج مولوی صدر عظم)

د اول سوال جواب: دلته دوه صورته دي (اول صورت دا دی) چه دغه کرایه داران خپله سرقلفی په اثبات ورسوی په دي صورت کی دغه کرایه دار کولای سی چه دغه دوکان دریم سړی ته په کرایه ورکړی په هر څو کرایه چه یی خوښه وي لکن اصلی مالک ته به اجرة مثل

ورکوي نو که دغه سرقلفی والا په دوکان کی یو څه بناء او تعمیر کړی وو نو اجرة مثل به یی دهغه دوکانو څه اندازه کیږي چه دغسی بناء او تعمیر نوی پکښی مثلاً د یو دکان اجرة مثل بی له دغه بناء او تعمیر څه یو لک افغانی وي او پس له دغه بناء او تعمیر څه پنځه لکه افغانی وي نو اجرة مثل به یو لک افغانی مقررېږي.

وفائدة الخلو انه كالمالك فتجرى عليه احكامه من بيع واجارة وهبة الخ (غمز عيون البصائر ص ۳۲۲ ج ۱) والمراد باجر المثل فيها (ای فسی الدكاكين الموقوفة اذا كان فيها للمستأجر سكنی او كره دار او جدك) هو ما تستأجر به اذا كانت خالية عن البناء (مجموع رسائل ابن عابدين ص ۱۵۶ ج ۲) هكذا في (الفتاوى المهدية ص ۴۸۷ ج ۲).

(دوهم صورت ۱۵ دی): چه دغه کرایه داران خپله سرقلفی په اثبات نه ورسوی نو هغه مده او وقت د کرایې که پوره سوی وو مالک دی خپل دکان واخلی او هر چا ته چه یی خوښه وی د خپلی خوښی د پیسو مطابق دی په کرایه ورکړی او که وقت پوره نوی نو دی انتظار وکی تر څو چه وقت پوره کیږي لکن که مالک یتیم وویا دکان د وقف وویا به د اوسنی نرخونو مطابق کرایه مالک ته ورکوی او کرایه دار هر وقت کولای سی چه دکان دریم سپری ته په کرایه ورکړی لکن که کرایه دار د خپل ځان څه یو څه تصرف پکښی وکی مثلاً برق یی ورته راوستوی یا ئی رنگ کړی یا ئی یو فرش پکښی اوار کړی یا ئی د خپل مال څه یو شی ورسره ملگری کړی یا داسی نور نو بیا ئی په هر څونه زائد قیمت په کرایه ورکولای سی او که ئی عیناً هغه دکان بغیر له څه تصرف څه په کرایه ورکاوه نو بیا به ئی په دونه قیمت ورکوي چه د اصلی مالک څه ده اخیستی دی زاندي پیسی ئی حلالی او پاکی ندي.

للمستأجر ايجار المأجور من آخر (المجلة المـ ۵۸۶) الاجارة بعدما انعقدت صحيحة لا يجوز للاجر فسخها بمجرد زيادة الخارج في الاجرة لكن لو أجر الوصي او المتولي عقار اليتيم او الوقف باقل من اجر المثل فسدت الاجارة و لزم المستأجر اجر المثل (المجلة ص ۴۴۱) سئلت عن المستأجر اذا أجر لغيره ما استأجره هل يجوز له ذلك فالجواب نعم يجوز بالمثل وبالاقل وبالاكثر ولا تطيب الزيادة بل يجب التصديق بما زاد الا اذا كان بخلاف الجنس او عمل به عملاً كبناء فتطيب صرح به في الاشباه نقلاً عن البزازی آه (الفتاوى الكاملية ص ۱۹۵) هكذا في (الاتاسی ص ۶۸۶ ج ۲) (كفاية المفتی ص ۳۶۶ ج ۷).

دوهم سوال جواب: په داسی مسائلو کی شریعت مقدس د اهل رعی او باخبره خلقو مشوری ته اعتبار ورکوي نه یوازې حاکم یا بنار والی ته. یعنی د بنار د مشهوره او باخبره خلقو څه دی معلومات و سی د هغوی څه دی د اجرة مثل د اندازی معلومات و سی او د هغوی سره دی مشوره و سی او بیا چه پر کمه اندازه اتفاق و سود دوی د جنجال د رفع کولو لپاره دی هغه اندازه تعیین سی لکه څنگه چه فقهاء د تسعیر په بحث کی لیکلی دي.

فان كان ارباب الطعام يتحكمون ويتعدون عن القيمة تعدياً فاحشاً (بان يبيعوا قفيزاً بمائة وهو يشتري بخمسين فيمنعون منع دفعاً للضرر عن المسلمين - عناية على الهداية) وعجز القاضي عن صيانة حقوق المسلمين الا بالتسعير فحينئذ لا بأس به بمشورة من اهل الرعي والبصيرة (الهداية مع فتح القدير ص ۴۹۲ ج ۸) بمشورة اهل الخبره اى اهل الرعي والبصارة (مجمع الانهر ص ۵۴۸ ج ۲)

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ باری او سواری موٹر ٹکرسى دھریو دیت پر کوم موٹروان ده؟

سوال: د کندهار د مرکزى دارالافتاء رئيس صاحب حضور ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

وبعد: محترمه زمونږ يو مونی موټر د بولدک له طرفه د کندهار پر طرف پر عام سړک پر خپل لاس را روان ؤ د کندهار له طرفه د مذکور مونی پر لاس بل غټ موټر ور روان ؤ خو کله چه سره مخ سول د غټ موټر موټروان خپل لاس ته موټر اړاوه د مخ حصه يي واپروله د شاحصه چه ئى اړوله مونی د مذکور غټ موټر پر بغل و لگيدى دوه کسان په مونی کی مړه سول ، عرض دا دی چه دغه دوه نفره چه په مونی کی مړه سول دیت لري کیا او که ئى دیت وي نو د مونی پر موټروان به وی او که د غټ موټر پر موټروان به وي که د شریعت مقدس په رڼا کی جواب راکی عین لطف به موي ؟

(المستفتی قاری فیض محمد صاحب)

جواب: په اوسني وخت کي خو د بولدک او قندهار تر مابين لاره ډيره خرابه ده ډير داسی ځايونه سته چه غټ موټر نسی کولای چه پر خپل لاس ولاړ سی او داسی ځايونه هم ډير سته چه موټر پر کوم لاس روان وي دسټی بل لاس ته نسی او بښتلای خصوصاً غټ موټر ، نو هر کله چه موټر دا حالت په نظر کی وساتو نو باید ووايو چه په دغسی لار کی باید مونی موټر داسی را روان وي چه د سرعت په وجه د موټروان د اختیاره ونه وزی او هر کله چه غټ موټر د ده پر لاس را روان وي نو یا باید لار ور ايله کړی یا هغه ته دونه موقع ورکړی چه په یو مناسب ځای کی خپل لاس ته واورى نو که دغه مونی موټر د سرعت په وجه د توقف وخت نه وی پیدا کړی نو مونی والا مباشر بلل کيږي او غټ موټر والا مسبب بلل کيږي او مباشر ضامن وي او که مونی والا خپله بندگی سعيه پوره کړی وي او هيڅ نوعه بی احتیاطی ځنی نه وی سوی بیا نو

غني موثر والاته د مباشرت نسبت کيږي او ضمان به هم پر هغه لازميږي او پر هر يوه چه ضمان لازم سو هغه به ديت ورکوي.

المباشر ضامن وان لم يتعمد (المجلة المـ ٩٢) المتسبب لا يضمن
 الاب التعمد (المجلة المـ ٩٣) اذا اجتمع المباشر والمتسبب يضاف الحكم الى
 المباشر (الفقه الاسلامي ص ٥٧٨ ج ٧ ط جديد) المتسبب هو من يفعل فعلاً يؤدي
 الى ضرر ما ولكن بواسطة اخرى ويضمن المتسبب اثر فعله بشرطين (١) اذا
 كان متعمداً والتعدي هو فعل السبب بغير حق سواء أكان متعمداً للضرر أم
 لا يقصد الضرر (٢) واذا كان هو العامل الاهم في احداث الضرر بأن يغلب السبب
 المباشرة (الفقه الاسلامي ص ٥٧٨ ج ٧ ط جديد) المباشر هو الذي حصل الضرر
 بفعله بلا واسطة اي دون تدخل فعل شخص آخر مختار ويكون هو الضامن اذا
 كان السبب لا ينفرد بالاتلاف اذا ترك وحده دون مباشرة اي انه كان هو المؤثر
 الاقوى في احداث الضرر (الفقه الاسلامي ص ٥٧٨ ج ٧ ط جديد) حد المباشر ان
 يحصل التلف بفعله من غير ان يتخلل بين فعله والتلف فعل مختار كذا في
 الولو الجية من كتاب القسمة ويفهم منه ان حد المتسبب الذي حصل التلف
 بفعله وتخلل بين فعله والتلف فعل مختار (غمز عيون البصائر للحموي
 ص ٤٦٦ ج ١) اذا كان تأثير المسبب اقوى من تأثير المباشر اضيف الحكم الى
 المسبب (بحوث في قضايا فقهية معاصرة لمولانا محمد تقى عثمانى ص ٣٠٤)
 ان مجلس مجمع الفقه الاسلامي المنعقد بعد اطلاعه على البحوث الواردة
 الى المجمع قرر مايلي السائق مسئول عما يحدثه بالغير من اضرار
 سواء في البدن أم في المال اذا تحققت عناصرها من خطأ و ضرر ولا يعفى من
 هذه المسؤولية الا في الحالات الاتية (١) اذا كان الحادث نتيجة لقوة قاهرة لا
 يستطيع دفعها وتعذر عليه الاحتراز منها وهي كل أمر عارض خارج عن

تدخل الانسان (ب) اذا كان بسبب فعل المتضرر المؤثر تأثيراً قوياً في احداث النتيجة (ج) اذا كان الحادث بسبب خطأ الغير أو تعديه فيتحمل ذلك الغير المسؤولية الخ (الفقه الاسلامي ص ۵۲۱ ج ۷ ط جديد) اذا اتخذ الشخص الاحتياطات ومع ذلك وقع الضرر فلا يضمنه (الفقه الاسلامي ص ۲۸۷ ج ۴ ط جديد) الاصل ان سائق السيارة مسئول عن كل ما يحدث بسيارته خلال تسييره اياها وذلك لان السيارة آلة في يده وهو يقدر على ضبطها فكل ما ينشأ عن السيارة فانه مسئول عنه والذي يظهر لي ان هناك فرقا كبيرا بين الدابة و السيارة من حيث ان الدابة متحركة بنفسها بخلاف السيارة فانها لا تتحرك الا بفعل من السائق ومن هذه الجهة أرى ان ما ذكره الفقهاء من الفرق بين ما أصابته الدابة بفمها أو يدها وبين ما نفتحها ببرجلها أو بذنبها لا يتأتى في السيارة (بحوث في قضايا فقهية معاصرة ص ۳۱۰).

سوال، بس وغیرہ گانہوں کی مصادمہ سے کوئی شخص مارا جائے تو یہ قتل خطاء شمار ہوگا یا قتل کے کوئی اور قسم ہوگی ڈرائیور پر کفارہ اور اس کی عاقلہ پر دیت واجب ہوگی یا اس کا حکم کچھ اور ہوگا عاقلہ کی تفصیل آج کل کیا ہوگی بیوا تو اجروا، الجواب، باسم ملسم الصواب یہ قتل خطا ہے ڈرائیور پر کفارہ اور عاقلہ پر دیت واجب ہوگی الخ (احسن

الفتاویٰ ص ۵۳ ج ۸)

واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که له حکومت څخه د ابادي په شرط مخکه واخلې بيا عذر پيښ سي اباده

نسي بل حکومت ئې بل چاته ورکړي هغه مالک ئې خرڅه کړي دکوم مالک حق کيږي؟

سوال: د قندهار ولايت د دارالافتاء محترم رئيس صاحب ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعده: محترمه اسامي محمد رحيم ولد عبد الغفار د نادعلي د ولسوالي اوسيدونکی د ولايت مقام ته عريضه ئې کړې او ويلې دي، چه ۲۱۵ نمبر مخکه رهايشی مخکه د کارته لگن په ساحه کښې په کال ۱۳۵۶ شدد دولت لخوا راکړه شوه، د ملحد تره کی د حکومت په وخت کی زما پلار ئی د سياسي بنديانو په قطار کی ونيوی او تر اوسه پوری لادرکه دي مونږ يتيمان پاته سولو، وروسته د وخت د حکومت د ظلم په اساس پاکستان ته مو هجرت وکړ او نمره د غسی پاته شوه، وروسته په کال ۱۳۵۹ د تره کی د حکومت په وخت کی زما نمره ئی مسترده او عبد الخالق نامی ته توزیع کړیده لکه د ریاست حقوق د موضوع په ارتباط د ریاست عمومی څخه معلومات کړيدي او ریاست عمومی ویلی دي چه ۲۱۵ نمره مخکه د کور چه د کارته لگان په ساحه کی موقعیت لري نظر په مکتوب ۱۰۵-۱۴/۱/۱۳۵۶ د عبد الغفار د عباس د زوی په نامه توزیع شوی او د نمری قیمت ۱۳۷۸۱ افغانی کيږي تحويل کړی نو عبد الغفار نامی د خپل تعهد مطابق چه د دولت سره کړئ وو نمره ئی جوړه نه کړه نو غیر نافذ التصرف دولت په کال ۱۳۵۹ د عبد الغفار نامی څخه وضع او ریاست عمومی په ۹۴-۸/۶/۱۳۵۹ مکتوب په اساس و عبد الخالق د صفدر زوی ته توزیع کړه چه عبد الخالق بيله دی چه نمره آبا ده کړې پر بل شخص باندي خرڅه کړې ده ریاست قضایا امارت جریان مکمل ستاسو مقام ته ولیکل ترڅو مونږ ته د موضوع په ارتباط قاطع نظر ولیکی ځکه زموږ په عقیده چه د عبد الغفار نامی شخص کمونستانو وړی او د دوی عذر معقول دی هیله کوو چه مونږ ته فتوا راکړئ، ترڅو موضوع هه خاتمه ورکړه شی او زموږ په نظر شرعی عذر دی همدارنگه عالیقدر محترم امیر المؤمنین هم ویلی دي چه شرعی عذر ولري نه دي مسترده کيږي ۴ ماده په رسمی جریده کی؟

(مولوی عبد الرازق حنفی) د هلمند د امارتی قضایاوو رئیس)

جواب: دغه مخكه چه پخوا حكومت پر محمدر حيم خرڅه كړيده او دغه شرط د اباديدو ئي پر ايښى دى نو دغه بيعه صحيح ده او هغه شرط معتبر دى ځكه چه عرف خاص د حكومت پكښى موجود دى نو دغه مخكه د محمدر حيم شخصى مملوكه ده او هغه شرط چه پاته سوى دي هغه د شرعى عذر پر بناء پاته سوى دى چه هغه د محمدر حيم بندي كيدل دى په سياسى بنديانو كى نو اوس نه د تركى د حكومت استرداد صحت لري او نه اوس حكومت ته جواز لري چه مخكه مسترده كړى بلكه مخكه به د محمدر حيم يتيمانو ته پاته كيږي.

فالببيع الصحيح يفيد الملكية حتى قبل القبض (در الاحكام ص ۱۰۷ ج ۱)
 البيع بشرط متعارف يعنى المرعى فى عرف البلد صحيح والشرط معتبر (الملحة الم ۱۸۸) وافادت هذه الجملة انه يعتبر العرف الخاص الحادث (اتاسى ص ۶۴)
 المذهب عدم اعتبار العرف الخاص لكن افتى كثير باعتباره (الدر المختار) فأفاد ان عدم اعتباره بمعنى انه اذا وجد النص بخلافه لا يصلح ناسخا للنص ولا مقيد له والافقد اعتبروه فى مواضع كثيرة..... وتام الكلام على هذه المسئلة مبسوط فى رسالتنا المسماة بنشر العرف فى بناء بعض الاحكام على العرف (رد المحتار ص ۱۶ ج ۴) وحاصل ما حقة فى تلك الرسالة ان العرف الخاص معتبر وان خالف المنصوص عليه فى كتب المذهب ماله يخالف المنصوص الشرعى يعنى الكتاب والسنة والاجماع (اتاسى ص ۶۴ ج ۲) يلزم مراعاة الشرط بقدر الامكان (المجلة الم ۸۳) فعلم من هذا ان لزوم مراعاة الشرط مقيد بقدر الامكان ولا مؤاخذه فيما فوق الجهد والامكان (اتاسى ص ۲۳۶ ج ۱) ويرد على هذه المادة ان النبى ﷺ نهى عن البيع والشرط فتجوز البيع بالشرط هو ترجيح للعرف على النص..... والجواب ان علة النهى عن البيع بالشرط الوارد فى الحديث الشريف ما يثيره البيع بالشرط من النزاع بين المتبايعين الخ والشروط التى يجرى بها العرف والعادة ليست مما يسبب نزاعا ويثير خصاما فلا تكون مقصودة بالنهى الوارد فى الحديث الشريف (رد المحتار) (در الاحكام شرح مجلة الاحكام ص ۱۵ ج ۱) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

پر جامو خامک جائز دي کنه؟ او د هديرې بوټي څوک کښلای سي جواز لري کنه؟

سوال: (اول) د غاړو او پټوانو په خامک سره جوړيدل جائز دي کيا؟

(دوهم) په هديرو کی چه شين غزيان ولاړوی د هغو کښل حکومت يا رعيت ته جائز دي کيا؟

(حافظ مولوی عبدالستار)

د اول سوال جواب: دلته دوي خبرې دي:

(اوله خبره دا ده) چه د جامو ښايسته کول او ښايسته جامی اغوستل او زينت کول چه د شريعت مقدسه د احکامو او جزئياتو سره مخالفت و نه لري جائز دی که يی نيت د تکبر نه وو او علامه د تکبر دا ده چه د خلقو سره پخوا ده کومه وضعه او اخلاق کول د دغو جامو اغوستلو سره په هغه کی تغير راوولی.

(دوهمه خبره دا ده) چه بعضی خلق دا اشتباه کوي چه په غاړه او پټو کی سوني کارېږي او هغه ورېښم دی اصلی خبره دا ده چه که دغه سوني اصلی او حقیقی ورېښم وي نو دا واضحه ده چه دغه غاړه او پټو مکروه تحریمی گرځی ولی ورېښم چه تر څلورو گوټو اندازه بالاسی نو اغوستل یی مکروه تحریمی دی او که دغه سوني يا ورېښم نه وی يا مصنوعي ورېښم وي نو په هره اندازه چه وي اغوستل یی جائز دی او هغه سوني چه اوس په بازارو کی مروج دي غالباً اصلی او حقیقی ورېښم نه دی.

(قل من حرم زينة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الزرق)
(القرآن الكريم الاعراف آية ۳۲) قال عليه الصلوة والسلام ان الله يحب ان يری اثر نعمته علی عبده (رد المحتار ص ۲۴۷ ج ۵) و مباح و هو الثوب الجميل للترزين فی

الاعیاد و الجمع و مجامع الناس (ردالمحتار ص ۲۴۷ ج ۵) الاصل فی اللباس و الزینۃ الحل و الاباحۃ سواء فی الثوب و البدن و المکان (الفقہ الاسلامی ص ۲۶۳ ج ۴) لبس الثیاب الجمیلۃ مباح اذا لم یکن للتکبر و تفسیرہ ان یتکون معها کما کان قبلہا (الفتاویٰ السراجیۃ ص ۷۵ ردالمحتار ص ۲۴۷ ج ۵) یحرم لبس الحریر الا قدر اربع اصابع (الدر المختار ص ۲۴۷ ج ۵) لما صح عن ابن عباس ؓ انما نہی النبی ﷺ عن الثوب المصمت من الحریر فاما العلم و سدی الثوب فلا و المصمت الخالص و لخبر مسلم نہی رسول اللہ ﷺ عن لبس الحریر الاموضع أصبع او اصبعین او ثلاث او اربع (ردالمحتار ص ۲۴۷ ج ۵) .

سلک جو سن سی یا ناتی اجڑا سے بنا ہو اس کا پھنسا بلاشبہ جائز ہے البتہ جو سلک کپڑی کا بنایا ہوا ہو وہ ریشم ہے اور مردوں کی لئے بشرائط معتبرہ فی الحریر جائز یا ناجائز ہوگا (مطلعت المفتی ص ۱۵۰ ج ۹) آج کل سلک کی مختلف ایسی کپڑے ایجاد ہو گئے ہیں میں خاصہ جھک پالی جاتے ہیں لیکن غالباً ریشم کی بجائے کوئی دوسری طرح اس میں جھک پیدا کی جاتی ہو تو پھنسی میں حرام نہیں (جدید فقہی مسائل ص ۱۸۵ ج ۱) آج کل عموماً مصنوعی ریشم استعمال ہوتا ہے اس کا استعمال جائز ہے اگرچہ عرف میں اس کو ریشم کہتی ہیں ہاں اگر کسی کپڑی کا اصلی ریشم ہونا تحقیق سے ثابت ہو جائی تو اس کا استعمال مردوں کی لئے جائز نہ ہوگا (احسن الفتاویٰ ص ۲۶۸ ج ۸) .

دوہم سوال جواب: دلالتہ خو صورتہ دی (۱) کہ دغہ درختی (شین غزیان) ددغی مخکی تر ہدیرہ کیدو تر مخہ شنہ سوی وہ او پہ ہغہ وخت کی مخکہ دیو چا مملوکہ وہ نو درختی د مالک دی او کہ تر ہدیرہ کیدو وروستہ یو چاشنہ کری وہ نو بیبا ہم د دغہ سپی بلل کیڑی او کہ یی اینسو ونکی د دغہ درختو معلوم نہ و نو بیبا اختیار قاضی لرہ دی ہغہ کولای سی چہ دغہ درختی خرخی کری او پیسی نئی پہ دغہ مقبرہ خرخی کری .

مقبرۃ علیہا اشجار عظیمۃ فہذا علی وجہین اما انکانت الاشجار ثابتۃ قبل اتخاذ الارض مقبرۃ او نہبت بعد اتخاذ الارض مقبرۃ ففی الوجه الاول المسأله

على قسمین اما ان كانت الارض مملوكة لها مالک او كانت مواتا لا مالک لها و
اتخذها اهل القرية مقبرة ففي القسم الاول الاشجار باصلها على ملک رب الارض
يصنع بالاشجار واصلها ماشاء وفي القسم الثاني الاشجار باصلها على حالها
القديم وفي الوجه الثاني المسألة على قسمین اما ان علم لها غارس او لم يعلم ففي
القسم الاول كانت للغارس وفي القسم الثاني الحكم في ذلك الى القاضي ان رأى
بيعها وصرف ثمنها الى عمارة المقبرة فله ذلك كذا في الواقعات الحسامية)
الفتاویٰ الهندية (ص ۴۷۳ ج ۲) هکذا في (التتارخانية ص ۸۷۳ ج ۵) رجل جعل
ارضه مقبرة وفيها اشجار اراد ورثته ان يقطعوا الاشجار فلهم ذلك (تاتارخانية
ص ۸۷۳ ج ۵).

(نوٹ): د مقبرہ درختی کہ یو چا وقف کری وی دیوشی دپارہ نو ضرور باید هغه شی ته
مصرف سی او که یی جهه د وقف معلوم نه وو نو د مسجد په عمارة کی هم مصرفیدلای سی
او که داغه مقبرہ متولی نه درلو دی نو بغير له قاضی څه بل چا ته د تصرف اجازه نسته.

وفي مجموع النوازل سئل نجم الدين عن اشجار في مقبرة هل يجوز
صرفها الى عمارة المسجد قال ان لم تكن وقفا على وجه آخر فقليل له فان تداعت
حوائط المقبرة الى الخراب أیصرف اليها او الى المسجد قال الى ما هي وقف عليه
ان عرف وان لم يكن للمسجد متول ولا للمقبرة فليس للعمامة التصرف فيها بدون
اذن القاضي (تاتارخانية ص ۸۷۵ ج ۵) (هندية ص ۴۷۶ ج ۲).

او کوچنی درختی او وینو پریکول مکروه تنزیهی دی که شنه وه او مباح دی که وچ سوی وه.

خود کھاس اگر سبز ہو تو اس کا کاٹنا مکروه تنزیهی ہے۔ بکڑہ انھیں قطع نہات الرطب والنجش

من المقبرة دون الماس (شانی) (مکمل الفتاویٰ ص ۸۱۳ ج ۷)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

عشر او نصف عشر به کومو مخکو کی وی؟

سوال: مخکے چہ د کاریز یا باوپی پہ او بو اوبہ سی عشر واجبیری او کہ نصف عشر؟

جواب: مخکے چہ پہ د اسی او بو اوبہ سی پہ اکثرہ مدۃ کی چہ ہفہ اوبہ یا پہ قیمت رانیول کییری یا پہ دیر تکلیف مخکی تہ برابریری نو نصف عشر لازمییری چہ دی جملی خہ د باوپی او کاریز اوبہ ہم دی ولی د باوپی اوبہ یقیناً پہ تکلیف راخیژی او مصرف غواری او د کاریز اوبہ ہم پہ تکلیف وی خکے وخت پہ وخت بی اصلاح کولو تہ ضرورت وی۔ حاصل دا چہ مدارد عشر او نصف عشر پر محنت او قیمت دی کہ محنت یا قیمت موجود وو نصف عشر دی او کنہ نو عشر دی۔

اتفق الفقهاء على ان العشر يجب فيما سقى بغير مؤنة (مشقة) كالذى يشرب من السماء (الامطار) وما يشرب بعروقه وهو الذى يشرب من ماء قريب منه ويجب نصف العشر فيما سقى بالمؤن كالذوالى (النواعير) النواضح والدليل لهم قول النبى ﷺ المتقدم (فيما سقت السماء والعيون او كان عثريا العشر وما سقى بالنضح نصف العشر) وانعقد الاجماع على ذلك كما قال البيهقى وغيره..... وسبب التفرقة واضح وهو كثرة المؤنة فى ارض السقى وخفتها فى ارض البعل (الفقه الاسلامى ص ۱۸۹۲ ج ۳ ط جديد) لان العلة فى العدول عن العشر الى نصفه فى مسقى غرب ودالية هي زيادة الكلفة كما علمت وهو موجود فى شراء الماء (ردالمحتار ص ۵۵ ج ۲)۔

چہ میفرماید علماء دین و مقیمان شرع متین کہ در دیار مایان کاریز و قناتھا هستند کہ از مرز عم تا منبع آب مثلاً دوازده ہزار بغل فاصلہ دارد و ہر سال کار و زحمت یتخاہد کہ اگر کار کردہ نشود آتش خشک میشود و خرج و مصرف کارش باندازہ ای میباشد کہ نصف بلکہ دو حصہ محصول پیدا وارث بکار کران صرف میشود درین صورت عشر واجب شود یا نصف عشر.....

الجواب باسم ملهم الصواب درین صورت نصف عشر واجب است۔ قیاساً علی الغرب والدالية قال فی الشامية تحت قوله وقواعدنا لاتأباه لان العلة فى العدول الخ (احسن الفتاوى ص ۳۳۶ ج ۴)۔

مشری زمیں اگر بارش یا دریا کی سیل یا قدرتی چٹمہ کی پانی سے سیراب کی جاتے ہو تو اس کی پیداوار میں عشر (۱۰) واجب ہے اور اگر پانی محنت یا قیمت سے حاصل ہوتا ہو جیسی کنواں ٹوب ویل اور نمری پانی تو اس میں نصف عشر (۵) واجب ہے نمری پانی کا آبیانہ ادا کر کے اسے حکومت سے خریدا جاتا ہے (احسن الفتاویٰ ج ۳ ص ۵۵۳) ٹوب ویل نل کنواں جس سی زمیں کی اندر سے پانی نکالتے ہیں (فیروز اللغات ص ۴۳۶) واللہ تعالیٰ اعلم۔

این حکم در مورد باوہری صحیح است اما در بارہ کاریہ منظور نشد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کہ مخکہ پہ بیع و فاور کپری، پیسی قبض

کپری، بیرتہ بیع فسخ کپری، خہ پیسی مشتری تہ وصول کپری، مخکہ

بیرتہ لہ مشتری پہ اجارہ و اخلی داجارہ صحیح دہ کنہ اوددی وخت حاصل دجادی؟

سوال : محترما ما یونفر تہ خپلہ مخکہ پہ مقابل کی د خلورنیم لکہ کالدارو پہ بیع و فاء ورکپہ وروستہ لہ خہ مدی خخہ د هغو مذکور و کلدارو خخہ یو لک پنخہ دیرش زرہ کلداری ما بیرتہ ورکپہ چہ عقد سرہ فسخہ کپو او متباقی کلداری ٹی پاتہ دی پو بنستہ دادہ چہ مخکہ اوس ہم و فاء ددہ پہ لاس کی دہ مابعد د دی یوہ اندازہ کلدارو پہ ورکولو سرہ مخکہ او د مخکی حصول د چاکیری ۔ او دغہ مذکورہ مخکہ مشتری بیرتہ ماتہ پہ اجارہ را کپہ دہ ایادغہ اجارہ صحیح دہ کنہ ؟

(حاجی محمد ابراہیم)

جواب : هغه عقد چہ پہ لفظ د بیع الوفاء و سی حکم یی د بیعی فاسدی دی پہ لزوم کی د فسخہ کولو او پہ نہ جواز کی د اجاری نو ستاسی د سوال پہ جواب کی باید و وایو چہ ترخو پوری چہ د مشتری خلورنیم لکہ کلداری پہ کامل دول ورونہ رسوی تہ حق نلری چہ خپلہ مخکہ خنی و غواہی تر هغه و فتنہ پوری مخکہ او د هغی حصول د مشتری دی او دا چہ مشتری بیرتہ د غہ مخکہ تا تہ پہ اجارہ درکوی نوراجح قول د فقهاؤ دا دی چہ دا اجارہ صحیح ندہ ۔

وللمدين او الراهن الذي هو البائع تأدية الدين قبل حلول اجله واسترداد
المبيع ليس للمشتري ان يمتنع عن اعادة المبيع متى اخذ ماله كله لان الاجل
حق للمدين فله ابطاله (در الاحكام ص ٤٣٣ ج ١) ولو استأجره بائعه لايلزمه اجر
لانه رهن حكما (الدرا المختار) قوله لايلزمه الاجر افترى به في الحامدية تبعا
للخيرية فانه قال في الخيرية ولا تصح الاجارة المذكورة ولا تجب فيها الاجرة
على المفتي به سواء كانت بعد قبض المشتري الدارام قبله وفي البزازية
فان اجر المبيع وفاء من البائع فمن جعله فاسدا قال لا تصح الاجارة ولا يجب شيء
من جعله رهنا كذلك ومن اجازه جواز الاجارة من البائع وغيره الخ قوله فهي
صحيحة اي بناء على القول بجواز البيع كما علمت فانه يملك الانتفاع به و
قد علمت ترجيح القول بانه رهن وانه لا تصح اجارته من البائع (رد المحتار
ص ٢٧٦ ج ٤) هكذا في (شرح المجلة للاتاسي ص ١٢٢ ج ٢) الثاني القول الجامع
لبعض المحققين انه فاسد في حق بعض الاحكام الخ قال في البحر وينبني
ان لا يعدل في الافتاء عن القول الجامع (رد المحتار ص ٢٧٤ ج ٤) والصحيح ان
العقد الذي جرى بينهما ان كان بلفظ البيع لا يكون رهنا ثم ينظر ان ذكر
شرط الفسخ في البيع فسد البيع وان لم يذكر ذلك في البيع وتلفظا بلفظ
البيع بشرط الوفاء او تلفظا بالبيع الجائر وعندهما هذا البيع عبارة عن
بيع غير لازم فكذلك الخ (الفتاوى الهندية ص ٢٠٩ ج ٣) هكذا في (الفتاوى
الخانبة بهامش الهندية ص ١٦٥ ج ٢) (شرح المجلة للاتاسي ص ٤١٥ ج ٢) على
قول من جعل بيع الوفاء فاسدا لوقبضه وآجره من غيره فله الاجرة لانه لو غصب و
آجر فله الاجرة فهذا أولى ولو آجر من مالها لم يجز اذ الرد على مالها يجب عليه و
قد رد عليه (جامع الفصولين ص ١٧٣ ج ١) وقد ذكر هذه المسئلة (اي مسئلة
اختلاف المتبايعان في ان البيع الذي وقع بينهما بات ام وفاء) في جواهر
الفتاوى في الباب الرابع والسادس من البيوع والثالث من الدعوى وذكر فيها

اختلافاً كثيراً واختلاف فتوى وتصحيح ولكن عليك بما فى الخاتية فان قاضيه خان من اهل التصحيح والتجريح (حواشى المحقق الفاضل خير الدين الرملى على جامع الفصولين ص ۱۷۸ ج ۱) اذا شرط فى بيع الوفاء ان يكون قدر من منافع المبيع للمشتري صح ذلك الخ (المجلة الم ۳۹۸) ولو لم يشترط ذلك لكان للمشتري جميع منافع المبيع (شرح المجلة للاتاسى ص ۴۲۱ ج ۲) لو كان الثمن الاول حالاً فاجله المشتري عند الاقالة فان التاجيل يبطل و تصح الاقالة و ان تقايل اثم اجله ينبنى ان لا يصح الاجل عند ابى حنيفة فان الشرط اللاحق بعد العقد ملتحق باصل العقد عنده كذا فى القنية (انقروية ص ۲۹۷ ج ۱) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دنور محمد تركي د وخت دمخكو تقسيمات خه حكم لري چې دچا شخصي مخكي ئې بغير عوض نورونه ملكاً وركړي؟ او كه په هغو كي دولتي مخكي وركړي وي هغه دچا كيږي؟
سوال: د كندهار د مركزي دارالافتاء رياست ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

محترماً د تركي حكومت په شپږ جريسي يو شخص ته ۶ جرييه ځمكه وركړه چه په دغه مذكوره ځمكي كي ۳ جرييه شخصي وه او هغه نوره د دولت وه بيا كله چه د تركي حكومت پنگ سو نو حكومت د حفيظ الله امين راغلي نو د امين حكومت داسي امر وكړ چه شخصي مخكي د هر چا په لاس كي وي هغه دي ايله كړي نو دغه شخص ۶ جريسي ټوله ځمكه ترك كړه او بيا نوموړي مخكه د دغه شپږ جريسي اخني تصرف كړه د هغه وخته تر دغه وخت پوري نو اوس هغه شپږ جريسي دعوه كړيده چه دغه ځمكه زما ده نو ستاسي د محترم مقام څخه هيله كيږي په دي هكله مونږ ته شرعاً مسئلي وليكي چه آيا هغه ذواليدي چه د تركي د حكومت په وخت راغلي وه اعتبار لري كيا او په دغه ترك سره هغه پخواني ذواليدي باطله كيږي كيا او شخص شپږ جريسي وايي چه ما بالكل ترك نه دي كړي زما مدعي ناحقه وايي نو كه چيري ترك سوي وي كه نه وي مونږ ته معلومات راكړي؟

جواب: دا چہ تاسو ویلی دی چہ پہ دغہ ۶ جریبہ کی درې ۳ جریبہ شخصی وہ او درې ۳ جریبہ دولتی وہ نو باید ووايو چہ شخصی مخکہ حتماً باید هغه شخص ته یا دهغه ورثه ته ورکول سی چہ اصل مالک دی نه فاسد حکومت او نه امیر المؤمنین کولای سی چہ بی له شرعی طریقے سی بل چاته ورکړی او د دولتی مخکی څخه که مطلب دا وي چہ د دولت شخصی مملو که اباده مخکہ یی ورکړیده نو دا اوس په اسلامی امارت پوری اړه لري که یی مصلحت و بولي کولای سی چہ یا نی اوسنی ذوالید یا هغه تارک یا بل اجنبی سړی ته ورکړی ولی د هغه فاسد و حکومتو تصرفات اعتبار نلري او که د دولتی مخکی څخه مطلب مواته مخکہ وي نو د مواتی مخکی لپاره اجازه د صحیح حکومت او آبادول د مخکی دواړه غواړی که دغہ دواړه شرطه هغه پخوانی ذوالید ته موجود سوه د هغه ده که اوسنی ذوالید ته موجود سوه دده ده او که اجنبی سړی ته میسر سوه د هغه اجنبی ده پرته له دغو شيانو څخه ذوالیدی یا ترک د هغو اعتبار نلري.

حكم الارض المملوكة العامرة لا يجوز لاحد التصرف فيها الانقاع بها
الابرضاء صاحبها (تحفة الفقهاء ص ۳۲۱ ج ۳) هكذا في (الفقه الاسلامي
ص ۵۴۲ ج ۵) فهذا يدل على ان للامام ان يعطى الارض من بيت المال على وجه
التملك لرقبتها كما يعطى المال حيث رأى المصلحة اذ لا فرق بين الارض و
المال في الدفع للمستحق (الفتاوى المهدية ص ۶۴۶ ج ۲) هكذا في (ردالمحتار
ص ۲۹۰ ج ۳) ومن احيا ارضا مينة بغير اذن الامام لا يملكها في قول ابي حنيفة
رحمة الله تعالى عليه وقال صاحباه يملكها (الفتاوى الهندية ص ۳۸۶ ج ۵)
قال في ردالمحتار و قول الامام هو المختار ولذا قدمه في الخانية والملتقى
كما دتھما وبه اخذ الطحاوي و عليه المتن (اتاسی ص ۲۰۴ ج ۴) (ردالمحتار
ص ۳۰۷ ج ۵) (الدرالمنتقى شرح الملتنقى ص ۵۵۸ ج ۲) والاحياء ان يبنی ثمة
بناء او يحفر نهراً او يجعل الارض مسناة ونحو ذلك اما اذا وضع احجارا
حولها وجعل ذلك حدا فانه لا تصير ملكا له (تحفة الفقهاء ص ۳۲۲ ج ۳)
والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دهندو له مخکې به دولت څه شی اخلي که خراج؟ نوڅومره؟

سوال: ددارالافتاء محترمینو استاذانو ته السلام علیکم و علی من لدیکم ورحمة الله وبرکاته. وبعد: د هندوانو څخه چه دلته جايدادونه لري خراج اخستی شی کنه او که اخستی سی څومره اندازه چه په هغه اندازه شی زمونږ عاشرين ځنی واخلی؟ والسلام

(د مستوفيت مسئول)

جواب: خراج دوه قسمه دی یو خراج مؤلف دی یو خراج مقاسمة دی (خراج مقاسمة) دي ته وایی چه د مخکې د حاصلاتو یو څه حصه لکه څلورمه یا پنځمه اخستل کیږي دغه خراج د مخکې د حاصلاتو تر نیمایی حصی زائد اخستل جائز نه دی نور نو د مخکي او د هغې د حاصلاتو په تناسب باندي که څلورمه وي که پنځمه وي که یی تر پنځمی هم کمه وي هغه باید حکومت واخلی په داسی طریقہ چه ډیر ضرر په مالک پوری ملحق نسی بلکه یو مناسب مقدار وضعه سی او که مالک هغه مخکه و نه کرله یا د غفلت یا د عذر په وجه نو خراج مقاسمه بیانه اخستل کیږي او مخکه چه هر څو واره کرل کیږي په هر واري کی به خراج مقاسمة تأدیة کوی او (خراج مؤلف) دي ته وایی چه د مخکي د حاصلاتو څه بغیر مثلاً د نقدو د قسمه څه یوشی وضع سوی وي چه احکامی دا دی د انګورو یا خرماوو هغه باغ چه درختی یی متصلی وي پر هغو باندي د حضرت عمر رضی الله عنه په زمانه کی پر هر جریب ۱۰ درهمه وضعه سوی وي (چه ۲۵ ماشی سپین زرځنی جوړیږي) او پالیزونه لکه ختکی بانجن او داسی نور پر هغو ۵ درهمه وضعه سوی وي (چه ۱۷ - ۱۲) او ولس نیمی ماشی سپین زرکیږي او پر عامو مخکو لکه غنم اوربشی جواری او داسی نورو یو درهم او یو صاع وضعه سوی وي چه تقریباً (۱۲ - ۳) درې نیمې ماشی سپین زر او درې نیم کیلو غنم یا اوربشی کیږي او د هغه وخت د جریبو اندازه که څه هم فقهاؤ و بیان کړیده لکن د هر وخت او زمانی خپل اصطلاحی جریبو نه معتبر دی او هغه مخکې چه نور شیان په کرل سوی وي غیر له تیرو سوو شیانو څه لکه زعفران او غیره پر هغو باندي په تناسب د مخکي باید یو مقدار وضعه سی او که مخکه قابل د کشت وه خود مالک د غفلت او سستی په وجه نه وه کرل سوي هم به

خراج مؤظف تادیه کوی او که مخکے پہ کال کی خوارہ کرل کیدلہ ہم بہ خراج مؤظف پہ کال کی یو واری نادیہ کوی او پہ ہغہ اجناسو کی چہ د حضرت عمر ؓ پہ وخت کی ہم مقدرا متعین سوی دی تر ہغہ مقدرا زیات اخستل جواز نہ لری او تر ہغہ کم اخستل جائز دی او پر ہغہ مخکے چہ پخوا خراج مقاسمہ حوالہ سوی وی د ہغہ بدلول پہ خراج مؤظف سرہ جواز نلری او بعضی علماء وایی کہ د زمیندار پورہ خوبہ او رضاء موجودہ وہ نو د ہغہ پہ مشورہ بیا اجازہ د بدلید و ستہ نو پہ افغانستان کی کہ پخوا خراج مقاسمہ اخستل کیدی کہ مؤظف اوس ہم باید ہغہ و اخستل سی او ہغہ مقدار خراج چہ اخستل کیبری امیر المؤمنین کولای سی چہ تر ہغہ کم واخلی کہ مخکے د ہغہ مقدار تحتل نسوای کولای او خراج یوازی د کفارو پہ مخکو کی نہ وی بلکه ہغہ کفار چہ مسلمانان سی یا مسلمانان د دوی مخکے رانیسی نو ہم ہغہ مخکے خراجی بلل کیبری او ہغہ خراج بہ تادیہ کوی.

خراج الارض نوعان خراج مقاسمہ و هو انیکون الواجب شیئاً من الخراج نحو الخمس والسدس وما اشبه ذلك وخراج وظیفہ و هو انیکون الواجب شیئاً فی الذمۃ یتعلق بالتمکن من الانتفاع بالارض کذا فی فتاوی قاضیخان (الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۳۷ ج ۲) (ردالمحتار ص ۲۸۴ ج ۳) قال الخیر الرملى خراج المقاسمۃ کاالموظف مصرفاً وکالعشر مأخذ الا فرق فیہ بین الرطاب والزرع والکرم والنخل المتصل وغيره فيقسم الجميع على حسب ما تطبق الارض من النصف او الثلث او الربع او الخمس وقد تقرر ان خراج المقاسمۃ کاالعشر لتعلقه بالخراج ولذا يكرر بتكرار الخراج فی السنة (ردالمحتار ص ۲۸۴ ج ۳) فان عطلها صاحبها وکان خراجها مؤظفاً و اسلم صاحبها او اشترى مسلم من ذمی ارض خراج يجب الخراج ولو منعه انسان من الزراعة او كان الخراج خراج مقاسمۃ لا يجب شئ (السدرا المختار بهامش ردالمحتار ص ۲۸۸ ج ۳) مکذا فی (الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۳۸ ج ۲) قال محمد فی ارض الخراج على كل جریب یصلح للزراعة قفيز و درهم و على كل جریب الرطبة خمسة دراهم و على كل جریب الکرم و فی الهدایة المتصل - م. والنخل المتصل عشرة دراهم و على كل جریب الزعفران و فی الکا

فی والبستان والقطن م۔ بقدر ما یطیق (تاتارخانیہ ص ۴۱۹ ج ۵) (رد المحتار ص ۲۸۵ ج ۳) (الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۳۸ ج ۲) و اراد بالقفیض الصاع (تاتارخانیہ ص ۴۲۱ ج ۵) (الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۳۸ ج ۲) قال محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ الجریب اسم لستین ذراعاً فی ستین ذراعاً حکایۃ عن جریبہم و لیس بتقدیر لازم فی الاراضی کلہا بل جریب الاراضی یختلف باختلاف البلدان فیعتبر فی کل بلدۃ متعارف اہلہا (الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۳۸ ج ۲)۔

ایک درہم ساڑھی تین ماشہ چاندی کا ہو تا ہے اس حساب سے دس درہم بیستیس ماشے کی ہوتی جو ایک ماش کم تین تولی چاندی ہوتی ہے (جواہر الفقہ ص ۲۸۶ ج ۲) ایک صاع یعنی ساڑھی تین سیر کدم یا جو (جواہر الفقہ ص ۲۸۵ ج ۲) اسی ۸۰ تولہ کی انگریزی سیر کی حساب سی تین سیر چھ چٹاک کا ہو را صاع اور دیرہ سیر تین چھٹاک کا نصف صاع ہوا۔

(جواہر الفقہ ص ۲۲۴ ج ۱) فلا یزاد علیہ فی خراج المقاسمۃ ولا فی الموظف علی مقدار ما وظفہ عمرہ وان اطاق علی الصحیح الدر المختار و هذا نص صریح فی حرمة ما احدثہ الظلمۃ علی الارض من الزیادۃ علی الموظف (رد المحتار ص ۲۸۶ ج ۳) ہکذا فی (احسن الفتاویٰ ص ۳۵۶ ج ۴) فکانہ قال و ینقص و جوابہما وظف ان لم تطق و جواز ان اطاق و هذا کلام لا غبار علیہ (رد المحتار ص ۲۸۶ ج ۳)۔

خراج موظف کو خراج مقاسمہ سے بدلنا اور اس کا عکس جائز نہیں البتہ اس کی تعلیل لان فیہ قض العمدہ ہو حرام سے معلوم ہوتا ہے کہ زمینداروں کی رضا سے تبدیل کرنا جائز ہے (احسن الفتاویٰ ص ۳۵۷ ج ۴) و (جواہر الفقہ ص ۲۸۵ ج ۲)۔

(نوٹ) خراج او جزئیہ باید د سرحدونو حفاظت دلارو حفاظت د پلانو جوړول د لویو ویا لو کارول د مساجدو جوړول د قاضیانو مفتیانو والیانو او نورو مسئولینو تنخوا گانی او پہ نورو عامہ مصالحو کی مصرف سی ہکذا فی (الفتاویٰ الہندیہ ص ۱۹۹ ج ۱)

بسم الله الرحمن الرحيم

که قرارداد دیوه شریک به نامه وسي نور استفاده تري کولای سي، که قرارداد دولت کړي وي پر هغه مال گمرک اخیستای سي، همداسي دموږ د ترازو پيسی پر جادي؟

سوال: د دارالافتاء محترم رئيس صاحب السلام عليكم ورحمة الله وبركاته. لطفاً د لاندې موضوعاتو په هکله شرعی فتوی راکړی.

(اول) که چیری دوه یا څو کسان د امارت سره یا د یو چا سره معامله وکړي خو قرارداد د یوه نفر لخوا امضاء شوی یعنی طرف د معاملی یو نفر وگرځی دغه متبای شریکان کولای سی چه په دغه قرارداد سره په داسی حال کښی چه په تعهد کښی ئی هیڅ نوم نه وی ذکر شوي استفاده وکړی یا خیر؟

(دوهم) ځینی معاملی یا قراردادونه د امارتی ادارو لخوا د تجارتو سره کیږي چه د جنس قیمت معلوم او ځینی اخستل کیږي خو کله چه همدغه جنس و گمرک ته رسیږي هغوی بیا پر دغه جنس د محصول په نامه نوری پیسی اخلی مثلاً مونږ یو تن فلورایت ډبره په ۹۰۰ - کلداری و قرار دادی ته ورکوو خو گمرک بیا په دغه ډبره ۱۳٪ نور محصول تری اخلی دغه د محصول پیسی څه حکم لري لطفاً ذکر شویو موضوعاتو په هکله شرعی فتوی راکړی؟

(نوبت) او هم کوم جنس چه په گمرک کښی تر ترازو (وزن) تیریږي دغه د ترازو پیسی د چالخوا باید ورکړل سی په شریعت کښی دغه د ترازو پیسی جواز لري که څه معلومات راکړی پداسی حال کښی چه په قرارداد کښی ذکر شوي چه ټول مالیات - صکوک - امارتی تکسونه - او گمرک محصول په قراردادی اړه لري.

(دکانو او صنائعو رئیس ملا اکبر جمالی)

د اول سوال جواب: د اول سوال په جواب کی باید ووايو چه دغه يو نفر شریک چه قرارداد امضاء کړیدی کڅه هم یوازې د ده امضاء موجود ده لکن هغه نور شریکان هم په داغه قرارداد شریک بلل کیږي او هغه ټوله په دې معامله کی دخپل بلل کیږي ځکه چه په شرکه کی یو شریک د هغه بل وکیل هم وي لکن دغه قرارداد که داسی سوی وي چه دغه شریک مشتری وي او امارت بايع وي نورس المال د شرکه به د همدغه شریک سره وي چا چه عقد او امضاء کړیده او که رس المال د ده سره نو نو دا د ده شخصی معامله بلل کیږي نه د ټولو شریکانو او بله دا خبره ده هر سړی چه عقد کړی دی حقوق د عقد به هم هغه سړی پوره کوي یعنی قبض د مال اداء د ثمن وقت ایښوول و اداء کولو ته د ثمن او داسی نور او نور شریکان چه عقد یی نوی تر سره کړی هغه مطلب دا دی چه د هغوی څه دامطالبه نسی کیدلای چه دا امور سرته ورسوی دا امور سرته نسی رسولای او که په وقت کی د قرارداد یعنی چه الفاظ د ایجاب او قبول ذکر کیده دواړه شریکان یا ټوله ناست وه او ایجاب او قبول ټولو و کړی لکن خطبیا یوه شریک امضاء کړی نو پدې صورت کی عاقد یو شریک نسو بللای بلکه ټولو ته نسبت د قرارداد کیږي ولی شرعاً الفاظ د ایجاب او قبول معتبر دی نه قرارداد خط.

كل قسم من شركة العقد يتضمن الوكالة فكل واحد من الشريكين في تصرفه يعني في الاخذ والبيع وتقبل العمل من الناس بالاجرة و كليل عن الآخر (المجلة المـ ١٣٣٣) لايجوز لاحد الشريكين اذا لم يكن في يده رءس مال الشركة ان يشتري مالا للشركة فاذا اشترى يكون ذلك المال له (المجلة المـ ١٣٧٥) حقوق العقد انما تعود الى العاقد فاذا اشترى احد الشريكين مالا فقبضه مع تأدية منه يكون لازما عليه وحده ولهذا يطلب ثمن المال الذي اشتراه منه فقط ولا يطالب شريكه به وكذا قبض ثمن المال الخ (المجلة المـ ١٣٧٧) حقوق العقد هي (١) قبض المال المشتري (٢) اداء ثمنه (٣) قبض ثمن المال المباع الخ (دررالحكام صـ ٣٩٨ ج ٣) واذا وجدا (اي الايجاب والقبول) لزم البيع بلا خيار الانسب وروية (الدر المختار بهامش ردالمحتار صـ ٢٢ ج ٤).

دوهم سوال جواب : محصول اخستل د گمرک له طرفه هغه وقت روادی که چیری عام طور شرائط د محصول اخستلو موجود وه او که هغه شرائط موجود نوه نو بیا محصول اخستل پر هیڅ شی جواز نلري او دا پروانلري چه بائع هم امارتی دائره ده او گمرک والا هم امارتی اداره ده ولی دغه دېره چه خلقو ته تسلیم سوه او دوی قبض کړه نو د خلقو شخصی مال و گرځیدی هر کله چه دوی دغه خپل مال خارج ته انتقالوی یا بل ولایت ته نو گمرک هغه معامله ورسره کوي لکه د نورو شخصی مالو سره او که یی د دوی د قبض شه تر مخه محصول غوښتلای نو بیا یی حکم جلا کیدی او د محصول اخستلو د جواز بعضی شرائط داسی دی په بیت المال کی به شی نوی پاته ضروره شديده به و دغه مالو ته موجود وي لکه د پاره د تجهيز د لښکر یا د مسلمانانو بنديان چه مخالفينو سره وي او بی پیسو یی نه ايله کوي یا د حکومت هغه مسئولین او مامورین چه ضروره شديده ورته موجود وي او تنخواه نلري او دا پیسی به په داسی تعمیراتو کی یا داسی شيانو کی نه مصرفيږي چه شديد ضروره ورته نوی او که ضروره شديده موجود وي نو په داسی اندازه مصرف به په کوی چه فقط ضروره دفعه سی او سوله محصول اخستو شه به بله هیڅ جائز طریقو نوی پاته او د اغنياؤ شه به اخستل کيږي نه د فقراؤ شه د شرائط ټوله په دي وجه دی چه محصول اخستل اصلا غیر شرعی طریقو ده بغير له یو سخت ضرورت شه جواز نلري.

واما النواثب فقدیر ادبها ما یكون بحق وقدیر ادبها ما لیس بحق والاول
ککری الانهار المشترکة واجر الحارس للمصلحة وما وظف الامام لتجهيز
الجيش وفداء الاسارى بان احتیج الى تجهيز الجيش لقتال المشرکین او الى
فداء اسرى المسلمين ولم یکن فی بیت المال مال والثانی کالجبايات
فی زماننا وهی التي یاخذها الظلمة فی زماننا ظلما (العناية بهامش فتح
القدیر ص ۳۳۲ ج ۶) (الکفایة ص ۳۳۳ ج ۶) (رد المحتار ص ۲۸۲ ج ۴ بیروت)
الهندية ص ۲۹۱ ج ۳) (مجمع الانهر ص ۱۴۲ ج ۱) (البحر الرائق ص ۲۴۰ ج ۷)
تنقیح الحامدة ص ۲۸۵ ج ۱) قال الحافظ المنذرى اما الان فانهم يأخذونه

مکسا باسم العشر و مکسا آخر ليس له اسم بل شيء يأخذونه حراما و سحنا
و یا کلونه فی بطونهم نارا حجتهم فيه دا حضة عند ربهم و علیهم و لهم عذاب
شدید ﴿رد المحتار ص ۳۹ ج ۲ بیروت﴾ ﴿التترغیب و الترهیب ص ۵۶۷ ج ۱﴾
﴿احکام سلطانیة ابی یعلی ص ۲۳۰﴾

مکس باج حق کمرکی ﴿فرہنگ عمید ص ۱۸۳۲ ج ۲﴾ انکم نکس و نکتہ نکس محصول چو نگی اور اس طرح کی
دیگر نیکوں کی شرعی حیثیت کیا ہے الخ الجواب باسم ملسم الصواب یہ سب نکس ناجائز ہیں اور ان حکمون میں
ملازمت بھی ناجائز ہے حکومت کو اگر ضرورت ہو تو نکس عائد کرنی کی مندرجہ ذیل شرائط ہیں الخ ﴿احسن
الفتاویٰ ص ۹۹ ج ۸﴾.

د درہیم سوال جواب: کہ دغہ بیعہ پہ وزن سوی وی مثلاً یو تن ڈبرہ پہ دومرہ قیمت او د وزن
کولو کاری د گمرک و ترازو تہ پرینبول سوی وی نو د ترازو پیسی پہ بائع پوری ارہ لری نہ
پہ مشتری پوری

المصارف المتعلقة بتسليم المبيع تلزم البائع وحده مثلاً اجرة الكيال
للمكيلات والوزان للموزونات المبيعة تلزم البائع وحده ﴿المجلة الم ۲۸۹﴾
هكذا فی ﴿مجمع الانهر ص ۲۰ ج ۲﴾

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

اسلامي دولت کولای سي چې د صليب شکل له موټرانو وغيره څخه خراب کړي؟

سوال: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

وبعد: محترمه د خارجي مؤسساتو پر موټرانو باندي د جمع علامه ده چه نن صبا په صليب سره مشهوره ده او عبادت ئي نه كيږي اوس پر مسلمانانو خرابول د دغې علامې لازم دي كيا (نوټ): او د مذكورو موټرانو چلونكي مسلمانان دي. (المستفتي كاكامل صاحب) جواب: مستأمن او ذمي چه صليب ورسره وي دغه صليب د دوي دپاره متقوم مال دي نه يي ماتول جائز دي نه يي ځني اخستل جائز دي نو شكل او عكس د صليب په طريق اولي نسي خرابولاي كه څه هم دغه شكل پر هغه موټرانو ليكلي وي چه چلوونكي يي مسلمانان دي ځكه چه موټر خود دوي په ملكيت كي دي او موټروان فقط اجير او مزدور دي د دوي سره نو د هغه صليب نسبة هغه مالك ته كيږي نه چلوونكي ته او هغه چه په حديث شريف كي راغلي دي چه حضرت نبي كريم ﷺ په خپل كور تصاليب نه پريښول نو د هغه تصاليبو څخه مراد تصاویر د ذي روجه شيانو دي نه شكل صليب او كه شكل صليب ته شمول و كړي نو هم دا حديث شريف د اهل ذمه او مستأمنينو كور و نه نه دي شامل.

ولوا تلف صليبا على نصراني يضمن قيمته صليبالانه مصر على ذلك كفا في الهداية (مجمع الضمانات ص ۱۳۲) هكذا في (العناية بهامش فتح القدير ص ۲۸۷ ج ۸) و كذلك يضمن المسلم قيمة صليب غصبه من نصراني فهل في يده لانه مقر على ذلك (الفقه الاسلامي ص ۷۱۵ ج ۵) الجواز الشرعي ينافي الضمان (المجلة المادية) باب كسر الصليب وقتل الخنزير وليس المراد من هذه الترجمة الإشارة الى جواز كسر صليب النصراني وقتل خنازير اهل الذمة فاننا امرنا بتركهم وما يدينون واما كسر صليب اهل الحرب وقتل خنازير هم فهو جائز ولا شيء على فاعله (عمدة القاري شرح صحيح البخاري ص ۲۷ ج ۱۳) وحاصله ان المستأمن في دارنا قبل ان يصير ذميا حكمه حكم الذمي الا في وجوب القصاص بقتله الخ (رد المحتار ص ۲۷۳ ج ۳) وعن عايشة ان النبي ﷺ لم يكن يترك في بيته شيئا فيه تصاليب كه دروي تصاویر بود (اشعة اللمعات ص ۶۳۲ ج ۳) والمراد هنا

بالتصاليب الصور (المرقاۃ شرح مشکوٰۃ ص ۲۶۸ ج ۸) لیکن یہاں حدیث میں تصالیب سے مطلق جاندار کی تصاویر مراد ہیں (مظاہر حق جدید ص ۲۴۴ ج ۴) واللہ تعالیٰ اعلم
بسم اللہ الرحمن الرحیم

جی دجنازی لمونخ وسي دمري به بتولوکي خند خنگه دي؟

سوال : چہ لمونخ د جنازی وسي او قبر وغيرہ ہر خہ خلاص وي او بیا ہنوز ہم دا میت د دعا و سورۃ و یلو د پارہ معطل وي دا خہ حکم لري ایا جنازہ پور تہ سی او کہ معطلہ سی ؟

جواب : ہر کلمہ چہ مری و دفن تہ امادہ سی او قبر جوړ وي او نور تہ کہ کار خلاص وی یوازې د قرآن کریم د تلاوۃ او دعا د پارہ مری خندول د سنت طریقے خہ مخالف دی بلکہ مری دی دفن کری بیا دی د قرآن کریم تلاوۃ و کری ہم بہ د تلاوۃ ثواب و رور سی پري ہم بہ سنت طریقہ عملی سی۔

و عن عبد الله بن عمر قال سمعت رسول الله ﷺ يقول اذا مات احدكم فلا تحبسوه واسرعوا به الى قبره وليقرء عند رأسه فاتحة البقرة وعند رجله بخاتمة البقرة رواه البيهقي في شعب الايمان وقال الصحيح انه موقوف عليه (مشکوٰۃ شریف ص ۱۴۹) قوله (فاتحة البقرة) وباید کہ خواندہ شود نزد سر وی یعنی بعد از دفن اول سورہ بقرہ الخ (اشعۃ اللمعات ص ۷۴۳ ج ۱) قوله فلا تحبسوه ای لا تؤخروا دفنه من غیر عذر قال ابن الهمام - يستحب الاسراع بتجهيزه كله من حين يموت واسرعوا به الى قبره وهو تأكيد و إشارة الى سنة الاسراع في الجنائز (المرقاۃ شرح مشکوٰۃ ص ۱۹۷ ج ۴) هكذا في (مظاہر حق ص ۱۳۸ ج ۲) ان طلحة بن البراء مرض فأتاه النبي ﷺ يعوده فقال اني لا ارى طلحة الا وقد حدث به الموت فاذنوني به و عجلوا فانه لا ينبغي لجيفة مسلم ان تحبس بين ظهراني اهله رواه ابو داود (عمدة القاري شرح صحيح البخاري ص ۱۱۳ ج ۱) و كره تاخير صلاته و دفنه ليصلي عليه جمع عظيم بعد صلاة الجمعة (الدر المختار بهامش الطحطاوي ص ۳۸۰ ج ۱) قوله و كره تاخير صلاته الخ فالأفضل ان يعجل بتجهيزه بتمامه من حين يموت بحر و ظاهره ان الكراهة تنزيهية قوله و دفنه - ولو بعد الصلاة (حاشية الطحطاوي على الدر المختار ص ۳۸۰ ج ۱)

بسم الله الرحمن الرحيم

یوه ولسوالی چې کافي اوسیدونکي ولري د جمعې لمونځ صحت لري کنه؟

سوال: د دارالافتاء محترمو علماء کرامو ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محترما: زه د لاندې مسئلې په هکله استفتاء کوم زموږ ځای چه گردی باغران دی په داسي شکل موقعیت دی چه د ولسوالی د مرکز څه تقریباً ۳ ساعته لیرې دی او خپل بازار لري او په بازار کی ټول ضروریات لکه خیاطی آهنگری او داسی نور ټوله موجود دي او یو جامع هلته موجود ده چه مشرق او مغرب ته تقریباً د ۱۵ دقیقو په اندازه او شمال او جنوب ته ۲۵ دقیقې په دی داخل کی تقریباً ۷۰۰۰ نفوس موجود دی او په شمار او حساب سره ۴۰ مسجده موجود دي نو ایا په دغه جامع کی د جمعې لمونځ صحت لري او که څنگه؟

جواب: محترم مستفتی صاحب تاسو چه د گردی باغران په هکله استفتاء کړی ده او ویلی مودي چه ۴۰ مسجدونه بازار او تقریباً ۷۰۰۰ نفوس لري نو دا غټ کلی بلل کیږي نو که تاسو ته حکومت اجازه وکړي د جمعې د لمانځه نو اتفاقاً بغیر له اختلافه د جمعې لمونځ صحیح کیږي او فرض کیږي.

وفی القهستانی اذن الحاکم ببناء الجامع فی الرستاق اذن بالجمعة اتفاقاً علی ماقاله السرخسی و اذا اتصل به الحکم صار مجمعا علیه فلیحفظ الدرالمختار و عبارة القهستانی تقع فرضاً فی القصبات و القرى الكبيرة التي فيها اسواق قال ابو القاسم هذا بلا خلاف اذا اذن الوالي او القاضي ببناء المسجد الجامع و اداء الجمعة لان هذا مجتهد فيه فاذا اتصل به الحکم صار مجمعا علیه و فيما ذكرنا اشارة الى انه لا تجوز فی الصغيرة التي ليس فيها قاضٍ و منبر و خطيب كما فی المضمرات فان فی فتاوى الديناری اذا بنى مسجد فی الرستاق بامر الامام فهو أمر بالجمعة اتفاقاً علی ماقال السرخسی فافهم و الرستاق القرى كما فی القاموس الخ قوله و اذا اتصل به الحکم الخ قد علمت ان عبارة القهستانی صريحة فی ان مجرد الامر رافع للخلاف بناء علی ان مجرد امره

حکم (ردالمحتار ص ۵۹۰ ج ۱) قوله اذن الحاكم اى الوالى او القاضى كذا فى القهستانى واذا لم ياذن بذلك لا تصح اقامتها فيها و عليه يحمل ما فى البحر لا تصح فى قرية ولا مفازة لقول على ؑ لاجمة ولا تشريق ولا صلوة فطر ولا اضحى الا فى مصر جامع او مدينة عظيمة ثم قال فلا تجب على غير اهل مصر (حاشية الطحطاوى على الدرالمختار ص ۳۳۹ ج ۱) والخلاصة لا بد لاقامة الجمعة عند الجمهور من كونها فى مدينة او قرية ولا بد ان تكون القرية كبيرة عند الحنفية فلا تجب على سكان القرى الصغيرة اى لا بد من المصر عندهم اما عند غيرهم فلا يشترط المصر والقرية والبلد سواء (الفقه الاسلامى ص ۲۷۵ ج ۲) ولا شك فى جواز الجمعة فى البلاد والقصبات (كبيرى ص ۵۵۲) و اذا اذن الامام لاهل القرى بذلك بعد تأمير الامر عليهم صحت الجمعة بها عندنا كما مر الخ فان قيل كيف قالت الحنفية بحواز اقامة الجمعة فى القرى اذا كان عليها امير من الامام مأذون باقامة الجمعة بها فهل تصير القرية بذلك مصرا قلنا تصير القرية بذلك فى حكم المصر او نقول ان امر الامام واذنه قاطع النزاع فى المسائل المجتهد فيها عندنا واشترط المصر للجمعة مجتهد فيه الصحابة والائمة (اعلاء السنن ص ۱۵ ج ۸).

ایک قریہ عظیمہ برا جس میں تیس ہزار دو سو آدمی آباد ہیں اور چند دکانیں بھی وہاں موجود ہیں پس موافق مذہب حنفیہ کی اور فقہ کی کتابوں کی وہاں جمعہ ہوتا ہے یا نہیں الجواب۔ ایسی قریہ میں جمعہ عند الحنفیہ صحیح ہے اور واجب و اداء ہوتا ہے کیونکہ وہ قریہ کبیرہ ہے اور قریہ کبیری میں موافق تصریح شامی کی جمعہ صحیح ہوتا ہے نذاذ الدر المختار و تنقیح فرغانی القعات والقری الکبیرۃ الی فیما اسواق الخ (فتاوی دارالعلوم دہلوی ص ۷۷ ج ۵ و ص ۸۳ ج ۵) و (احسن الفتاوی ص ۱۲۵ ج ۴)

بسم الله الرحمن الرحيم

دمجاهد عسکریه هکله (۵) مهیمی پوښتنې او ځوابونه

سوال : محترم د دارالافتاء رئیس صاحب ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

(اول سوال) په حکومت کښی یعنی په اسلامی امارت کی یو نفر خدمت کوي یعنی جهاد کوي طالب عسکر دی نو ایا د دغه مجاهد یعنی طالب عسکر د کور نفقه په چا پوری اړه لري په اسلامی امارت پوری اړه لري ، او که ئی په قریبانو اړه لري او که شخصاً په ده پوری اړه لري نو که په ده پوری اړه و لري نو دی به جهاد کوی او که د خپل کور نفقه برابروي که په دې هکله معلومات راکړئ ډیر لوه مهربانی به وي ؟

(دوهم سوال) که یو نفر په تحریک کی وي یعنی طالب وي مجاهد وي نو هغه نفر ته که چیری خپل د کلی مشر یا والي صاحب یا قومندان یا وزیر بیله دعا لیکد ر امیر المؤمنین بی اجازی پیسی د کور د خرڅ لپاره ورکوي و هغه مجاهد یا و عسکر ته د هغه پیسی څنگه دی او مشر ته څومره مسئولیت دی که په دې هکله معلومات راکړی ډیره همکاري به وي ؟

(درېم سوال) که یو ډلگۍ مشر یا قومندان په چم دلوړو مقاماتو لخوا څخه پیسی را باسی د مثال په ډول چه ډلگۍ مشر لس نفره انډیوالان لري او دی د پنځوسو نفرو اعایشه را باسی او یا ئی په موټر شل لکه خرڅی کړي وی او دی وائی چه ما دوه سوه لکه افغانی په خرڅی کړیدی او د هغه پیسی دی کور ته وړی او یا ئی و انډیوالانو ته ورکوي نو د هغه پیسی د شریعت د نگاه څخه څنگه دی ؟

(څلورم سوال) که د اسلامی امارت یو مسئول که غټ وی که کوچنی یعنی مشروی که افراد که داسی یو نفر د بنده څخه په رشوت ایله کی چه پر هغه باندی د کوم مسلمان حق نه وي صرف د حکومت له قانونه څخه ئی سره غړونه کړی وي او یا ئی چرس څکولی وي یا ئی تعار کړی او وینستان ئی غټ وي او یا ئی ډیره خړولی وي یا نور داسی کارونه ایا د هغه نفر په هکله شریعت کومه سزا ایښی ده او د غه پیسی ده ته څنگه دي ؟

(پنځم سوال) که د اسلامی امارت لخوا پر خپل رعیت باندی جلب حواله کړه سی اوس که د غرضت د ...

څخه جلب پر حواله سويدي دی د خپل ځان په عوض کی بل څوک په پیسو و دروی او دغه نفر چه په پیسو په جلب کی ځی د دغه نفر مرگ څنگه دی او دغه جلبی چه په پیسو ځی که مسکین وي او که خان وي څنگه حکم ئی دی ؟

(ملا قدرت الله د قندهار ولایت د امنیې قومندانې)

د اول سوال جواب : د مجاهدينو او نورو هغه کسانو نفقه چه حکومت د يو کار او يو مصلحت دپاره يو ځای مقرر کړی وي پر بيت المال ده دونه اندازه نفقه به ورکوی چه د هغوی د کور کفایت په کيږي نه به د دي څه زیاده وي ډیره نه به کمه وي.

ويعطى قضاة المسلمين وعما لهم وعماؤهم منه ما يكفيهم ويدفع منه أرزاق المقاتلة وذاريهم) لانه مال بيت المال فانه وصل الى المسلمين من غير قتال وهو معد لمصالح المسلمين وهؤلاء عملتهم ونفقة الذراري على الالباء فلولم يعطوا كفايتهم لاحتاجوا الى الاكساب فلا يتقرغون للقتال (الهداية فتح القدير ص ۳۰۷ ج ۵) هكذا فى (ردالمحتار والدرالمختار ص ۲۸۱ ج ۲ بيروت) ويصرف الى كل مستحق قدر حاجته من غير زيادة (ردالمحتار ص ۲۸۲ ج ۲ بيروت) والواجب على الائمة ان يوصلوا الحقوق الى أربابها ولا يحبسوها عنهم ولا يحل للامام واعو انه من هذه الاموال الا ما يكفيهم وعائلتهم ولا يجعلونها كنوزا..... فان قصر الائمة فى ذلك فوباله عليهم (الفتاوى الهندية ص ۱۹۱ ج ۱).

د دوهم سوال جواب : که چيری امير المؤمنين منع کړی وي چه دغه شخص ته پیسی مه ورکوی او بیانی والی صاحب یا قومندان یا بل څوک ورته ورکی او په دغه منع هم خبروي نو دا د ورکوونکی دپاره حرام کار دی او خیانه باله کيږي څومره جزاء چه د حکومت په نزد مصلحت وو هغه جزاء دی ورکی او هغه اخیستونکی کچيری په واقعی توگه مستحق وو په بیت المال کی نو د هغه دپاره پر وانلری او که واقعی مستحق نو د هغه دپاره بیا دغه پیسی حرامی دي او که امير المؤمنين یا د دغه ورکوونکی څه مافوق امير منع نوه کړی او دغه قومندان پ والی یا غیره دا اختیار درلودی چه خپل ماتحت افرادو ته تنخواه ورکړی نو بیا ورته جائزه ده دغه ورکړه لکن په قدر د ضرورت نه کم نه ډیر زیات.

ومن له حظ في بيت المال ظفر بما هو وجه لبيت المال فله ان يأخذه ديانة وللامام الخيار في المنع والاعطاء في الحكم كذا في القنية (الفتاوى الهندية ص ۱۹۱ ج ۱) مخالفة الامير حرام (رد المحتار ص ۲۳۴ ج ۳ بيروت) وعزر كل مرتكب منكر (الدر المختار بهامش رد المحتار ص ۱۸۲ ج ۳ بيروت) ليس في التعزير شيء مقدر بل موقوف الى رأي الامام (رد المحتار ص ۱۷۹ ج ۳ بيروت).

دريم سوال جواب: دا واضحه ده چه دا يو خيانه دي او دا پيسی ورته حرامی دي او كه بی په ملگرو کی خوک په خبر وی د هغه دپاره هم د دغه پیسو څه استفاده کول حرامه ده. و هکذا حرم الاسلام کل اوجه الکسب غیر المشروع مثل ما ذکر و نحوه من الرشوة والاختلاس وابتزاز اموال الغير بالباطل واستغلال الحاكم او الموظف لمنصبه ليقتنص اموال الناس ظلما وعدوانا (الفقه الاسلامي ص ۴۹۸۳ ج ۳ ط جدید).

د څلورم سوال جواب: دغه کسان چه واقعا گناهکاران وي لکه قمار باز ږیره خړیلی او داسی نور چه په حرامو کارونو اخته وي او حکومت د ستگیره کړی وي د دغه کسانو ايله کول بغير له دي چه د دوی پر توبه یقین حاصل سوي وي جائز ندی ولی د دي کسانو تعزیرول واجب دي او په ايله کولو سره بغير له توبی هغه مطلب د تعزیر نه حاصلیږي بلکه نور هم هغوی جرئت پیدا کوي پر دغه خپل فعل او هغه کسان چه پر یو گناه او یو جرم کارنوي بندیان لکه دا چه د سرد وینستانو پر غټولو بندیان وي یا ناحقه بندیان وي او د دوی بی گناهی قطعې سړی ته ثابته سی نو د دي کسانو ايله کول یو ډیر ښه عمل او اسلامی وظیفه ده پر هر چا واجب ده چه وس یی رسیږي خو په دواړو صورتو کی رشوت اخستل یو حرام او ناجائز کار دی او دغه د رشوت پیسی ورته حرامی دي.

قال رسول الله ﷺ قال الله تعالى ﴿و عزتني وجلالي لا انتقم من الظالم في عاجله و آجله و لا انتقم ممن رأى مظلوما ففقدان ينصره فلم يفعل..... قال رسول الله ﷺ أنصر أحاك ظالما او مظلوما الحديث﴾ الترغيب والترهيب

کما فی البحر (ردالمحتار ص ۱۸۲ ج ۲ بیروت) ثم الرشوة اربعة اقسام....
 ثالث خد المال لیسوی امره عند السلطان دفعا للضرر او جلبا للنفع وهو
 حرام علی الأخذ (ردالمحتار ص ۲۰۳ ج ۴ بیروت) تجوز الشفاعة لاریاب الحوائج
 المباحة كدفع الظلم وتخليص من خطأ أو العفو عن ذنب ليس فيه حداً لم
 یکن المذنب مصراً فان كان مصراً فلا یجوز حتی یرتدع عن الذنب والاصرار
 لتغلیق علی الفقه السلامی ص ۲۶۴ ج ۶).

د پنجم سوال جواب: پر هغه کسانو چه د حکومت لخوا جلب حواله سی پر هغو د لازم ده
 چه خپله به یی اطاعة کوي که شرعی عذری نه درلودی او که یی عذر درلودی او بل نفیی
 به پیسو در اوه او نیت یی دا وو چه زه که معذوریم نو ښه دا ده چه د یو بل مجاهد اکمال و کم
 زده به یی په ثواب شریک سم چه دی ته تجهیز د غازی وایی دا کار بالکل صحیح او موجب د
 ثواب دی بلکه دغه پیسی ورکوونکی د غونډه مآجور دی لکه هغه په سنگر کی چه وي او که
 یی دا نیت نوو بلکه یوازی او یوازی ئی د ځان خلاصول مطلب وه نو دا کار نه پیسی
 ورکوونکی ته جائز دی نه پیسی اخستونکی ته نه اصل لري په شریعت مقدس کی حاصل دا
 چه که نیت صحیح وو نو هغه عمل یی هم صحیح او مرگ یی شهادة دی او که نیت د هر یوه
 صحیح نوو نو د هغه دپاره دا کار خطر لري.

و حينئذ تصبغ القوانين والتكاليف التي تصدر عن الحاكم واجبة
 التنفيذ كالالزام بالتجنيد الاجباري وفرض الضرائب على الاغنياء الخ (الفقه
 الاسلامی ص ۷۰۴ ج ۶) وعن زيد بن خالد ان رسول الله ﷺ قال من جهز غازيا في سبيل الله
 فقد غزا ومن خلف غازيا في اهلته فقد غزا متفق عليه (مشکوة شریف ص ۳۲۹) من
 قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله متفق عليه مشکوة شریف ص ۳۳۱
 (نوت): څرنگه چه د جلب مجاهدين اکثر عوام وي نو دوی ته او همداراز ټول مجاهدينو ته
 د نیت د اصلاح او احتياط باندي ډیر تاکید و سی چه نباید شهادة ته یی خطر پېښ نسی او
 همداراز باید دغه مجلو بینو ته په سپک نظرونه کتل سی ولی که یی نیت سم وي نو دوی هم
 د غسی پاک مجاهدين دی لکه دا نور.

بسم الله الرحمن الرحيم

که په قسطونو ځمکه خرڅه سي څه قسطونه وصول او څه باقي وي وخت تیرسي ییایع فسخ کیدای سي؟ که نه فسخ کیږي دکوم قیمت قسطونه به ورکوي؟
ددرالافتاء ریاست عالی مقام ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

(اول سوال) سید مکرم په کال ۱۳۵۴ کی پر مونږ خپله ځمکه خرڅه کړیده او ذوالیدئی مونږ ته تسلیم کړیدی روپی ئی په قسط وي څه اندازه قسطونه ئی د کمونستی کودتا په وجه پاته سول خپله بائع مهاجرو و مونږ ئی معلومات نه درلودل اوس چه د هغه ورته پاته ده یو وار د نجیب په حکومت کی او یو وار هم د اسماعیل خان په حکومت کی مونږ هغه باقی پاتی روپی یا قسطونه وورثی ته وروړل هغو قبولی نه کړی او د روپو د کم ارزښت په وجه د زیاتو روپو او یا د هغه د معادل ادعاء و کړل ایا دغه ورته دغه حق لري شرعاً کیا؟ زیاتی روپی ورکړو او که خپل باقی پاتی حق؟

(دوهم سوال) ورته بائع سید مکرم همدغه اقرار کړیدی چه زمونږ پلار خپله ځمکه خرڅه کړیده خو مشتریانو ټولی روپی پر مده مقرر نه دی ورته رسولی نو اوس د فسخ ادعاء لرو ایا د سید مکرم ورته د پلار خرڅه سوی ځمکه فسخه کولای سی کیا؟ او پر نوموړی ځمکی باندي مونږ ۲۶ کاله ذوالید هم لرو

(نوټ) په حقیقت کی نوموړی ځمکه په شپږ ۶ قسط سره وه چه هر قسط ۶ لکه افغانی کیږي خو په لومړی ورځ بائع زمونږ څخه د نوموړی ځمکی د روپو د قرض حسنه سندونه اخستی دي او په قبالو کی یی ټوله بیعه رسیدلی ده؟

(محمد یونس حقمل)

جواب: ستاسو په مابین کی چه دغه بیعه سوی ده او قیمت پی پر تاسو په قسطونو وضع کړی دي او تاسو ټوله قسطونه پر خپل وخت نه دی رسولی او تاسو هم بیعه په قطعی ډول تر سره کړیده او خیار نقد مونه دی وضعه کړی نو حکم دا دی چه تر څو تاسو دواړه جانبېه بیعی په فسخه کیدو راضی سوی نیاست هغه بیع د مابین څه نه وزی او هغه قسطونه چه یو پاته دی هغه به تاسو دوی ته ورکوي او دوی به یی قبلوي لکن د هغه وخت حساب به ورت

ورکوی په کالدارو یا دالریا بله سکه سره او هغه به ورتسليموئ ځکه چه افغانی اوس ډیره کم قیمتہ سوي ده مثلاً په کومه ورځ چه تاسو سودا کړیده په هغه ورځ دغه باقی پاته قسطونه د افغانیو څو کلداری کیدی اوس به هغونه کلداری ورکوی.

و اذا وجدا (ای الایجاب والقبول) لزم البیع بلاخيار الالعیب ورؤية الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۲۲ ج ۴) اذا كان البیع صحيحا لازما خاليا من الخيار واتفق المتعاقدان على رفعه وانها فیتم فسخه عن طریق الاقالة (الفقه الاسلامی ص ۷۱۳ ج ۴) يشترط لصحة الاقالة شروط - اولاً - رضا المتقابلین (الفقه الاسلامی ص ۷۱۷ ج ۴).

وفي البزازية عن المنتقى غلت الفلوس اورخصت فعند الامام الاول والثاني او لاليس عليه غيرها وقال الثاني ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البیع و القبض و عليه الفتوى وهكذا في الذخيرة والخلاصة عن المنتقى ونقله في البحر واقره فحيث صرح بان الفتوى عليه في كثير من المعتبرات فيجب ان يعول عليه افتاء وقضاء ولم أر من جعل الفتوى على قول الامام (ردالمحتار ص ۲۶ ج ۴) هكذا في (تنبيه الرقود - مجموعة رسائل ابن عايدین ص ۶۰ ج ۲) و هذا اذا حصل الرخص او الفلاء لجميع انواع العملة فلو بقي منها نوع على حاله او كان في البلدة الاخرى نوع منها قيمته مساوية لقيمته في بلد العقد فالمشتري ملزوم بدفع ذلك الى البائع وعلى البائع القبول (شرح المجلة للاتاس ص ۱۶۲ ج ۲) خيار النقد - وهو ان يشترط المتبايعان في عقد البیع - "نسبة ان المشتري اذا لم يدفع الثمن في الاجل المعين وهو ثلاثة ايام فلا بيع بينهما" الفقه الاسلامی ص ۵۲۲ ج ۴

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د سرقلفي په اړه مفصل بيان، احكام، اقسام او سرقلفي اړوند ټول جزئيات

سوال: د ډيري مودې را په دې خوا د مختلفو ځايو څخه د افغانستان د اسلامي دولت مركزي دارالافتاء ته د سرقلفي په باره كې استفتاء گانې راغلې دي او هم د تميز د عالي رياست د ديوان تجارت لخوا مكرره استفتاء سوي ده لهذا د مركزي دارالافتاء د علماؤ د ډير محنت او تتبع څخه وروسته دغه يوه فتوى د خلو الحوانيت (سرقلفي) په باره كېنې ترتيب كړې ده چه په لاندې ډول ده .

اصل د خلو الحوانيت (سرقلفي) چه بناء ده پر عرف او عاده باندي د ډيرو معتبرو كتابونو د عبارتو څخه ثابتيري او د خلو الحوانيت ډير اقسام او ډيري طريقې په كتابونو كېنې ذكر سوي خو مونږ به دلته شپږ قسمونه او طريقې بيان كړو .

او دا خلو (سرقلفي) خرڅيري او هبه كيږي او په ميراث وړل كيږي او هم گرو (رهن) كيږي و غير ذلك ځكه چه د ملك حكم لري .

او د سرقلفي دكان چه هدم (ونړيږي) د سرقلفي والا دپاره حق د ابقاء او د اعادي سته چه دې په وركولو د اجرة مثل د مخكې قائم او ثابت وي ؟

تفصيل: مونږ چه دا وويل چه اصل د سرقلفي د ډيرو معتبرو كتابونو د عبارتو څخه ثابتيري د نموني په طريقه به ووايو چه په (ردالمحتار ص ۱۸۵) كتاب الاجارة كې ليكلي دي:

نعم يفتي به فيما دعت اليه الحاجة وجرت به في المدة المديدة العادة و تعارفه الاعيان بالانكبير كالخلو المتعارف في الحوانيت الخ (او بياني ويلي) فيفتي بجواز ذلك قياسا على بيع الوفاء الذي تعارفه المتأخرون احتيالا على الربا الخ (او بياني ويلي) ومن القواعد الكلية اذا ضاق الامر اتسع حكمه فيندرج تحتها امثال ذلك مما دعت اليه الضرورة والله اعلم آه ملخصاً . او د دي ردالمحتار څخه دغه عبارت په (شرح المجلة سليم باز ص ۲۴۸) كېنې هم نقل شوي ده او په (الاشباه والنظائر) د ابن نجيم كېنې ليكلي دي المذهب عدم اعتبار العرف الخاص لكن افتي كثير باعتباره و عليه فيفتي بجواز النزول عن الوظائف بمال و

بلزوم خلو الحوانيت الخ او د دي الاشباه و النظائر خخه دغه عبارت په «الدر المختار او رد المحتار ص ۱۷ ج ۴» كتاب البيوع كښى هم نقل كړى ده او په «الدر المختار على هامش رد المحتار ص ۲۷ ج ۴» كتاب الكفالة ۴ كښى هم نقل شوى ده او په «الطحاوى على الدر المختار ص ۱۰ ج ۳» كښى ليكلى (قوله و بلزوم خلو الحوانيت الخ) مما يستدل به على جواز ذلك مافى واقعات الضريرى الخ او په «رد المحتار ص ۱۹ ج ۴».

كتاب البيوع كښى ليكلى دي و ممن افتي بلزوم الخلو الذى يكون بمقابلة دراهم يدفعها للمتولى او المالك العلامة المحقق عبد الرحيم افندى العمارى صاحب هدية ابن العماد (او بيائى ويلي) فيفتى بجواز ذلك للضرورة قياسا على بيع الوفا الخ.

او دا چه مونږ وويل چه د خلو الحوانيت شپږ قسمونه او طريقي به بيان كړو نو وايو چې:

«اوله طريقه دا ده»

چه مالک د دکان يو چا ته دکان ورکړى او يو مقدار پيسى ورخه واخلې غيړد کړايي بيا کړايه په قدر د مثل د اجرة اداء کړاى سى او که قدر د مثل اداء نسي داعين ربا گرځي. او مالک د دکان دغه صاحب د خلونسي ايستلاى د دکان خخه او نه دا دکان بل چا ته ورکولای سى ترڅو چې نى هغه مقدار پيسى بيرته نه وى ورکړى او په دي قسم كښى فرق نسته په مابين د شخصى او وقفى او دولتى مخكه كښى په «رد المحتار ص ۱۹ ج ۴» كتاب البيوع كښى ليكلى دي.

و ممن افتي بلزوم الخلو الذى يكون بمقابلة دراهم يدفعها للمتولى او المالك العلامة المحقق عبد الرحمن افندى العمارى صاحب هدية ابن العماد وقال فلا يملك صاحب الحانوت اخراجه ولا اجارتها لغيره مالم يدفع له المبلغ المرقوم فيفتى بجواز ذلك للضرورة قياسا على بيع الوفاء الذى تعارفه المتأخرون احتيا لا على الربا الخ قلت وهو مقيد ايضا بما قلنا بما اذا كان يهفع اجر المثل والا كانت سكناه بمقابلة مادفعه من الدراهم عين الربا كما قالوا فيمن دفع للمعترض دارا ليسكنها او حمارا ليركبه الى ان يستوفى

قرضه انه يلزمه اجرة الدار او الحمار الخ به (الطحطاوى على الدر المختار ص ١٠٣ ج ٣) كبنى ليكلى واعلم ان الخلو يثبت فى الارض المملوكة لما ذكره المؤلف فى كتاب الوقف ان وقف البناء بدون الارض صحيح والخلو يتحقق ولو الارض مملوكة على ما عليه الفتوى انتهى او به (رد المختار ص ١٨ ج ٥) كتاب الاجارة كبنى ليكلى نعم يفتى به فيما دعت اليه الحاجة وجرت به فى المدة المديدة العادة و تعارفه الاعيان بلانكبير ككالخلو المتعارف فى الحوانيت وهو ان يجعل الواقف او المتولى او المالك على الحانوت قدرا معينيا يؤخذ من الساكن ويعطيه به تمسكا شرعيا فلا يملك صاحب الحانوت بعد ذلك اخراج الساكن الذى ثبت له الخلو ولا اجارتهما لغيره مالم يدفع المبلغ المرقوم فيفتى بجواز ذلك قياسا على بيع الوفا الذى تعارفه المتأخرون احتياالا على الربا حتى قال فى مجموع النوازل اتفق مشايخنا فى هذا الزمان على صحته بيعا لا ظطارا للناس الى ذلك ومن القواعد الكلية اذا ضاق الامر اتسع حكمه فيجندج تحتها امثال ذلك مما دعت اليه الضرورة.

والله اعلم آه ملخصا او به (شرح المجلة د سليم باز ص ٢٤٨) كبنى هم نقل سوى.

(دوهمه طريقه دا ده)

چه مستأجر به دكان د مؤجر كبنى جدك جوړ كړى لكه المارى يا نور الات د صناعة نو په دى سره د مستأجر د پاره حق د قرار ثابتيري چه دا كار په اذن د مؤجر و كړى او هم آداء د اجرة مثل د دكان كوى غير له جدك څخه په (الفتاوى تنقيح الحامدية ص ١٩٩ ج ٢) باب مشد المسكة كبنى ليكلى دي وهذا الكردار يوجود فى زماننا ايضا فى الحوانيت ويسمى جدكا وهو ما يبنى به المستأجر فى الحانوت من ماله لنفسه وما يصنعه فيها من الات الصناعة ونحو ذلك من الاعيان القائمة فيها باذن المتولين له بذلك او لمن باعه ذلك ويثبت له بذلك حق القرار مادام يدفع اجرة مثل الحانوت خالية

عن جدك آه او په (الفتاوى المهدية فى الوقائع المصرية ص ۴۳ج ۵) كتاب الاجاره كښى ليكلى سئلى فى رجل يملك جد كافى حانوت بحجة شرعية و الحانوت المذكور ملك لآخر و صاحب الجد ك ساكن فى الحانوت المذكور و يدفع اجرة الحانوت لمالكها و هى اجرة مثلها فهل اذا اراد المالك للحانوت اخراجه منها لا يكون له و ليس له زيادتها عن اجرة المثل بدون رضاه (اجاب) ليس للمالك الحانوت التى خلوها جار فى ملك الغير و موضوع بحق القرار اخراج صاحبه منها مادام يدفع اجرة المثل اذا ثبت ما ذكر بطريق شرعى. والله تعالى اعلم.

او همدارنگه په (الفتاوى المهدية ص ۴۵۷ج ۲) كتاب الوقف كښى هم دغه مضمون ذكرده په عنوان د سوال او د جواب سره.

(درېم قسم او طريقه داده)

چه په مخكه مملوكه يا موقوفه او يا سلطانيه كښى مستأجر تعمير بناء كړى په اذن د مالك يا د ناظر په شرط د قرار نو باني لره حق شته د قرار پدي شرط چه اجرة مثل د مخكى قطع نظر د بناء څخه ادا كوي. - په (ردالمحتار ص ۱۸ج ۴) كښى ليكلى دي قال فى جامع الفصولين و غيره بنى المستأجر او غرس فى ارض الوقف صار له حق القرار و هو المسمى بالكردار له الاستبقاء باجر المثل آه او په (الفتاوى المهدية ص ۴۹ج ۵) كښى ليكلى دي سئلى فى جماعة يملكون مكانا استأجره منهم رجل بازيد من اجر المثل و آذنه بالبناء فيه ليكون له خلوأ بحق البقاء و القرار فبنى و عمر حسب الاذن منهم و جعله معداً للصباغة و وضع يده عليه مدة نحو اربع سنوات ثم باع ذلك الخلو لرجل آخر و وضع يده عليه مدة تزيد على خمس عشرة سنة و هو يدفع اجرة المثل و زيادة للمالكين ثم بعد تلك المدة قام المالكون الآن يريدون ابطال ذلك الخلو و اجارة المكان لغيره تعنتا و يزيدون عليه الاجرة تعنتا فهل اذا كان ذلك الخلو ثابتا باعترافهم و اطلاعهم و اخذهم الاجرة

تلك المدة لا يجابون لما ذكر ولا يؤولوا جروونه لغيره حيث كان يدفع صاحب
الخلو جرة المثل وزيادة (اجاب) اذا ثبت الخلو المذكور مستوفيا شرائط
الصحة و واضع اليد قائم بدفع اجر مثل ذلك المكان بقطع النظر عما احدثه
فيه لا يكون لما لكى المكان المذكور ابطال الخلو بدون وجه شرعى ولا اجارة
المكان من غير صاحب الخلو والله تعالى اعلم ، او به (الفقه الاسلامى وادلتة
ص ۲۲۳ ج ۸) كنبى هم دا مضمون ليكل شوي ده او كچيرى صاحب د خلو بعض عماره كرى
وي نو دى شريك دى پدى مكان كنبى به اندازه د خيل عمارت بيا كه عمارت ته به اينده
كنبى حاجت وو دى به به خپله اندازه مصرف برداشت كوي لكه به
(غزعيون البصائر على الاشباه والنظائر د امام حموى كنبى به ص ۳۲۶ ج ۱) راغلى دي اما
كن آيلة الى الخراب فيكرها ناظر الوقف لمن يعمرها ويكون ماصرفه خلوا له
ويصير شريكا للواقف بما زادته عمارته مثلا لو كانت الاماكن قبل العمارة
بنصف كل يوم وصارت بعدها تكثرى بثلاثة انصاف فيكون صاحب الخلو
شريكا بالثلث والثلثين فاذا احتاجت تلك المحلات الى عمارة كان على
الواقف فى تلك الصورة مثلا الثلث وعلى صاحب الخلو الثلثان آه.

(خلورم قسم او طريقه دا ده)

چه يو شخص اراده وكړى چه دكانونه يا سرايونه جوړ كړى مخكېنى د جوړولو د خلگو څخه
پيسى واخلي د يو يو دكان او يا د سراى كيفيت او اندازه د دكان يا د سراى ورته بيان كړى
وروسته تر جوړيدو ځى خلگو ته تسليم او كرايه پرى مقرر كړى به دى صورت كنبى هم
صاحب د خلو په خپله حصه كنبى شريك بللى كيږي د خاوند د دكان سره په (غزعيون
البصائر ص ۳۲۶ ج ۱) كنبى ليكلى دي: و وجهه ان الواقف لما يريد ان يبني محلا للوقف
فيأتي له اناس يدفعون له دراهم على ان يكون لكل شخص محل من تلك المواضع
التي يريد الواقف بناءها فاذا قبل منهم تلك الدراهم فكانه باعهم تلك الحصه
بما دفعه . انه لا يقف جزء من تلك الحصه التي لكل - وغايته انه وظف

عليهم كل شهر كذا فليس للواقف فيه بعد ذلك تصرف الاقبض الحقة
الموظفة فقط وليس له ان يوجهه لغيره وكان رب الخلو صار شريكاً للواقف في
تلك الحصة آء.

﴿ پنجم قسم او طريقه دا ده ﴾

چه مالک د دکان و چاته دکان په خلو (باندی وړکړی او مالک واخلی د خلو والاڅخه یو
مقدار پیسی چه دا جزء معجل د هغه اجرة او کرایه وي او هغه پیسی چه میاشت په میاشت یو
کال په کال په کرایه کښی وړکړي هغه جزء آخر مؤجل مکمل د اجرة وي یعنی هغه پیسی چه
مالک ئی د مخه آخلی په کرایه کښی حساب شی په ﴿ انفعه الاسلامی وادلتها ص ۷۵ ج ۴ ﴾
کښی لیکلی دی . (مقابل الخلو) ان مایه خذ الیوم مما یسمى (بالفروغ او خلو
الرجل اولید) لامانع منه شرعاً فی تقديرنا فللمالک المؤجر ان یاخذ من
المستأجر مقداراً متطوعاً من المال مقابل الخلو او الفروغ ریعده المأخوذ جزءاً
معجلاً من الاجرة المشروطة فی المقد واما ما یدفع فی المستقبل شهرياً او سنوياً
فهو بالاضافة الی ماتم تعجیله بعد جزء آخر مکملاً من الاجرة مؤجلاً الوفاء الخ
او په ﴿ ردالمحتار ص ۱۹ ج ۴ ﴾ کښی هم مثل د دی بیان ذکر شوی ده .

﴿ شپږم قسم او طريقه دا ده ﴾

چه یوه مخکه وقفی وي او دپاره د تعمیر په اجاره وړکول سی او د اجاری وقت معین وي
مستأجر چه تعمیر او بناء پرې وکړی وروسته د تیریدو د وخت د اجاری څخه دا مستأجر
کولای سی چه په اجرة مثل باندی راوگرځی خو په دی شرط چه وقف ته ضرر ونه رسیږي او دا
طریقه په دولتی مخکه کی هم کیدای شی ځکه د وقف او د بیت المال یو حکم دی ، اما په
شخصی مملوکه مخکه کی دا طریقه نسی کیدای په ﴿ مجموع الرسائل د ابن عابدین
ص ۱۴۸ ج ۲ ﴾ کښی په رساله مسماة (تحریر العبارة فیمن هو احق بالاجارة) کښی لیکلی دي و
قال فی متن الملتقی و صح استیجار الارض للزراع ان بین ما یزرع او قال علی ان

بزرع مائء و للبناء و الفرس و اذا انقضت المدة لزمه ان يقدّمها و يسلّمها
 فارغة الخ (ثم قال) وهكذا في عمارة الممتون و الشروح و الفتاوى فلا حاجة الى
 التّويل و الاطناب الخ (ثم قال) لكن ذكر في البحر عن القنية مانصه
 استاجر ارضا و قفا و غرس فيها و بنى ثم مضت مدة الاجارة فللمستاجر ان
 يستبقها باجر المثل اذا لم يكن في ذلك ضرر و لو ابنى الموقوف عليهم الا القلع و
 الملك لكن كلام القنية حيث اعتضد بما ذكره الخصاص صار مخصصا
 لكلام الممتون و الشرح بالملك و يكون الوقف خارجا عن ذلك فللمستاجر
 الاستبقاء باجر المثل بشرط عدم الضرر على الوقف اصلا آه . او همدارنگه دغه
 مضمون په (منحة الخالق على البحر الرائق ص ۳۰۵ ج ۷) كنى هم ذكر شوى ده .

دا وي يو خو طريقي او اقسام د خلو

او داچى مونږ وويل چه دا خلو () څرځيږي او هبه كيږي او په ميراث وړل كيږي و غيره ځكه
 چه په (غزعيون البصائر على الاشياء و النظائر د حموى ص ۳۲۲ ج ۱) كنى ليكلى دى و
 فائدة الخلو انه كالمملك فتجرى عليه احكامه من بيع و اجارة و هبة و رهن و
 وفاء دين و ارث و وقف على الخلاف فى الاخير و هذه الامور تؤخذ من فتوى
 الناصر اللقاني حيث جعله كالمملك و منه يعلم انه لا مانع من تعدد الخلوات
 اذ الملك يتعدده آه .

او په (الفقه الاسلامى ص ۷۵۲ ج ۳) كنى ليكلى دى و نقل فتوى الفاسيدين بجواز بيع
 الخلو و قال الشيخ محمد بيرم و ما شبه الخلو بالمفارقة غير ان الخلو لا نحصل
 به ملكية الرقبة لتعلق بالمنفعة الخ
 او همدارنگه د نورو ديرو عبارتو د فقهاء څخه هم معلومېږي .

او دا چه مونږ وويل چه د دكان و نړيږي د والا دپاره حق د ابقاء او دا عاده كولو شته چه اجرة
 مثل د مخكى ادا كوي په (الفتاوى المهدية ص ۴۸۷) كېنى ليكلي دي:
 سئل في بناء في ارض موقوفة مستحق للبقاء والقرار تهدم ذلك البناء وصارت
 الارض خالية فهل لربه اعادته ثانيا كما كان اولاً (اجاب) للمحتكر حق
 الابقاء والاعادة حيث كان قائماً بدفع اجرة مثل الارض خالية عن البناء على
 ما عليه العمل والله تعالى اعلم او په همدى (الفتاوى المهدية ص ۴۹۵ ج ۲) كېنى
 ليكلي دي (سئل) في دكان موقوفة آلت الى السقوط فجاء رجل واخذها من ناظر
 الوقف وبنائها واصلاحها وكتب له الناظر حجة بان الباني صار له في
 الدكان خلو وانتفاع وهو البناء الذي بناه وبقيت ارض الدكان و
 حيطانها القديمة وقفا عليها الحكر كل سنة يؤخذ من الباني ثم باع الرجل
 ذلك الخلو لرجل آخر وصار ناظر الوقف يأخذ الحكر من المشتري ايضاً ثم
 هدمت تلك الدكان هي وغيرها في طريق امر الحاكم بتوسعتها وتلف من
 ارضها مقدار الثلثين في توسعة الطريق المأمور بها واخذ ذلك الرجل المشتري
 للخلو بدل ما كان يملكه من الحاكم الهادم للدكان فيما كان هدمه من
 الدكان وامره ناظر الوقف بعدم البناء فيما بقى من ارض الدكان ثم ان
 الناظر توجه للحج ورجع فوجده بانيا في تلك محلا فهل يكون متديا
 ببنائه لزوال معظم ما كان يملكه واخذ بدله وهل له قيمة ما بناه منقوضاً
 لتعديه ويرجع المحل وقفاً خالصاً لاشائبة ملك فيه . (اجاب) للمحتكر حق
 الاعادة فيما بقى من الارض التي كانت بيده مادام يدفع اجرة مثل الارض خالية
 عن بنائه وليس لناظر الارض معارضة ولا تكليفه القلع والحال هذه .

بسم الله الرحمن الرحيم

که دجاېر زوی پور وي ، پټ سي ، پلار ئې پوروړي نه باغ د(۵) کلوبه اجاره وکړي، نو هر کال نوې اجارې غواړي کنه؟ او که په دې جريان کي زوي پيدا سي، بيرته ئې په پورا ادا کولو مجبور ولاي سي کنه؟

سوال : ولور مقام ته د دارالافتاء زه محمد ابراهيم ولد محمد عمر دا عرض لرم چه زما پر گلالی پور باندی دی د گلالی کور او عیال ټوله د ورونو او پلار سره په کور کی گرده ناست دي زه چه کور ته ورسم څوک ئی نه راښیي او پلار ورونو ئی ضمانت نه دی کړی او گلالی را څخه ورک دی د گلالی پلار د ده په پور کی و ما ته یو باغ د ۵ کلو لپاره په اجاره را کوی او ایی چه زما په زوی گلالی کار مه لره اوس چه دغه باغ زه ځنی واخلم د ۵ کلو په اجاره دغه اجاره صحیح ده کیا ؟ او که هر کال نوې اجاره غواړی او که د دغی اجارې باوجود گلالی زما په لاس راسی زه حق د خپل پور پر لرم کیا ؟ که تاسی احترامانه و ما ته د شریعت دلاری معلومات را کړی ډیر شفقت او مهربانی به مو وي ؟

﴿ملا محمد ابراهيم﴾

جواب : ستا چه پور پر گلالی باندی دی نو ته حق نه لری چه یا پخپله یا د حکومت په واسطه د هغه پلار یا ورور یا بل قریب مکلف کړی د گلالی په حاضرولو سره او دا چه پلاری د گلالی پور په عوض کی باغ په اجاره یعنی میوی ئی در باندی خرڅوی د پنځو کالو دپاره نو دا هر کال نوې عقد ته ضرورت لري په داسی وقت کی چه میوی ئی ښکاره سوی وي او که د اجارې باوجود گلالی په لاس درسی او په هغه اجاره سره ستا حق پوره نه وی ادا سوی نو ته کولای سی چه د گلالی څه خپل د متباقی پور مطالبه و کړی او که دغه گلالی مسکین وو ستا پوری نسوای ادا کولای نو بیا تاسو انتظار وکړی او تکلیف مه ورکوی تر هغه ساعته

چه الله تعالى ﷻ ده ته ستاسو د پور اداكولو طاقت وركوي او دپلاريا ورور يا بل قريب په باغو او پيسو سړي نه غني كيږي ترڅو چه خپل شخصي پيسي او دنيا و نلري.

لايلزم احدا احضار أحد فلا يلزم الزوج احضار زوجته لسماع دعوى عليها الا فى اربع كفيل نفس و سجان قاض الخ (الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۲۹۱ ج ۴) اجمع العلماء على ان بيع الثمار قبل ان تخلق لا ينعقد لانه من باب النهى عن بيع ما لم يخلق ومن باب بيع السنين والمعاومة وقد روى عنه ﷻ انه نهى عن بيع السنين وعن بيع المعاومة وهو بيع الشجر عوا ما لانه بيع المعدم (الفقه الاسلامي ص ۴۸۵ ج ۴) قال فى الفتح لا خلاف فى عدم جواز بيع الثمار قبل ان تظهر الخ (ردالمحتار ص ۴۲ ج ۴) (الفتاوى الهندية ص ۱۰۶ ج ۲) الطالب مخير فى المطالبة ان شاء طلب الاصيل بالدين وان شاء طالب الكفيل و مطالبة احدهما لا تسقط حق مطالبة الآخر وبعد مطالبة احدهما له ان يطالب الآخر و يطالب بهما معا (المجلة الم ۶۴۴).

والمعنى ان وقع غريم من غرما تكم ذو عسرة او ان كان المديون ذا عسرة فنظرة الى ميسرة اى فالحكم او الامر انتظار الى يساره اى انظروا يا ايها الدائنون الى يسار المديون ولا تعجلوا بطلبه لانه مظطر فى هذا الباب وبهذه الاية تمسك صاحب الهداية فى كثير من المواضع منها ما قال فى كتاب ادب القاضى انه يحبس القاضى المديون بطلب الغريم فان لم يظهر له مال خلى سبيله يعنى بعد مضي المدة لانه استحق النظرة الى الميسرة فيكون حبسه بعد ذلك ظلما (التفسيرات الاحمدية ص ۱۷۴) ولا يجوز (اى دفع الزكاة) الى صغير والده غنى فان كان الابن كبيرا جاز (خانية بهامش الهندية ص ۲۶۶ ج ۱) والله تعالى ﷻ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که شل کاله مخکې سرای په بیع وفا

اخیستی وي بیا خرابه سي نوڅه حکم لري بیع وفاده که فسخ؟

سوال: د مرکزی دار الافتاء ریاست ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محترما: یو سړی مثلاً شل کاله د مخه د یو چا څخه سرای په پنځوس زره (۵۰۰۰۰) افغانی په بیع وفاء واخلی په وخت د روسانو کی ئی هجرت وکړ ولاړی بیرته راستون سوي دی و خپل وطن ته او سرای هم خرابه سوي دی (سوال دا دی) چه آیا دغه سړی د مالک د سرای څخه هغه معین (۵۰۰۰۰) زره افغانی اخلی او که به د هغه وخت د مذکور مبلغ معادل د بلې سکې سره پیسی اخلی؟
المستفتی عبدالله

جواب: که څه هم د دي مسئلې حکم په معتمدو کتابونو کی صراحت پیدا نسولکن د بیع وفاء د احکامو څه د اښکاره کیږي چه دغه سړی د هغه خپلو پنځوس زره افغانیو حق لري نه د هغه د معادل قیمت او دا چه اوس سرای خرابه سوی دی نو د هغه پنځوس زره څه به د هغه خرابی په اندازه پیسی کمی مثلاً که د هغه وقت د عقد مطابق لس زره افغانی تاوان ور رسیدلی وو اوس به څلویښت زره افغانی ځنی اخلی - تفصیل یی دا دی چه دغه عقد که په لفظ بیعی سره سوی وو او پس د تمامه د عقد یی شرط د وفاء ذکر کړی و نو په دی ځای کی بیع صحیح گرځی او پوره کول د هغه شرط هم لازم دی او که یی په لفظ د بیعی جائزی یا بیع الوفاء عقد کړی وویا ئی په وقت کی د عقد شرط د وفاء ذکر کړی و نو دا بیا بیع فاسده گرځی او اوس یی اقاله ضروری ده - حاصل دا چه اوس چه تاسو سرای دوی ته ورکوی او خپلې پیسې غواړی دا اقاله ده او دا اقاله ضروري هم ده پر تاسو او په اقاله کی د هغه قسم پیسو اخستل او ردول ضروری دی چه بایع اول واری اخیستی وی که څه هم ناچله سوی وي - او که تاسو دغه عقد په لفظ درهن یا گروی کړی رز او لفظ د بیعی موقطعا ذکر کړی نه و نو ستاسو پیسی د سرای والا یعنی د د برای د مالک سره قرض دی او سرای تاسو ته په گرو پروت دی په دی صورت کی تاسو ته د سرای څه استفاده کول د سکنی دپاره یا نور قسم استفاده حرامه ده او اوس به د سرای مالک، تاسو ته د پنځوسو زرو افغانیو معادل قیمت د

كالدارو شه يا بلې سكه شه دركوي دهغه ورځي په قيمت چه شل كاله پخوا تاسو عقد كړي وو.

والصحيح ان العقد الذي جرى بينهما ان كان بلفظ البيع لا يكون رهنا ثم ينظر ان ذكر اشرط الفسخ في البيع وان لم يذكر ا ذلك في البيع وتلفظا بلفظ البيع بشرط الوفاء أو تلفظا بالبيع الجائز وعندهما هذا البيع عبارة عن بيع غير لازم فكذلك وان ذكر البيع من غير شرط ثم ذكر الشرط على وجه المواعدة جاز البيع ويلزم الوفاء بالوعد كذا في فتاوى قاضيخان (الفتاوى الهندية ص ٢٠٩ ج ٣) هكذا في (الفتاوى الخانية بهامش الهندية ص ١٦٥ ج ٢) (شرح المجلة للاتاسي ص ٤١٥ ج ٢) وقيل ان بلفظ البيع لم يكن رهنا ثم ان ذكر الفسخ فيه او قبله او زعماء غير لازم كان بيعا فاسدا ولو بعده على وجه الميعاد جاز ولم يلزم الوفاء به لان المواعيد قد تكون لازمة لحاجة الناس و هو الصحيح كما في الكافي والخانية واقره خسرو هنا والمصنف في باب الاكره وابن الملك في باب الاقالة بزيادة (الدر المختار بهامش رد المختار ص ٢٧٤ ج ٤) وفي حظر الاشياء لا يلزم الوعد الا اذا كان معلقا وفي بيع الوفاء كما في كفالة البزازية (شرح المجلة للاتاسي ص ٢٣٩ ج ١) فالواجب على كل من العاقلين فسخ البيع الفاسد لازالة الفساد لان البيع الفاسد معصية (رد المختار) (درر الحكام ص ٣٩٦ ج ١) رجل اشترى شيئا وتقابضا ثم كسدت الدراهم ثم تقايلا فانه يرد تلك الدراهم الكاسدة كذا في الخلاصة (الفتاوى الهندية ص ١٥٩ ج ٣) فعلى هذا اذا تقاييل المتبايعان البيع بعد قبض ثمن المبيع فيجب رد مثل الثمن او مقداره الذي اتفق عليه حين العقد ولو كان المقبوض أجود أو أدنى من ذلك ولا فائدة في ان يشترط حين الاقالة ان يدفع الثمن من جنس آخر او ينقص للندامة او لاسباب اخرى او ان يزداد الثمن او يرد بدل غيره او يؤجل لان حقيقة الفسخ رفع الاول بحيث يكون كأن لم يكن

فعلى ذلك تثبت الحال الاولى و ثبوت هذه الحال يقتضى رجوع عين الثمن لمالكه الاول و عدم دخوله فى ملك البائع (ردالمحتار) (درالحكام ص ۱۷۲ ج ۱) ولو عقد بندراهم فكسدت ثم تقايلاردالكاسد كذا فى الفتح (نهر) و حقيقة الفسخ ليس الارفع الاول كأن لم يكن فيثبت الحال الاول و ثبوته برجوع عين الثمن الى مالكه كأن لم يدخل فى الوجود غيره و هذا يستلزم تعيين الاول و نفى غيره من الزيادة و النقص و خلاف الجنس آه (ردالمحتار ص ۱۶۵ ج ۴) نقل فى الدر عن التهذيب انه يكره للمرتهن ان ينشئ بالرهن و ان اذن له الراهن قال فى المنع لانه اذن له فى الربا لانه يستوفى دينه كاملا فتبقى له المنفعة فضلا فيكون ربا و هذا امر عظيم و الغالب من احوال الناس انهم انما يريدون عند الدفع الانتفاع و لولاه لما اعطاه الدراهم و هذا بمنزلة المشروط لان المعروف كالمشروط و هو مما يعين المنع (شرح المجلة للاتاسى ص ۱۹۶ ج ۳) هكذا فى (امداد الفتاوى ص ۱۰۷ ج ۳).

وفى البزازية عن المنتقى غلت الفلوس او رخصت فعند الامام الاول و الثانى و اوليس عليه غيرها و قال الثانى ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع و القبض و عليه الفتوى و هكذا فى البذخيرة و الخلاصة عن المنتقى و نقله فى البحر و اقره فحيث صرح بان الفتوى عليه فى كثير من المعبررات فيجب ان يعول عليه افتاء و قضاء و لم أر من جعل الفتوى على قول الامام (ردالمحتار ص ۲۶ ج ۴) رساله تنبيه الرقود - مجموعة رسائل ابن عابدين (ص ۶۰ ج ۲) (الاتاسى ص ۱۶۳ ج ۲) لو كان بعض المبيع قد تلف صحت الاقالة فى الباقي (المجلة الم ۱۹۵) لان هلاك بعضه يمنع الاقالة بقدره اعتبارا للجزء بالكل (اتاسى ص ۸۰ ج ۲) اذا كانت قيمة المال المبيع بالوفاء مساوية للدين و هلك المال فى يد المشتري سقط الدين بمقابلته (المجلة الم ۳۹۹)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

سیدان او فاروقیان په بیت المال کی حق لري ګنه؟

سوال: سادات کرام او حضرات فاروقی په بیت المال کی څه برخه لري او ګنه؟

(بینوا توجروا)

جواب: سادات کرام که چیرې فقراء وه نو د فقر په وجه په بیت المال کی حق لري او هغه په دې طریقې سره چه غنیمت د کفارو څخه و نیول سی نو د غنیمت پنځمه حصه به ۳ ځایه سی یوه حصه به د یتیمانو وي بله حصه به د مسافرینو وي بله حصه به د عامو مساکینو وي لکن په مساکینو کی د ذوی القربی حق تر مخه دی همدارنگه په یتیمانو او مسافرینو کی د ذوی القربی حق تر مخه دی او اغنیاء د ساداتو حق نلري په بیت المال کی زموږ په مذهب کی او مراد د ذوی القربی څه بنو هاشم او بنو طالب دی نه نور.

اما الخمس فيقسم على ثلاثة اسهم سهم لليتامى وسهم للمساكين وسهم لابن السبيل يدخل فقراء ذوى القربى فيهم ويقدمون ولا يدفع الى اغنيائهم فاما ذكر الله تعالى فى الخمس فانه لافتتاح الكلام تبركا باسمه ﴿الفتاوى الهندية ص ٢١٤ ج ٢﴾ قال الحنفية تقسم (اى خمس الغنيمة) على ثلاثة اسهم سهم لليتامى وسهم للمساكين وسهم لابناء السبيل وسهم ذوى القربى كانوا يستحقونه فى زمن النبى ﷺ بالنصرة له وبعده وفاته بالفقر لانقطاع النصره ﴿الفقه الاسلامى ص ٥٩٠ ج ٨ ط جديد﴾ وقدم فقراء ذوى القربى من بنى هاشم منهم اى من الاصناف الثلاثة عليهم لجواز الصدقات لغيرهم لالهم ولا حق لاغنيائهم عندنا ﴿الدر المختار بهامش رد المحتار ص ٢٥٨ ج ٣﴾ وحاصله انه كما سقط سهمه ﷺ بموته عندنا سقط سهم ذوى القربى بموته

ایضاً لفقہ علة استحقاقہم حتی قال الطحاوی لا یستحق فقیرہم ایضاً لکن الاول وهو قول الکرخسی اظهر (ردالمحتار ص ۲۵۹ ج ۲) المراد بہم (ای بدوی القریبی) ہنا بنو ہاشم و بنو المطلب (ردالمحتار ص ۲۵۸ ج ۳) ہکذا فی (الفقہ الاسلامی ص ۵۹۰ ج ۸ ط جدید) اعلم ان عبد مناف و هو الاب الرابع للنبی ﷺ اعقب اربعۃ و ہم ہاشم و المطلب و نوفل و عبد شمس ثم ہاشم اعقب اربعۃ انقطع نسل الكل الا عبد المطلب فانه اعقب اثنی عشر تصرف الزکوۃ الی اولاد کل اذا کانوا مسلمین فقراء الاولاد عباس و حارث و اولاد ابی طالب من علی و جعفر و عقیل قہستانی (ردالمحتار ص ۲۷۲ ج ۲) (او حضرات نہ بنو ہاشم دی او نہ بنو مطلب)

و نابرآن سلسلہ حضرت فاروق اعظم ؓ بہ پشت ہاشم بہ جناب رسول اللہ ﷺ مہم ہونند

(الفاروق ص ۲۵۵ حصہ اول)

واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کہ دکرابی یاسر قلفی دکان نریری کرایہ دار حاضر نہ وی مالک کولای

چی دمعتمد شخص بہ حضور دکان دجو ریڈولپارہ مات کری اودھفہ مال حساب کری ؟

سوال : در ملکیت خویش یک باب دکان واقع در کنار پاتاب کوچہ ملا علی محمد اخدر دارم کہ بیست سال قبل

ان را بہ کرایہ ماہ وار ہر عدہ یک سال دادہ بودم کہ بیش روی آن بالای کنار پاتاب یک داشت و یک متذکرہ تحریب گردیدہ بود و حالاً یک را دوبارہ اعمار کردم و ہکذا نیز تحریب گردیدہ است برای لکنہ از تحریب کلی ان جلب گیری گردیدہ باشد میخواہم آنرا ترسیم کنم و از طرف دیگر یک اندازہ سامان امکان دارد از کرایہ نشین داخل دکان باقی ماندہ باشد دکان متذکرہ فعلاً قلف است، امید دارم ہیئت را مذطف فرمودہ و دکان را باز و

اشیاء داخل دکان دریک لیست جداگانه ثبت تابه کرایه نشین و یا اقارب نزدیک آن تسلیم داده شود از زمین همکاری مقام محترم را خواست دارم ؟

(هدایت الله)

پورته شخص دکان پخواپه کرایه ورکری اوس سر قلفی والا یا کرایه نشین نسته دی غواپی دکان خلاص کپی که شرعی جواز و لری مونز ته ئی شرعی فتواپه هکله معلومات را کپی چه خرنگه و کپو.

جواب : دکان د کرایه په صورت کی باید و وایو چه دغه دیوه کال مده چه تاسو مقرر کپی وه هغه پای ته رسیدلی ده نو که ضرورت وی یا نوي تاسو کولای سی چه خپل دکان خپل لاس ته راوی او د دوی سامانونه یو معتمد شخص ته ورکپی بلکه که هغه مده پای ته نوای رسیدلی او د هغه کال ما بین وای لکن د نړیدلو خطر وای نو هم تاسی کولای سوای چه خپل دکان نوی تعمیر یا ترمیم کپی وای لکن هر څو ورځی چه تاسو کار پکښی کپی وای یا ستاسو په لاس کی وای دهغو ورځو اجرة او کرایه به مود کرایه دار څه نه اخستلای.

لا يلزم المستأجر رد المأجور و اعادته بل على المؤجر أن يأخذَه عند انقضاء الاجارة (المجلة الم ٥٩٤) اذا انعقدت الاجارة الصحيحة على المدة او المسافة يلزم تسليم المأجور للمستأجر على ان يبقى في يده متصلا و مستمرا الى انقضاء المدة (المجلة الم ٥٨٣) فاذا اخذها صاحبها بلاذن تسقط أجرها عن المدة التي تبقى فيها في يده كما انه لو اخذها باذن المستأجر تسقط اجرة المدة الى تبقى فيها في يده (دررالحكام ص ٦٦٧ ج ١).

اعمال الاشياء التي تخل بالمنفعة المقصودة عائد على الآجر فتطهير الرحي على صاحبها كذلك اصلاح الدار و طرق الماء و اصلاح منافذه و انشاء الاشياء التي تخل بالسكنى و سائر الامور التي تتعلق بالبناء كلها لازمة على صاحبها (المجلة الم ٥٢٩) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

**که د چاپر بل افغانی باندي وي هغه د پور وړي له اجاره دار څخه کلداري
واخلي په خپل سرني وټه کړي پور وړئ د خپلو کالدارو حق ورياندي لري کنه؟**

سوال: زه عبدالاحد داسی وایمه چه ما مخکه رانیوله په ۸ زره لکه افغانی د نورا احمد څخه چه مشهور په گل سره دی وروسته نورا احمد نامی (۶۵۰۰۰۰) شپږ لکه پنځوس زره کلداری زما د اجاره دار څخه په هغه پور کی چه افغانی ئی پر ما د مخکی په واسطه باندي وي او ده خپل په خوښه سره وټه کړی ده یعنی هغه کالداري ئی په خپل سر باندي په (۶۲۹) باندي تبادله کړی وي او حساب کړی ئی وي ما په هغه وقت کی ورته وویل چه زه دغه معامله دوتی چه تا پر خپل سر کړیده نه منمه او چه زه په خبر سومه هم می ورته وویل چه دغه نه منمه اوس زما پر دغه سړی باندي چه نورا احمد نومیږي حق د خپلو کالدارو لرمه که یا ، باید ذکر کړم چه وټه په هغه وقت دغه رنگه وه چه ده کړیده زما بېله اجازی ده دغه وټه کړیده اوس زما پرده باندي حق سته که یا ؟

(المستفتی عبدالاحد)

جواب: دا چه تاسو عقد د بیعی په افغانی کړیدی او هغه بایع بیا ستا د اجاره دار څه کالداري اخیستی او ستا بې اجازې یی تصرف پکښی کړی او په افغانی ئی تبادله کړی دي نو دا تصرف ئی صحیح نه دی بلکه تاسی ته به خپلې کالداري در تسلیموی او اوس چه افغانی ډیره کم قیمتته سوی ده نو بایع بیا دا حق لري چه وواپی زه د بیعی د ورځی قیمت ده مخکی په کالدارو یا په بله سکه غواړم.

لايجوز لاحد أن يتصرف في مال الغير بلاإذنه (المجلة المدة ۹۶) فتصرف الغير في مال الغير ممنوع الا ان تكون وصاية او ولاية او تدعو ضرورة (اتاسي ص ۲۶۲ ج ۱) وفي البزازية عن المنتقى غلت الفلوس اورخصت فعند الامام الاول والثاني اولاليس عليه غيرها وقال الثاني ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه الفتوى وهكذا في الذخيرة والخلاصة عن المنتقى ونقله في البحر واقره فحيث صرح بان الفتوى عليه في كثير من المعتمرات

فوجب ان يعول عليه افتاء وقضاء ولم أر من جعل الفتوى على قول الامام (رد المحتار ص ۲۶ ج ۴) «شرح المجلة للاتاسي ص ۱۶۳ ج ۲» «مجموعة رسائل ابن عابدين في رسالة تنبيه الرقود ص ۶۰ ج ۲» «المجلة للاتاسي ص ۱۶۳ ج ۲». والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دېر او مريد، د ذکرونو حلقې، حرکات، اقسام، وغيره په اړه (۶) مهيمې لارښودنې

سوال: محترم عالي قدر امير المؤمنين حفظ الله السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، و بعد قدر منه د افغانستان د اسلامي امارت په بعضو سيمو کې په نامه د خليفه گانو داسې خلک پيدا شويدې چې هغه عوام دي په حلقو کې ئې ډير منکرات موجود دي لکه د لغړ زونو ورتگ او رقاصې کيدل نو اوس مونږ ستاسو د عالي حضور څخه دغه هيله کوو چې تاسو و مونږ ته په دې باب خپل حکم وکړي چې څه اجرات وکړو؟

(دامر بالمعروف والنهي عن المنکر وزير (مولوی محمد ولي صاحب)
د کندهار دارالافتاء او شوری علماء کرامو ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته د امر بالمعروف و وزارت پيشنهاده تاسو ته راجع سوو تاسې په ګډه يو داسې شرعي طريقه ورته جوړه کړئ چې په په آينده کې ئې دوی خپله لائحه هم وگرځوي؟

(امير المؤمنين ملا محمد عمر مجاهد)

جواب: په دې مسئله کې څو خبرې ډيرې ضروري دي:

(اوله خبره داده) د صحيح او واقعي شيخ د پاره دغه پنځه شرطه ضروري دي

(اول) عالم به وي د عالم څخه مطلب دا نه دی چې مدرّس ملا او په ټولو فنونو به خبر وي بلکه مطلب دا دی چې هغه ضروريات د عقائدو او د ديني مسائلو به ورته معلوم وي که يی د کتابه زده کړی وي او که يی د نورو علماؤ په صحبت کې زده کړی وي

(دوهم) پرهيزگاره به وي يعنی د خپل طاقت سره سم به کوشش کوی چې کبيره گناه و نکړي او پر صغيره گناه باندی اصرار او دوام ونه کړي

(درېم) کوم عبادات او سنن مؤکده چې ثابت دی په شريعت کې پر هغو به مواظبه کوی د خپل طاقت سره سم او تارک الدنيا به وي د تارک الدنيا مطلب دا نه دی چې کار او کسب به نه کوي بلکه د نفقي پيدا کول په خپل کسب لوی عبادت او د ضرورياتو څخه دی د تارک الدنيا مطلب دا دی چې داسې به نه وی چې دنيا جمع کوی د ټولو ضرورياتو څخه زانده ياد او

چه شرعی حقوق د دنیا څخه نه ادا کوي لکه زکوٰه و غيره يا دا چه په غير جائزه طريقه دنيا جمع کوي.

(خلوروم) خپلو مريدانو او متعلقينو ته به د شريعت د اتباع امر کوي يعنی د واجباتو او سنن مؤکده ادا کولو امر کوي او د محرماتو څخه به يی منع کوي.

(پنځم) دغه شيخ به د يو بل واقعی شيخ سره وخت تير کړی وي د هغه څه به يی باطنی علم زده کړی وي او اجازه د خلافت به يی ورته کړی وي.

(دوهمه خبره داده) دغه خلور سره طريقی لکه (قادريه) (نقشبنديه) (چشتيه) (سهرورديه) او همدا راز نورې طريقی لکه (شاذليه) (کبرويه) (غزاليه) وغيره دا هغه طريقی دي چه په هره يوه کی ډير لوی مشايخ او مستند علماء او اکابر د دين اسلام تير سوي دي او هره طريقه ځان ته خپل اصول او آداب لري پر هغه اصولو او آداب باندي اعتراض کول په حقيقت کی پر هغه مشايخو اعتراض کول دي او يو څوک چه شيخ وي هغه به د خپلی طريقی اصول حتماً مراعت کوی مثلاً ده نقشبنديه طريقی په اصولو کی ذکر دی په خفی ډول نو که يو څوک دعوی د نقشبنديه کوي لکن ذکر جهري کوي هغه بايد اصلاح سی ځکه د اصولو په مخالفت سره د طريقی بدنامی راځی او په قادريه شريفه کی ذکر جهري ثابت دی نو که څوک پر هغه اصل او پر هغه طريقه جهري ذکر کوي پر هغه بايد قطعاً اعتراض و نسی پر هر شيخ باندي د خپلی طريقی د اصولو مراعت کول ضروری دي.

(درېمه خبره داده) لغړزنو ته بيعت ورکول ذکر ورکول او د مشايخو په مجالسو کی کښينستل جائز بلکه ښه کار دی او د مشايخو عظامو څخه ثابت دی بلکه بيعت ورکول ښځو ته هم جائز او ثابت دي په شرط د لحاظولو د هغه خپلو شرائطو لکه عدم خلوة عدم نظر عدم مس د لاس په وخت کی د بيعت او دا په دې سبب چه لغړزنی که بالغ وي يا مراهق وي نو هغه مجبور دی چه دين به زده کوي او خپل اخلاق به اصلاح کوي د مشايخو په مجلس کی او که د داسی ځايو څخه منعه سی نو هغه به بيا د فسادو مجلس ته رجوع و کړی چه نور به هم فاسد سی بلکه سبب د کبائرو گناهونو به وگرځی لکن که يو څوک نا جائز تعلق ورسره ساتی يا لغړزنی هلته نا جائز حرکات کوي نو هغه بالکل ناروا دی او هغه يوازی په پيرانو پوری اړی

لری بلکه یو ملا چه سبقان وایی یا یو ریاست وی یا داسی نور د دې ټولو په مجلسو کی دا کار حرام دی.

(خلورمه خبره داده) مستفتی باید دا واضحه کړی چه ده رفاصی څخه یی څه مطلب دی او کوم کیفیت او حرکت یی مراد دی مونږ دونه ویلای سو چه وجد او جذب د مشایخو څخه بالکل ثابت دی چه دی ته سکر وایی د مشایخو په اصطلاح لکن جذب هغه ته وایی چه یو څوک یو فعل یا یو حرکت وکړی لکن دی پکښی بی اختیاره وی او هغه فعل او حرکت په غیر اختیاری ډول ځنی صادر سی لکن که په خپل اختیاری داسی حرکتونه یا داسی افعال کول چه یا د شریعت څخه مخالف وی یا د طریقت د اصولو څخه مخالف وی یا سبب د توهین گرځی د پیرانو او مریدانو نو داسی افعال او داسی خلق باید اصلاح سی او نفس جهري ذکر او حلقه کول د خپلی طریقی د اصولو مطابق هم جائز هم ثابت دی که یی لمونځ کوونکی یا خوب کوونکی د لمانځه او د خوب څخه نه ایستل د دې څخه دا هم معلومه سوه چه دغه حلقې او ذکرونه په گویا کی کول جواز نه لري ولی سبب د آزار گرځی د مسلمانانو او دا هم باید ووايو چه د ټولو طریقو د اصولو بیان دلته نسې کیدلای بلکه د موقع او د پیښی په وخت کی باید هغه جزئیه علماء کرامو ته پیش سی او د تصوفو پر کتابو عرض سی او بیا مناسب اقدام وی.

(پنځمه خبره داده) زموږ په عصر کی واقعا د پیرانو په نامه خلق سته چه ډیر اتباع هم لري او په هغوی کی هغه شروط دي برابر یا نور منکرات پکښی دی او د هغو اصلاح ضرور ده لکن د اصلاح دپاره دا ضروری ده چه پر شرعی طریقه اصلاح سی هغه داسی چه اول شرعی مسائل ورته پیش سی بیا که دفعه نسوه نو په ډیر حسن خلق دی توصیه ورته وکړه سی بیا که نه وسوه یو لږ تهدید د حیس دی ورکول سی لکن بندی دی نسې بیا که نه وسوه بیا نو بندی سی د اول واری څخه بندی کول یا توهینول یا تیزی خبری ورته کول پخپله یو حرام کار دی ولی دی او د ده اتباع ټول متنفر کیږی د اسلامی امارت څه بلکه د عامو طالبانو او علماء څخه یی نفرت کیږي او نمود بالله بد ویل کوي چه دا خبره کفر ته مفضی کیږي او هغه امر بالمعروف چه سبب د ډیری گناه گرځی هغه خپله حرام عمل دی چه دلائل به یی راسی

(شپږمه خبره داده) ډير احتياط بايد وسى چه په دى مسائلو كى نبايد ښه خلق يا واقعى خلق ازار نسى او زهير نسى يا پر لږ معمولى خبرو يا صغائرو گناهو باندي ډير تهديد و نسى يا دغه اصلاح او امر بالمعروف په غير شرعى طريقه و نسى چه دا د عظيمى بدبختى سبب دى او د دنيا او آخرت خطر لري.

(د اولى خبرى دلائل او حوالى) مريد شون از آن كس درست است كه در آن پنج شرط متحقق باشد.

(شرط اول) علم كتاب و سنت رسول داشته باشد خواه خوانده باشد خواه از عالم ياد داشته باشد.

(شرط دوم) آنكه موصوف بعدالت و تقوى باشد و اجتناب از كبر و عدم اصرار بر صغائر نمايد.

(شرط سوم) آنكه بى رغبت از دنيا و راغب در آخرت باشد و بر طاعت موكله و اذكار منقوله كه در احاديث صحيحه آمده اند مداومت نمايد.

(شرط چهارم) آنكه امر معروف و نهى از منكر كرده باشد.

(شرط پنجم) آنكه از مشايخ اين امر گرفته باشد و صحبت مجد بهما ايشان نموده باشد. الخ

(فتاوى عزيزى ص ۱۰۳ ج ۲) هكذا فى (احكام القرآن للتهانوى ص ۵۵ ج ۵) (خير الفتاوى ص ۳۲۱ ج ۱) (فتاوى محموديه ص ۱۳۱ ج ۱) (قطب الارشاد ص ۵۲۷).

اعلم ان شرط من يأخذ البيعة أمور أحدها علم الكتاب والسنة ولا أريد المرتبة القصوى ولا يكلف بحفظ القرآن ولا الفحص عن حال الاسانيد ولا بعلم الاصول والكلام و جزئيات الفقه و الفتاوى الخ (احكام القرآن للتهانوى ص ۵۵ ج ۵) و اختلفوا فى حد الاصرار على الصغيره فالجمهور على انه غلبه المعاصى على الطاعات و هو المعتمد (قطب الارشاد ص ۱۱۷) كل ما فيه حظ عاجل ولا ثمرة له فى الآخرة اصلا كالتلذذ بالمعاصى كلها و التمتع بالمباحات الزائدة على قدر الحاجات فحظ العبد من هذا كله هى الدنيا المذمومة (احياء علوم الدين ص ۲۱۹ ج ۳).

(د دوہمی خبری دلائل) تنبیہ قال الشیخ العارف باللہ ابواسحق ابراہیم ان الطرق الی اللہ تعالیٰ کثیرہ (کالشاذلیہ) و (السہروردیہ) و (القادریہ) الی غیر ذلک حتی قال بعضهم انها بعدد انفس الخلائق..... فالأخذ عن الطرق الکثیرہ حسن بل ارب لما فیہ من التعلق باذیال الاختیار والتوسل بجناب الابرار وجمیع الطرق التی حصل لی الاجازۃ بطرائق المشایخ الصوفیہ نفعننا اللہ تعالیٰ ببرکاتہم وافاض علینا من فتوحاتہم ثلثۃ وثلثین وللہ الحمد وها أنا الان اشرع فی ذکر اسانیدی الی المشایخ الصوفیہ فی ہذہ الطرق (قطب الارشاد ص ۵۴۴)۔

آری بعضی از خلفائی متأخرین این طریقہ علیہ درین طریق نیز احداث نموده اند و روش اصل اکابر را از دست داده جمعی از مریدان ایشان اعتقاد آن دارند کہ باین محدثات تکمیل این طریقہ نموده اند حاشا وکلا (کبرت کلمۃ تخرج من افواہہم) بلکہ در تخریب و تضعیف آن کوشیدہ اند افوس ہزار افوس بعضی از بدعتہا کہ در سلاسل دیگر اصلاً موجود نیست درین طریقہ علیہ احداث نموده اند (مکتوبات شریف مکتوب نم ۱۳۱ ج ۱) مکتوب مجمل..... در بیان اذکار بعضی طریقہا مثل (شاذلیہ) و (غزالیہ) و (خلوتیہ) و (سہروردیہ) و (طیفوریہ) و (نقشبندیہ) و (فردوسیہ) و (رفاعیہ) و (ہمدانیہ) و غیرہا و ملائسب ذلک (مکتوبات حضرت میا فقیر اللہ شکارپوری رحمۃ اللہ تعالیٰ ص ۱۳۳)۔

ذکر ہر طور سے جائز ہے کسی کو کسی طور سے منع نہیں کرنا چاہیں (خیر الفتاویٰ ص ۳۴۹ ج ۱)۔

(دریمی خبری دلائل احوالی) وینظر الرجل من الرجل و من غلام بلغ حد الشہرۃ مجتبیٰ ولو امر د صبیح الوجه الدر المختار قال فی الہندیہ و الفلام اذا بلغ مبلغ الرجال ولم یکن صبیحاً فحکمہ حکم الرجال و انکان صبیحاً فحکمہ حکم النساء..... فاما الخلوة و النظر الیہ لا عن شہوۃ فلا بأس بہ و لدالم یؤمر بالنقاب کذا فی الملتقط (رد المختار ص ۲۳۳ ج ۵ ط بیروت) اما

بیعة النساء فبان يأخذ الشيخ طرف ثوب والتي تباع طرفه الآخر والله اعلم (احکام القرآن التهانوی ص ۵۹ ج ۵).

ويعت آنحضرت عليه وعلى آله الصلوة والسلام بناءً بمجرد قول بوده است و هرگز دست آنحضرت عليه وعلى آله الصلوة والسلام بدست نساء بايعات نرسیده است و چون ذمائم و اخلاق رديہ در نساء نسبت بر رجال بسیار بوده است بناءً بران در وقت بيعت نساء شرائط زائده بر بيعت رجال در میان آورده است (مکتوبات شریف مکتوب نم ۴۱ ص ۸) حضرت مولانا قاضی ثناء الله بانی مبنی هژده ساله بودند که فراغ از تحصیل علم ظاهر و خلافت طریقه یافتند با شاعت علم و فیض باطن پرداختند (مقدمه ارشاد الطالبین لقاضی ثناء الله بانی مبنی رحمۃ الله تعالی علیه ص ۳) و در باره حضرت قطب الاقطاب خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سره فرموده اند - در اندک زمانی کار حضرت خواجه بالا گرفت و از نظر تربیت پیر و تشفی بکمالیت مردان رسید و در آن حین آن حضرت هفتده ۱۷ ساله و جوان بود هنوز محاسن بر نیاورده بود که خلافت یافت و خرقة پوشید (سیر الاقطاب ص ۱۴۴) **حضرة العالم الفاضل والشيخ الكامل الشيخ احمد سعيد قدس سره تلقن الطريقة العلية عن والده في حضور المرشد المعظم فالتقت اليه والقي اكسير نظره العالی عليه وجعل يقربه ويجلسه في حلقة الذكر منذ كان سنه عشر ۱۰ سنين الخ** (الحداثق الوردية في حقائق اجلاء النقشبندية ص ۲۱۹) **حضرة سيدنا امام رباني صاحب قدس سره - اشتغل بالطرق الثلاث (القادرية) و (والچشتية) و (السهروردية) على والده قدس الله سرهما حتى اذن له بالارشاد والاستخلاف في الطرق المنوّه بها وهو ابن سبعة عشر ۱۷ سنة الخ** (الحداثق الوردية ص ۱۷۹) و امثال هذا كثيرة جداً لا يشك فيه من له ادنى مطالعة في كتب القوم.

(د خلورمي خبري دلائل او حوالی) حقیقت ذکر جبر - و حق آنست که انکار آن سفاهت واضح است ...

.. و بناءً طریقه (چشتی) و (امیری) و (قادریه) که همه پیران ما اند بر ذکر جهر است حکم بآنکه فعل حرام است موجب قرب آلسی نمیشود باطلست بلکه ذکر جهر موجب جمعیتی است که بالاتر از ان جمعیتی نیست (فتاوی عزیز حضرت شاه عبد العزیز صاحب قدس سره ص ۱۷ ج ۱)

ذکر ہر طور سے جائز ہے کسی کو کسی طور سے منع نہیں کرنا چاہیے ذکر کسی پُنت کی ساتھ نہیں بلکہ بوجہ اطلاق اولہ مطلق ہیں خواہ مفرد ہو یا جمیع حلقہ باندہ کر یا صف باندہ کر یا کسی اور صورت سے کسب ہی ہو کر یا بیٹھ کر غرضیکہ کوئی پُنت ہو جائز ہے..... البتہ اس میں اس بات کا خیال ضرور ہیں کہ یہ جواز اس شرط کی ساتھ ہے کہ کسی ناظم یا نمازی کو اذت نہ ہو (خیر الفتاویٰ ص ۱۳۴ ج ۱) پس ثابت ہوا کہ ذکر ہر طور سے جائز ہے کسی کو کسی طور سے منع نہ کرے (امداد الفتاویٰ ص ۵۴ ج ۵)۔

هل ندب الاجتماع للذكر والتسبيح والتحميد والتكبير ويستحب الحلقة لها ام لا اقول نعم ندب الاجتماع لها ويستحب الحلقة ويكره المفارقة عنها الخ (مكتوبات ميا فقير الله صاحب قدس سره ص ۳۴۶) واما تحريك الرأس فقط يمنية ويسرة تحقيقا لمعنى النفى والاثبات فى لاله الله فالظن الغالب جوازه بل استحبابه اذا كان مع النية الصالحة فيخرج عن حد العبث واللبب فيكون فعلا دالا على التوحيد مقارنا للقول الدال عليه فيكون كلمة ككلمتين واصله رفع المسبحة فى الصلوة فى الشهد عند اشهد ان لاله الله وقد روى فى الصحاح عن النبى ﷺ مع ان الصلوة موضع سكون ووقار حتى كره فيها الالتفات (طريقه محمديه ص ۲۶۸ ج ۲) سبيكر پر ذکر جائز نہیں (خیر الفتاویٰ ص ۳۵۰ ج ۱) واعلم ايضا ان الوجد ينقسم الى هاجم والى متكلف و يسمى التواجد وهذا التواجد المتكلف فممن مذموم وهو الذى يقصد به الرياء و اظهار الاحوال الشريفة مع الافلاس منها ومنه ما هو محمود وهو التوصل الى استدعاء الاحوال الشريفة و اكتسابها واجتلابها بالحيلة . (احياء علوم الدين ص ۲۹۵ ج ۲) الرخصة فيما ذكر من الاوضاع عند الذكر والسماع للعارفين الصارفين اوقاتهم الى احسن الاعمال اذا غلب عليهم الوجد بفلياته فمنهم من طرقة طوارق الهيبة فخر وذاب و منهم من برقت له بوارق اللطف فتحرك و طاب و منهم من طلع عليه الحب من مطلع القرب فسكرو غاب هذا ما عن لى فى الجواب (رد المحتار ص ۳۸ ج ۳ ط بيروت) .

(د پنځمې خبرې دلائل او حوالې) فعلى الوعاظ والمفتين معرفة احوال الناس وعاداتهم فى القبول والرد والسعى والكسل ونحوها فيتكلمون بالاصلاح والافق لهم حتى لا يكون كلامهم فتنة للناس وكذا الامر بالمعروف والنهي عن المنكر اذ قد يكون سببا لزيادة المنكر او اصابة مكروه لغيره فيكون آثما (طريقه محمدية ص ٨٥ ج ٢) قوله او اصابة مكروه لغيره بان يفضب المأمورو المنهى فيضرب او يشتم احدا من الناس غيظا من الامر والناهي فيكون ذلك الامر بالمعروف والنهي عن المنكر آثما اى موجبا لاثم اى ذنب فيكون حراما على فاعله لانه يؤدى الى ارتكاب فعل حرام (حديثه بهامش طريقه محمدية ص ٨٥ ج ٢) الاحتساب وله درجات واداب اما الدرجات فالولها التعرف ثم التعريف ثم النهي ثم الوعظ والنصح ثم السب والعنف ثم التقيير باليد ثم التهديد بالضرب ثم ايقاع الضرب وتحقيقه ثم شهر السلاح ثم الاستظهار فيه بالاعوان وجمع الجنود (احياء علوم الدين ص ٣٢٩ ج ٢) ويجب ان يكون فيه (اى فيمن يأمر وينهى) ثلاث خصال رفق فيما يأمر به وينهى عنه فان الغلظة لا تزيد الافسادا وحلم فى ذلك عما يقال له وفقه كيلا يصير امره منكرا (متن شرح شرعة الاسلام ص ٥٠٢).

لان الحسبة ربما كانت ايضا منكرا لمجاوزه حد الشرع فيها وما ذكر المصنف ر ح معنى قوله ﷺ لا يأمر بالمعروف ولا ينهى عن المنكر الارفيق فيما يأمر به ورفيق فيما ينهى عنه وحليم فيما يأمر به وحليم فيما ينهى عنه وفقه فيما يأمر به وفقه فيما ينهى عنه (شرح شرعة الاسلام ص ٥٠٣) قال رسول الله ﷺ ان الله رفيق يحب الرفق ويعطى على الرفق ما لا يعطى على العنف و بالرفق و اياك والعنف والفحش ان الرفق لا يكون فى شئ الا ازانة ولا ينزع من شئ الا شانه (مكتوبات شريف مكتوب نم ٩٨ حصه دوهم).

(دشپرمی خبری دلایل احوالی) خواجہ عبداللہ انصاری میفرماید آئی ہر کہ را خواہی براندازی بامادراندازی بیت ترسم ان قوم کہ بر دُرُکشان میخندند - بر سرکار خرابات کنند ایمان را حق بجانہ و تعالی کاثر اہل اسلام را از انکار فقراء و طعن در ایشان نگاہدارو (مکتوب شریف نم ۱۸۸ ج ۱ حصہ دوم) بغض این طائفہ سم قاتل است و طعن ایشان موجب حرمان ابدی است (مکتوب شریف نم ۱۰۲ ج ۱ حصہ دوم)

ينبغي لكل ذي عقل ودين ان لا يقع في ورطة الانكار على هؤلاء القوم فانه السم القاتل كما شوه ذلك قديما وحديثا.... قال بعض العارفين من رأيتموه يؤذي الاولياء وينكر مواهب الاصفياء فاعلموا انه محارب لله مبعد مطرود عن حقيقة قرب الله..... ويكفي في عقوبة المنكر على الاولياء قوله ﷺ في الحديث الصحيح من آذى لي وليا فقد آذنته بالحرب اى اعلمته انى محارب له ومن حارب الله لا يفلح ابدا الخ (الفتاوى الحديثية ص ۳۳۱)

طعن و تجسس عیوب بزرگان و کبر و انساد در میان جماعتی از مسلمانان از آفتج نھال و اعمالست قال اللہ تعالی ﷺ (وبیل لكل همزة لمزة) یعنی وای مر هر طاعن و عیب چین را (فصل الخطاب بین الخطاء و الصواب ص ۲۵) کلام در آنست کہ یح صاحب است قامت و تقوی است اگر در عمری چیزی از وی ظاهر شود کہ مخالف شرع باشد در ان صورت بر شیخ اعتراض نکنند بلکه تاویل کنند اگر تواند بر عذر محمول کند و اگر قول باشد حمل کند بر سکیار مجاز یا بر عدم دریافت معنی و اگر البتہ معصیت باشد تا ہم آن ولی را انکار نکنند بلکه آن عمل را انکار کنند بزرگان گفتہ اند القطب قدرینی.... ما عز ﷺ کہ از اصحاب رسول اللہ ﷺ بود از وی بزور تقدیرنا واقع شدہ اورا حق تعالی توبہ توفیق داد کہ خود رحم کنانید و اگر شخصی است کہ بعارا و فسق است پس او البتہ ولی نیست پس تاویل قول و فعل او ضرور نیست.

(ارشاد الطالبین لقاضی ثناء اللہ پانی پتی ص ۲۷)

واللہ تعالی اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

که دجابه کبنت اوبنان گد سی، مالک

اوبنان را ولی داو بنانو مالک نه پیدا کیری؟ که داو بنانو دخر خو لو،

مالک ته دیسو ور کو لو حکم وی نو دساتنی د ور کو مصرف به له مالکه اخلی کنه؟

سوال: محترما: مونږ د منصور د غنډی مقام کلی بمبلی ده رجب د کلیو او سیدنکی خومده مخکښی د نامعلومو اشخاصو اوبنان زمونږ د کلیو غنمان و خوړه او زمونږ د کلیو خلگو اوسوالی د ډنډه ته خبر ورکړی او د ولسوالی پخوانی قاضی صاحب امر ورکړ چه ساروانان ورته ونیسی او بیا به د اوبنانو د خاوندانو څخه به ئی تاوان در واخلو د هماغه اوبنانو د جملی څخه اوس تقریباً اولس ۱۷ دانۍ اوبنان پاته دي چه خاوندان ئی نه پیدا کیری مونږ اوس د ولسوالی مقام ته عارض سو چه د ذکر سوي اوبنانو په باب مونږ ته فیصله را کړی د ولسوالی قاضی صاحب راته وویل چه زه به د تمیز د عالی ریاست سره معلومات او خبره وکړم اوس دوې ورځی کیږی چه اوبنان مونږ و ښار ته راوستلي دي ساروانان او مزدوران ورته ناست دي د بل په سرای کښی موقت چوک کړيدي اړ مونږ ډیر ورسره په عذاب یو که د فیصلې د حل په مقصد د تمیز په ریاست امر را کړی ډیره مهربانی به مو وي؟

جواب: محترمه تاسی باید خپلې محکمې ته مراجعه وکړئ ستاسو د محکمې د قاضی صاحب په امر دي دغه اوبنان خرڅ کړه سی او هغه پیسی دي و ساتل سي هر وقت چه یی مالک پیدا سو هغه ته دي دغه پیسی و سپارل سي او د هغه وخته څه چه تاسو ته قاضی صاحب امر کړی چه ساروانان ورته و نیسی د هغه وروسته چه هر څه مصرف ستاسو پر دغه اوبنانو سوی وي د هغه مصرف حق تاسی د اصلی مالکانو څخه اخستلای سی خو په دې مسئله کی ډیر احتیاط ضروری دی چه اوبنان باید په مناسب قیمت خرڅ کړه سی او پیسی باید په ډیر ښه ډول و ساتل سی چه خپل مالک ته ورسیري او د هیڅ چا حق او مال باید ضائع نسۍ.

وهو فی الانفاق علی اللقیط واللقطة متبرع لقصور ولايته الا اذا قال له قاض انفق لترجع فلو لم يذكر الرجوع لم یکن دینا فی الاصح (الدر المختار

بها مش ردالمحتار ص ۳۵۲ ج ۲) وانكان لها نفع آجرها باذن الحاكم..... وان
لم يكن باعها القاضي وحفظ ثمنها ولو الانفاق أصلح امر به لان ولايته نظرية
اختيار فلو لم يكن ثمة نظر لم ينفذ امره به الدر المختار قوله ولو الانفاق اصلح
الخ قالوا انما يأمر بالانفاق يومين او ثلاثة على قدر ما يرى رجاء ان يظهر مالها
فاذا لم يظهر يأمر ببيعها لان دارة النفقة مستأصلة فلا نظر في الانفاق مدة مديدة
(ردالمحتار ص ۳۵۳ ج ۲) هكذا في الهداية ص ۵۹۲ ج ۲) وان لم تكن لها منفعة او
لم يجد من يستأجرها وخاف ان تستغرق النفقة قيمتها باعها وأمر بحفظ
ثمنها كذا في فتح القدير (الفتاوى الهندية ص ۲۹۰ ج ۲)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

که دملک له حاکم سره دعوه وي ترو محاکموزیات حق لري کنه؟

سوال : محترم رئيس صاحب دار الافتاء السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.
محترماً: په دالاندي سوال کښی د شرعی مذهبی فقه حنفی فتوی غوښتونکی یم، سوال
زمونږ د امير المؤمنين سره پر محکمه باندي دعوی ده نو دی محترم زمونږ سره د ۳ محکمو
حق لري او که اضافه هم لري؟

﴿عبد السلام ولد حاجی لعل محمد﴾

جواب : هر هغه حکم چه د شرعی محاکمو له خوا صادر او بیا تائید سی او خپل شرعی
شرائط ټول پکښی موجود وي نو هغه حکم صحیح او نافذ گرځی او نقض یی نه دی جائز نو
که بله محکمه د دغه حکم لپاره جوړیږي یا و بلې محکمې ته حواله کیږي او هغه تائید د دغه
حکم کوي نو پروا نه لري او که هغه نقض د دغه حکم کوي او حال دا چه شرعی شرائط ټول په
دغه صادر شده حکم کی موجود وي نو دغه نقض جواز نه لري حال دا چه امير المؤمنين

کولای سی چه د خیل اطمینان لپاره بله محکمه جوړه کړی لکن نوی محکمه به پخوانی د شرعی شرائطو سره سم حکم نه نقض کوی بلکه تائید به کوي.

احکم القضاة تصان عن الالفاء والابطال فاذا صدر الحكم مستوفيا شرائطه الشرعية لا يسوغ نقضه (الفتاوى المهدية ص ۲۲۹ ج ۳) لا يجوز رؤية وسماع الدعوى تكراراً التي حكم وصدراعلام بها توفيقاً لاصولها المشروعة اى الحكم الذى كان موجودا فيه اسبابه وشروطه (المجلة الم ۱۸۳۷) سئلت مراراً عديدة عن حكم القاضى المستوفى لما يطلب فيه شرعاً هل ينقض فاجبت بما فى الخيرية من اول القضاء لا يجوز نقضه بعد انبرامه واستيفاء شرائطه واحكامه سواء كان متفقاً عليه او مختلفاً فيه اختلافاً فى محل يسوغ فيه الاجتهاد (الفتاوى الكاملية ص ۱۰۶) سئل فى حكم القاضى اذا كان بعد دعوى صحيحة شرعية وشهادة مستقيمة وانفصل الحال على ذلك المنوال هل يلزم ولا يجوز نقضه ولا استئناف الدعوى ام لا اجاب لا يجوز نقضه بعد انبرامه واستيفاء شرائطه واحكامه سواء كان متفقاً عليه او مختلفاً فيه اختلافاً فى محل يسوغ فيه الاجتهاد..... وهذا مما اجتمعت عليه الامة واتفقت عليه الائمة ومع ارتفاع الخلاف كيف يسوغ الاستئناف (الفتاوى الخيرية ص ۲ ج ۲) (الاصل فى القضاء ان يكون على درجة واحدة..... ولكن..... جرى العمل حديثاً على تعدد المحاكم ولا مانع فى الفقه الاسلامى من تعدد المحاكم بدليل الخ (الفقه الاسلامى ص ۷۵۴ ج ۶) واذا رفع الى القاضى حكم حاكم امضاه الا ان يخالف الكتاب او السنة او الاجماع او يكون قولاً لا دليل عليه (الجوهرة النيرة ص ۳۱۵ ج ۲)

بسم الله الرحمن الرحيم

**که ورونه په مشترک مال کې ودونه وکړي
بيا تقسيم وکړي يو ورور يې واده پاته سي ډولور حق پر ورور لري ګنه؟**
ال: محترم مقام دارالافتاء السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

بد: زه ستاسو فتوى غواړم په دې مسئله کې مونږ څلور ورونه يو دوه ديوي مور او دوه د مور زموږ پلار په ژوند کې دوه مشران ورونه جلا کړي وه بيا زموږ پلار چا قتل کړې نکه مونږ دوه د عمر په لحاظ کم وو نو هغه مشران ورونه را ګډه سوه بيا په ديت د والد حب مونږ ټولو ۴۰۰ سوه ميسرې راوستې بيا زموږ مشرانو ورونو په مال مشترک کې يې وکړي يعنې ولور ئې د مال مشترک څخه ورکړ ليکن دغه يو ورور خپله يوه لور ورکړه يم ئې ولور ورکړ او زما مور ئې ورور ته ئې هم ښځه په مال مشترکه وکړه زه پاکستان ته يم د سبق د پاره ۶ کاله بعد راغلم چه دوي تقسيمونه سره کړي وه مال باقی مانده ئې دوه ميمه کړي وو يو تقسيم ئې زما مور او ورور ته ورکړي وو او بل تقسيم هغه دوو مشرانو نو اخستې وو بيا زما مور ئې ورور ما ته ښځه وکړه او نيم ولور ئې هم ورکړ د خپل مال نه اوس زه پر دغه دوو مشرانو ورونو حق د نيم ولور لرم کيا ؟ د شريعت په رڼا کې جواب پئ؟

ب: که چيرې واقعہ داسې وي لکه تاسو چه ليکلي ده نو دغه مستفتی ته بايد ووايم چه هغه وخت کې چه مشرانو ورونو وډونه کول او پيسې ئې د پلار د پاته سوي مال څخه چه ميم سوي نه وي مصرفولي نو په دغه حال کې که ته بالغ وي او ستا په خوښه دوي دغه رف کړي وي نو اوس ته شرعاً حق د ولور اخستلو نه لري لکن که دوي په خپله رضاء او تدريک او نه پروانه لري او که تا اجازه نه وي ورته کړي يا ئې ستا په غياب کې په خپل اکار کړي وي يا ته په هغه وخت کې صغير وي او پس له بلوغه دې هم اجازه نه وي کړي ه دې صورت کې حکم دا دی هغه ولورونه چه د مشترک مال څه ستا بې اجازې يا په تد کړچنی والی کې اخستل سوي دي هغو ته دې حساب وسی او د مال ميراث په طريقه ټولو وارثانو حصی معلومی سی هر څو نه حصه چه تا ته ورسيد له د هغونه پيسو حق ته

كل من الشركاء في شركة الملك اجنبي في حصة سائرهم فليس احدهم
وكيلا عن الآخر ولا يجوز له من ثم ان يتصرف في حصة شريكه بدون اذنه
المجلة الم ١٠٧٥) والاذن نوعان صريح ودلالة ففي الاول يتصرف الشريك بحصة
شريكه كما اذنه سواء اضر او لم يضر فله ان يرهن ويبيع او يهب اما في الثاني
فانما يتصرف بها على ما هو معروف ومعتاد (شرح المجلة سليم باز الم ١٠٧١
ص ٦٠٠) الخلاصة - للشريك ان يتصرف بجميع انواع التصرف من التصرفات
المضرة وغير المضرة باذن شريكه الصريح (درا الحكام ص ٢٤ ج ٣)

والله تعالى اعلم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

که څوک موټر واخلي اسناد ئې له مالک سره وي پيسې
ئې هم پوره نه وي وکړي په دې وخت کې ئې مشتري پرېل چاخر ځولای سي کنه؟

سوال : یو سړی باندی مو موټر خرڅ کړی د اوو ۷ ورځو په خیاب چه که مونږ موټر خوښ سو زموږ دی او که مو نسو خوښ بیرته ستاسی دی موټر ئی بوتلی او د دغه اوو ۷ ورځو په مابین کی ئی پر بل چا خرڅ کړی مونږ نه د موټر کاغذان او اسناد هغه سړی ته ورکړی و نه هغه ټوله پیسی راکړی و یو صرف یو لک کالداری ئی راکړی و یو او دری نیم لکه پر پاته و یو نو ایا دغه سړی کولای سی چه دغه موټر پر بل چا خرڅ کړی کیا ؟

(المستفتی محمد کریم)

جواب: دا چه د موثر اسناد او کاغذان تاسور اگر خولی دې یوازی موثر هغه بیولی دی نو دلته قبض د مبیعی نه دی راغلی نو هغه مشتری نسې کولای چه دا موثر پر بل چا خرڅ کړی ځکه چه خرڅولی دیو شی منقول تر مخه د قبض ناجائز دی او اسناد او کاغذان د موثر موانع د تصرف دي د حکومت او ترافیکوپه وړاندي.

ان القبض يحصل بقبض المبيع كله (دررالحکام شرح مجلة الاحکام ص ۲۵۱ ج ۱) ثم التسليم يكون بالتخلية على وجه يتمكن من القبض بلامانع ولا حائل الخ (الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص ۴۷ ج ۴) التسليم أو القبض معناه عند الحنفية هو التخلية أو التخلي وهو أن يخلي البائع بين المبيع وبين المشتري برفع الحائل بينهما على وجه يتمكن المشتري من التصرف فيه (الفقه الاسلامي ص ۳۸۸ ج ۵ ط جديد) للمشتري ان يبيع المبيع لآخر قبل قبضه ان كان عقارا والآفلا (المجلة الم ۲۵۳) فقال الشافعي بعدم الجواز سواء كان المبيع عقارا أم منقولاً وقال ابو حنيفة بجوازه في العقار وعدمه في المنقول (دررالحکام ص ۲۳۷ ج ۱) فاذا قبض المشتري المبيع بدون اذن البائع قبل ان يؤدي الثمن الى البائع وباعه من آخر أو أجره أو وهبه أو تصدق به وسلمه أي تصرف به تصرفاً قابلاً للنقض والفسخ فللبائع ان ينقض هذه التصرفات (دررالحکام ص ۲۶۰ ج ۱) قال محمد كل تصرف يجوز من غير قبض اذا فعله المشتري قبل القبض لايجوز وكل ما لايجوز الا بالقبض كالهبة اذا فعله المشتري قبل القبض جاز ويصير المشتري قابضاً (ردالمحتار ص ۴۷ ج ۴)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

به تراویحوکی به بسم الله دهر سورة په سرکي په زوره وایي که دیوه سورة؟

سوال: و حضور ته د محترم د دارالافتاء رئیس صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. و بعد: زما استفتاء په لاندي توگه د جواب په خاطر ستاسو عالی مقام ته وړاندي کیږي څرنگه چه د روژې مبارکه میاشت رانژدي شوی ده یو طالب جامع کښی د تراویحو د لمانځه د اداء کولو لپاره مؤظف سوی دی دی دهرسورت په پای او د بل سورت په شروع کښی د لمانځه د اداء په وخت کی بسم الله په جهر سره وایي ایا په داسی وخت د بسم الله ویل په جهر سره سنت دی او جواز شته کڼه هیله ده چه په دي باب د شرعی مسئلو پربنا معلومات راکړی ډیره مننه به موي؟

«الحاج مولوی خدا ایداد رئیس دیوان امنیت عامه مقام عالی تمیز»

جواب: د فاتحه او سورة تر مابین بسم الله ویل که جهرأ وی که سرأ نه سنت دی نه مکروه بلکه یو جائز عمل دی البته که ویل ئی نه تکلیف کیده پر قوم باندي نو درجه د حسن او استحباب لري او دهر سورة په شروع کی بسم الله ویل جهرأ مکروه دی او پت ویل ئی جائز دی او که سبب د تطویل نه وه نو مستحب ده خو کله چه په تراویحو کی یو څوک ختم د قرآن شریف کوی نو یو وار به ئی دیو سورة په سرکی په جهر سره وایي هر سورة چه وي په نورو سورتو کی د پت ویلو او نه ویلو اختیار لري او که چا د فاتحه څخه وروسته سورة د مابین څه شروع کاوه نو بسم الله ویل اتفاقا نده سنت.

لا تسن بین الفاتحة والسورة مطلقاً ولو سرية ولا تکره اتفاقاً الدر المختار قوله و لا تکره اتفاقاً ولهذا صرح فی الذخیره والمجتبیٰ بانه ان سمي بین الفاتحة والسورة المقروءة سرا او جهرا كان حسنا عند ابي حنيفة ورجحه المحقق ابن الهمام وتلميذه الحلبي لشبهة الاختلاف فی كونها آية من كل سورة بحر (ردالمحتار ص ۳۶۲ ج ۱) هكذا فی (الطحطاوی علی الدر المختار ص ۲۱۹ ج ۱) قوله ولا تکره اتفاقاً بل لا خلاف فی انه لو سمي لكان حسنا (طحطاوی علی الدر المختار ص ۲۱۹ ج ۱) هكذا فی (السعاية شرح شرح الوقاية ص ۱۷۰ ج ۲) وفرعوا علیه ان من لم یقرء البسملة فی صلوة التراویح فی تمام القران مرة واحدة ایضاً لا تأدی سنته وهذا هو الاصح (سعاية ص ۱۷۰ ج ۲).

پس ہر ایک سورۃ کی ساتھ جہر نہ کرنا چاہیے صرف تمام قرآن شریف میں ایک دفعہ کسی سورۃ میں جہر سے پہنچو (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۳۲۸ ج ۴) هكذا فی (۳۲۲) (۳۲۴) (۳۷۸ ج ۴) و (احسن الفتاویٰ ص ۵۱۹ ج ۳).

(امداد الفتاویٰ ص ۳۲۸ ج ۱) و (امداد الاحکام ص ۶۳ ج ۱) باقی سب سورتوں کی اول میں بسم اللہ کو جہر سے پہنچنا امام صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ کہ نزدیک مکرہ ہے اور ہر سورۃ کی اول میں سزا پہنچا جائے بلکہ اگر مقتدیوں پر تطویل کا خوف نہ ہو تو مستحب ہی (امداد الاحکام ص ۶۳ ج ۱) و افادہ ذکر السورۃ انه اذا قرء آیات من سورۃ لا تسن اتفاقاً (طحطاوی علی الدر المختار ص ۲۱۹ ج ۱).

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ژوندی حیوان بہ تالہ (وزن) خرخول خنکہ دی؟**سوال:** ژوندی حیوان لکھ چرگ خرخول پہ وزن سرہ روادی یا نہ؟

(مستفتی فضل محمد اشپز)

جواب: د ژوندی حیوان تلل کہ چیری عرف او رواج گر خیدلی وو نو بیا صحت لری او جائز دی ځکه چه که څه هم بو څه جهالة پکښی سته لکن دا جهالة فاحشة نخ دی چه مفضی و نزاع ته سی فلهدا فتویٰ په جواز ورکول کیږی.

قال الحنفية فان كان (ای المبيع او الثمن) مجهولا جهالة يسيرة وهي التي لا تؤدي الى المنازعة لا يفسد البيع لان هذه الجهالة لا تمنع من التسليم والتسلم فيحصل مقصود البيع والعرف هو المحكم في بيان نوع الجهالة يسيرة او فاحشة (الفقه الاسلامي ص ۴۵۴ ج ۴).

سوال: آج کل زنده مرغی تول کرنجی جاتی ہی کیا یہ جائز ہے جبکہ ہدایہ میں تصریح ہے ولا يمكن معرفة ثقله بالوزن لانه يخف نفسه مرة ويثقل اخرى اس سے معلوم ہوتا ہے کہ عدم امکان معرفت وزن کی وجہ سے یہ بیع صحیح نہیں، الجواب: باسم ملهم الصواب مرغی کی سانس کی وجہ سے اس کی وزن میں کوئی معذبہ فرق نہیں آتا لہذا یہ جهالة يسيرة ہے جو مفضیۃ الی المنازعة نہیں نیز مرغی کی اس طرح بیع کی عرف عام ہو جانی کی وجہ سے اس میں نزاع کا احتمال نہیں اس لئے یہ بیع جائز ہے (احسن الفتاویٰ ص ۳۹۷ ج ۶)

واللہ تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

که دولتي مخکوه په اجاره ورکول سي

هم عشر ورباندي سته؟ که وي نو پر دولت که پر مستاجر؟

سوال: د بيت المال په مخکوه کې عشر سته کنه؟ چه په اجاره ورکول سوي وي؟

جواب: په امارتي مخکوه کې عشر سته ولی په عشر کې ملکيت د مخکې لازم نه دی نو که د امارت مملوکه مخکې حکومت خلکو ته په اجاره کامله ورکړي نو عشر به مؤجر ورکوي او که په اجاره ناقصه سره يی اجاره وکړه نو عشر به مستاجر ورکوي نو که مؤجر وي او که مستاجر عشر به خپلو مستحقينو ته ورکوي د مسجد ملا امام ته عشر ورکول جائز دی لکن په دوه ۲ شرطه (اول) دا چه هغه ته به شرعاً د عشر اخستل جائز وي مثلاً فقير به وي (دوهم) دا چه دغه عشر به په عوض کې د امامت نه ورکوي او نه به يی د امامت لحاظ ساتی خاص او خاص به يی د هغه مستحق والی په نظر کې ساتلی وي او اجرت کامله دی ته وایی چه که دغه اجاره دار هم اجرة ورکړي مؤجر ته هم عشر ورکړي نو يا تاواني کيږي يا ډيره لږ گټه ورپاتيږي او اجرة ناقصه دی ته وایی چه که مستاجر عشر ورکړي بيا هم قابل اعتبار گټه ور پاته سی او د بيت المال او امارتي مخکوه کې داسی مخکې هم سته چه هغه په اصل کې خراجي وي او مالکان يی وفات سوي وي او وارثان يی پاته وي نو د بيت المال گرځيدلی وي يا يو ځای د کفارو څه په زور فتح سی او بعضی ابادی مخکې د عامو مسلمانانو د نفعې دپاره بی تقسيمه پاته سی دي ته اراضی الحوز ويل کيږي حکم يی دا دي چه دغه مخکې که حکومت په اجاره ورکړي نو هغه اجرة خراج بلل کيږي د حکومت په حق کې او اجرة بلل کيږي د مستاجر په حق کې نو د دغه اجرة څخه پرته نه عشر سته نه خراج نه پر مؤجر نه پر مستاجر ولی هغه اجرة خراج و بلل سو د حکومت په حق کې نو عشر او خراج خو نه جمع کيږي او نه خراج تکراراً اخستل کيږي.

و کذا ملک الارض لیس بشرط للوجوب لوجوبه فی الاراضی الموقوفہ
(الفتاویٰ الہندیہ ص ۱۸۵ ج ۱) ہکذا فی (ردالمحتار ص ۲۷۹ ج ۳) نعم قد تقرر ان
اراضی بیت المال یسلک بہا مسالک ارض الوقف خیریۃ من العشر والخراج
تنقیح الفتاویٰ الحامدیہ ص ۱۰۲ ج ۲)۔

چونکہ وجوب عشر کی لئے زمین کا مالک ہونا ضروری نہیں ہے یہی وجہ ہے کہ غیر مملوکہ راضی میں بھی
عشر واجب ہے نیز عشر بیدار میں واجب ہے نہ کہ زمیں میں اس لئے اراضی اوقاف میں بھی عشر واجب ہوگا
خواہ اوقاف عامہ کی اراضی ہوں یا وقف علی الاولاد کی۔ فقط (جدید فقہی مباحث ص ۵۳ ج ۹)۔

والعشر علی المؤجر كخراج مؤظف وقال علی المستأجر (الدر المختار) فان امکن اخذ الاجرة كاملة یفتی بقول الامام والافقو لہما لما
یلزم علیہ من الضرر الواضح الذی لا یقول بہ احد (ردالمحتار ص ۶۰ ج ۲) ہکذا فی
(تنقیح الفتاویٰ الحامدیہ ص ۱۰ ج ۱)۔

عشر و خراج مقاسمہ میں یہ فصلی ہے کہ اگر زمیندار اجرت بہت زیادہ لیتا ہے اور مستأجر کی پاس بہت کم
بچتا ہے تو عشر اور خراج مقاسمہ زمیندار پر ہے اور اگر اجرت کم لیتا ہے مستأجر کو بچت زیادہ ہوتی ہے تو عشر اور
خراج مقاسمہ مستأجر پر ہے (احسن الفتاویٰ ص ۳۳ ج ۳) ہکذا فی (امداد الفتاویٰ ص ۵۸ ج ۲) و (جواہر الفقہ
ص ۲۷ ج ۲)۔

فثبت ان بیع الاراضی المصریۃ و کذا الشامیۃ صحیح مطلقا اما من
مالکها او من السلطان فان کان من مالکها انتقلت بخراجها وان من السلطان فان
لعجز مالکها عن زراعتها فکذلک وان لموت مالکها فقد منا انہا صارت لبیت
المال وان الخراج سقط عنها فاذا باعها الامام لایجب علی المشتري خراج سواء
وقفها أو أبقاها قلت وهذا نوع ثالث یعنی لاعشریۃ ولاخراجیۃ من الاراضی

نسى أرض المملكة وأراضى الحوز وهو مامات أربابه بلا وارث وآل لبیت المال او فتح عنوة وأبقى للمسلمين الى يوم القيامة وحكمه على ما فى التتارخانية انه يجوز للامام دفعه للزراع باحد طريقين اما باقامتهم مقام الملاك فى الزراعة و اعطاء الخراج و اما باجارها لهم بقدر الخراج فيكون المأخوذ فى حق الامام خراجا..... واما فى حق الاكسة فأجرة لا غير الخ (ردالمحتار ص ۲۸۰ ج ۳) أرض خراج مات مالکها فللسلطان ان يؤجرها و يأخذ الخراج من أجرها (مجموعه رسائل ابن نجيم ص ۵۱) لان العشرية تصير خراجية والخراجية لاتصير عشرية (النتف فى الفتاوى ص ۱۱۹) فالحاصل ان أرض مصر خراجية فى الاصل كما صرح به فى الهداية (مجموعه رسائل ابن نجيم ص ۵۲) ويجب الخراج فى أرض الوقف الا المشتراة من بيت المال اذا وقفها مشتريها فلا عشر ولا خراج الخ (الدرالمختار) قوله فلا عشر ولا خراج لم يذكر فى البحر العشر..... نعم ذكر العشر فى تلك الرسالة فقال انه لا يجب ايضا لانه لم يرفيه نقلا قلت ولا يخفى ما فيه لانهم قد صرحوا بان فرضية العشر ثابتة بالكتاب والسنة والاجماع و المعقول وبانه زكاة الثمار والزروع وبانه يجب فى الأرض الغير الخراجية و بانه يجب فيما ليس بعشرى ولا خراجى كالمفاوز والجبال و بان سبب وجوبه الأرض النامية بالخراج حقيقة وبانه يجب فى اراضى الصبى والمجنون و المكاتب لانه مؤنة الأرض و بان الملك غير شرط فيه بل الشرط ملك الخراج فيجب فى الاراضى الموقوفة الخ (ردالمحتار ص ۲۷۹ ج ۳ و ص ۵۴ ج ۲) وعلى فرض سقوط الخراج لا يسقط العشر فان الأرض المعدة للاستغلال لا تخلو من احدى الوظيفتين (ردالمحتار ص ۵۴ ج ۲).

بسم الله الرحمن الرحيم

ځيني مواد، حيوانات، اجناس چې له يوه ملكه بل ملك ته انتقالېږي دولت واك لري چې دخپل ملك د مصلحت په خاطر ئې له خارج بندگري؟، او ځيني جايدادونه چې مالكان ئې غائب وي دولت كولاى سي چې په غياب كي ئې د اصلاح په خاطر ونړوي؟

سوال: د دارالافتاء د رياست محترم مقام ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته هيله لرو: لاندې ذكر شويو شيانو اجناسو حيواناتو حيوياتو ارتزاقى موادو په هكله د شرعى فتوى په اساس معلومات راكړئ:

(اول) د اهلى حيواناتو لكه غواوي پسونه ووزى آس او داسى نورو بندول د خارج څخه (دوهم) د خوراكي موادو لكه غنم جوار ماش تازه ميوه لوبيا او داسى نورو بندول د خارج څخه چه په ملك كي قيسى او فحطى جوړېږي؟

(درېم) ارتزاقى مواد لكه د سونگ لرگي (څلورم) د حيواناتو خوراكي مواد لكه پروږ شپيشتى اوربشى ايرېدن او داسى نورو وړلو بندول خارج ته

(پنځم) سپينى با توري وړي

(شپږم) بڼه چه په ملك كښى ورته ضرورت وي د خارج څخه منع كول سرعاً څه حكم دى؟

(اووم) د پورته شيانو منع كول د مخالفينو د مناطقو څخه څه حكم لري؟

(اتم) د هغه ماركيټونو په هكله چه بايد روغ او ترميم سى يا د ښاروالى د ماسټر پلان او نقشى مطابق بايد ونړيږي او استملاك شى چه فعلاً ئى مالكان نسته او په خارج كښى او سيري د دوى په غياب كښى په نوموړو ملكيتونو كښى كار كول او د هغى څخه استفاده كول څه حكم لري د پورته اتو ۸ مادو په هكله كه د شريعت په چوكاټ كښى معلومات راكړي ډيره مهربانى به مو وي؟

(الحاج مولوى صدراعظم د ښاروالى مرستيال)

د اولينو شپږو سوالونو جواب: كه چيرى و دغه مالونو ته په افغانستان كى داخل شديد ضرورت وو او خارج ته په انتقالولو كى يى ضرر عام پيښيدى و دې ملت ته نو حكومت نه

اجازه سته چه تجاران د دغه انتقال څه منع کړی لکن پس د منعی څخه به تجار په دی نه مکلف کیږي چه په داخل کي د افغانستان يي په یو معین ولایت کی خرڅ کړی او نه به یی مالونو ته هیڅ قسم ضرر او نقصان رسول کیږي او نه به نرخ ورته ټاکل کیږي ځکه چه تسعیر یعنی نرخ ورکول په شریعت مقدس کی جائز نه دی بغیر له هغه یوه معین صورته څخه او که چیری خارج ته په انتقال کی ضرر عام نه وو او دلته ضروره شدید نه وو موجود نو بیا حکومت به سرعاً اجازه نسته چه منع د انتقال څخه وکړی ځکه هر سړی په خپلو مالونو کی شرعاً صلاحیت او اختیار لري هر څه چه په کوی هر ځای چه یی وړی.

اعلم ان فی جنس هذه المسائل اختلافاً حاصله انه لا يمنع علی اصل الامام وهو ان كل من تصرف فی خالص ملكه لا يمنع فی الحكم وان لحق بالغير الضرر وافتی بهذه طائفة لکن ترك غائب المتأخرین ذلك فی موضع يتعدى ضرر تصرفه الى غیره ضرراً بیناً و قالوا بالمنع و علیه الفتوى كما فی كثير من المعتبرات (عمر عیون البصائر ص ۲۸۲ ج ۱) الملك اختصاص بالشيء يمنع الغير منه ويمكن صاحبه من التصرف فيه ابتداء الامناع شرعی الخ (الفقه الاسلامی ص ۵۷ ج ۴) لا يجوز لاحد ان يتصرف فی مال الغير بلا اذن (المجلة المدة ۹۶) ولهذا يجب ان يكون او امر السلطان واولی الامر والنهی موافقة لمصالح الرعية الخ (شرح المجلة لسليم باز ص ۴۲) ولا يسر حاكم لقوله لا تسروا فان الله هو المسعر القابض الباسط الرازق الخ (رد المحتار ص ۲۸۳ ج ۵) وبناء علیه الاصل عدم التسعیر ولا يسر حاكم علی الناس وهذا متفق علیه بین الفقهاء (الفقه الاسلامی ص ۵۸۸ ج ۲).

د اووم سوال جواب: امام کولای سی چه د مخالفینو د مناطقوڅه پوره موادمع کړی که ده په دې کې مصلحت لیدی او سبب د کمزوری د مخالفینو کېدی او پر خلعو باندی ئی دغه امر هم دنورو اوامرو په سان واجب التعمیل دی تخلف کوونکی ته به قاضی د خپلی خو بی مصر تعزیر ورنکړی او د تعزیر مالی څه به اجتناب کوی او مالونو ته به هیڅ نوع ضرر نه رسېږي کبړي لکه چه حوالی او عبارتونه د اول سوال په جواب کی تیر سوه او همدارنگه وایی.

فتصرف الغير في مال الغير ممنوع الا ان تكون وصاية او ولاية او تدعو ضرورة فيجوز..... لان الضرورات تستثنى من القواعد العمومية (شرح المجلة للاتاسى ص ۲۶۲ ج ۱) التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة الم ۵۸). او همدارنگه امام ته دا اجازه سته چه د مخالفينو شخصى اموال دهفوى خذ واخلی او ترهفوى ورته وساتى (جس يى کړى) خو چه د دوى مخالفت ايسته کيږي نو د عادلانو او تجارانو په مالونو کې د منع د انتقال حق په طريق اولی لري لکه چه وايی. واما اموالهم فيحبسها عنهم الامام الى ان يزول بغيبهم فاذا زال ردها اليهم الخ (الفقه الاسلامى ص ۱۴۴ ج ۶) هکذا فى (بدائع الصنائع ص ۱۴۱ ج ۷).

د اتم سوال جواب: د دغه مارکيتو په باره کې بايد ووايو چه حکومت ته بالکل ناجائز او حرام ده چه په يو نوعه د انواعو تصرف پکښى وکړي استملاک خويى بالکل قطعى حرام دى او حکومت لره شخصى استفاده ځنى بالکل حرام ده پرته له هغه صورته که لاريا سرک جوړيدى او ترڅو چه دغه د غائب ملکيت ته نقصان ونه رسيږي نو دا لارنسى جوړيدلاى او د دغه لاريا سرک و جوړولو ته شديد ضرورت موجود وو نو اميد سته چه جواز به ولرى سره د نورو شرائطو چه فقهاؤ ذکر کړى دي او دغه د ښاروالى نقشى يا ماستر پلان يا تزيين او ترميم شرعاً په ضرورتو کې نه دى داخل او نه په ضرورتو کې حسا بيږي.

لايجوز لاحد ان يتصرف فى مال الغير بلا اذنه (المجلة الم ۹۶) وعدم الجواز شامل لجميع انواع التصرف من استعمال كركوب ولبس ووضع جذع على حائط ودخول دارو مرور بارض ومن اعارة وايداع واجارة و صلح وهبة و بيع و رهن و هدم و بناء الخ (شرح المجلة للاتاسى ص ۲۶۲ ج ۱) لاييجوز لاحد ان ياخذ مال احد بلا سب شرعى (المجلة الم ۹۷) اى لا يحل فى كل الاحوال عمدا او خطاء او نسياناً جدا او لعباً ان ياخذ احد مال احد بوجه لم يشرعه الله تعالى ولم يبحه لان حقوق العباد محترمة لا تسقط بعذر الخطأ والنسيان والهزل وغيره وذلك كالنصب والسرقة الخ (شرح المجلة للاتاسى ص ۲۶۴ ج ۱) فمن

تناول مال احد باحدى هذه الطرق فهو ظالم غاصب يجب عليه رده قائما او مثله او قيمته هالكا (اتاسی ص ۲۶۵ ج ۱) لدى الحاجة يؤخذ ملك كائن من كان بالقيمة ويلحق بالطريق لكن لا يؤخذ من يده مال يؤدله الثمن انظر الى مادتي (۲۵۱) (۲۶۲) (المجلة الم ۱۲۱۶) وهكذا في (شرح المجلة للناشي ص ۱۵۸ ج ۴) (سليم باز ص ۴۳) (الفتاوى الخانية بهامش الهندية ص ۲۷۹ ج ۱) (الفقه الاسلامي ص ۵۰۹ ج ۵) و (۷۶ ج ۴)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دز یارت اصلی طریقہ خنکہ دہ؟ یا لہ زیارتہ مرستہ غوبستلای سی؟

سوال: د دارالافتاء محترمو علماء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

(اول) چه سړی مریض زیارت ته ولاړی اوس څه ووايي او څنگه وکړی د دغه مریض په حصه کی خواهر وحي وي او که جسمی وي یا نور څه ، ایا داسې مدد او کومک غوښتلای سی کنه؟

(المستفتی عبد الجلیل)

جواب: سنت طریقہ داده چه د مصائبو او امراضو په وخت کی د تیرو گناهونو څخه عفوہ وغواړی استغفار ووايي او د الله څخه طلب د شفاء وکړی یا د اسانه کولو د مصیبت ولی چه الله تعالی قادر مطلق او ستا په مشکل باندي پوره عالم دی او د دعا د قبولو وعده ئی هم کړیده او د انور اسباب قطعی نه دی او د دغه دعا دپاره که وکتل سی چه په یو بار کنه محل کی وسی لکه مساجد او زیارتونه د اولیاء کرامو نو دا بهتره ده او که د الله تعالی څخه طلب د دعا وکړی په وسیله د مشایخو هم جواز لري او دا چه پخپله د زیارت څخه شفا غواړی دا کار د عوامو دپاره ناجائز دي ولی احتمال د شرک یا د گناه یا د افتراء پکښی سته

که نور نه وی نو بدعت خو په یقینی دول دی او هغه علماء که خپل د نیت پر اصلاح فادروی او نیت سم کړی او دغه زیارت والا متصرف تام الاختیار مستقل و نه بولی یا طلب دعا ځنی وکړی د الله تعالی ﷻ په دربار کښی لکه څنگه چه د ژوندو څخه چه طلب کیږی او د هغه دعا و اجابت قریبه و برلی تر خپلی دعا نو بیا جواز لري . په

استمداد بارواح بزگان دو قسم است قسمی آنست که بازرگان زنده هم مانند آن بعمل میآید یعنی دعای ایشانرا اقرب الی الاجابة نمیده ایشانرا واسطه درخواست مطالب خود سازد و ایشانرا مرتبه بجز توسط و آیت در ذهن خود نه نمود مانند عییک پندارد و هذا جائز بلا اشتباه و قسمی آنست که توجه مقصور بر ایشان باشد و چنین پندارد که ایشان در دبانیدن مطلب یا دادن آن مستقل اند و مرتبه از قرب حق دارند که تدبیر الهی را تابع مرضی خود توانند صاحب و امین قسم است که عوام بآن استمداد می طلبند و این قسم شرک نفس است ﴿فتاوی عزیزی ص ۳۰۴ ج ۲﴾ و تحقیق ثابت شده است بآیات و احادیث که روح باقی است و او را علم و شعور بر اثران و احوال ایشان ثابت است و ارواح کاملان را قری و مکاتی در جناب حق ثابت است چنانکه در حیات بود یا بیشتر ازان .

﴿احمد الممعات ص ۲۷۲ ج ۱﴾ استمداد از اموات خواه نزدیک قبور باشد یا غایبان بی شبهه بدعت اسب و در زمان صحابه و تابعین نبود لیکن اختلاف ست در آن که این بدعت سیئه است یا حله و نیز حکم مختلف میشود باختلاف طریق استمداد ﴿فتاوی عزیزی ص ۱۸۹ ج ۱﴾ جو استعانت و استمداد بالخلق باعتقاد علم و قدرت مستقل مستمند نه هو شرک ی اور جو باعتقاد علم و قدرت غیر مستقل هو مگر ده علم و قدرت کسی دلیل صحیح سی ثابت نه هو معصیت هی اور جو باعتقاد علم و قدرت غیر مستقل هو اور ده علم و قدرت کی دلیل سی ثابت هو جائز هی ﴿استمداد الفتاوی ص ۳۲۴ ج ۵﴾

والله تعالی ﷻ اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

که خوگ تناب کش کړي بل سړي په څاه کي واچوي، مړسي، دیت، ضمان سته کنه؟

سوال: د کندهار د دارلافتا، عمومي رياست السلام عليكم ورحمة الله وبركاته
الغرض و المرام: يو سړی د څاه پر خوله باندي پر څرخ باندي نى خان تکیه کړیدی او پر دغه
څرخ باندي لږ تناو پیچلي دی او بل سړی څاته ورشیوه کيږي تر یو حده پوری چې تناو د کبسته
کيږي بیا عام خلگ پر تناو ورشیوه کيږي نو دغه کبسته هم تناو راکش کړی او خبر نه دی چه
تناو پیچلي دی او یا خوگ پر څرخ تکیه کړیده نو دواړه څاته شیوه سوه لکن لاندي سړی لږ
خوږ سو او سربیره سړی مړ سو. د دې مړی دیت سته که نسته او که چیری وي نو پر چا به وي
؟

جواب: دغه سړی چه لاندي شیوه سوی دی او تناو یی کش کړی دی او دغه فعل د تناب
کشیدو سبب د رالویدلو او مړ کیدلو د دې بل سړی گرځیدلی دی نو دی مباشر بلل کيږي او
پر مباشر باندي ضمان او دیت سته که څه هم د ده په قصد او اراده هغه فعل نه وی صادر
سوی.

حدالمباشر ان يحصل التلف بفعله من غير ان يتدخل بين فعله والتلف
فعل مختار كذا في الو لو الجية من كتاب القسمة (عمر عيون البصائر
ص ۴۶۶ ج ۱) المباشر ضامن وان لم يتعمد (المجلة الم ۹۲) فيضمن وان كان
مخطئاً سواء كان الخطاء في نفس الفعل نحو ان يقصد صيدا فاصاب ثاة
لاسان او في ظن الفاعل نحو ان يظن الثاة حجراً فاصابها بهمه او لم يكن هذا
ولا هذا كما لو انقلب وهو نائم على مال فاتفه قال وان لم يتعمد لانه مع
التعمد من باب اولى وعليه الاثم وبدونه ضمان ولا اثم (شرح المجلة للاتاسي

ص ۲۵۵ ج ۱) و اما ما اجرى مجرى الخطأ كنائهم انقلب على آخر فقنله فحكمه حكم الخطأ..... و موجبها اى الخطأ مطلقا و ما اجرى مجراده الكفارة والدية على العاقلة (مجمع الانهر ص ۶۱۷ ج ۲).

دوهم سوال په هكله بايد ووايو چه ديت اولاً پر عاقله دى او كه عاقله موجود نه وى نو بيا پر بيت المال دى كه ښه منظم بيت المال موجود وو او كه هغه هم نه وى نو د قاتل د خپل مال څخه به په درې كاله كى اخستل كيږي او عاقله د دفتر يا تنظيم ملگرو ته ويل كيږي يا نور د ده هم كسبه يا اقرباء يا قوم او قبيله دى يعنى هر هغه څوك چه د دوى تر مابين تناصر موجود وى او يو دبل په مشكلاتو كى سره حاضر كيږي هغه معتبر دى.

قال فى البزازية و عاقلة كل انسان من يتناصر هو به ان من اهل الديوان فعاقلته اهل ديوانه والصناع بعضهم لبعض انكانوا يتناصرون بالديوان والصناعة..... وان لم تكن له عشيرة ولا ديوان فعاقلته بيت المال فى ظاهر الرواية و عليه الفتوى..... ثم ان وجوبها فى بيت المال انما هو حيث كان منتظما و الا فى مال الجاني قال فى المجتبى مانصه قلت وفى زماننا بخوارزم لا يكون الا فى مال الجاني الا اذا كان من اهل قرية او محلة يتناصرون لان العشائر فيها قدوهت..... و قد مر ان الدية حيث وجبت على العاقلة تؤخذ فى ثلاث سنين و انه لا يؤخذ من كل واحد منهم اكثر من ثلاثة دراهم..... و اذا فقد بيت المال و وجبت الدية على المسلم فى ماله صار كالذمى فتجب عليه فى ثلاث سنين ابتداء ها من يوم القضاء لا من يوم الجنائية (تنقيح الحامدية ص ۲۵۰ ج ۲) هكذا فى (الفتاوى الهندية ص ۸۳ ج ۶) و (احسن الفتاوى ص ۵۴۱ ج ۸)

بسم الله الرحمن الرحيم

که انگور دگل پر وخت خرڅ کي اوله دې وروسته دباوړی اوبه پر لگوي عشر که نصف عشر ورکړي؟ که هريو وي پر بائع ده که پر مشري؟

سوال: محترم د شوري علماء کرامو چه د يوه باغ انگور په هغه وخت کی خرڅ کړی چه گل وی او هغه وخت ئی د ولی اوبه پر لگولی وي او تر هغه وروسته مشتری د باوړی او به پر لگولی وي بائع به لسمه حصه زکوة ورکوي که شلمه او پر مشتری باندي عشر سته کنه او که وی را ته بیان ئی کړئ؟

جواب: خرڅول د انگورو یاد نورو میوو په هغه وخت کی چه په گل کی وي او دانویسی ظهور نه وی کړی دا بیعه جواز نه لري او ملکیت ئی مشتری ته نه انتقالیږي او عشریسی پر داغه بائع لازم دی هر کله چه ئی دانی ښکاره سوی بیایی بیعه جائزه ده او پس له خرڅیدو څخه عشر پر مشتری دی که یی په داسی حالت کی خرڅه کړی وه چه دانی ئی پخی سوی نه وي. او بل دا خبره ده که دا باغ ډیر وخت د باوړی په اوبو اوبه سوی وو نو نصف عشر دی او که ډیر وخت د باران په اوبو اوبه سوی وي نو پوره عشر به ورکوی دا اعتبار نه لري چه یا بائع اوبه کړی دی یا مشتری او هر کله چه عشر پر مشتری لازم سو نو بائع خلاص دی د عشر څخه د هغه څه عشر نه اخستل کیږي.

(ومن باع ثمرة بارزة) اما قبل الظهور فلا يصح اتفاقا (ظهر صلاحها أو لاصح) في الاصح (الدر المختار) قوله اما قبل الظهور اشارة الى ان البروز بمعنى الظهور والمراد به انفراک الزهر عنها وانعقادها ثمرة وان صغرت الخ (رد المحتار ص ۴۲ ج ۴) اجمع العلماء على ان بيع الثمار قبل ان تخلق لا ينعقد لانه من باب النهي عن بيع ما لم يخلق الخ (الفقه الاسلامي ص ۴۸۵ ج ۴) ولو باع الارض العشرية وفيها زرع قد ادرك مع لزوعها او باع الزرع خاصة فعشره على البائع دون المشتري لانه باعه بعد وجوب العشر وتقرر به بالادراك ولو باعها والزرع يقل فان قصله المشتري للمحال فعشره على البائع. وان تركه حتى أدرك فعشره على المشتري الخ (بدائع الصنائع ص ۵۶ ج ۲) هكذا في (احسن الفتاوى مع تحقيق كثير ص ۳۳۸ ج ۴) ولو سقى سيحاً وبألة اعتبر الغالب (الدر المختار) قوله اعتبر الغالب أي اكثر السنة (رد المحتار ص ۵۵ ج ۲)

بسم الله الرحمن الرحيم

که بودلگی. مشر دجهاد لپاره موټر واخلي او پوره پیسي

نه لري محاذ مشر ئې نه ورکوي هغه نیمې هم پور وي بیرته ئې خرڅولای سي

چې پوره ادا کړي؟ او که یو مجاهد خپل موټر خرڅ کړي پیسي دده دي که دیت المال؟

(اول سوال) یو شخص مسئول د محاذ او د خطو ی د یو مشر څخه چه هغه عمومی د ټول ولایت د نظامی چارو مسئولیت په لاس کی لري د موټر د اخستلو غوښتنه وسی بیا یو څه پیسی ورکړی او نوری پیسی یو بل مسئول د ولایت و عده وکړی بیا هغه دغه موعوده پیسی ورنکړی نو اوس هغه مالک دغه پیسی غواړی نو یو څه د جوړیدلو مصرف وی اوس چه مشر نوری پیسی ورنکړی که دغه موټر خرڅ کړه سی څنگه چه هغه قرض والا ته ورکړل سی متباقی بیرته په جامعه او د مجاهدو په کار کی مصرف سی شریعت او فقه حنفی څه حکم کوي؟

(دوهم) زمونږ له طرفه د یو مسئلې په باره کی د پوره فتوی غوښتنه کیږي هغه دا چه د جهاد په دوران کی مولوی محمد نبی صاحب یو موټر را کړی وو د اسلحی د حمل او نقل لپاره بیا دغه موټر یوه پلا د پاکستان حکومت و نیوی تقریباً یونیم کال د پاکستان د حکومت په لاس کي پاته وو چه بالاخره بی ضبط کړی بیا مونږ د ډیرو پیسو په واسطه بیرته لاس ته راوستی دوهم پلا بیا دغه موټر هزاره وو - ونیوی تقریباً اووه ۷ میاشتی د هزاره وو په لاس کښی وو بیاد ډیرو روپو په واسطه مونږ د هزاره وو څخه را خلاص کړی بیا دغه موټر په شپږ لکه کالندارو مونږ خرڅ کړی اوس د دغه خرڅ سوی موټر پیسی د شریعت د نظره د بیت المال بللې کیږی او که زما بللې کیږی د دغې مسئلې په باره کی مونږ جزمی او قاطع فیصله د کتابو په حواله د علماء کرامو څخه غواړو او د جوړیدلو هم زما سره صلاحیت عام و تام وو ځکه چه اکمال می هم کوی (بینواتو جروا)

د اول سوال جواب: تاسی کولای سی چه د مسئولینو او مشرانو په اجازه دغه موټر خرڅ کړی او قرض په ادا کړی خود مشرانو اجازه پکښی شرط ده.

د دوهم سوال جواب: په جواب کی باید ووايو که دغه موټر د تنظیم د طرفه تاسو ته په طریقه د ملکیت درکول سوی وو چه تاسو یی شخصی مالکان یاست نو موټر او د هغه پیسی ستاسو شخصی دی او که یی فقط تولی او تصرف تاسو ته سپارلی وو د مصارفو اجازه یی درته کړی و نه خبر حل شخصی مصارف ځنی وباسی باقی پاته پیسی بیت المال ته وسپاری.

وفی فتاوی الحانوتی الذی وقفت علیه فی کلام اصحابنا ان الناظر اذا انفق من مال نفسه علی عمارة الوقف لیرجع فی غلته له الرجوع دیانة لکن لو ادعی ذلک لایقبل منه بل لابد ان یشهد انه انفق من مال نفسه لیرجع..... اعلم ان عمارة الوقف باذن متولیه لیرجع بما انفق یوجب الرجوع باتفاق اصحابنا الح (ردالمحتار ص ۴۶۰ ج ۳) قد تقرر ان راضی بیت المال یسلک بها مسالک ارض الوقف خیریه من العشر والخراج وفيها والحاصل انه یجب مراعاة مصلحة بیت المال کما تجب مراعاة مال الیتیم وما ورد فیہ غیر خاف علی الفقیه (تنقیح الفتاوی الحامدیة ص ۱۰۲ ج ۲) وفی البحر و کثیر من الکتب للقیم صرف شی من مال الوقف الی کتب الفتوی ومحاضر الدعوی لاستخلاص الوقف من ایدی ذوی الشوكة خیریه من الوقف (تنقیح الحامدیة ص ۲۰۶ ج ۱).

بسم الله الرحمن الرحيم

دا جاري د عشر به هکله څلور مهېمي

پوښتنې، په اسپېکړکي بې ضرورته لمونځ کول، د سپارو ختم څه حکم لري؟

سوال: د کندهار د ولايت د دارالافتاء د رياست و محترم مقام ته السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته

محترما: هيله ده چه يو تعداد مسئلې چه مونږ سره ئي حل مبهم دي د شرعي امور و مطابق په مستند ډول معلومات را کړي:

(اول) کومه مخکې چه د مخکې د مالک له طرفه په اجاره ورکول سوی وي د هغې مخکې د جاري عشر پر اجاره دار کيږي که پر مالک؟؟

(دوهم) که چيري اجاره دار د مخکې په اجاره کی تاوان و کړي او خپله اجاره پوره نه کړي عشر د اجاره دار لخوا ورکول کيږي او که د مخکې د خاوند لخوا؟

(درېيم) که چيري عشر پر مالک د ځمکې سي او مخکې تر خپلې جاري اضافه حاصلات وکړي د اضافه حاصلاتو عشر به مالک ورکوي او که اجاره دار؟

(څلورم) د باوري په حاصلاتو کی عشر شلم من دي او که لسم من دي؟

(پنځم) که چيري بيله ضرورته په لوړو لوړو سفیکرونو کی ملا امام د جماعت لمونځ ادا کوي جواز ئي څنگه دي؟

(شپږم) د قرآن شریف ختم د سپارو د ویشلو په طريقه د شريعت د نگاه څخه څنگه دي؟ پورتنی شپږ واړه سوالونه ستاسو حضور ته عرض سو هيله ده چه ځوابونه په مستند ډول واضح کړي.

د اولي پوښتنې جواب: که چيري دغه اجاره په أجرة كاملة سره وه نو عشر پر مؤجر دي او که په أجرة ناقصة سره وه نو عشر پر مستأجر دي أجرة كاملة دي ته وايي چه که دغه اجاره دار هم أجرة ورکړي مالک ته او هم عشر ورکړي نو تاواني کيږي او هيڅ وقت گټه نه ورته پاتيږي او أجرة ناقصة هغه دي چه که عشر ورکړي اجاره دار ته بيا هم معتد به گټه ورته پاته سي.

والعشر علی المؤجر کخراج موظف وقالا علی المستأجر (الدر المختار)
(فان امکن اخذ الاجرة كاملة یفتی بقول الامام والافبقو لهما لما یلزم علیه من
الضرر الواضح الذی لا یقول به احد) (رد المحتار ص ۶۰ ج ۲) هکذا فی (فتاویٰ
تنقیح الحامدیة ص ۱۰ ج ۱).

عشر وخراج مقاسمہ میں یہ تفصیل ہے کہ اگر زمیندار اجرت بہت زیادہ لیتا ہے اور مستأجر کو بہت زیادہ ہوتی ہے تو
عشر اور خراج مقاسمہ مستأجر پر ہے (احسن الفتاویٰ ص ۳۴۷ ج ۴) (امداد الفتاویٰ ص ۵۸ ج ۲).

دوہم او درہیم سوال جواب: د امام صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ پہ نزد عشر د مخکی پر
خاوند دی مطلق کہ اجارہ دار تاوانی وی او کنہ او د صاحبانو رحمہم اللہ تعالیٰ پہ نزد عشر
پر اجارہ دار دی مطلقاً کہ گتہ وی کہ تاوان فتویٰ پر دی دہ کہ چیری عقد د اجاری پہ اجرة
کاملہ سوی وو نو عشر پر مالک د مخکی دی او کہ عقد پر اجرة ناقصہ سوی وو نو عشر پر
اجارہ دار دی او علماؤ فرق نہ دی ذکر کری د تاوان او د گتہ د صورت لکہ د اول سوال پہ
جواب کی ئی چہ حوالی ذکر سوی.

د خلورم سوال جواب: د باوری پہ حاصلاتو کی شلم من نصف عشر لازم دی.

ویجب نصفہ فی مسقی غرب ای د لو کبیر ودالیه ای دولاب لکثرة المؤنة)
(الدر المختار بہامش رد المحتار ص ۵۵ ج ۲) هکذا فی (الفتاویٰ الہندیة ص ۱۸۶ ج ۱)
(ولو سقی سیحا وبآلة اعتبر الغالب) (الدر المختار بہامش رد المحتار ص ۵۵ ج ۲).
د پنجم سوال جواب: لمونخ و رکول پہ لوہ سپیکر کی بغیر لہ ضرورتہ د لاندی اسبابو پہ
وجہ باید منعہ سی:

(اول) مخالفت راخی د دی آیتہ کریمہ خخہ (ولاتجہر بصلاتک ولاتخافت بها وابتغ بین
ذلک سبیلا).

(دوہم) فقہاء وایسی چہ جہر کول زائد تر حاجت د جماعۃ اساءہ دی او اساءہ تر مکروہ
تزیہی پورتہ او تر مکروہ تحریمی کبستہ درجہ دہ.

(درہیم) نور خلق چہ پہ نور و مساجد و یا کورونو کی پہ لمونخ یا ذکر یا خوب یا نور
اشغالو مصروف ویدھو د ضرر باعث گرئی۔
(خلووم) داہم یو نوعہ توهین دی چہ دیر خلق قرآن کریم اوری او سمعئی نسی کولای یائی
نہ کوی

(پنجم) پہ لوہ سپیکر کی د علماء اختلاف دی بعضی علماء لمونخ پکبسی ناجائز بولی نو
لمونخ باید پہ داسی طریقہ وسی چہ د اختلاف خخہ خارج وی۔ نو لمونخ باید پہ گویا کی
ونسی او کہ پہ بعضی مساجد و کی ضرورت وی او خلق دیروی او مکبرین انتظام نہ کیری
نویا دی د داخلی لوہ سپیکر و خخہ استفادہ و کپی چہ اوازیی تر صفو و دیر نہ خارجی پی۔

فصل و یجہر الامام وجوب بحسب الجماعة فان زاد عليه اساء (الدرا المختار
بہامش ردالمحتار ص ۳۹۳ ج ۱) لایقرء جہراً عند المشتغلین بالاعمال ومن حرمة
القرآن ان لایقرء فی الاسواق و فی موضع اللغو (الفتاویٰ الہندیہ ص ۳۱۶ ج ۵) رجل
یکتب الفقہ و یجنبہ رجل یقرء القرآن و لایمکنہ استماع القرآن کان الاثم علی
القاری و لا شیء علی الكاتب و علی هذا لوقرء علی السطح فی اللیل جہراً یا ثم (الفتاویٰ الہندیہ ص ۳۱۸ ج ۵)۔ لکن قد منافی اول بحث سنن الصلاة لاختلاف
عباراتهم فی ان الاساءة دون الكراهة او افحش منها و وفقنا بینہا بانہا دون کراهة
التحریم و افحش من کراهة التنزیہ فراجعہ (ردالمحتار ص ۲۸۱ ج ۱ ط بیروت)۔

الیز جہر میں تکفیر کرنا یا تنہا جہر کہ نماز میں تشویش کا باعث بنی یا کسی کیلئے باعث ایذاء ہونا جائز ہے (احسن الفتاویٰ ص ۷۷ ج ۳)
(فتاویٰ دارالعلوم دہلوی ص ۹۷ ج ۲) نماز میں آواز مکبر الصوت کی استعمال میں بہت سے مفاسد ہیں اس لئے اس سے اجتناب
کیا جائے اور سنت کی سادی طریقہ ہو آواز کو دور تک پہنچائی کیلئے مکبرین کا انتظام کیا جائے لیکن اگر کسی جگہ آواز مکبر الصوت نہ نماز ادا
کلی گئے تو نماز فاسد واجب الامادہ نہیں ہے اور استعمال کرنے والوں کو کم از کم یہ لازم ہے کہ مکبرین کا پورہ انتظام رکھیں کیونکہ علماء کی
ایک جماعت اس کو مفید قرار دیتی ہیں اُن کی خلاف سے خروج کی فکر کرنا چاہئے (الکات جدیدہ ص ۳۳)۔

د شہرم سوال جواب: د قرآن کریم د سپیارو د ویشلو پہ طریقہ کی د فقہاء کرامو خخہ منعہ
نہ دہ ذکر سوی نہئی کراہیہ ظہر ذکر کپی دی۔ واللہ تعالیٰ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحيم

که به ابتدائیہ محکمہ کی دشاہدانی

شاہدی رد اوپہ مرافعہ کی قبولہ سی بہ کومہ عمل کبریٰ؟

سوال: در موضوع قتل یک نفر در مربوطات ولایت هرات جریان تحقیق در محکمہ ابتدائیہ مدعی حق العہدی بعد از ترتیب دعوی قصاص اقامہ مشہود نمودہ کہ شہادت مشہود مذکور مورد قبول قضات محکمہ ابتدائیہ واقع نشدہ - کہ در نتیجہ فیصلہ شرعی خود را بر ترک خصومت و عدم سمیع در حق العہدی صادر نمودہ و در حصہ حق اللہ تعالی متہم مذکور را بحدت شش ماہ حبس محکوم بخزا نمودہ است کہ فیصلہ مذکور با اثر مرافعہ طلبی مدعی بہ محکمہ مرافعہ آمدہ کہ محکمہ مرافعہ فیصلہ مذکور را باطل غرض فیصلہ مجدد محکمہ ابتدائیہ مربوط فرستادہ کہ محکمہ مذکور ہمان صورت دعوی قبلی فیصلہ و مشہود فیصلہ قبلی کہ شہادت مشہود مذکور با تفاوت در اداء شہادت در فیصلہ مجدد محکمہ ابتدائیہ مذکور بقول شہادت ہمان مشہود مذکور کہ قبلاً رد شدہ بودہ حکم قصاص مدعی علیہ را صادر نمودہ چون موضوع مذکور محضت پیچیدہ و مرموز است کہ آیا شہادت بینہ در موضوع معین و بیک محکمہ رد گردیدہ باشد آیا دوبارہ ہمان محکمہ بہ عین شہادت کہ قبول کردہ بودہ حکم کردہ میتواند یا خیر؟

(مولوی احمد سعید رئیس محکمہ مرافعہ ہرات)

جواب: شہادۃ مشہودی کہ یکبار در محکمہ رد شدہ باشد دوبارہ در مجلس ہمان قاضی دران موضوع پذیرفتہ نمیشود اگر چہ رد کردن آن بسبب یک علتی باشد کہ آن علت در دفعہ ثانیہ رفع شدہ باشد باشاء شہادی کہ یا طفل باشد یا نابینا .

الساقط لا یعود کما ان المعدوم لا یعود (المجلۃ المادۃ ۵) و منها لوردت شہادۃ رجل لعلۃ ثم زالت العلۃ فاعاد الشہادۃ فی تلک الحادۃ لا تقبل الا فی الصبی و الاعمی اذا ردت شہادتہما بسبب القصص و العمی فبلغ الصبی و ابصر الاعمی قبلت (اشباہ) (سلیم باز ص ۴۰) ہکذا فی (دررالحکام ص ۵۴ ج ۱) فی الجامع الصغیر رجل شہد و لم یبرح عن مکانہ حتی یقول أو ہمت بعض شہادتہ انکان عدلا تقبل شہادتہ فقوله لم یبرح دلیل علی انہ اذا برح ثم عاد لا تقبل جواهر الفتاوی اقول ما ذکرہ من عبارة الجامع الصغیر جزم بہ اصحاب المتون قال فی البحر و قید بقوله و لم یبرح ای لم یفارق مکانہ لانہ لو قام لم یقبل منہ ذلک الخ (تنقیح الحامدیہ ص ۳۱۷ ج ۱) . واللہ تعالی اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دود ورونہ تقسیم ونہ کری مرہ سی

دیوہ لور دبل پہ کروسیانو، لمسیانو (۵۰) کالہ وروستہ دعوی کولای سی؟

سوال : و محترمو حضراتو علماء کرامو تہ پہ ڊیر احترام سرہ دا لیکم دود ورونہ وہ یو حبیب اللہ نومیدی دوہم محمد علی حبیب اللہ مہ سو درې لونہی ئی پاتہ سوی د حبیب اللہ مرگ ۵۰ کالہ کیری تقریباً پہ دغہ درو لونو کبھی یوہ ژوندی پاتہ دہ دوی مہی سوی دی او اس ئی زامن او لونہی پاتہ دی حبیب اللہ او محمد علی چہ ورونہ وہ د مخکی تقسیم ئی نہ دی سوی او محمد علی ہم مہ سوی دی دغہ مشترکہ مخکہ او س پاتہ دہ و لمسی او کروسیانو تہ نو او س د حبیب اللہ د لور دعوی قاضی اوریدلای سی کہ یا ؟ او هغه دوی لونہی چہ مہی دی زامن ئی دعوی کولای سی کہ یا ؟ کہ دا حق ما تہ معلوم سی زہ طالب العلم عصمت اللہ بہ ڊیر خوشحالہ سم ؟

﴿المستفتی طالب عصمت اللہ﴾

جواب : دغہ د حبیب اللہ دلور او د لمسیانو جانب مقابل کہہ دا اقرار کوی چہ د دوی زمونږ سرہ حق سته نو بیا بہ قاضی د دوی تقسیم ورکوي او کہ جانب مقابل د دوی د حق څخہ منکر وونو کہ دغہ د حبیب اللہ لور او یا لمسیانو خپله دعوه دا پنځوس کالہ دیو شرعی عذر بہ خاطر پري ئیښی وه لکه کوچنی والی لیو تنوب سفر یا دا چہ جانب مقابل ئی متغلب او جابر وونو ئی دعویٰ پہ محکمہ کی اوریدل کیږي او کہ ئی بغیر له عذرہ پري ئیښی وه نو بیا نہ اوریدل کیږي او د ښځی په باره کی دا هم یو عذر دی چہ د خپلو اقرباؤ د خوف له وجې محکمې ته نسی تلای البته دا عذر به دا په محکمہ کی ثابتوی.

لايسقط الحق بتقادم الزمان فاذا اقر المدعى عليه واعترف صراحة فى حضور الحاكم بان حق المدعى عنده فى الحال على الوجه الذى يدعيه و كان قد مر الزمان على الدعوى فلا يعتبر مرور الزمان ويحكم بموجب اقرار المدعى عليه (المجلة المـ ١٦٧٤) المعتبر فى هذا الباب اى باب مرور الزمان المانع لسماع الدعاوى انما هو مرور الزمان الواقع بلا عذر اما الزمان الذى مر لعذر

شرعى كما لو كان المدعى صغيرا او مجنوناً او معتوها سواء كان له وصى اولم يكن او كان فى ديار بعيدة مدة سفر او كان خصمه من المتقلبة فلا يعتبر بل يعتبر بدء مرور الزمان من تاريخ زوال العذر واندفاعه (المجلة ص ۱۶۶۳) قيل فى المجلة ككون المدعى صغير الخ لانه يوجد عذر رابع حيث اذا منع الزوج زوجته صاحبة الحق من اقامة الدعوى منعاً اكيدا اولم تدع من اجل ذلك فهذا العذر معدود عذراً شرعياً ولها اقامة الدعوى بعد زوال المنع ولا تعتبر المدة التى مرت اثناء المنع الا انه يجب ان يثبت منع الزوج لها (على افندى) در الاحكام شرح مجلة الاحكام ص ۳۰۸ ج ۴

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

كه خور خپل ملك كشر ورورته وبخښي

اوبياكشر، مشراو خورمړه سي دمشر ورور ورته دغه په حق دعوى كولاى سي كنه؟

سوال: د پلار څخه و دوو وروڼو او يوې خور نه باغ پاته دى دوى په خپل منع كې ویش كړي دى خور خپل حق و كشر ورورته وريڅښلى دى دوى درې سره مړه سوي دي كشر ورور خپل حق او د خور حق و خپلو اولادو ته په وصيت نامه كې په ميراث ورپرې ايښى دى دغه باغ داسى تقسيم سوى وو چه يوه حصه يوه او بله حصه د كشر ورور او خور دواړو ته پاته وه د كشر ورور حصه د خور د حصې څخه جلا سوى نه وه اوس د مشر ورور ورته وايي چه مونږ د خپلې عمه په حصه كې حق غواړو او هغه عمه خپل اولادونه نه لري او خور د دواړو وروڼو څخه وروسته مړه ده؟

جواب: د مشر ورورد وارثانو خبره ښه خبره او پر ځای خبره ده ولی دغه عمه چه خپل اولادونه نلري مال ئی د دواړو وروڼو وارثانو ته پاتېږي ولی د کشر ورور او خور حصه په داسی حال کی چه تقسیم سوی نه وه د دوی په خپل مابین کي او جلا جلا سوی نه وه نو دغه خور تر خپلي حصي نه تیریدای سی نه یی بخښلای سي بلکه هغه حصه د هغه خور ملک بلل کیږي او اوس به د دواړو وروڼو وارثانو ته په شرعی طریقو ورویشل کیږي.

صرح علماؤ نأبان الارث لا یصح إسقاطه اذ هو جبری..... وفی الاشباه و النظائر لو قال وارث ترک حق لم یبطل حقه (الفتاوی الخیریه ص ۹۹ ج ۲) الارث جبری لا یسقط بالاسقاط (تنقیح الفتاوی الحامدیه ص ۲۶ ج ۲) هکذا فی (دررالحکام ص ۶۹ ج ۴) کذلک لو وهب احد حصته فی ترکه قبل ان یعلم ما یصیبه منها من المال لاحد الورثة لاتصح الهبة کما لاتصح الهبة فیما لو قال احد وهبت مقداراً من الاشياء التي املكها لابنی الصغیر ولم یعیّن الاشياء التي وهبها ولم یعلم بها (التنقیح و علی افندی) (دررالحکام ص ۴۳۹ ج ۲) لاتصح القسمة الا بافراز الحصص و تمییزها (المجلة الم ۱۱۲۴) وبما ان التمییز والافراز هما بمعنی التفریق فعطف الافراز علی التمییز هو عطف تفسیری (دررالحکام ص ۱۱۲ ج ۳) بقی من شرائط صحة الهبة ان یتكون الموهوب مقسوما و مفرازا وقت القبض لا وقت الهبة (اتاسی ص ۳۷۸ ج ۳) (الفقه الاسلامی ص ۱۴ ج ۵)

بسم الله الرحمن الرحيم

که مضارب تاوان وکری، یادروغ

و وایی، رب المال دحساب او قسم حق ورباندي لري کنه؟

سوال: ما حاجی محمد نسیم مشهور په حاجی لالک و یوه نفر ته ۱۲ لکه پاکستانی کالدارۍ په طور مضاربت ورکړې وې هم دغه نوموړی شخص په هغه کالدارو د صرافۍ کار اوبار په کندهار کی شروع کړې وو او په چمن کی ئی خپل زوی کاراوبار د پاره کښینولی وو تخمیناً ۲ میاشتو په شاوخوا کی چه ئی کار وکړ زه دده په خرید او فروش او نورو اجراءاتو اشتباهی سوم نوم او دغه نفر ته خبر ورکړ چه کاراوبار دی پر روتق برابر نه دی بند ئی کړه او حساب راوپه هغه پسله دغه زما د ویلو څخه بیا په خپل سر تخمیناً ۴ میاشتي زما د اجازې پرته خپل کار اوبار ته ادامه ورکړه وروسته تر شپږ نیمو میاشتو چه راغی او حساب ئی راوپی ویل ئی چه ما پورته سرمایه ټوله تاوان کړی ما ورته وویل چه زه دغه حساب نه منم زه بیا یو صحی حساب در څخه غواړم هغه وو چه اوس ئی حساب اختصاصی محکمې ته راوپی هغه حساب چه زما میرزا ملاحظه کړد ۱۸۳ - ۱۴ ورکی په میزان کی شپږ لکه دیرش زره کالدارۍ تفاوت وو او په ۱۹۲ - ۲۳ ورکی په میزان کی بیا دوه لکه پنځه ویشت زره کالدارۍ تفاوت وو چه دغه ۲ ورکی ستاسو محترم علماء کرامو په حضور هم په مشاهده رسوم چه تاسی محترم علماء پر هغه غلطی او تفاوتو خپل علم آوری راولی د اختصاصی محکمې هیئت هم و فرمایله چه دغه موضوع دارالافتاء ته وروړئ چه مسئله درکړی نوزه حاجی محمد نسیم پر دغه خپل مضارب د یو صحی حساب حق لرم کنه؟ په دغه هکله لطفاً فتوی را کړی؟

(حاجی محمد نسیم)

جواب: رب المال دا حق نه لري چه د مضارب څخه مکمل او مفصل حساب و غواړي بلکه د مضارب قول معتبر دی په مقدار کی د گټې او تاوان یوازی رب المال دا حق لري چه مضارب نه قسم ورکړي لکن که رب المال دا ثابته کړه چه څلور میاشتي تر مخه ما دغه مضارب عزل کړی وو نو بیا د دغو څلور میاشتو گټه او تاوان پر مضارب ده نه پر رب المال خو ۳ شرطه لري

(اول) دا چه مضارب ته به خبرد عزل رسيدلى وى

(دوهم) دا چه د مضارب سره به رأس المال يعنى سرمايه په نقدى ډول موجوده وى

(درېيم) دا چه رب المال به دغه عزل پس له دوو مياشتو ثابتوى يا په اقرار د مضارب يا په بله طريقه سره هر وخت چه دغه ۳ شرطه موجود سوه نو پس له عزل او پس له نقدولو څه د سرمايى د طرفه د مضارب هر څه گټه او تاوان چه وو هغه په مضارب پورى اړه لرى نه په رب المال پورى.

سئلت عن مضارب طلب منه رب المال المحاسبة تفصيلا هل يجبر على ذلك فالجواب ان قارئ الهداية سئل عن شريك طلب من شريكه او من العامل في المضاربة حساب ما باعه او ما صرفه فقال لا اعلم حسابا وانما بيعت وتصرفت وبقي هذا القدر هل يلزم بعمل محاسبة اجاب القول قول الشريك والمضارب في مقدار الربح والخسران مع يمينه ولا يلزم ان يذكر الامر مفصلا والقول قوله في الضياع والرد لرب المال (كاملية ص ۱۶۹) هكذا في (الانقروية ص ۲۶۲ ج ۲) (سليم باز ص ۷۵۷) تبطل المضاربة بالفسخ وبالنهي عن التصرف او العزل اذا وجد شرط الفسخ والنهي وهو علم صاحبه بالفسخ والنهي وان يكون رأس المال ناضا اي نقدا وقت الفسخ..... فان كان متاعا لم يصح العزل..... وهذا متفق عليه بين علماء المذاهب الاربعة (الفقه الاسلامي ص ۸۷۲ ج ۴) اذا تجاوز المضارب حدا ما دونيته وخالف الشرط كان غاصبا (المجلة الم ۱۴۲۱) ولا يخرج عن كونه غاصبا ولو اجاز رب المال بعده حتى لو اشترى المضارب ما نهى عنه ثم باعه وتصرف فيه ثم اجاز رب المال له يجز (مخ) (سليم باز ص ۷۵۴).

بسم الله الرحمن الرحيم

که تر تقسیم مخکی داسی مخکه هبه سی چی دخویندو حقوق هم پکینی
وي خوبخنبلي يي وي داهبه دمشاع ده کنه؟ که هبه دمشاع سي حکم ئي خنگه دي؟
سوال: محترم مقام دارالافتاء رئیس صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محترما: خرنکه چه یو سړی احمد جان نامی راولاړ سو خپل کوچنی وراره ئی وواهه دهغه دا مقصد نه وو چه هغه عیبی شی مگر نوموړی کوچنی محمد نسیم نامی عیبی سود هغه د ملاد هلوکی اپریشن ئی اکثرانو وکړی مگر اپریشن ئی هم ناکامه سو اوس هلک ته اعصابی تکلیف پیدا سوي دی وروسته دهغه اکائی راولاړ سو مخکه ئی وروبخنبله خو مده چه تیره سوه هلک ته ئی وویل چه ما خو مخکه و تاته دروبخنبله زه شی نه لرم و ما ته واده را وکړه وروسته دده د وقفې مخکې څخه یو څه مخکه او خپله مخکه ئی خرڅه کړه و ده ته ئی واده وکړه هغو خلگو د دواړو څخه قبالة واخیسته بیا وروسته تر واده د دغه هلک پلار ته وویل چه زه شی نلرم ما ته باغ را رانیسه د هلک پلار محمد حسین نامی خپل ورور احمد جان ته باغ را نیوی اوس نوموړی احمد جان ورته وایي چه په دغه مخکه کې چه تاته می درکړې ده زما د خور حق هم پکینی دی دا مخکه دمشاع ده دا مخکه بیرته را ایله کړه د خوندو د واده ۶۰ کاله کیږی چه واده سویدی دهغه د پلار د مرگ څخه ۴۲ کاله کیږی چه دوی حقداره سویدی د نوموړی احمد جان خوندی وایي چه زمونږ څخه چه هر وخت پوښتنه کړیده مونږ ورته ویلی دي چه مونږ حق نه غواړو په وخت کی د تقسیم زمونږ څخه چه ۲۸ کاله کیږی دوی مونږ ته نه دی راغلی په دغه وخت مونږ څخه پوښتنه نه ده کړی چه حق غواړی که یا - دا وروڼه ئی وایي چه مونږ په دغه سبب سره پوښتنه نه ده کړی چه دوی ویلی وه چه حق نه غواړو نو مونږ هم د دوی بې حضوره تقسیم وکړیو خور ئی چه حقداره سوي وه ۳۵ کاله ژوندی وه اوس ئی ۷ کاله د وفات کیږی دغه وفات سوي خور ئی په خپل ژوند کی ویلی وه چه زما حق زما د ټولو وروڼو دی زه حق نه غواړم زامن ئی هم وایي چه مونږ حق نه غواړو هغه بله خور ئی هم وایي چه زه حق نه غواړم خط ئی هم ورکړی دی چه زما حق زما د وروڼو دی په دغه ۴۲ کاله کی شیخ څوک نه وایي چه زه حق لرم اوس ستاسو د محترم مقام څخه دا هیله لرم چه معلومات و ما ته را کړئ چه یوې خور ئی وصیت کړی دی چه زه حق نه

غوارم او بلې خور ئې هم ويلى دي چه زه حق نه غوارم ايا دا مشاع ده كه يا ؟ . ايا دغه هلك چه خپل اكا په لاس وهل سويدي او اكا ئې هم خپل جايداد په خپل زحائيت وربخښلى دي آيا دغه مخكه كه مشاع سى يا نسى مشاع ځينى گرځولى سى كه يا ؟ (المستفتى حاجى محمد حسين)

جواب: محترم مستفتى صاحب دغه هبه هبه د مشاع ده ولى تاسو او واهب او موهوب له ټوله دا اقرار كوي چه په دغه ځاى كى د خوښدو حق سته او تقسيم سوى نه دى نو نه په دې ځاى كى مرور الزمان راتلاى سى ولى د طرفينو اقرار موجود دي او نه د خوښدو حق ساقطېږي په دې خبره چه مونږ حق نه غوارو زموږ حق د وروڼو دي نو ستاسى د مسئلې علاج دا دي چه تاسو به د هغه يوې ژوندۍ خور او د هغې بلې وفات سوې خور د ټولو وارثانو په موجودگى كې دغه مخكه په شرعى ډول سره تقسيموي د هغه وارثانو په مابين كى چه د احمد جان د پلار د وفات په وخت كى موجود وه او د ميراث حقداره وه او بيا به د وفات سوى خور حصه د هغې د وارثانو په مابين كى تقسيموي او د هريوه حصې به معلوموي پس له غه چه حصې معلومې سوى هر وارث او هر حق داره كه په خپله رضاء او رغبت سره خپله حصه يوه معلوم شخص ته ور وبخښله نو هم صحيح دى او كه يې نه ور وبخښله هم يې خپله خوښه ده حاصل دا چه شرعاً نوى تقسيم ضرورى دي كه څه هم ډيره مده تيره سويده او د مخه تر تقسيم هبه د مشاع ده.

لايسقط الحق بتقادم الزمان فاذا اقر المدعى عليه واعترف صراحة فى حضور الحاكم بان حق المدعى عنده فى الحال على الوجه الذى يدعيه و كان قد مر الزمان على الدعوى فلا يعتبر مرور الزمان ويحكم بموجب اقرار المدعى عليه (المجلة الم ١٦٧٤) هكذا فى (رد المحتار ص ٣٨١ ج ٤) الارث جبرى لايسقط بالاسقاط وقد افتى به العلامة الرملى كما هو محرر فى فتاواه (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ٢٦ ج ٢) هكذا فى (الفقه الاسلامى ص ٣٤١ ج ٥) لكن ان قسم الواهب الجزء الموهوب المشاع بنفسه او بواسطة نائبه وسلمه الى الموهوب له صح العقد لزوال المانع وكذا لو امر الموهوب له ان يقسم مع شريكه (رد المحتار) اما لو سلمه شائفا فلا يملكه الموهوب له ولا ينفذ تصرفه فيه (سليم باز ص ٤٧٣) والله تعالى اعلم.

بسم اللہ الرحمن الرحیم

لہ مصنوعی غائب سرہ غسل خنکہ دی؟

سوال : د مرکز دارالافتاء علماء کرامو حضور تہ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ۔
وبعد : پہ موجودہ وخت کی د مصنوعی غائبو یو طریقہ داسی راوتلی دہ چہ د کوم چا غائب نہ
وی نو د اکثر د غائب پر اندازہ وروی ورپری کپی اولانڈی یا لوڑ ھلوکی برمہ کپی بیانوی
مصنوعی غائب پہ ہفہ خای د پیچ یا دوا پہ واسطہ پیٹ کپی نو پہ دغہ مذکور صورت کی
بیا غسل صحت لری کیا ؟
(المستفتی الحاج مولوی عابد الودود صاحب)

جواب : دغسی غائب اینسوول لکہ پہ استفتاء کی چہ ذکر سوی دی مانع د غسل نگرخی۔
مصنوعی دانت دوطرح کی ہوتی ہیں ایک وہ جو مستقل طور پر لگا دی جائے اور پیران کو آسانی سے نکالا
نہ جاسکی دوسری وہ جو نمائی ہے اس طرح جاتی ہیں کہ جب ضرورت انکا استعمال کیا جائے اور جب ضرورت
نکال لیا جائی پہلی صورت میں یہ مصنوعی دانت اصل دانت کا درجہ رکھتی ہیں اسی لئے ان کا حکم اصل دانتوں
ہے کا ہوگا وضو میں ان دانتوں تک پانی پہنچانا مسنون ہوگا اور غسل میں فرض دانت نکالنے اور تک پانی پہنچانی کی
ضرورت نہیں اسکا واضح قرینہ یہ ہے کہ بعض فقہاء نے اس طرح کی دانت لگانی یا دانتوں کی سونے چاندی کی
تاروں سے کسی کی اجازت دی ہے اب ظاہر ہے اس اجازت کا مطلب یہی ہوگا کہ ان کی اندرونی حوول میں پانی
پہنچانا ضروری نہیں ہے ورنہ یا اجازت بڑی پریشان کن بھی ہوگی اور ہی معنی ہی الخ (جدید فقہی مسائل
ص ۲۳ ج ۱) ہکذا فی (احسن الفتاویٰ ص ۳۲ ج ۲) (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۱۴۵ ج ۱)
فتاویٰ رحیمیہ ص ۹ ج ۳) (امداد الفتاویٰ ص ۱۸ ج ۱)۔
والتراب والطین فی الظفر لا یمنع والصرام والصباغ مافی ظفرہما یمنع
تمام الاغتسال وقیل کل ذلک یجزیہم للخرج والضرورة ومواضع الضرورة
مستثناة عن قواعد الشرع کذا فی الظہیریۃ (الفتاویٰ الہندیۃ ص ۱۳ ج ۱)۔

واللہ تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

د انجلۍ د بلوغ سن به څو کاله شميرل کيږي؟

سوال: د کندهار د دارالافتاء رياست ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

که چيري يو سړی خپل نابالغه زوی ته يوه نابالغه انجلۍ و غواړي او عقد و سى پر يو اندازه مهر باندی او د دغه هلک پلار هغه مهر ورکړی بيا دا هلک ځوان سى او طلب د واده وکړي نو د دې هلک پلار د انجلۍ پلار ته ووايي چي واده را کړه او د انجلۍ پلار ووايي چه کوچنۍ ده نو د دواړو اختلاف دى د هلک پلار ووايي غټه ده او د انجلۍ پلار ووايي کوچنۍ ده . آيا شرعاً د انجلۍ د څو کالو په عمر کي غټه شمارل کيږي او پلار ئي په واده ورکولو مجبور کيږي؟

جواب: د ډيرو فقهاؤ په نزد سن اعتبار نه لري په دغه مسئله کښي بلکه طاقت ته کتل کيږي که ئي طاقت د واده درلودى نو واده دي کړي که څه هم د نه ۹ کاله څخه کمه وي او که يي طاقت نه درلودى نو بيا دي نه دوى که څه هم تر ۹ کاله بالاوى او که صورت د اختلاف سو لکه مستفتى چه پوښتنه کړي ده نو که هغه انجلۍ د کوره څخه د باندې وتله نو قاضى دي خپله وويني او فيصله دي وکړي چه طاقت لري کنه او که انجلۍ نه راوتله د کوره نو بيا دي قاضى دا سى ښځې ورو استوي چه دده په هغه ښځو باور وي هغه ښځې به قاضى ته حال ووايي قاضى به د هغه مطابق فيصله وکړي . واكثر المشايخ على انه لا عبرة للسن فى هذا الباب وانما العبرة للطاقة انكانت ضخمة سمينة تطبيق الرجال ولا يخاف عليها المرض من ذلك كان للزوج أن يدخل بها وان لم تبلغ سنين وانكانت نحيفة مهزولة لا تطبيق الجماع ويخاف عليها المرض لا يحل للزوج أن يدخل بها وان كبر سنها وهو الصحيح واذا انعقد الزوج المهر وطلب من القاضى أن يأمر أبا المرأة بتسليم المرأة فقال ابوها انها صغيرة لا تصلح للرجال ولا تطبيق الجماع وقال الزوج بل هي تصلح وتطبيق ينظر انكانت ممن تخرج أخرجهما وأحضرها وينظر اليها فان صلحت للرجال امر بدفعها الى الزوج وان لم تصلح لم يأمره وانكانت ممن لا تخرج امر من يثق بهن من النساء ان ينظرن اليها الخ (الفتاوى الهندية ص ۲۸۷ ج ۱) فان زعم الزوج انها تحتل الرجال وانكر الاب فالقاضى يريها النساء ولا يعتبر السن (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۸ ج ۱)

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کہ دخوریہ غیاب کی تقسیم و سی حصہ فی معلومہ

سی، خودی تہ ورم معلومہ او تسلیم نسی، خور ابراء خط و رکری صحت لری کنہ؟

سوال: د مرکزی دار الافتاء رئیس صاحب حضور تہ السلام علیکم ورحمة اللہ وبرکاتہ.

عرض دادی چہ زما خورجان نامی پلار وفات سو د هغه خلور بنسختی نہ ۹ لونی شپہ ۶ زامن پاتہ سوہ مور می هم مرہ سوہ پسله خہ وخته ورونو پخپله خونہ زما پہ غیاب کی تقسیم سرہ کپی ووزما د مور او زمونږ د دوو خوندو حصہ یوہ ورورد خپلې حصې سرہ خان تہ گرزولی ده بیا دغه ورورد تر دغه مخکی چہ زمونږ حصہ را معلومہ کپی یا ئی را تسلیم کپی زما خخہ ابراء تر لاسہ کپی ده اوس زما عرض دا دی چہ تر مخہ تر تسلیم وماتہ چہ زما حصہ نہ ده را تسلیم سوي زما ابراء یا هبه قابل د اعتبار ده کنه ده؟

﴿خورجان بنت حاجی عبدالله﴾

جواب: حق د میراث یو جبری حق دی یعنی که وارث و غواری چہ خپل حق ساقط کپی او وواپی چہ زه خپل حق نه غواړم نو حق یی نه ساقطیږی نو دغه ابراء یا هبه چہ د خپلې حصې د معلومولو تر مخہ سوی ده نه صحیح کیږي او اوس خپل حق غوښتلاي سی او حق یی ثابت دی.

صرح علماؤ نابان الارث لا یصح اسقاطه اذ هو جبری لاسیما فی الاعیان فقولها لا استحق ارثا معارض بقوله تعالى ولا بویه لكل واحد منهما السدس فبطل به قولها لا استحق ارثا وفي الاشباه والنظائر لو قال وارث تركت حقى لم يبطل حقه ﴿الفتاویٰ الخیریه ص ۹۹ ج ۲﴾ الارث جبری لا یستط بالاسقاط تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ص ۲۶ ج ۲﴾ هکذا فی ﴿دررالحکام ص ۶۹ ج ۴﴾ وعلیه یكون کل ابراء اسقاطا وليس کل اسقاط ابراء ﴿الفقہ الاسلامی ص ۲۲۶ ج ۵﴾ كذلك لو وهب احد حصته فی ترکه قبل ان یعلم ما یصیبه منها من المال لاحد الورثة لاتصح الهبة کما لاتصح الهبة فیما لو قال احد وهبت مقدارا من الاشياء التي املكها لابن الصغیر ولم یعیّن الاشياء التي وهبها ولم یعلم بها (التنقیح و علی الفندی) ﴿دررالحکام ص ۴۳۹ ج ۲﴾ واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که سرای واخیستل سی، په مسجدگم سی بیرته ئی مالک غوښتلای سی کنه؟

سوال: د کندهار د دارالافتاء رئیس صاحب ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

د سلام مسنون څخه وروسته د علی احمد نامی د اقرار او د شواهدو په حضور کښی د والی علومی صاحب له طرفه خریداری سوی سرای او بیا په زړه جامع گډه سوی دی په ۱۸/ ۵ هجری شمسی کښی اوس بیا نوموړی علی احمد غواړی چه سرای د جامع څخه جلا کړی د عارض د اطمینان د پاره مدلل شریعی حیثیت ولیکی مهربانی به موی . والسلام او وروسته زموږ سره ثبتنام سوی هم دی جلد نمبر ۲ صفحه ۱۴ باندی ؟

(مولوی صبغت الله رئیس حج و اوقاف کندهار)

جواب: یو څوک چه په خپله رضاء او رغبت سره خپل شخصی سرای یا مخکه یو مسجد ته ورکړی که په مقابل کی د پیسو وی یا نه وی او هغه ځای په مسجد کی خلط سی او خلق لمونځ پکښی شروع کړی نو دا ځای د ابد دپاره مسجد گرځی هیڅ وخت حکم د مسجدیت نه ځنی ژانلیږي او نه د شخصی کور استفاده ځنی کیدلای سی.

اما علی قول ابی یوسف رحمة الله تعالی علیه فلان المسجد وان خرب واستغنی عنه اهله لا یعود الی ملک البانی..... والفتوی علی قول ابی یوسف رحمة الله تعالی علیه انه لا یعود الی ملک مالک ابدا (الفتاوی الهندیة ص ۴۵۸ ج ۲) واتفق العلماء فی وقف المساجد انها من باب الاسقاط والعنق لاملک لاحد فیها وان المساجد لله تعالی (الفقه الاسلامی ص ۱۵۶ ج ۸) قال فی شرح التنویر و لو خرب ما حوله واستغنی عنه یبقى مسجدا عند الامام والثانی ابدا الی قیام الساعة وبه یفتی (احسن الفتاوی ص ۴۳۶ ج ۶) قلت وفی الذخیرة وبالصلاة بجماعة یقع التسلیم بلا خلاف حتی انه اذا بنی مسجدا وأذن للناس بالصلاة فیه جماعة فانه یصیر مسجدا (ردالمحتار ص ۳۶۹ ج ۳ بیروت) هکذا فی (امداد الفتاوی ص ۷۲۵ ج ۲) والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم
**که صلح وسي دیوه حق پر بل کنیبنودل سي، اویا
 نایته سي چې حق ئي نسته صلح باطلیري؟ که باطلیري کوم شرائط لري؟**

سوال: د مرکزی دار الافتاء رئیس صاحب ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.
 عرض دا دی: چه پر ما حاجی احمد باندي حاجی نعمت الله الزام لگولی دی چه ته زمونږ
 دواړو شراکت په حساب کی باقی ئی بیا مونږ صلح کونکو ته وکالت تحریری شکل ورکړی
 صلح کونکو پر ما حاجی احمد څه مبلغ کنیبنوی او ما ومنی اوس که دا ثابتہ سی چه د
 حاجی نعمت الله پر ما پیسی نسته ایا هغه صلح چه سوي وه هغه بیرته ماتیري که یا؟ او ما
 حاجی احمد یوار دا اقرار کړي دی چه د حسابو کتابونه د صلح څخه وروسته اعتبار نه لري
 اوس زه بیرته مطالبه د حساب کولای سم؟

د اول سوال جواب: که چیری شرعاً دا ثابتہ سی چه د حاجی نعمت الله پر تا پیسی
 نسته یعنی حاجی نعمت الله اقرار وکړی چه مانا حقه دعوی کړی وه.
 (د دوهم سوال جواب وگوره) نو هغه صلحه باطله ده او حاجی نعمت الله حق نلري چه هغه
 مبلغ د صلحی ستاسو څه واخلي

وفي آخر صلح الاشباه ايضاً ادعى مالا فأنكر فصالحه ثم ظهر بعده ان
 لاشئ عليه بطل الصلح كما في العمادية من العاشر واذا جرى الصلح بين
 المتداعيين وكتب الصك وفيه ابراء كل واحد منهما صاحبه عن
 الدعوى ثم ظهر ان الصلح وقع باطلا بفتوى الاثمة فاراد المدعى ان يدعى ما
 ادعى في دعواه للابراء السابق والمختار ان تسمع لان هذا ابراء في ضمن

صلح فاسد فلا يعمل (مجمع الفتاوى) (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ٢٦٥ ج ٢) لو ادعى انسان على انسان مالا او حقافى شئ ثم صالحه على مال فتبين انه لم يكن عليه ذلك المال وذلك الحق لم يكن ثابتا كان للمدعى عليه حق استرداد ذلك المال هكذا فى خزانه الفتاوى (الفتاوى الهندية ص ٢٨٤ ج ٤).

دوهم سوال جواب: اوس حق د مطالبى د حساب نه لري خكه په صحيح صلحه سره رفع نزاع راخي او په حساب سره بيرته نزاع مابين ته كيږي او بل دا چه كه يو مدعى د مدعى عليه سره د دي وجې صلحه وكړي چه د مدعى سره شاهدان نه وى موجود او پس د صلحي شاهدان موجود سى يا دا چه مدعى عليه اقرار وكړي په حق سره د مدعى نو هم صلحه نه ماتيږي او د دوى دعوى غير مسموع ده نو حساب او كتاب چه حجة ضعيفة دى نسبة و اقرار او شاهدانو ته هغه په طريق اولى غير معتبر دى لكن كه مدعى پس له صلحي اقرار وكړي چه ما ناحقه دعوى كړي وه نو صلحه ماتيږي كه دغه اقرار په شاهدانو مثلاً ثابت سو (لكه چه تر مخه په ليكلې سوي عربى عبارتونو كى چه لفظ ده ثم ظهران الصلح الخ فتبين انه الخ راغلى دى هغه هم دغه محمل لري چه مدعى خپله اقرار وكړي مثلاً نه دا چه اوس حق د بيرته دعوى كولو او حساب كولو موجود دى).

الصلح هو عقد يرفع النزاع بالتراضى (المجلة المدا ١٥٣) المسألة الاولى اذا ادعى احد على آخر بان الدار التى تحت يده هو داره ولعدم اثبات دعواه تصالح مع المدعى عليه على الف درهم ثم وجد شهودا يشهدون بأن الدار ملكه فلا تسع دعواه ولا شهوده المسألة الثانية اذا ادعى احد على آخر بحق وحصل الصلح بينهما عن انكار ثم اقر المدعى عليه بالمدعى به فلا يخل ذلك الصلح الواقع (درر الحكام ص ٥٧ ج ٤) اذا اقر المدعى بعد الصلح بأن لم يكن له قبل المدعى عليه اى حق يبطل الصلح (رد المحتار و التكملة) (درر الحكام ص ٥٨ ج ٤) هكذا فى (شرح المجلة للاتاسى ص ٥٧٠ ج ٤)

بسم اللہ الرحمن الرحیم

صرف ذولیدی حجت ده کنه؟ د ذولیدی احداث یا بطلان پرمدعی لازم ده کنه؟

سوال: یو شخص په بل شخص دعوه کړیده چه تا زما پدري موروثی ملک را څخه غصب کړیدی هغه مدعی علیه ثبوت د ملکیت په شاهدانو نه وی کړی بلکه وائی چه زه ذوالیدیم ماته د پلار او نیکه څخه را پاته دي اوس عرض دا دی چه ایا زما د غصب په دعوه وده ته ذوالیدی حقیقی ثابتیږي کیا؟

(المستفتی مولوی عبدالغفار)

جواب: یوازې د غصب کولو په دعوی سره د مدعی ذوالیدی حقیقی مدعی علیه ته نه ثابتیږي بلکه که مدعی د مدعی علیه غصب ثابت کړي او احداث دید د مدعی علیه ثابت کړي نو ذوالیدی حقیقی د مدعی علیه څخه منتفی کیږي او مدعی علیه خارج بلل کیږي. ذوالید هو الواضع الید علی عین بالفعل او الذی یثبت تصرفه تصرف الماک (المجلة المـ ۱۶۷۹) ولو غصب ارضاً وزرعها فادعی رجل انهاله و غصبها منه فلو برهن علی غصبه و احداث یده یكون هو ذاید و الزارع خارجا ولو لم یثبت احداث یده فالزارع ذوید و المدعی هو الخارج ولو کان بیده عقار فاحداث الاخر علیه یده لا یصیر به ذاید فلو ادعی علیه انک احداثت الید و کان بیدی فانکر یحلف و به علم ان الید الظاهرة لا اعتبار لها (سليم باز ص ۱۰۰۰) قال فی جامع الفصولین لابد من معرفة القاضی کون العقار فی ید المدعی علیه فیدکر المدعی انه بیده الیوم بغير حق آه (کاملية ص ۱۱۵) غصب ارضاً و زرعها فادعی رجل انها لی و غصبها منی فلو برهن علی غصبه و احداث یده یكون هو ذاید و الزارع خارجا ولو لم یثبت احداث یده فالزارع ذوالید و المدعی هو الخارج آه (جامع الفصولین ص ۸۵ ج ۱)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

که دلاري په خاطر د جادگان له ښاروالي سره استملاک سي،

او قيمت ئې تر لاسه نکړي، لار جوړه نسي، موقت دکانونه ورباندې جوړ سي نو

ښاروالي مالک ته قيمت ورکړي ښاروالي کرایه واخلي که مالک ته کرایه ورکول سي؟

سوال: محترما: څرنگه چه د ټيکچن هندو درې بابۀ دکانونه په سړک کښی استملاک سوي دی اود دکانو قيمت ئی په هغه وخت کښی نه دی تر لاسه کړی د موقت وخت لپاره ئی پر همدغه ځای چه سړک په شل متری کښی واقع دی دکانونه جوړ کړی دی څرنگه چه سړک د ښاروالی ملکیت دی اوس مونږ ته مطابق د شریعت معلومات را کړئ چه د نوموړی ځای کرایه هندو ته ورکول سی یا هندو د هغه وخت د قيمت مستحق او کرایه ښاروالی ته ورکول سی د پورته موضوع په ارتباط طالب د هدایت یو ؟

(حقیقین صاحب)

جواب: دلاری د ضرورت په اساس حکومت کولای سی چه یو څوک د خپل ملک و خرڅولو ته مجبور کړی لکن د ټيک چن هندو د دکانو په هکله باید ووايو چه د یوې خواده خپل قيمت نه دی تر لاسه کړی او د بلې خواده دکانونه بی له ضرورته تخریب سوی دی په پخوانی حکومت کی ولی که ضرورت موجود وای نو په لاریه گډ سوی وای او بیرته به نوای دکانونه سوی . نو د ټيکچن ملکیت پر خپل حال پاته دي ملکیت یی ښاروالی ته نه دی انتقال سوی کرایه به داغه ټيکچن ته ورکوي نه و ښاروالی ته . باید ووايو چه حکومت هغه وخت یو څوک د خپل ملک و خرڅولو ته مجبور کولای سی چه دغه شرطونه موجود وي.

(اول) دلاری ضرورت به فعلا موجود وي.

(دوهم) د استملاک د وخت مناسب او معادل قيمت به بائع ته ورکوی.

(درېم) اول به قيمت بائع ته تسليموی بيا به هغه ځای حکومت په لار گډوي.

لدى الحاجة يؤخذ ملك كائن من كان بالقيمة بامر السلطان ويلحق

بالطريق لكن لا يؤخذ من يده مالم يؤدله الثمن انظر الى مادتي (٢٥١) - (٢٤٢)

المجلة الم ١٢١٦ و (شرحها سليم باز ص ٤٣) و (الاتاسي ص ١٥٨ ج ٤) و (الفتاوى

الخانية بهامش الهندية ص ٢٧٧ ج ١) و (الفقه الاسلامي ص ٥٠٩ ج ٥ ص ٧٤ ج ٤) د

كذلك يحق للدولة التدخل في الملكيات الخاصة المشروعة لتحقيق العدل و
 المصلحة العامة (الفقه الاسلامي ص ۵۱۸ ج ۵) ليس كل من ادعى الضرورة يسلم
 له ادعاءه او يباح له فعل الحرام وانما لابد من توافر شروط او ضوابط للضرورة و
 هي ما يأتي ۱- ان تكون الضرورة قائمة لمنتظرة في المستقبل الخ (الفقه
 الاسلامي ص ۵۱۶ ج ۳)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که درې واره داسي ووايي: پر ما باندې خپله ماینه
 خور و مورده، (د ابنه والله که زما په کور یار انتوزي) او ښځه په دغه کور کې وي
 او ییاد هم ووايي چې ثلاثه او کلما هم یاد کړي او نیت ئې هم د طلاق وي نو څه حکم دي؟
 سوال: مونږ یو انډیوال داسی ویلی دي چې پر ما باندې خپله ماینه خور و مورده او دا خبره
 ئې درې کرته تکرار کړیده او بل گڼت یو انډیوال ترې یوښتنه کړې ده چې تا څنگه دا خبره
 کړیده بیا داسی ورته ویلي دي چې ما کلما سره او ثلاثه سره دا خبره کړې ده مگر طلاق ئې
 نه دی یاد کړی او د خور و مور کلمه کښی د دې نفر د طلاق ثلاثه نیت و مونږ په احترام هیله
 کوو چې مونږ ته مسئله را کړئ چې دده د نکاح تر لولار ا ته وښئ چې دده نکاح څنگه تړل
 کېږي دا نفر حلاله یا دا چې څوک ورسره شپه تیره کړې نه مني که بله لاره وي مونږ ته ددې
 کاغذ پر شا معلومات او مسئله را کړئ مونږ ډیر سودائی یو چې څه وکړو او دایي هم ویلی
 دي چې دا ښځه زما په کور والله که رانتوزی حالانکه ښځه هم په دغه کور کی ده او په مذکور
 لفظ کی ئې هم نیت د ثلاثه طلاق و؟

(ملا عبد الرحيم اخذ نقشبندی)

جواب: پر دغه مستفتی صاحب باندې هیڅ شی نه لازمېږي نه ئې ښځه طلاقیږي نه باندې
 حرامیږي هغه اول لفظ چې ده ویلی دي چې پر ما خپله ماینه خور او مورده په هغه کی خوی
 لفظ د تشبیه نه دی ذکر کړی نو هغه لفظ لغو دی که څه هم نیت یې د طلاق وو او دوهم لفظ

یہی دا ویلی دی چہ دا بنسخہ زما پہ کور واللہ کہ راننوزی او بنسخہ حالاً پہ کور کی دہ پہ دی جملہ کی داسی لفظ نستہ چہ دلالة وکری پر طلاق او بل دا چہ مراد خنی استقبال دی او طلاق پہ لفظ دا استقبال نہ واقع کیری۔

بخلاف مالو حذف الکاف منها فانه یلغو کما مر ویأتی ﴿الدر المنقہ بہامش مجمع الانہر ص ۴۴۹ ج ۱﴾ ہکذا فی ﴿الدر المختار ورد المختار ص ۶۲۶ ج ۲﴾

اگر کسی زوجہ خود را خواہر یا مادر بگوید بر زوجہ اش طلاق واقع نمیشود و نیز ظہار نمیشود البتہ چنان گفتن یعنی زوجہ خود را خواہر گفتن مکررہ است ﴿فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۱۲ ج ۱۰ ص ۲۰۴ ج ۱۰﴾ و امداد المفتین ص ۲۸۷ و ﴿عزیز الفتاویٰ ص ۴۹۳﴾ و ﴿امداد الفتاویٰ ص ۴۸ ج ۲﴾ و فتاویٰ محمودیہ ص ۱۲۲ ج ۸۔

زید نے اپنی منکوحہ کو ماریٹ کر گھر سے نکال دیا اور یہ الفاظ کسی مجھ کو خدا کی قسم اس عورت کو میں کبھی نہیں رکھو گا چنانچہ عرصہ چار سال کا ہو گا کہ نان و نفقہ نہیں دیا تو زید کی ایسی صاف الفاظ ہوتی ہوئی بھی کیا اس کی نیت بابت طلاق دریافت کی جاوی گی یا کیا، الجواب: اس صورت میں زید کی زوجہ پر طلاق واقع نہیں ہوئی اور نیت کی دریافت کرنی کی کبھی ضرورت نہیں ہے کیونکہ صیغہ استقبال میں اگر صریح الفاظ طلاق کی ساتھ بھی تکلم کرے تو اس سے طلاق واقع نہیں ہوتی کذا فی العالگیریہ ﴿فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۹۴ ج ۱﴾ اس میں کوئی لفظ طلاق کی معنی کا نہیں دوسری صیغہ مستقبل کا ہی اس سے طلاق واقع نہیں ہوتی ﴿ظفیر ہامش فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۹۶ ج ۱﴾۔

بخلاف قوله (کنم) لانه استقبال فلم یکن تحقیقا بالتشکیک و فی المحیط لو قال بالعربیۃ اطلق لایکون طلاقا الا اذا غلب استمالہ للحال فیکون طلاقا) عالمگیری مصری ص ۲۱۰ ج ۱ ﴿ظفیر فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۴۷ ج ۱﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

د وصيت ، له جنازي پس دعاء، په روژه كي

بيچكاري، د پير صاحب په نوم نذريه دې اړه څلور مهيمي پوښتني او جوابونه

سوال: و محترم رئيس صاحب د شوري علماء او دارالافتاء مركزي ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

محترم موږ علماء د خاك افغان د ولسوالۍ د يو څو مسائلو استفتاء كوو كه مطابق د فقهى حنفى جواب راكړئ لويه مهرباني به مو وي.

(اول) كه يو مړه وصيت كړى وي چه زما د مال له ثلثه څخه دونه مقدار اسقاط او خيرات وكړى وصى او قريبان هغه مقدار خيرات وكړى ثلث د مال ئى نور لاهم پاته وي او يا مړه وصيت نه وى كړى يا مسكين وي قريبان ئى له خپله طرفه يعنى له خپله مال څخه په اسقاط او خيرات پسى وكړى دا قسم خيرات او اسقاط جائز دى كنه؟

(دوهم) پس له لمانځه د جنازي دعا په هيئت اجتماعى له مخه تركسرد صفوفو او دغه رنگه پس له فرضى لمانځه او سنت څخه دعا كول جائز ده كنه؟

(درېيم) كه چيرى يو څوك د پير صاحب يا حضرت صاحب يا اولياؤ د رضا لپاره يو حيوان نذربيا ئى حلال كړى په بسم الله سره دغه حيوان حلال دى او كه مردار؟ او دغه ناذر كافر دى كه مسلمان دى؟

(څلورم) په روژه د رمضان كړى چه نيت ئې د روژې كړى وي بيچكاري او يا سيروم په غوښه يا په رگ كى لگول جائز دى كه نه؟
(المستفتيون علماء زابل)

د اول سوال جواب: دلته بايد څو خبري ښه واضحي سى.

(اوله خبره داده) خيرات كول په مړى پسى جائز دى بلكه موجب د ثواب دى هغه د مړى په حق كي هم او د خيرات كوونكى په حق كى هم او دغه خيرات كول ډيره زياته نفعه رسوى و مړى ته چه دا خبره هم په احاديثو ثابته ده هم د اهل السنة والجماعة د علماء په اقوالو او كتابونو سره چه يو نمونه ئى دلته ذكر كوو.

روی الدار قطنی قال رجل یا رسول الله کیف ابرّ ابوی بعد موتها فقال ان من البر بعد الموت ان تصلى لهما مع صلاتک وان تصوم لهما مع صیامک وان تصدق عنهما مع صدقتک عن انس رضی الله عنه انه سأل رسول الله صلی الله علیه و آله فقال یا رسول الله اذا نتصدق عن موتانا ونحج عنهم وندعولهم فهل یصل ذلک الیهم قال نعم و یفرحون به کما یفرح احدکم بالطبق اذا اهدی الیه **(عمدة القاری شرح صحیح البخاری ص ۱۱۹ ج ۳)** الافضل لمن یتصدق نفلا ان ینوی لجمیع المؤمنین و المؤمنات لانها تصل الیهم ولا ینقص من اجره شیء آه هو مذهب اهل السنة و الجماعة **(ردالمحتار ص ۶۶۶ ج ۱)**

بدانکه دعا و صدقه زندگان برای مردگان نافع است .

قال التفتازانی فی شرح العقائد النسفیة وفی دعاء الاحیاء للاموات و صدقتهم ای صدقة الاحیاء غینهم ای عن الاموات نفع لهم ای للاموات خلاف للمعتزلة شیخ عبدالحق محدّث دهلوی قدس سره در جامع البرکات منتخب شرح مشکوٰۃ و شتیه بر حصول ثواب و وصول نفع اموات را بعبادات مالیة اتفاق است و در بدئیة مثل نماز گزاردن و قرآن خواندن اختلاف واضح و صول است کذا قال الشیخ ابن السہام رحمۃ الله علیه بلکه منقول از امام احمد رحمۃ الله تعالی علیه آنست که میرسد بمیت هر چیز از صدقه و صلوة و حج الخ امام ربانی در مکتوب صد و چهارم جلد اول میفرماید مصیبت بر فتن نیست بر حال رونده است تا با او چه معامله کند بدعا و استغفار و تصدق امداد باید نمود عجیب تماشا است که بعضی مردمان بچو معتزله از ثواب رسانی موئی انکار میکنند مع هذا از دعوی سنیت دست نمی بردارند و گاهی بر بطلان ایصال ثواب بعبادات بدئیة حکم میکنند و با وجود این اجماع ابطال دعوی تقلید و حقیقت نمی گزارند **(فصل الخطاب بین الخطاء و الصواب ص ۵۷)** .

(دوهمه خبره داده) د اسقاط گر خولو په هکله متأخرینو علماؤ فتوی داده چه دغه اسقاط گر خول جائز بلکه خدای تعالی عزّه و جلاله ته ډیر امید دی چه د میت په حق کی ډیر انفع

وگرخی البته خه شرائط لري چه دهغو لحاظ بايد و سى چه هغه شرائط په نورو کتابونو کی مفصل ذکر سوى دی او دلائل د جواز یی هم په نورو کتابو کی په تفصیل راغلی دی خو بعضی یی دا دي.

فی الدر المننقی انهم اذا ارادوا الاخراج عنه يحسب عمره بحسب غلبة الظن ويخرج منه مدة الصبا وهي اثنا عشر في الغلام وتسعة في الجارية ويخرج عنه بقدرها ان كان عندهم ما يكفي والاندفع مراراً آه.

و در نور الايضاح ميگويد و ان لم يف ما اوصى به عما عليه يدفع ذلك للفقير فيسقط عن الميت بقدره ثم يهبه الفقير للولي ويقبضه ثم يدفعه للفقير فيسقط بقدره ثم يهبه الفقير للولي ويقبضه ثم يدفعه الولي للفقير وهكذا و در مرآة الفلاح ص ۱۸۵ ضمن قول ماتن ميگويد فحيلة لابراء ذمة الميت عن جميع ما عليه ان يدفع ذلك المقدار اليسير بعد تقريره بشئ من صيام او صلوات او نحوهما و يعطيه للفقير بقصد اسقاط ما يريد من الميت بقدره ثم بعد قبضه يهبه الفقير للولي او للاجنبي و يقبضه لتتم الهبة و تملك ثم يدفعه الموهوب له للفقير بجهة الاسقاط متبر عابه عن الميت آه و همچنان در (جامع الرموز ص ۱۶۱ ج ۱) و فتاوى زاهدي نقلا عن التحقيق حيلة مذكوره ذكر نموده و قرار داده (جرعة الاثمة ص ۴۸).

وفي (البصائر لمنكري التوسل باهل المقابر لمولانا محمد الله داجوى ص ۱۳۰) ولو لم يترك مالا يستقرض وارثه نصف صاع مثلاً و يدفعه للفقير ثم يدفعه الفقير للوارث ثم و ثم حتى يتم (الدر المختار بهامش رد المختار ص ۵۴۲ ج ۱).

(در پيم خبره) که چيری پر ذمه ميت باندي قضاىي لمونخونه يا روژى يا نور قابل اسقاط فرائض وى او دغه ميت و صية په خيرات يا اسقاط سره كوى او هغه خپل واجبات پرېږدي او په هغو سره وصيت نكوى په دي صورت كى ميت گنهگار دي او كه ميت وصيت په خپلو فرائضو كړى وي هغه په مقدار د ثلث مال نو پر ولى باندي د هغه عملى كول واجب

دی او که یی په خیرات یا دور اسقاط باندي وصیت کړی وو نو د هغه عملی کول پر ولی باندي لازم ندی ځکه چه دا وصیه دی په تبرع سره یعنی ولی ئی عملی کولای سی لکن باندي لازمیري نه.

ونص عليه في تبیین المحارم فقال لا يجب على الولی فعل الدور و ان اوصی به المیت لانها وصیه بالتبرع والواجب على المیت ان یوصی بما یفی بما عليه ان لم یضق الثلث عنه فان اوصی باقل و أمر بالدور و ترک بقية الثلث للورثة او تبرع به لغيرهم فقد اثم بترك ما وجب عليه آه و به ظهر حال و صایا اهل زماننا فان الواحد منهم يكون في ذمته صلوات كثيرة و غيرها من زکوة و أضاح و ايمان و یوصی لذلك بدراهم یسیره و یجعل معظم وصيته لقراءة الختمات و التهلیل التي نص علماء ناعلی عدم صحة الوصية بها (ردالمحتار ص ۵۴۲ ج ۱) (مجموعه رسائل ابن عابدين ص ۱۹۷ ج ۱)

د دوهم سوال جواب: د جنازې د لمانځه وروسته تر مخه تر کسر د صفوفو دعا کول مکروه دی او په پنځو لمونځو کی د هغه لمونځو وروسته چه سنه نه وی دعا کول سنه دی او که وروسته سنه وه نو بیا د سنتو وروسته دعا کول جائز دی اما التزام د دغه دعا (یعنی چه څوک ترک د دغه دعا کوی هغه ته نسبه د اساءه کول) بدعت دی په شریعت کی اصل نه لري نو که څوک دغه دعا کوی هم صحیح او جائز دی او کی نه کوی هم جائز دی.

و قيد بقوله بعد الثالثة لانه لا يدعو بعد التسليم كما في الخلاصة البحر الرائق ص ۱۸۳ ج ۲) اذا فرغ من الصلوة لا يقوم بالدعاء (فتاوی سراجیه بهامش قاضیخان ص ۱۴۱ ج ۱) وفي خلاصة الفتاوی لا يقوم بالدعاء بعد صلوة الجنائزه وفي البزارية لا يقوم بالدعاء بعد صلوة الجنائزه وفي شرح المشكوة ولا يدعو للمیت بعد صلوة الجنائزه لانه يشبه الزيادة في صلوة الجنائزه (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص ۳۰۸ ج ۵) هکذا فی (احسن الفتاوی ص ۳۳۶ ج ۱) (امداد الاحکام ص ۱۹۴ ج ۱).

والاحادیث التي يستدل بها عليها (ای علی الدعاء بعد المكتوبات)
 الاولی مارواه ابو داؤد والنسائی عن معاذ بن جبل ان النبی ﷺ قال له یا معاذ انی
 والله لا حبیک فلا تدع دبر کل صلوة ان تقول اللهم اعنی ذکرک و
 شکرک الحدیث والثانیة عن ابی بکرة ﷺ قال کان النبی ﷺ یدعوا بهن (اللهم
 انی اعوذ بک من الکفر والفقر وعذاب القبر) دبر کل صلوة آه (احمد
 والترمذی والنسائی) الثالثة عن الفضل بن عباس ﷺ الصلوة مثنی مثنی
 تشهد فی رکعتین وتخشع وتضرع وتمسک وتقنع یدیک يقول ترفعهما
 الی ربک مستقبلا ببطونهما وجهک وتقول یا رب یا رب ومن لم یفعل فهو کذا
 وکذا وفی رواية فهو خداج اخرجه الترمذی والروایات فی هذا الباب کثيرة
 فالدعاء بعد الصلوات من السنن الثابتة فلا تکن فی مرية والله اعلم (محمد
 عبد الله غفر له) الدعاء بعد المكتوبات برفع الایدی ثابت بالاحادیث المرفوعة
 جمعها المفتی العلامة کفایت الله الدهلوی فی رسالة مستقلة فی هذا الباب
 نسمی بالنفائس المرغوبة فارجع الیهما واغتنمها خیر محمد الجالندهری
 (خیر الفتاوی ص ۳۵۸ ج ۱) عن الاسود العامری عن ابيه قال صلیت مع رسول الله ﷺ
 الفجر فلما سلم انحرف ورفع یدیه ودعا (الحدیث اخرجه ابن ابی شیبة فی
 مصنفه) (خیر الفتاوی ص ۳۵۲ ج ۱) قیل یا رسول الله ای الدعاء اسمع فقال رسول
 الله ﷺ جوف اللیل الاخر ودبر الصلوات المكتوبات رواه الترمذی (خیر الفتاوی
 ص ۳۵۴ ج ۱) ویکره تاخیر السنة الایقندر اللهم انت السلام الخ الدر المختار قوله
 الایقندر اللهم الخ لما رواه مسلم والترمذی عن عائشة رضی الله تعالی عنها قالت
 کان رسول الله ﷺ لا یقعد الا بمقدار ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام
 تبارکت یا ذا الجلال والاکرام وأما ما ورد من الاحادیث فی الاذکار عقیب
 الصلوة فلا دلالة فیہ علی الاتیان بها قبل السنة بل یحمل علی الاتیان بها بعدها
 (رد المحتار ص ۳۹۱ ج ۱) لاتفاق کلمة المشایخ علی ان الافضل فی السنن حتی

سنة المغرب المنزل ای فلایکرہ الفصل بمسافة الطريق ﴿ردالمحتار ص ۳۹۲﴾ .

(نقطة) پہ دغہ مروجہ اصطلاحی دعاء کی خوشیان جمعہ دی رفع الیدین توجہ دامام قوم تہ پہ سر او پای کی حمد او صلوة ویل پہ پای کی لاس تیرویل پر مخ بانڈی کول د دعاسر لہ لمانخہ خہ او ہیئتہ اجتماعی دامام او قوم او غیر د دغہ آخری امرہ خہ دا نور تولہ امور شرعیہ دی او پہ احادیثو شریفو کی ثابت دی نو پہ جمع کی دا مور شرعیہ ہم خہ ممنوع نہ پیئسیرپی او ہیئتہ اجتماعی چہ خلق راجع کول وی د پارہ د نفل عبادت او اصلئی پہ حدیث کی ثابت نوی ہغہ مکروہ دی لکن دلتہ خو دغہ اجتماع اصلاً د لمانخہ دپارہ دہ نہ د دعاد پارہ او ہغہ فرض چہ وروستہئی سنہ وی د ہغہ خہ وروستہ ہم دعا جائزہ لکن خرنگہ چہ ہلتہ سنہ کول پہ کور کی افضل دی او خلق ہم د لمانخہ یعنی د سنتو خہ پہ یو وقت او یو وار نہ فارغہ کیڑی نو کہ امام دعا کوی احتمال د دی سنہ چہ د بعضی کسانو پہ لمانخہ کی خلل واقع سی فلہذا دا دعا تہ سنت نہ ویل کیڑی فقط جائزہ دہ ہغہ ہم سرہ د دی شرطہ چہ دعا کوونکی بہ پورہ سعیہ کوی چہ د خلقو پہ لمونخو کی خلل واقع نسی خود دی موضوع د پورہ تفصیل دپارہ جرء الائمۃ او البصائر او ہمداراز نور داسی رسائل او کتابونہ چہ داراز مسائل پکبئی ذکر سوی دی باید و کتل سی .

د درہیم سوال جواب: نذریو عبادۃ دی او عبادۃ یوازی د اللہ تعالیٰ دپارہ وی او دغہ کسان چہ یو حیوان د پیر صاحب یا یو زیارت دپارہ نذر کوی کہ د ہغہ مطلب او حقیقت دا وی چہ زہ بہ د خپل دغہ نذر ثوابونہ حضرت صاحب یا فلان زیارت تہ وربخنیم یا دا چہ دغہ حیوان بہ ہلتہ حلالوم چہ د ہغہ خای فقراء یا میلمانہئی غوبئی و وخری اولہ ہمدی و جہی ذکر د بسم اللہ شریفی او اللہ اکبر کوی پہ وقت د ذبح نو د نادر مسلمان دی بلکہ ماجوردی خرنگہ او ولی د کفر نسبت ورتہ کیڑی لکن ہغہ خو کہ چہ عقیدۃئی دا وی چہ دا نذر د خدایتعالیٰ دپارہ نہ بلکہ د فلانی زیارت دپارہ کوم او د ہغہ عبادت کوم نو پہ وقت د

ذبحی که دهغه نوم ذکر کوی او که د خدايتعالی ﷻ (نعوذ بالله تعالی) داسړی مشرک بلل کيږي نو دغه عوام خلق چه نذرونه کوی د دوی مطلب غالباً هغه اول قسم وی که څه هم تفصیل ئی ورته معلوم نوی ولی یو خبره یا یو فعل د مسلمان چه ښه محمل او احتمال ولري نو پر بد محمل به نه حمل کيږی او بل دا چه د دغه نذر کوونکی څه که پوښتنه وسی چه آیا ته عبادت د پیر یا د دغه زیارت کوي ایا په خوشحاله یی نو د هغه جواب به منفی وي او دا ډیره بده بولی نو څنگه به په دي فعل دوی ته د کفر نسبت کيږي (ومن ههنا علم ان البقرة المنذورة للاولياء كما هو الرسم فی زماننا حلال طیب) ﴿التفسيرات الاحمدية ص ۴۵﴾

حاصل دا چه مدار د حل او حرمت په دي ځای کی پُر دی خبره دی چه که تقرب الی الله په نذر کښی مقصود وي او بیا ئی ثوابونه بخښل و زیارت ته یا صدقه کول پر فقراء د هغه ځای یا عامو فقراء باندی مطلب وي نو دا جائز بلکه یو فعل حسن دی هر چا چه حکم د جواز ده دغه نذر کړی دی مقصود ئی دغه صورت دی که څه هم دغه ناذر مکان یا یو ځای یا یو زیارت د ذبحی متعین کړی وي یعنی دائی و بلی وي چه زه به په فلانی ځای یا فلانی زیارت کی دا ذبح کوم او که مقصود پکښی تقرب الی الغیر وو نو دا نذر بالکل حرام او نا جائز دی او هغه عبارتونه د فقهاؤ چه شديده منع پکښی کی ده مقصود پکښی دا دوهم صورت دی (خو پر علماؤ دا لازمه ده چه دا مسئله عوامو ته به ډول تشریح کړی).

وعن ابن عباس ان سعد بن عبادۃ استفتی النبی ﷺ فی نذر کان علی امه فتوفیت قبل ان تقضیه فافتاء ان یقضیه عنها متفق علیه ﴿مشکوۃ شریف ص ۲۹۷﴾ قالت ونذرت ان اذبح بمکان کذا و کذا مکان یذبح فیہ اهل الجاهلیة فقال (ای ﷺ) هل کان بذلک المکان وشن من او شان الجاهلیة یعبد قالت لا قال هل کان فیہ عید من اعیادهم قالت لا قال او فی بنذرک ﴿مشکوۃ شریف ص ۲۹۸﴾ اختلفوا فی نذر ام سعد هذا والظاهر انه کان نذرا فی المال او نذرا مبهما و

بعضه مارواه الدارقطني من حديث مالك فقال له يعنى النبى ﷺ اسق عنها الماء (مرقاة شرح مشكوة صد ۶۰۴ ج ۶).

از اینجا معلوم میشود که کسی که نذر کند ذبح را در مکانی لازمست و فابدان اگر آن موضع معبد او ثان و مجمع شعائر کفار نبود (اشعة اللمعات صد ۲۲۱ ج ۳).

واعلم ان النذر الذى يقع للاموات من اكثر العوام وما يؤخذ من الدراهم والشع والزيت ونحوها الى ضرائح الاولياء الكرام تقربا اليهم فهو بالاجماع باطل و حرام ما لم يقصد واصر فيها لفقراء الانام (الدرا المختار) قوله ما لم يقصدوا اى بان تكون صيغة النذر لله تعالى للتقرب اليه ويكون ذكر الشيخ مراد ا به فقراءه كما مر (رد المختار صد ۱۳۹ ج ۲).

از عبارت رد مختار و در مختار اینچنین مستفاد میشود که اگر غرض ازین نذر و ذبح تقرب لغیر الله باشد فبحر اش حرام باشد ترجمه عبارت (امداد الفتاوى صد ۵۵۵ ج ۲).

فتاوى ابى الليث مين هي - الناذر لغیر الله ان قصد بالنذر التقرب الى غیر الله و ظن انه يتصرف فى الامور كلها دون الله فنذره حرام باطل و ارتداده ثابت و ان قصد بالنذر التقرب الى الله و اىصال الثواب للاولياء و يعلم انه لا يتحرك ذرة الا باذن الله و يجعل الاولياء وسائل بينه و بين الله فى حصول مقاصده فلاحرج فيه و ذبيحته حلال طيب (خير الفتاوى صد ۵۵۸ ج ۱) و نذر الزيت و الشع للاولياء يوقد عند قبورهم تعظيماً لهم و محبة فيهم جائز ايضاً لا ينبى النهى عنه (تقريرات الرافعى صد ۱۲۳ ج ۱) و من ههنا علم ان البقرة المنذورة للاولياء كما هو الرسم فى زمننا حلال طيب (تفسيرات احمدية صد ۴۵) و اما الذبح و النذر ان كان باسم غير الله تعالى فلا شك ان النذر لغیر الله حرام باجماع العلماء ما لم يقصد صرفه الى الفقراء و كذا الذبح و اما ان كان المراد ان

يصل ثوابه الى المقبور الفلاني فاي حرج فيه كيف والنبي ﷺ كان يضحى عن امته ممن لم يضح وكذا على ﷺ كان يضحى عن النبي ﷺ بعد وصاله ﷺ و ما ذلك الا لوصول الثواب والا فلا ضحية الواحدة كيف تصح عن جميع الامة وهذا هو محمل الحديث والافال رجل يذبح الدجاج للضيف وكذا الشاة (البصائر ص ۱۶۰).

ازين قول فقهاء هو یدا است که نذر اگر بالاستقلال برای آن ولی است باطلست و اگر برای خدا است و ذکر ولی برای بیان مصرفست صحیحست و لیکن درین مقام سدا العلماء

(مولانا شاه عبدالعزیز دهلوی) فائده عظیمه بقلم آورده است حقیقت این نذر آنست که اهداء ثواب اطعام و انفاق و بذل مال بروح میت که امریست مسنون و از روی احادیث صحیحیه مثل ما ورد فی الصحیحین من حال ام سعد و غیرها این نذر مستزم میشود پس حاصل این نذر آنست ان شئت قلت مثلاً اهدی ثواب هذا القدر الی روح فلان و ذکر ولی برای تعیین عمل مندر است نه برای مصرف و همین است مقصور نذر کنندگان بلا شبهه (و حکمه انه صحیح يجب الوفاء لانه قربة معتبرة فی الشرع) آری اگر آن ولی را حلال مشکلات بالاستقلال یا شفیع غالب اعتقاد میکنند این عقیده نجر بشرک و فساد میگردد لیکن این عقیده چیزی دیگر است و نذر چیزی دیگر است. (فصل الخطاب ص ۲۲).

وفي الفتاوى الصغرى الكفر شيء عظيم فلا أجعل المؤمن كافرا متى وجدت رواية انه لا يكفر آه وفي الخلاصة وغيرها اذا كان في المسئلة وجوه توجب التكفير ووجه واحد يمنع فعلی المفتی ان يميل الى الوجه الذى يمنع التكفير تحسینا للظن بالمسلم والذى تحرر انه لا يفتى بكفر مسلم امكن حمل كلامه على محمل حسن او كان فى كفره اختلاف ولو رواية ضعيفة (ردالمحتار ص ۳۱۲ ج ۳).

د خلورم سوال جواب: د پیچکاری په مسئله کی اختلاف دی بعضی علماء روژه ما ته بولی بعضی ئی ما ته نه بولی لکن څنگه چه د متقدمینو څه په دي هکله نقل نسته ولی په هغه

وقت كې پيچكارۍ نوه نو د متاخرينو علماء دلائلو او نظرونو ته به اعتبار وركول كيږي خود دارالافتاء د علماء نظر دا دی چه په دي مسئله كې دي احتياط وسى او هغه څوك چه شديد مريض وي او پيچكارۍ لگولو ته مجبوره وي نو دى په دي وجه روژه نه نيسي چه وای زه پيچكارۍ لگوم يا يو چا ته ضرورت عاجل پيښ سى او پيچكارۍ ولگوى او وروسته نو دى بيغمه سى او خپله روژه خورى په دي دليل چه ما پيچكارۍ ولگول او روژه مى ولاړه په دي صورتو كې فسوى داده چه په پيچكارۍ روژه نه ماتيږي او همدغه قول د ډيرو متاخرينو علماء مختاره دى او احتياط هم په روژه نيولو كې دى سره د پيچكارۍ لگولو او كه دغسى ضرورت نوى نو هغه سړى دي پيچكارۍ د روژه مات وروسته ولگوى او ځان دى د اختلاف او شبهاتو څه وساتى هغه علماء چه په پيچكارۍ سره د روژې نه ماتيږلو حكم كوي د هغوى و بعضى كتابونو ته حوالى دا دى.

مالايفسد الصوم عند الحنفية الحقن فى المضل او تحت الجلد او فى الوريد والاولى عند الامكان تخيرها الى المساء (الفقه الاسلامى ص ۶۵۸ ج ۲) والمفطر هو الدخول من المنافذ دون المسامات كما صرح به فى البحر وشرح المجمع وغيره ولذا لا يفطر الادهان والفسل وهذا يدل على ان الدواء الداخلى فى الباطن بتوسط الحقن والابرة لا يفطر سواء ادخلت الابرة فى اللحم او العرق لان هذا الدواء وان وصل الى اللحم والعرق بالمنفذ لكنه يدخل الباطن بواسطة المسامات منهاج السنن لمولانا محمد فريد صاحب اكوره خټك ص ۳۴ ج ۴) هكذا فى (فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ۴۰۸ ج ۶) و (امداد الفتاوى ص ۱۴۵ ج ۲) و (احسن الفتاوى ص ۴۳۲ ج ۴) (الات جديدة ص ۱۵۳) (جواهر الفقه ص ۳۷۹ ج ۱) و (بوادر النوار ص ۳۸۹) (جديد فقهى مسائل ص ۹۵) (امداد المفتين ص ۴۸۹) و (كفايت المفتى ص ۲۳۸ ج ۴)

بسم الله الرحمن الرحيم

د دولتي مخكويه اړه خومهمي پوښتني او جوابونه

و محترم رئيس صاحب د شوري علماء او دارالافتاء مركزي ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

(اول سوال) دولتي املاك په داخل د ښار كې كه چا يعنې رعيت خو د سرانه بدون د اذن د سلطان تصرف كړي دكانونه سرايونه و غيره تصرفات يې پكېښي كړي او آباد كړي وي او پخپلو شخصي مصارفو يې آباد كړي وي شرعي حكم څه دي پر دا ډول املاكو باندې اوس بايد حكومت د طرفه څه كړنه وسي؟

(دوهم) دولتي املاك بيا هم په ښار كې كه د طالبانو د تحريك د مخه بيا د داؤد خان تر دورې پورې پر خلكو خرڅ سوي وي او يا اجازه ور كړل سوي وي او څه ناڅه اسناد په لاس كې لري په دا ډول املاكو كې شرعي حكم څه دي؟ او دولت بايد څه و كړي د دوي سره او د هغه حكومتو تصرفات په بيت المال كې جايز او شرعي دي كنه؟

(درېيم) ښاروالۍ يا دولت چه پر چا باندې يو ځای خرڅوي او يا يې وركوي اول دا شرط ورسره وضع كوي چه په درې كاله دننه كې به دا ځای ابادوي او كه دي نكړي جوړ بيا مخكه بيرته درڅخه اخلو او د دولت ته اوس داسې مسئلې ډيري پېښې دي چه د درې كاله څخه زيات وخت تير سوي دي او ځای نه دي جوړ سوي او ښاروالۍ بيرته دا ډول املاك په تصرف كې راوستلي دي او دا شرط بالكل عرف او رواج گرزيدلى دي شرعي حكم څه دي پر دا ډول املاكو باندې؟

(خلورم) مطلق دہنت او نا آبادہ مخکہ د چا پہ ملک کی بدون د بیت المال دا خلیدای سی او کنہ؟

(پنجم) دغہ دہنت او نا آبادہ ملک شخصی خلک پر بل شخصی باندی خر خولای سی او کنہ؟

(شپویم) دہنت او نا آبادہ مخکہ دولت پر بل شخصی سپری باندی خر خولای سی کنہ وروستہ د خر خیدا د غہ دہنت کہ ہغہ سپری جوړ او آباد کړی د چا ملک بلل کیږي او کہ یی ہغہ سپری چہ رانیولی یی دی آبادی ہم نکړی د رانیولو وروستہ د حکومت ملک دی او کہ د ہغہ سپری شرعی حکم غواړو؟

(مولوی عبدالولی رئیس قضایائ امارت)

د اول سوال جواب: ہغہ دولتی املاک چہ دہ بیت المال ملکیت وي کہ پہ داخل کی دہنتار وي او کہ خارج د ہنتار خہ دہ رعیت خود سرانہ تصرفات پکښی جائز ندی بلکه دا غصب دی حکومت تہ دا جائزہ دہ چہ ځنی وایی خلی امیر المؤمنین باید ہغہ کړنہ وکی چہ د عامو خلقو مصلحت پکښی کی وی کہ مصلحة عامة پہ دي کی وو چہ وس نوی اجازه ورته ورکی او دوی پر خپلو مخکو پاته سی نو اجازه دی ورکی او کہ مصلحة عامة پہ دي کی وي چہ اوس یی ہغو خلقو تہ پہ اجارہ یا بیع ورکی یا دا چہ گر سرہ یی ځنی واخلی ہغسی دی وکی، ہر ہغہ تصرف چہ امیر المؤمنین یی پہ بیت المال کی کوي او مصلحة عامة پکښی کی وي ہغہ تصرف یی جائز دی او دا چہ خلقو پہ شخصی مصارفو دا ځایونہ جوړ کړی دي او حکومت دا مصلحة و بولی چہ ځنی وایی خلی نو و دی کتل سی کہ قیمتہ دہ مخکی ډیرو و او قیمتہ دہنتا، لږ و نو دہنتا دی و نړول سی او خالی مخکہ دی حکومت تہ تسلیم یږي او کہ قیمتہ دہنتا، ډیرو و نو ہم دی دغہ غاصب دہنتا و نړوی مخکہ دي و حکومت تہ ورکی دہنتا پر مختار قول باندی.

المفصوب انكان عقارا يلزم الفاصب رده الى صاحبه من دون ان يغيره و
ينقصه (المجلة المـ ٩٠٥) فهذا يدل على ان للامام ان يعطى الارض من بيت
المال على وجه التملك لرقبتها كما يعطى المال حيث رأى المصلحة اذلا
فرق بين الارض و المال فى الدفع للمستحق فاغتنم هذه الفائدة فانى لم أر من
صرح بها (ردالمحتار صـ ٢٩٠ ج ٣) لما كان لامام المسلمين ولاية نظارة على
عموم الرعية فى الامور العامة كان تصرفه على الرعية منوطا بالمصلحة
(شرح المجلة سليم باز صـ ٤٣) التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة
المـ ٤٢) (سئل) فيمن غصب ارضا وبنى فيها أو غرس وقيمة البناء او الفراس
اكثر من قيمة الارض هل يملك لارض بقيمتها أم يؤمر بالقلع (الجواب) أجاب
شيخ الاسلام على أفندى مفتى الروم انه يؤمر بقلع ذلك ولا يلتفت لقوله ونعم
هذا الجواب فان فيه سد باب الظلم والغصب وقال الكرخى انه لا يؤمر به
حينئذ (اى اذا كانت قيمة البناء اكثر) ويضمن القيمة ولكن نحن
نفتى بجواب الكتاب اتباعا لاشياخنا الخ (تنقيح الفتاوى الحامدية
صـ ١٦٠ ج ٢) و (شرح المجلة سليم باز صـ ٥٠٢) ثم اعلم ان هذا الاختلاف فيما اذا
كانت الارض ملكا اما اذا كانت وقفا فيؤمر الفاصب بالقلع والرد مطلقا
مجمع الانهر (شرح المجلة سليم باز صـ ٥٠٣) وقال من كتاب الدعوى ان اراضى
بيت المال جرت على رقبته احكام الوقوف المؤبدة (ردالمحتار صـ ٤٣ ج ٣) (و
وكذا) يفتى (بكل ما هو أنفع للوقف فيما اختلف العلماء فيه) (الدر المختار
بهامش ردالمحتار صـ ٤٤٠ ج ٣) و (الفقه الاسلامى صـ ٢٣٤ ج ٨).

دوهم سوال جواب: خرنگه چه د داؤد خان ده حکومت خه وروسته بيا د طالبانو تر واکمن
پورى اسلامى قانونى او شرعى حکومت ندى راغلى فلهاذا د هغوى تصرفات په مخکود
بيت المال کى غير جائز او غير نافذ دي مطلقا په استثنا د هغه ولايت يا ولايتونو چه هيڅ

یو بل مخالف قدرت نوو چہ د هغو حکم د متغلبینو دی یعنی کم احکام چہ موافق د شرع شریف سره وي هغه نافذ دی او که نوه موافق ندی نافذ امیر المؤمنین به دلته هم مصلحة عامة په نظر کی ونیسی او د هغه موافق به عمل تر سره کی که اذن ورته کوی که نوی عقد کوی که یی خنی اخلی.

(ویشترط کونه ای الامام مسلما) ای لان الکافر لایلی علی المسلم..... و قوله قادرا ای علی تنفيذ الاحکام وانصاف المظلوم من الظالم وسد الثغور و حماية البيضة و حفظ حدود الاسلام و جر العساكر (ردالمحتار ص ۴۰۵ ج ۱) قال القاضي عياض أجمع العلماء علی ان الامامة لا تنعقد لكافر و علی أنه لو طرء عليه الكفر انعزل قال و كذا لو ترك اقامة الصلوة والدعاء اليها (اعلاء السنن ص ۶۵۷ ج ۱۲) ثم ان الظاهر ان البلاد التي ليست تحت حكم السلطان بل لهم امير منهم مستقل بالحكم عليهم بالقلب او باتفاقهم عليه يكون ذلك الامير في حكم السلطان (ردالمحتار ص ۳۴۲ ج ۴).

د درہیم سوال جواب: څرنگه چه دغه شرط یو شرط متعارف دی د ښاروالیو په مابین کی نو دا شرط معتبر دي او بیع سره د دغه شرطه صحیح او نافذ ده که چیری مشتری دغه شرط اجراء نکي بايع حق د مستردی لري.

البيع بشرط متعارف وهو الشرط المرعى في عرف البلدة صحيح و الشرط معتبر..... ويلزم على البائع الوفاء بهذه الشروط (المجلة الم ۱۸۸) فالحاصل ان المذهب عدم اعتبار العرف الخاص ولكن افتى كثير من المشايخ باعتباره آه (مجموعة رسائل ابن عابدين رسالة نشر العرف ص ۱۱۶ ج ۲) اما العرف الخاص فلا يثبت به الاحكم خاص مثل سيا تي في المادة (۱۸۸) من المجلة ان البيع بشرط متعارف في عرف البلدة صحيح و الشرط معتبر (شرح المجلة سليم باز ص ۳۵)

د ظهور او پنځم سوال جواب: که چیرې امام یو چاته دښتې او نا ابادې مخکې د ابادولو اجازه ورکې او د ملکیت اجازه هم ورته وکې نو دغه سړې پس د احیاء څه د دغه مخکې مالک، گرځي داسې مالک چه امام یې هم بیا نسی ځنی اخستلای او خپله هر قسم تصرف پکښې کولای سی لکه بیع اجاره و غیره او بغیر له اجازی څه د امام یې په شخصی ډول هیڅ څوک نسی خرڅولای.

إذا احيا شخص ارضا من الاراضي الموات بالاذن السلطاني صار مالكا لها
(المجلة الم ۱۲۷۲) ثم ان ما ذكر من الحكم هو قول الامام رحمه الله تعالى وقالا
يملكها بلا اذن قال في ردالمحتار وقول الامام هو المختار ولذا قدمه في
الخانية والملتقى كماداتها وبه اخذ الطحاوي وعليه المتون (شرح المجلة
للاتاسي ص ۲۰۴ ج ۴) هكذا في (ردالمحتار ص ۳۰۷ ج ۵) اما الموات فليس للامام
اخراج عنه لانه تملكه بالاحياء فليحفظ (الدر المختار بهامش ردالمحتار
ص ۲۹۱ ج ۳).

د شپږم سوال جواب: امام لره دا جائزه ده چه موات مخکې پر خلگو خرڅه کړې که ضروره وو
او پس ده خرڅيدو د مشتري شخصی ملک گرځي که يې اباده کي که ئی نوی اباده کړې ولی
په دي وقت کي دا مخکې د مباحاتو څه نده څکه چه عقد باندي وسو.

ورأينا هـ اي الامام لو ملك رجلا أرضاً ميتة جازو كذلك لو احتاج الامام
الى بيعها في نائبة للمسلمين جاز بيعه لها فلما كان ذلك الى الامام في
الارضين دل ذلك ان حكمها اليه وانها في يده كسائر الاموال التي في يده
للمسلمين (اعلاء السنن ص ۶ ج ۱۸)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دولت دہل ہيواد دجاسوسي اداري، اوصلاح توزیع کونکي، ہمدارنگہ
بہ داخل کي چي دہل ہيواد لپارہ جاسوسي کوي موہران ونيسي خہ حکم ئي دي؟

امارت اسلامی افغانستان ریاست استخبارات ہرات مدیریت تحقیق بریاست محترم شوری علماء کرام ولایت کندھا،
السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ!

(اول) یک عراده موتر سراچہ از نزد اسامی محمد خراسانی ولد خان محمد تبعہ ایران بدست امده کہ کیفیت آن ازین
قرار است محمد خراسانی یکی از اتباع ایرانی بودہ کہ غرض جاسوسی و بدستور اداره استخبارات ایران از طرف احمدنام
وحسین کہ اعضای استخبارات ایران هستند برای افغانستان توظیف شدہ بود و یکی از افراد خیلی مسم و خطرناک
اطلاعات ایران است از نام برده یک عراده موتر سراچہ ہم بدست امده کہ بہ پول اداره اطلاعات ایران خریداری
شدہ و بہ غرض فعالیت های جاسوسی بہ اختیار محمد خراسانی گذاشتہ شدہ است ؟

(دوم) یک عراده موتر سراچہ از نزد اسامی سنگین ولد حاجی عبدالحق بدست امده کہ کیفیت ان قرار ذیل است، تعداد
۳۵ میل سلاح مخالفین کہ از طریق اطلاعات ایران توسط شخص ایرانی بنام انزی معاون استخبارات تپاہاد ایران برای
سنگین توزیع گردیدہ بود و توسط سراچہ مذکرہ سلاح ہا بہ افغانستان انتقال گردیدہ چون سلاح ہادر مرز ایران دریک
جایسازی کہ در زیر فرش سراچہ ساخته شدہ بود از ایران بہ افغانستان انتقال دادہ شدہ و بہ دسترس مخالفین قرار گرفتہ
ہمچنین اسامیان ہر یک سنگین قومندان گلو کہ فعلاً قومندان مخالفین است باتعدادی افراد مسلح دیگر توسط ہمین
سراچہ از ایران بہ افغانستان امده اند ؟

(سوم) یک عراده موتر کردلا از نزد اسامی حاجی کاظم بدست امده کہ حاجی کاظم یکی از افراد برجستہ کودتای ناکام د
شورش ہزارہ ہادر ہرات بودہ در پلان شورشیان حاجی کاظم بصفت رئیس استخبارات ہرات تعین شدہ بود حاجی

کاظم از ساز ماند ہندگان شورش بود و در شکست شورش از ہرات فرار نمود بعد از چند وقت کہ ذریعہ کردلای متذکرہ بطرف ہرات می آمد در عرض راہ ہمراہی موثرش یکجا دستگیر شدہ است ؟
 بہ مطلب فوق غرض صدور فتویٰ شرعی بہ شما تحریر شد کہ موثرہای متذکرہ بہ بیت المال ضبط شود و یا بہ درہ شان تسلیم دادہ شود .

﴿ ریاست استخبارات ہرات مدیریت تحقیق ﴾

جواب: محترمادین مقدس اسلام دربارهٔ اموال مردم و ملکیتہا ایشان توجہی زیاد دادہ و بسیار ادا و مرجعی در باب حفظ و تحفظ آنہا کردہ و بیچ کس را اجازہ ندادہ تا نوعی از انواع اموال مردم ناحق تعرض نماید مال زیادہ باشد یا اندک و آن مردم مخالفین و باغیان باشد یا مجرمین و عصا باشد یا دیگر افراد در رعیت باشد، دربارهٔ اموال بغاۃ و مخالفین حکم اینست کہ اموال شخصہ و مملوکہ ایشان از طرف حکومت بطور امانت ودیعت و حفظ شود ہر وقت کہ مخالفین و بغاۃ از بغاوت و مخالفت دست بکشند یا بزور تسلیم شود اموال ایشان بایشان تسلیم شود هیچ نوع تغیر و نقصان با اموال ایشان باید رسیدہ نشود و اگر اموال از قسم حیوانات بود کہ محتاج بنفقات و مصارف بود آن اموال باید فروختہ شود و قیمت اش برای ایشان نگہداری شود و بچنان دربارۂ دیگر مجرمین باید گفتہ شود کہ تعرض با اموال شخصی ایشان و موثرہای شخصی ایشان و استفادہ از ان بغیر اجازۂ ایشان حرام قطعی است و تعزیر بالمال جائز نیست جدا باید از ان احتراز شود . البتہ این حکم دربارهٔ اموال شخصی ایشان است .

ولا یسبى لهم ذریۃ ولا یقسم لهم مال لقول علیؑ یوم الجمل ولا یقتل اسیر و لا یکشف ستر و لا یؤخذ مال و هو القدوۃ فی ہذا الباب لانہم مسلمون و الاسلام یعصم النفس و المال و یحبس الامام اموالہم و لا یردہا علیہم و لا یقسمہا حتی یتوبوا فیردہا علیہم اما الرد بعد التوبۃ فلا ند فاع الضرورۃ و لا استقنام فیہا ﴿الہدایۃ ص ۵۸۶ ج ۲﴾ و تحبس اموالہم الی ظہور توبتہم (فترد علیہم و ببع الکراع اولی لانہ انفع فتح و یقاس علیہ العبید نہر) و

نقاتل بسلّاحهم وخیلهم عند الحاجة ولا ینتفع بغيرهما من اموالهم مطلقاً و لو عند الحاجة سراج (الدر المختار بهامش رد المختار ص ۳۴۱ ج ۳) هکذا فی (الفتاوى الهندية ص ۲۸۴ ج ۲) و لنا ان علیاً قسم السلاح فيما بین اصحابه بالبصرة و كانت قسمته للحاجة قال المحقق فی الفتح و لو لان فيه اجماعاً الخ و فيه و ما کان من دابة او سلاح فهو لکم و قد اشرت الى طریق الجمع بینہ و بین ما یخالفه بانه اعطاهم ما کان علیه سمة السلطان و علامة بیت المال و رد ما سواه الى اهله (اعلاء السنن ص ۶۷۲ ج ۱۲) و فی شرح الاشارة التقریر بالمال کان فی ابتداء الاسلام ثم نسخ و الحاصل ان المذهب عدم التقریر بأخذ المال (البحر الرائق ص ۴۱ ج ۵) و الحاصل ان المذهب عدم التقریر بأخذ المال (رد المختار ص ۱۹۶ ج ۳) .

(تنبیه) باید گفته شود که اگر این موترها از طرف حکومت ایران به ایشان هبه شده باشد یا تملیکاً بایشان داده شده باشد بطور ملکیت شخصی پس اخذ آن غیر از صورت ودیعت جائز نباشد چنانکه مذکور شد و اگر تملیکاً داده شده نباشد بلکه ایران فقط برای استفاده برای ایشان داده باشد که پس از استفاده این موترها را برای حکومت ایران یا محافلین امارت اسلامی تحویل دهند درین صورت اخذ این موترها برای امارت اسلامی و بیت المال افغانستان جائز است چنانکه از حوالهائی سابق فهمیده میشود.

بسم الله الرحمن الرحيم

د کفارو په لاس او په برقي اله حلال سوي حيوانات څه حکم لري؟

سوال: د دارالافتاء رياست محترم مقام ته السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته.

وبعد: بعضی مسلمانان چه په خارج کښی لکه په امریکا جرمني او نورو مملکتو کښی دی داسی پوښتنه کوي چه دغه حیوانات چه عبارت د چرگ پوسونه غوایی د کفارو په لاس او یا د ماشین په ذریعه حلالیږي یعنی د ماشین په ذریعه ئی سرونه پریکوی د دغه حیواناتو غوښی د مسلمانانو لپاره او زمونږ پر مذهب څنگه دي هیله ده چه د خوراک د جواز او نه جواز په هکله فتوی را کړی؟

﴿رئیس مخابرات﴾

د اول سوال جواب: ذبیحه د کفارو چه یو کتاب سماوی ته عقیده نلري اتفاقا ناروا ده او هغه کفار چه یو کتاب سماوی ته عقیده ولري لکه یهود او نصاری د هغو ذبیحه حلاله ده که څه هم هغوی په خپل کتاب او دین کی زیات تحریف کړی وي یا ئی عقیده د ۳ خدایانو وی لکن اولی داده چه د دوی ذبیحه بی ضرورت و نه خوړل سی.

(سئل) فی ذبیحة الذمی الکتابی هل تحل مطلقاً أولاً (الجواب) تحل ذبیحة الکتابی لان من شرطها کون الذابح صاحب ملة التوحید حقيقة کالمسلم او دعوی کالکتابی ولانه مؤمن بکتاب من کتب الله تعالی و تحل مناکحته فصار کالمسلم فی ذلک ولا فرق فی الکتابی بین انیکون ذمیاً یهودیا او نصرانیا حربیا او عربیا او تغلبیا لاطلاق قوله تعالی و طعام الذین او تو الکتاب حل لکم والمراد بطعامهم مذکاهم و هل یشرط فی الیهودی انیکون اسرائیلیا و فی النصرانی ان لا یعتقد المسیح اله مقتضى اطلاق الهدایة و غیرها عدم الاشتراط و به افتی الجد فی الاسرائیلی فی مبسوط شمس الاثمة و تحل ذبیحة النصرانی مطلقاً سواء قال ثالث ثلاثة أولاً و مقتضى الدلائل و اطلاق الایة الجواز کما ذکره التمر تاشی فی فتاواه والاو لی ان لا

یأکل ذبیحتہم ولا یتزوج منهم الا للضرورة ﴿تنقیح الفتاویٰ الحامدیہ ص ۲۱۱ ج ۲﴾ ہکذا فی ﴿رد المحتار ص ۲۰۸ ج ۵﴾ وفيه وفي المعراج ان اشتراط ما ذکر فی النصاری مخالف لعامة الروایات و ہکذا فی ﴿الفتاویٰ الہندیہ ص ۲۸۵ ج ۵﴾ ہکذا فی ﴿بدائع الصنائع ص ۴۵ ج ۵﴾ .

لکن کہ دا معلومہ سوہ چہ دغہ اہل کتابو پہ وقت کی ذبیح نوم د غیر اللہ ذکر یدی نو اتفاقاً حرامہ دہ ذبیحہ ثی او کہ حال نوو معلوم لکن عادت د اہل کتابو وو چہ اسم اللہ پہ وقت کی د ذبیح ذکر کا وہ نو بناء بر حسن ظن یی ذبیحہ جائز دہ .

ولو اہل نصرانی علی ذبیحہ بغیر اسم اللہ تعالیٰ فیسمع کلامہ لم تؤکل ومن لم یشاہد ذبیحہ منهم حل اکل ذبیحہم ﴿مجمع الانہر ص ۵۰۸ ج ۲﴾ ہکذا فی ﴿رد المحتار ص ۲۰۹ ج ۵﴾ ﴿عزیز الفتاویٰ ص ۶۹۷﴾ ان ذبائحہم حلال للمسلمین لانہم یعتقدون تحريم الذبیح لغیر اللہ ولا یذکرون علی ذبائحہم الا اسم اللہ وان اعتقدوا فیہ تعالیٰ ما هو منزہ عنہ ﴿تفسیر ابن کثیر ص ۲۲۹ ج ۲﴾ لانه اذا لم یسمع منه شیئاً یحمل علی انه قد سمی اللہ تبارک و تعالیٰ و جرد التسمیۃ تحسیناً للظن بہ کما فی المسلم ﴿بدائع الصنائع ص ۴۶ ج ۵﴾ .

لکن پہ نن عصر کی اکثر ہغہ کسان چہ پہ مملکتو کی د اہل کتابو ژوند کوی یوازی پہ نامہ یہودی او نصرانی پاتہ دی او پہ حقیقت کی د ہریان دی نو باید بی لہ سخته ضرورتہ اجتناب خنی و سی .

ان تفصیلات پر غور کیجیے تو معلوم ہوگا کہ یورپ میں جو لوگ اہل کتاب کہلاتی ہیں عموماً ان کی دینی حلال نہیں ہوتی اول تو ان کی اکثریت الحاد اور دھرت کا شکار ہے اور مذہب الحام دوجی وغیرہ کی سخت منکر ہے (جدید فقہی مسائل ص ۱۴۱ ج ۱) .

(نوٹ) : دا خبر ضروری دہ چہ د اہل کتابو د ذبیحی ذبیح کہ پر اسلامی طریقہ سوی دہ نو مذکور بیان ستہ کہ پر اسلامی طریقہ نوہ نو حرمت قطعی دی .

دوہم سوال جواب: مشینی ذبیحہ یعنی ہفہ ذبیحہ چہ د ہفہ نحر یا ذبح د برقی ماشین پہ واسطہ سوی وی نہ پہ لاس سرہ پہ دی صورت کی خو احتمالہ دی (اول) دا چہ ذابح مسلمان یا نصرانی یا یہودی وی یعنی اہل کتاب وی مراد ذابح خہ چالانوونکی د ماشین دی (دوہم) دا چہ ذابح د ہری یا بل کافرو وی (دریم) دا چہ پہ وقت کی د ذبح اسم اللہ بانڈی ذکر سوی وی یوازی (خلورم) دا چہ اسم د غیر اللہ بانڈی ذکر سوی وی (پنجم) دا چہ بسم اللہ شریفہ پر ہفہ آلہ د ذبح لیکل سوی وی او پہ خولہ نوی ویل سوی نو کہ اول او دریم احتمال سرہ جمع سوی وہ نو ذبیحہ جائزہ دہ او پہ نورو تہولو صورتو کی ناجائزہ دہ او حرامہ دہ او باید ویل سی چہ دغہ طریقہ د ذبح خلاف د سنتو طریقہ دہ رواجول سی جرام کار دی پہ اسلامی مملکتو کی۔

اتنی بات متعین ہے کہ اگر جانور کی عروق ذبح نہیں کاٹی گئیں یا ذبح کرنی والا مسلمان یا کتابی نہیں ہے یا سب کچھ ہے مگر ذبح کی وقت اللہ کا نام لینا قصداً چھوڑ دیا ہے یا کسی غیر اللہ کا نام اس پر ذکر کیا ہے تو وہ ذبح حلال نہیں کسی مشین میں شرائط مذکورہ کی خلاف ورزی نہ ہو تو اس کا ذبح کیا ہوا جانور حلال ہے اور ان میں سے ایک شرط بھی فوت ہو جائی تو ذبح حرام ہو جائیگا اور جب تک صحیح صورت حال معلوم نہ ہو اس وقت تک مشینی ذبح کی گوشت سی احتیاط کرنا واجب ہے ﴿جواہر الفقہ مفتی محمد شفیع رحمۃ اللہ تعالیٰ ص ۲۴۲ ج ۲﴾ خلاصہ اس کا یہ ہے کہ یورپ کی شہروں کا مروجہ طریقہ ذبح خلاف شرع اور موجب گناہ ہے مسلمانوں کو جہاں تک قدرت ہو اس سے بچیں اور اپنی ملکوں میں اس کی رواج کو بند کریں اور یورپ کی علاقوں میں رہنے والی مسلمان جو اس طریقہ کی بدلتی پر قادر نہیں اور گوشت کی ضرورت بسر حال ہیں ان کی لئے مندرجہ ذیل شرائط کی ساتھ اس گوشت کا استعمال کرنا جائز ہوگا ان میں سے ایک شرط بھی نہ پائی گئی تو حرام ہوگا (۱) مشین کی ذریعہ ذبح کرنی والا آدمی مسلمان یا نصرانی یا یہودی ہو (۲) مشین کی چھری جانوروں کی گردن تک پہنچانی کی وقت اس نے خالص اللہ کا نام بسم اللہ اللہ اکبر کہا ہو بندہ محمد شفیع عفا اللہ عنہ الخ ﴿احسن الفتاویٰ ص ۴۶۹ ج ۲﴾ حضرت مفتی محمد شفیع صاحب ظلم کا جواب صحیح ہے یعنی مشین سے ذبح کرنا جائز نہیں مگر ذبح حلال ہوگا ﴿احسن الفتاویٰ ص ۴۷۳ ج ۲﴾ (۳) جدید فقہی مسائل ص ۱۳۸ ج ۱۔

بسم الله الرحمن الرحيم

که دوه وروڼه په شراکت مخکه رانیسي بیاني تقسیم کړي نور وروڼه حق پکښې لري؟
سوال: زه فضل محمد د خیر محمد زوی خپل عرض په لاندې ډول وړاندې کوم ما اوزم
 ورور چه پلار مو وفات کړی وو په مشوره سره یو اندازه مخکه چه دوې حصې پیسې ئې زما
 شخصې د معاش پیسې او یوه حصه ئې زما ورور وایي چه زما د مزدوری پیسې دی
 واخیستله شرعی تقسیم مو د وروڼو سره نه دی کړی هیله کوم چه رهنمائی راته وکړی چه زما
 وروڼه په دغه مخکه کی حق لري او کنه او زما دغه ورور ئې دریمه برخه پیسې پکښې
 ورکړيدي څومره حق لري؟

(فضل محمد)

جواب: دلته دوه شيان دي یو ستا او ستاد هغه نورو وروڼو تر مابین حساب دی چه پیسې
 ئې ندي درکړې بل ستا او ستاد هغه ورور تر مابین معامله ده چه یوه حصه پیسې ئې درکړې
 دي د اولی خبره په هکله باید ووايو که چیرې تا د رانیولو تر مخه د دوی څه اجازه اخیستی
 وه چه په مشترک مال زه مخکه رانیسم او هغه به هم مشترکه وي نو ستا دغه فعل صحیح دی
 او مخکه د ټولو تر مابین مشترکه ده او که دی تر مخه اجازه نه وه اخیستی نو بیا که دي د
 سودا په وخت کی ویلی وه چه زه د خپلو وروڼو دپاره دغه مخکه رانیسم او بايع وویل چه د
 هغو دپاره یی درباندي خرڅوم نو بیا د وروڼو پر اجازه موقوفه ده او که یی وویل چه زه یی
 رانیسم یا بايع وویل چه پر تایی خرڅوم یعنی بايع او مشتری دواړو نسبتو و وروڼو ته ونه کو
 نو بیا مخکه یوازی ستا ده او هغه نور وروڼه حصه نه پکښې لري، د دوهمی خبری په هکله
 باید ووايو که ستا ورور دغه پیسې تاته په قرض درکړې وي نو ته باید ده ته خپل فرض
 ورکړي او که یی د دي دپاره درکړی وي چه د مخکی په رانیولو کی در سره شریک سی نو
 دی در سره شریک دي په مخکه کی که یی دریمه حصه پیسې د مخکې د دریمې حصې

زانو لو د پاره در کړی وي نو د مخکې دريمه حصه ده ده او که مو په بل شکل خبر سره کړی وي نو بيا هغه اعتبار لري.

کل واحد من الشريكين كانه اجنبى فى نصيب صاحبه فلا يجوز له التصرف فيه بغير اذنه اذ لا ولاية لاحدهما فى نصيب الاخر (الفقه الاسلامى ص ۷۹۴ ج ۴) هكذا فى (بدائع الصنائع ص ۶۵ ج ۶) وکل اجنبى فى قسط صاحبه (تبیین الحقائق ص ۳۱۳ ج ۳) واما حكم شراء الفضولى فجملة الكلام فيه فان اضافته الى نفسه كان المشتري له سواء وجدت الاضافة من الذى اشتري له او لم توجد وان اضاف العقد الى الذى اشتري له بان قال الفضولى للبائع .. او قال البائع بعث هذا العبد من فلان بكذا وقبل المشتري الشراء منه لاجل فلان فانه يتوقف على اجازة المشتري له (بدائع الصنائع ص ۵۰ ج ۵)

او قال البائع للفضولى بعث منك هذا العبد بكذا فلان فقال اشتريت لا يتوقف و ينفذ الشراء عليه لانه لم توجد الاضافة الى فلان فى الايجاب والقبول وانما وجدت فى احدهما واحدهما شطر العقد فلا يتوقف لما ذكرنا (بدائع الصنائع ص ۵۰ ج ۵) وما اشتراه احدهم لنفسه يكون له ويضمن حصه شركائه من ثمنه اذا دفعه من المال المشترك (الفتاوى الكاملية ص ۵۰) صرح فى البدائع ان افعل كذا واذنت لك ان تفعل كذا توكيل يؤيده ما فى الوالوجية دفع له الف و قال اشترى بها اوبع او قال اشترى بها اوبع ولم يقل لى كان توكيلا الخ (رد المحتار ص ۴۴۴ ج ۴).

بسم الله الرحمن الرحيم

که څوک له خور څخه خپل حق

په بيع واخلي او بيا خور څه دعوی وړباندې وکړي حق لري کنه؟

سوال: و حضور ته کندهارد دارالافتاء مقام ته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

اما بعد: زما خور په دغه نيټه ۱۶ / ۳ / ۱۳۳۸ کال کی په خپل ژوند کی خپله حصه مخکه د پلار مورته پر ما په مقابل کی / ۱۴۰۰۰ خورلس زره افغانی خرڅه کړه د ۳ شاهدانو په حضور کی چی هغه شاهدانو هم وفات کړیدی ، نو څرنگه چی زما خور ۲ کاله مخکی وفات کړیدی تر اوسه پوری د ظاهر شاهي د وخت څخه بیا د اسلامي تحریک تر اوسه پوری نه زما وفات شوی خور او نه ئی لور دعوه کړي وه ، اوس ئی لور پر ما عارضه شويده ، ستاسو څخه په دي باره کی شرعی فتوی غواړم؟

جواب: که دغه ستا خور څه پرتا داسی دعوه کړی وي چه زما مور ته یی حق نه دی ورکړی او تاسی هم واقعاً تقسیم نه وی کړی او نه مو هم بیعه کړي وي نو اوس شرعاً او دیناً ته مکلف یی چه حق به ئی ورکوي او که دي یعنی ستا خور خپله حصه در باندې خرڅه کړي وي په صحیح بیعه سره او اوس یی لور دعوی کوي چه زما مور دغه بیعه نه ده کړی نو که یی په تیرو وختو کی دیو عذر شرعی په وجه دعوی پري نیښی وه نو اوس یی دعوی اوریدله کیږي او که بی عذر یی دعوه پریښی وه او مرور الزمان راغلی وو نو یی دعوی نه اوریدله کیږي او مده د مرور الزمان ۳۶ کاله ده که منع سلطانی نه وه او که منع سلطانی صادره سوی وه نو بیا ۱۵ کاله مده ده.

قال صاحبان و جمهور الفقهاء تجوز اجارة المشاع مطلقاً من الشريك وغيره كما يجوز ذلك في البيع والاجارة احد نوعي البيع (الفقه الاسلامي ص ۷۴۲ ج ۴) قال المتأخرون من اهل الفتوى لاتسمع الدعوى بعدت و ثلاثين سنة الا ان يكون المدعى غائبا او صبيبا او مجنونا وليس لهما ولي او المدعى عليه اميرا جائراً (رد المحتار ص ۳۸۲ ج ۴) سئلت عن ترك دعواه خمس عشر سنة ثم مات عن ورثة فهل لاتسمع دعواهم لقيامهم مقام مورثهم فالجواب نعم (الفتاوى الكاملية ص ۱۱۹) اذا ترك المورث الدعوى مدة و تركهما الوارث ايضا مدة اخرى و بلغ مجموع المدتين حد مرور الزمان فلا تسمع تلك الدعوى (سليم باز ص ۹۹۴).

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم
دگروی دکان په حکومت په نقشه کی راسی اونړیږي څه حکم ئي دي؟

سوال: دغه یو دکان په گروی اخیستی دی که چیری دغه نوموړی دکان د دولت لخوا څخه چه په نقشه کی راسی او ویی نړوی نو په دی اساس دا پوښتنه درڅخه کوم چه د دغه دکان دگروی پیسی دگروی دار حق کیږي او که ئي نه کیږي؟

جواب: په دغه صورت کی چه په استفتاء کی ذکر سوی دی ۲ دوه شکله دی ۱ اول دا چه اصلی مالک گروی دار ته دا اجازه نوی ورکړی چه د دکان څه استفاده وکړی فقط او فقط دیپسو د ضمانت په شکل دکان دگروی دار پلاس کی وی چه دا هغه اصلی او جائز شکل دگروی دی پدی صورت کی د اصلی مالک دکان ولاړی او دگروی دار پور مالک د ذمی څه ساقط سو که هغه پور او د دکان قیمت سره مساوی وه او که چیری د پور اندازه ډیره وه نو د دکان د قیمت قدر به د پور څه ساقط سی هغه نوری باقی پیسی به مالک وگروی دار ته ورکوی او که د دکان قیمت ډیر و نو دگروی دار پور ساقط سو او د مالک دکان ولاړی یو پر بل حق نلری ۲ دوهم دا چه اصلی مالک گروی دار ته اجازه د استفادی ورکړی وی چه دغه گروی دار پخپله دکان وکړی یائی بل چاته په کرایه ورکړی یا داسی نور چه دا هغه ناروا صورت دی دگروی نو په دی شکل کی که په داسی حالت کی چه گروی دار د دکان څه استفاده کول او حکومت دکان ونړوی د مالک دکان ولاړی او دگروی دار ټوله پور د مالک پر ذمه باقی دی یعنی مالک مکلف دی چه دگروی دار ټوله پور به ورکوی کڅه هم دکان یی هلاک سوی دی

مايساوى الدين من مالىة الرهن تعتبر يد المرتهن عليه يد ضمان او استيفاء فاذا امتنع رد المرهون لصاحبه بسبب هلاك او غيره كان المرتهن مستوفيا من دينه هذا المقدار واحتسب من ضمانه واما ما زاد من قيمت الرهن على الدين فهو امانة يهلك هلاك الامانة فلا يضمن الاب التحدى او التقصير ﴿الفقه الاسلامى ص ٢٦٧ ج ٥﴾ فلو هلك وقيمته مثل دينه صار مستوفيا دينه وان كانت اكثر من دينه فالفضل امانة وبقدر الدين صار مستوفيا وان كانت اقل صار مستوفيا بقدره ورجع المرتهن بالفضل ﴿تبين الحقائق ص ٦٣ ج ٦ بدائع الصنائع ص ١٥٤ ج ٦﴾ واذا اذن الراهن المرتهن فى الانتفاع بالرهن فهلك حال انتفاعه به بناء على الاذن فانه ايضا يهلك هلاك الامانة ولا يسقط بهلاكه شئ من الدين لانه لم يهلك فى قبض الرهن وانما هلك فى قبض العارية ﴿الفقه الاسلامى ص ٢٦٩ ج ٥﴾ هكذا فى ﴿بدائع الصنائع ص ١٥٦ ج ٦﴾.

فاذا انتفع المرتهن باذن الراهن وهلك الرهن حالة استعماله يهلك امانة بلا خلاف اما قبل الاستعمال او بعده يهلك بالدين ﴿رد المحتار ص ٣٤٣ ج ٥﴾ سئلت عن الرهن هل يجوز للمرتهن الانتفاع به فالجواب انه لا يجوز الانتفاع به مطلقا الا باذن كل الاخر قال سيدى احمد الطهطاوى رحمه الله تعالى والغالب من احوال الناس انهم انما يريدون عند الدفع الانتفاع ولو لاه لما اعطى الدراهم وهذا بمنزلة الشرط لان المعروف كالمشروط وهو مما يعين المنع آه وهو فى غاية الحسن وفى الجامع انه لا يحل له ان ينتفع بشئ منه وان اذن له الراهن لانه اذن فى الربا ﴿الفتاوى الكاملية ص ٢٤٤﴾ هكذا فى رد المحتار ص ٣٤٣ ج ٥ هكذا فى الفقه الاسلامى ص ٢٥٦ ج ٥.

بسم اللہ الرحمن الرحیم
 بہ حیلہ چہ کومی پیسی اخیستلی کیری
 سود دہ کنہ؟ ہغہ پیسی چہ دیسو مائول ورتہ وایی

سوال : زما عبد اللہ او عبد الاحد ترمینخ چہ کومہ سودا شویدہ بہ لاندی ډول دہ لومری خل
 چہ مالہ عبد الاحد خخہ روپی بہ گتہ اخیستی دی یولک روپی پہ دیرش زرہ گتہ مود
 دوولسو میاشتوپہ وعدہ سرہ ماتہی کپی دی حیلہ مو ورتہ دیوس چا دوکان کنینینود پہ
 دوکان نواتو چہ پہ ہغہ دوکان کی یونا معلوم تعداد داوړو گونی پرتی وی۔ ماورخخہ پہ
 یولک او دیرش زرہ روپی قبول کړو او ہیخ تصرف می نہ دی پکبنی کپی لہ دوکان خخہ سرہ
 راوہ وتلو عبد الاحد ماتہ یولک روپی را کړی۔ دوکان خو ہغہ خپل خاوند تہ پاتہ سوزہ
 پر خپلہ مخہ ولاړم چہ کلہ وعدہ پورہ شوہ مالہ ہغہ ۳۰۰۰۰ گتہی خخہ اوولس نیم زرہ
 ۱۷۵۰۰ روپی ورکړی او دوولس نیم زرہ ۱۲۵۰۰ پاتہ سوی ہغہ مو دشپرو میاشتوپہ
 وعدہ پہ دہ نیم زرہ ۲۵۰۰ گتہ سرہ فیصلہ کپی حیلہ مو ورتہ زما توپک کنینینود چہ
 پنخلس زرہ ۱۵۰۰۰ سوی او ہغہ یولک روپی موبیاد ۱۲ میاشتوپہ وعدہ پہ ۳۷۰۰۰
 گتہ سرہ ماتہی کپی حیلہ موبیا ورتہ دیو بل چا دوکان کنینینور پر لومری طریقہ۔ دریم خل
 چہ پہ ماروپی نہ جوړیدی ہغہ گتہ ئی راقرض کړہ او یولک روپی چہ سروو ہغہ موبیا پہ
 ۳۳۰۰۰ روپی۔ گتہ سرہ ماتہی کپی او حیلہ مو ورتہ زما موتر کنینینود چہ زما موتر اصلی
 قیمت ۲۰۰۰۰۰ دہ لکہ روپی وواو دہ تہ ما پہ ۱۰۰۰۰۰ یولک روپی ورکړدې دپارہ
 چہ حیلہ پر جوړہ کړو دموتر کیلی می ورکړی شو گامہ زہ او عبد الاحد سرہ ولاړو او کیلی ئی
 بیرتہ ماتہ را کړی پہ ۱۳۳۰۰۰ یولک او درې دیرش زرہ زما موتر پر ہغہ خای ولاړو دہ نور
 تصرف نہ دی پکبنی کړی؟

جواب: ستاسو دغه معامله او دغه جريان چه تاسو ليكلي داتوله دسود او ربوا معاملې دى او دغه خپلې چه تاسو ورته ايښي دى اول خو داخپلې په خپل ځان كي صحت نه لري او بل داچه داخپله ده و حرام ته او خپله و حرام ته حرامه ده هغه خپله جائزه ده چه په هغه سره سړي د حرامو خلاص سى يا يو حلال ته ځان وصل كړى او داچه خپله و حراموته كوي قطعاً حرامه ده هغه دسود پيښى چه داصلى رأس المال څخه بالا بود دى او پر دغه معامله كوونكى نى ايښى دى او ده هم ورگتلي دي هغه داصلى مالک حق نه كيږي هغه ته به فقط خپل رأس المال ورکوي او که نى پخوا ورکړى وي دغه گټه نو هغه اصلى مالک به بيرته هغه گټه دغه گټونكى ته ور مسترد کوي او که دا امکان نه وي چه هغه ته يې مسترد کړي بيا به نى خيرات کوي خپله استفاده کول ورته حرامه ده.

(يا ايها الذين امنوا اتقوا الله وذروا ما بقى من الربوا ان كنتم مؤمنين فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله وان تبتم فلکم رؤوس امواکم لا تظلمون ولا تظلمون) (القرآن الکريم آيت نمب ۲۷۸-۲۷۹ پارده ۳) قال فى التاتارخانية مذهب علمائنا ان كل حيلة يحتال بها الرجل لا بطلال حق الغير او لا دخال شبهة فيه فهى مكروهة يعنى تحريما وفى العيون وجامع الفتاوى لا يسعه ذلك وكل حيلة يحتال بها الرجل ليتخلص بها عن حرام او ليتوصل بها الى حلال فهى حسنة وهو معنى ما نقل عن الشعبى لابس بالحيلة فيما يحل (غمر عيون البصائر ص ۲۱۹ ج ۴) وسبيل التوبة مما بيد الانسان من الاموال الحرام ان كانت من ربا فليردها على من اربى عليه ويطلبه ان لم يكن حاضراً فان ايس من وجوده فليتصدق بذلك عنه وان اخذه بظلم فليفعل كذلك فى امر من ظلمه (التفسير المنير ص ۱۰۰ ج ۳)

بسم الله الرحمن الرحيم

دسرقلفي دکان که دمالک په اجازه ترميم سي څه حکم ئي دي؟

سوال: زه داسی عرض لرم چه پر ما باندی یو باب دوکان چه په هرات دروازه کی په اوله ناحیه کی موقعیت لری نو د دوکان مالک حاجی عبدالودود مرحوم وماته په سرقلفی را کړی دی او عرفی خط او اقرار ئی لرم او دغه شخص پر ما ایښی وو چی دغه دوکان درزی دی نو ته به ئی جوړوی نو ما هغه جوړ کړ نو شرایط د انقلاب راغلل نو دمرميو او راکتو په وجه ذکر سوی دوکان تخریب سو نو بیا می هم دمالک دزامنو په حضور کی جوړ کی دلسو کالو څخه زیات کیږی او خلگ خبردی نو په هغه وخت کی ئی وماته نه ویل چه ته دوکان مه جوړوه اوس ناحقه وماته وایی چه دوکان را ایله کړه او دا دوکان نپیدلی ؤو نو ما دغه دوکان جوړ کړیدی بیا هم تکلیف را کوی نو هیله کوم چه وماته شرعی فتوا را کړی؟

جواب: دوکان چه وی او په اجازه دمالک ترميم سوی وی او بیا ونړیږی نو والا بیرته حق لری چه خپل دکان جوړ کړی او مالک نسئ کولای چه په دی بهانه دکان ځنی وگرځوی خو شرط ددی چه سرقلفی والا به هم مناسبه کرایه (اجرة مثل) پر خپل مقررہ تاریخ مالک ته ورکوی.

ومن افتي بلزوم الخلو الذي يكون بمقابلة دراهم يدفعها للمتولي او
المالك العلامة المحقق عبدالرحمن افندي العمادى صاحب هدية ابن العماد .
..... فيفتي بجواز ذلك للضرورة قياسا على بيع الوفاء (ردالمحتار ص ۱۹ ج ۴)
واعلم ان الخلو يثبت فى الارض المملوكة لما ذكره المؤلف فى كتاب الوقف
ان وقف البناء بدون الارض صحيح وان الخلو يتحقق ولو الارض مملوكة على
ما عليه الفتوى (طحطاوى على الدر المختار ص ۱۰ ج ۲) سئل فى جماعة يملكون

مكانا استاجرهم منهم رجل بازيد من اجر المثل وأذنوه بالبناء فيه ليكون له خلو
 ابحق البقاء والقرار فبنى وعمر حسب الأذن منهم وهو يدفع اجرة المثل
 وزيادة للمالكين ثم بعد تلك المدة قام المالكون الآن يريدون ابطال ذلك الخلو
 الخ اجاب اذا ثبت الخلو المذكور مستوفيا شرائط الصحة وواضع اليد قائم
 بدفع اجر مثل ذلك المكان بقطع النظر عما احدثه فيه لا يكون لمالكى المكان
 المذكور ابطال الخلو بدون وجه شرعى ولا اجارة المكان من غير صاحب
 الخلو (الفتاوى المهدية ص ٤٩٩ ج ٥) وفائدة الخلو انه كالمملك فتجرى عليه
 احكامه من بيع واجارة وهبة ورهن ووفاء دين وارث الخ ومنه يعلم انه
 لامانع من تعدد الخلوات اذا المملك يتعدد (غمز عيون البصائر للحموى
 ص ٣٢٢ ج ١) سئل فى بناء فى ارض موقوفة مستحق للبقاء والقرار تهدم ذلك
 البناء وصارت الارض خالية فهل لربه اعادته ثانيا كما كان او لا اجاب
 للمحتكر حق الابقاء والاعادة حيث كان قائما بدفع اجرة مثل الارض خالية
 عن البناء على ما عليه العمل (الفتاوى المهدية ص ٤٨٧ ج ٢ و ص ٤٩٥ ج ٢).

بسم الله الرحمن الرحيم

که شاهد درواغو شاهدي ووايي فيصله صادره سي

او شاهدان خپله شاهدي بيرته واخلي اقراروکړي چې موږ درواغ ويل څه حکم دي؟

سوال: څرنگه چې درو کسانو غیر حق شاهدي ادا کړې وه په ثلاثه طلاقو او بیرته ئی خپله شاهدي واخیسته او وئی ویل چې مونږ په درواغو شاهدي ویلی وه نو ستاسی عالی مقام څخه هیله کوم چې شرعی حکم او معلومات راکول سی چې یو قاضی د ابتدائیه یا مرافعه حکم په طلاق صادر کړی او دا حکم ئی بناءوي پر شهادة الزور ایا دغه طلاق وافع کیږی او که نه؟

(حافظ محمد ادریس)

جواب: کله چې درو وغچنو شاهدانو د شاهدي په وجه قاضی حکم په طلاق وکړی نو مفتی به قول دادي چې دغه قضاء ظاهر انا فذه ده باطنا نده نافذه معنی یی داده چې څه هم ظاهراً خود قاضی په امر به بنسټه دمیر په څه جلا کیږی لکن که په حقیقت او واقع کی میره طلاق نو و ورکړی او دهغه وروسته میره غوښتل چې دغه بنسټ ته نژدی سی نو دا جائز دی د الله تعالی په نزد عاصی نه گرځی او د بنسټی دپاره هم نده جائزه چې د بل چا سره پر نکاح باندی اقدام وکړی.

(ويفند القضاء بشهادة الزور ظاهراً وباطناً) حیث کان المحل

قابلاً والقاضی غیر عالم بزورهم (فی العقود) کبیع ونکاح (والفسوخ)

کاقالة وطلاق وقالوزفر والثلاثة ظاهراً فقط وعليه الفتوى

(الدر المختار) نقله ایضاً فی القهستانی عن الحقائق وفي البحر عن ابی اللیث

الخ (ردالمحتار ص ۳۷۰ ج ۴) لوانثبتت امرأة بشهود زوران زوجها طلقها ثلاث

طلقات بائنة وبعد ان استحصلت على الحكم بالطلاق تزوجت بعد العدة بزواج

آخر فيحل له الاستمتاع بها ولو علم بحقيقة الحال ودليل نفاذ القضاء

على هذا الوجه ظاهراً وباطناً هو ان رجلاً ادعى الخ (دررالحکام ص ۶۵۹ ج ۴)

وفي جميع الامثلة التي سبق بيانها بانه يحل فيها على رأى الامام الاعظم هي حرام على رأى الامامين والفتوى على قول الامامين ﴿در الاحكام ص ۴۶۱ ج ۴﴾ والمراد بالنفاذ (اي في صورة النكاح) ظاهر ان يسلم القاضى المرأة نفسها الى الرجل ويقول سلمى نفسك اليه فانه زوجك وبالنفاذ باطنا ان يحل له وطؤها ويحل لها التمكين فيما بينها وبين الله تعالى ﴿در الاحكام شرح غرر الاحكام ص ۴۰۹ ج ۲﴾ وانما كانت الفتوى على قولها لظهور ادلتها بالنسبة الى دليله ﴿شربلالي بهامش در الاحكام شرح غرر الاحكام ص ۴۰۹ ج ۲﴾ والخلاصة ان القاضى في قول ابى حنيفة ينفذ قضاءه ظاهرا وباطنا حيث كان المحل قابلا لذلك كالعقود والفسوخ والقاضى غير عالم بزور الشهود وهذا القول وان كان هو الاوجه في مذهب الحنفية الا ان المفتى به عندهم هو قول صاحبين الموافق لبقية الاثمة وهو ان قضاء القاضى ينفذ ظاهر فقط لا باطنا اي ليس الحلال عند الله هو ما قضى به القاضى بل ما وافق الحق ﴿الفقه الاسلامي ص ۵۹۴ ج ۸ ط جديد﴾

نوت: كله چه قاضى د شاهدانو د شاهدى په وجه حكم صادر كړى او بيا شاهدان د قاضى په حضور كى رجوع وكړى نو هم قاضى مكلف دى چه خپل حكم به عملى كوى او نقض كوى به ئى نه يعنى دغه بنسخته به دميره څه جلا كوى نور نو كه په حقيقت كى طلاق صادر سوى وو نو ديانة او قضاء دواړه به مقاربت ددغه بنسختى حرام دى او كه په حقيقت كى طلاق نه وو صادر سوى نو قضاء به دغه نژديكت و بنسختى ته حرام وي او ديانة به جائز وي چه دغه معنى د نفاذ د حكم ده ظاهر او باطنا يا يوازى ظاهر فقط خلاصه دا چه د قاضى صادر كړى حكم به د نقض څه ساتل كېږي كڅه هم د شهادة زور پر بناء وي.

اذا رجع الشهود عن شهادتهم بعد الحكم فى حضور القاضى فلا ينقض حكم القاضى (المجلة الم ۱۷۲۹)

بسم الله الرحمن الرحيم
حکومت کولای سی چې خارج ته تلونکي مالونه په خپل هیواد کې تم کړي؟

سوال : محترما هغه جنس چه د افغانستان د ملک تولید بلل کیږي د مثال په ډول لکه پسونه، وړی، غنم، واښه، کچالو، پیاز یا نور اجناس چه د افغانستان تجارتان خارج ته انتقالوی او حکومت ئی جبراً بندوی او په خپل ملک کی ورڅخه کار اخلی شرعاً څه حکم لری ایا جواز لری کنه ستا سو د شرعی تحریری حکم په انتظار؟ (ملا محمد حسن رحمانی والی قندهار ورئیس تنظیمه)

جواب : که چیری ودغه مالونو ته په افغانستان کی داخل شدید ضرورت وو او په انتقالولو کی ضرر عام وو ددی ملت نو حکومت ته اجازه سته چه ددغه انتقال څه تجارتان منع کی لکن پس دمنع څه به تجارت په دی نه مکلف کیږی چه په دی نرخ یعنی په یو معین قیمت به خپل مالونه خرڅوی یا به یی په داخل کی دافغانستان په یو معین ولایت کی پلوری او نه به یی مالونو ته هیڅ قسم ضرر او نقصان رسول کیږی او که چیری ضرر عام نوو پکښی نو بیا حکومت ته اجازه نسته چه دانتقال څه یی منع وکی ځکه چه هر سړی په خپل مالونو کی شرعاً اختیار داره دی هر څه چه با کوی.

اعلم ان فی جنس هذه المسائل اختلافاً حاصله انه لا يمنع على اصل
الامام وهو ان كل من تصرف في خالص ملكه لا يمنع منه في الحكم وان لحق
بالغير الضرر وافتى بهذه طائفة لكن ترك غالب المتأخرين ذلك في موضع

يتعدى ضرر تصرفه الى غيره ضرراً بينا وقالوا بالمنع وعليه الفتوى كما في كثير من المعتمبرات ﴿غمز عيون البصائر ص ٢٨٢ ج ١﴾ الضرر بزال ويبتنى على هذه القاعدة كثير من ابواب الفقه فمن ذلك الخ ومنها منع اتخاذ حانوت للطبخ بين البزازين وكذا كل ضرر عام كذا في الكافي وغيره الخ ﴿متن غمز عيون البصائر للحموى ص ٢٧٤ ج ١ و ص ٢٨٢ ج ١﴾ الملك اختصاص بالشئ يمنع الغير منه ويمكن صاحبه من التصرف فيه ابتداء الامناع شرعى الخ ﴿الفقه الاسلامى ص ٥٧ ج ٤﴾ لا يجوز لاحد ان يتصرف فى مال الغير بلا اذنه ﴿الم ٩٦﴾ فتصرف الغير فى مال الغير ممنوع الا انتكون وصابة او ولاية او تدعو ضرورة فيجوز لان الضرورات تستثنى من القواعد العمومية ﴿شرح المجلة الاتاسى ص ٢٦٢ ج ١﴾ التصرف على الرعية منوط بالمصلحة ﴿الم ٥٨﴾ ولهذا يجب انتكون اوامر السلطان واولى الامر والنهى موافقة لمصالح الرعية الخ ﴿شرح المجلة سليم باز ص ٤٢﴾ ولا يسر حاكم لقوله صلى الله عليه وسلم لا تسعروا فان الله هو المسعر القابض الباسط الرازق الخ ﴿رد المحتار ص ٢٨٣ ج ٥﴾ وبناء عليه الاصل عدم التسعير ولا يسر حاكم على الناس وهذا متفق عليه بين الفقهاء ﴿الفقه الاسلامى ص ٥٨٨ ج ٣﴾

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ خوک پہ خپله کوزده خبرسي ووايي (زه دابځه نه کوم) بيا ووهل سي ووايي (په ثلاثه او کلما پر مطلقه ده) طلاق واقع کيږي کنه؟ که طلاق نو کوم طلاق؟

سوال: محترما زه خپل يو سوال وتاسو محترم ته وړاندی کوم هيله ده چه شرعی حل ددی سوال راته وکی دوه وروڼه دی یو مشردی یو کشر کشر ورور پر کور نسته مشر ورور کوزده وروکړه نکاح ئی وتړل لس یا پنځلس ورځی بعد کشر ورور راغی خبر سو کشر ورور وویل ولی مو زما بی مصلحت ده اکار کړی دی دازه نه کوم دا خبره دا کشر په ما بنام کی وکړل ایا په دی خبره دابځه دده دنکاح څخه ووتل که نه په سهار ئی بیا دا خبری کولی دامشر ورور وواهه نو په داو هلو کی ددرده وویل چه په ثلاثه او کلما پر مطلقه ده ایا دا ښځه واپس وده تروا کيږی که یا چه نکاح وتړی ایا دده وه اولی خبری ته اعتبار دی که دوهمی خبری ته؟

جواب: که چیری موضوع دغسی وی لکه تاسو چه لیکلی دی او کشر ورور چه په خپله نکاح خبر سوی وی او دغه کشر ورور بالغ هم وی نو دسستی ئی انکار کړی وی نو دانکاح صحیح نده او همدارنگه بی طلاق ندی واقع سوی ولی طلاق وخیلی ښځی ته ورکول کيږی او دابځه دده خپله سوی نده نو دآینده دپاره که ښځه او میړه دواړه په نکاح راضی وه او اجازه یی وکړه او نوی نکاح بی وتړل نکاح بی صحیح کيږی او کچیری آینه هم میړه ناراضه وویا ښځه (بالغه) ناراضه وه نو نوی نکاح هم نه صحیح کيږی.

کل تصرف صدر منه ای من الفضولی تملیکان کان کبیع وتزویج او اسقاطا کطلاق واعتاق وله مجیز..... انعقد موقفا «الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۱۵۱ ج ۴» هکذا فی «الفتاویٰ الهندیة ص ۲۹۹ ج ۱» الزواج الموقوف مع کونه صحیحا لا یرتب علیه ای اثر من اثار الزواج قبل اجازته ممن له حق الاجازة «الفقه الاسلامی ص ۱۰۸ ج ۷» هکذا فی فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۱۳۷ ج ۷ «واما شرطه ای الطلاق علی الخصوص فشیئان احدهما قیام القید فی المرأة نکاح او عدة الخ» «الفتاویٰ الهندیة ص ۳۴۸ ج ۱» هکذا فی الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۴۵۲ ج ۲». والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د دکان تره ، او د مسجد د اودس تازه کولو ځای او د مسجد دائره (صحن) څه حکم لري؟

(اول سوال) یو سړی چه یو خپله شخصی مخکه باندی دوکان جوړ کړی او دروازه پکښی کښیږدی دی تر دروازی او چارچوب د باندی یو څه مخکه پاته سی چه د دغه سړی شخصی ملکیت دی خو اوس د دوکان مخی ته تر دروازی او چارچوب د باندی خواته پاته سوه عامی لاری ته یا په اصطلاح راستی او دری گزی ته نو اوس دغه سړی چه دغه مخکه خورده شخصی ملکیت وؤ خو دوکان تر چارچوب د باندی پاته سو - ایا دی پر دغه مخکه خپل تصرف کولای سی چه یا خپل سامان پر کښیږدی یا ئی په کرایه بل چاته ورکړی او یا بل څوک استفاده ځنی کوی او دی ئی منع کړی او که دغه مخکه اوس عامه لار بلل کیږی او وقف ده حکم ئی څنگه دی؟

(دوهم سوال) دیوه مسجد د اودس تازه کولو په ځای کی یعنی چه د ټوله دائری د مسجد په احاطه محاط وی دوکان جوړ کړی وقف گرځیږی یا نه؟

(درہیم سوال) او یو څوک چه په خپله شخصی مخکه کی مسجد جامع جوړ کړی چه د جماعت د ځای نه ماورا هغه مخکه ده چه په اصطلاح زائده ورته ویل کیږی چه په احاطه کی محاط دی بلا اختیاره دهغه مسجد جوړوونکی هم په تبعه کی د مسجد وقف کیږی یا نه؟

د اول سوال جواب: دغه شخصی مخکه چه د دوکان څه د باندی پاته ده هغه وقت لار کیدلای سی چه مالک یی لاری ته وقف کی او یو سړی پکښی تیر سی پر قول د امام محمد رحمۃ الله تعالی او بغیر دده د و قولو څه لار نسبی کیدلای فلہذا دغه مالک ته تر مخه دلار کیدو د هر قسم تصرفاتو جواز سته په شرط عدم ضرر فاحش و نورو خلقتو ته.

وإذا كان الملك يزول عندهما يزول بالقول عند أبي يوسف رحمه الله تعالى وهو قول الأئمة الثلاثة وهو قول أكثر أهل العلم وعلى هذا مشايخ بلخ وفي المنية وعليه الفتوى كذا في فتح القدير وعليه الفتوى كذا في السراج الوهاج وقال محمد رحمه الله تعالى لا يزول حتى يجعل للوقف وليا ويسلم إليه (الفتاوى الهندية ص ۳۵۱ ج ۲) فاماركنه فالألفاظ الخاصة الدالة عليه كذا في البحر الرائق (الفتاوى الهندية ص ۳۵۲ ج ۲) وإذا اشترى الرجل موصفا وجعله طريقا للمسلمين وأشهد عليه فإنه يصح ويشترط لتماه مرور أحد من المسلمين على قول من يشترط التسليم في الأوقاف كذا في الظهيرية (الفتاوى الهندية ص ۴۶۸ ج ۲). لا يمنع أحد من التصرف في ملكه أبدا إلا إذا أضر بغيره ضررا فاحشا كما يأتي تفصيله (المجلة الم ۱۱۹۷).

دوهم سوال جواب : كه دغه دكان په اول وقت كې د تعميرولو د دغه مسجد او داودسو دخای بناء سوى وى نو پروانلرى جائز دى او كه هغه خاى ټوله بيوه پلا د مسجد يا اودسو تازه كولو دپاره وقف سوى وى او وس يو خوك دكان پكښى جوړوى نو دا جواز نلرى.

لو بنى فوقه بيتا لامام لا يضر لانه من المصالح ابلو تمت المسجدية ثم اراد البناء منع ولو قال عنيت ذلك لم يصدق تاتارخانية (الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۴۰۶ ج ۳) والفناء تبع المسجد فيكون حكمه حكم المسجد كذا في محيط السر حسي (الفتاوى الهندية ص ۴۶۲ ج ۲) قيم المسجد لا يجوز له ان يبني حوانيت في حد المسجد او فناءه (تاتارخانية ص ۸۶۰ ج ۵) هكذا في (الفتاوى الهندية ص ۴۶۲ ج ۲) (امداد المفتين ص ۷۹۴) وفي البحر الرائق في المجتبى لا يجوز لقيم المسجد ان يبني حوانيت في حد المسجد او فناءه (

ص ۲۶۹ ج ۵) وفي فتح القدير عن المصنف من كتاب التجنيس قيم المسجد اذا اراد ان يبني حوانيت في المسجد او في فناءه لا يجوز له ان يفعل لانه اذا جعل المسجد مسكنا تسقط حرمة المسجد واما الفناء فلانه تبع المسجد (ص ۴۴۶ ج ۵).

ان روایات سے ثابت ہوا کہ مسجد میں بھی اور فناء مسجد (یعنی صحن متعلقہ مسجد مثل وضو خانہ وغیرہ) میں بھی دکانیں بنانا جائز نہیں..... البتہ ابتداء میں مسجد کی تعمیر کی ساتھ۔ قبل مسجد ہونے کے اور پانچ عمارات متعلقہ مصالح مسجد بنانی کا فقہاء نے ذکر کیا ہے (امداد الفتاویٰ ص ۶۸۸ ج ۲)۔

(نوٹ) او دا خبرہ چہ دغہ دکان وقف گرخی یا نہ داپہ نیت پوری دواقف تعلق لری لکہ داول او درہیم سوال پہ جوابونو کی چہ واضح سوی دہ۔

د درہیم سوال جواب: تبعاً او ضمناً بلا اختیارہ مخکہ نہ وقف کیبری نہ دچا دملکیت خہ خارجیری ولی پہ وقف کی قضاء دقاضی پہ وقفیت ضروری دہ پہ نزد دامام صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ او الفاظ دووقف ضروری دی پہ نزد دامام ابو یوسف صاحب او الفاظ دووقف او تسلیمول ومتولی تہ ضروری دی پہ نزد دامام محمد صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ فتویٰ پر قول دامام ابو یوسف دہ رحمۃ اللہ تعالیٰ خو پہ ۳ درو سرہ قولو کی الفاظ دووقف رکن دووقف بلل کیبری۔

وانما يزول ملك الواقف عن الوقف عند أبي حنيفة رحمه الله تعالى بالقضاء..... واذا كان الملك يزول عندهما يزول بالقول عند أبي يوسف رحمه الله تعالى وهو قول الاثمة الثلاثة وهو قول اكثر اهل العلم وعلى هذا مشايخ بلخ وفي المنية وعليه الفتوى كذا في فتح القدير وعليه الفتوى كذا في السراج الوهاج وقال محمد رحمه الله تعالى لا يزول حتى يجعل للوقف وليا ويسلم اليه (الفتاوى الهندية ص ۳۵۱ ج ۲) هكذا في الدر المختار ورد المحتار ص ۳۹۵) فاما ركنه فالالفاظ الخاصة الدالة عليه (الفتاوى الهندية ص ۳۵۲ ج ۲) والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ میریزی ورور دمیراث نا تقسیم سوي مخکھ خرخہ کړي دمړي لمسیان حق پکښي لري کنه؟ که خپله حصه وگټي په نوره دشفع دعوی کولای سي کنه؟

(اول سوال) مسئله په باب کی دمیراث مثلاً محمد دین اکا مخکھ درلوده یوه لور ئی درلوده یو سړی ته چه میراجان نومیده ورکړی وه محمد دین اکا وفات سو مخکھ ومیراجان او دمیراجان ۲ زامنو ته پاته سوله میراجان بل واده وکړی چه یو زوی او دوې لوڼی ئې د دوهم واده څخه دی میراجان او لومړی کور والا دواړه وفات سوه دمیراث څخه مشر زوی دمیراجان نیمی مخکھ خرخه کړه هغه یو هلک او درې خوندي او مور ئی چه میراجان دوهم واده کړی ؤو په دغه خرڅ ملک کی حق لری کنه؟

(دوهم سوال) دمیراجان خپله بدری مخکھ ه ب س د اوس دمیراجان مشر زوی چه مخکھ خرخه کړه نیمی دمیراجان د بدری ملکه څخه ده نسې دمحمد دین اکا دمیراث څخه ده یعنی اوبه دمحمد دین اکا د ملک دی او مخکھ د دواړو ملکو څخه ده دغه یتیم او ۳ خوندي او مور په کوم ملک کی حق لری؟

(درہیم سوال) او بل که چیری دغه یتیم او ۳ خوندي او مور چه میریزی ورور محمد نبی ئی ملک خرڅ کړی دی حق پیدا کړی د نیمايي یا درہیمې د هغه نور ملک دشفعی دعوه کولای سی یا حق لری کیا؟

د اول سوال جواب دمحمد دین اکا ټوله مخکھ دده وزوم میراجان او د هغه زامنو ته ده شریعت مقدس د نگاه څه نسې پاتیدلای بلکه لور به هغه خپله حصه یوسی نور نو که دمحمد دین اکا په ورثه ؤو کی ذوی الفروض وه هغه به خپلی حصی یوسی او که نه وه نو مال به

د عصبه و وکیری زوم او د لورد خوا المسیان که چیری لور ژوندی وی هیڅ حق نلری وروسته به وگورو که د میراجان لومړی کور والا تر مخه وفات سوی وه او میراجان وروسته وفات سوی و نو دغی وفات سوی کور والا چه هر څو حصه د پلار د میراث څه اخیستی وه هغه به څلور ځایه سی یوه څلورمه یی د میړه یعنی د میراجان کیری او باقی ۳ حصی به د ښځی پر خپلو اولادو او ورته و و یعنی ذوی الفروضو او عصبه ویشل کیری هغه یوه حصه چه میراجان ته ورسیده هغه حصه به دده د وفات وروسته دهغه پر ټولو ورته اولادونو تقسیمیری دغه یوه تقسیم سوی حصه که یو زوی خرڅه کی نو هغه نور ورته بیرته خپل حق راگرځولای سی او هم یی پرینسولای سی که بالغان وه او که صغیران وه نو د دوی په حق کی د سره بیع باطله ده خپل حق به راگرځوی او که میراجان تر مخه وفات سوی و و او لومړی کور والا یی وروسته وفات سوی وه نو بیا میراجان او دده دوهمه کور والا او دهغی اولادونه هیڅ حق د اولی کور والا په محکه کی نلری نه په خرڅه سوی کی نه په پاته کی.

فیبدء باصحاب الفرائض ثم بالعصبات من جهة النسب ثم بالعصبه من جهة السبب الخ (سراجی ص ۴) کل من ید لی الی المیت بشخص لا یرث مع وجود ذلک الشخص سوی اولاد الام (سراجی ص ۱۷) واما للزوج فحالتان النصف عند عدم الولد و ولد الابن وان سفل و الربع مع الولد او ولد الابن وان سفل (سراجی ص ۷) وقف بیع مال الفیر ای علی الاجازة (ردالمحتار ص ۱۵۲ ج ۴) هکذا فی الفتاوی الهندیة ص ۱۵۲ ج ۳ و الفقه الاسلامی ص ۳۷۱-۳۷۲ ج ۴) و التصرف فی المال (ای مال الصغیر) لیس الالاب او الجداو القاضی او او صیائهم (الفقه الاسلامی ص ۷۴۹ ج ۷ و الدر المنقی ص ۴۵۴ ج ۲ و الدر المختار ص ۲۰۳ ج ۲).

بسم الله الرحمن الرحيم

که دجا دمخکی په څنگ کې پخوانی لاره وي او خلک نه وي لاره

جوړه کړي له درو کلو وروسته دمخکې مالکان کولای سي چې نوې لاره بنده کړي؟

سوال : سته مو څخه دلاندې مسئلې په هکله شرعي معلومات غواړو ښه واله چه په څنگ

کې یی د ولی په استقامت لاره هه سته وروسته دغه واله ۲ ځایه سوی ده او ۲ ولي ځني

جوړی سوی دی او د ۲ ولو مابین کې زراعتی مخکې سته چه هغه هم ده خلقو ملکیت دی او

د ۳ ک لور ایسی خلق د دغه مابین په مخکې کې تیریری د دغه ۲ ولو ونورو اطرافوته او

پخوانی لاره ده دغه ۲ ولو پر غاړه تیره سوی ده چه هغه خلقو پریښی ده اوس پو بنسټه داده

چه دغه د مابین دمخکې مالکان کولای سي چه دغه نوی لار بنده کړی او خلق مجبوره کی چه

پر پخوانی لاره تیر سی کنه؟

جواب : د مابین دمخکې مالکان کولای سي چه خلق ده دغه نوی لاری څه منع کی او پخوانی

لاری ته یی مجبوره کړی ځکه چه په دی مخکې کی دوی لره حق المرور نه دی ثابت سوی او

قدیم باید پر خپل قدم پاته سی تر څو چه ضرر بین یا خلاف الشرع شی نوی پکښی ظاهر

سوی.

فمرور الرجرج في ارض غيره عشرين سنة لا يكسبه حق المرور فيها ولو

كانت هذه المدة كثر من المدة المعينة لمرور الزمان عللت له بان ذلك

التصرف ربما كان عن عدة واجرة او تقب ولحق الصريح لا يثبت بامر مبهم

ومشكوك فيه (شرح المجلة عليه باز ص ۶۷۱) العبارة للقدم في حق المرور وحق

المجرى وحق المسيل يعنى تترك هذه الاشياء وتبقى على حالها القديم الذى

كانت عليه لان القديم يبقى على حاله بمقتضى حكم مادة ۶ ولا يتغير الا ان

يقوم الدليل على خلافه اما القديم المخالف للشرع الشريف فلا اعتبار له (

لمجلة الم ۱۲۲۴) والمراد بالقديم هنا ما لا يوجد من يعرف اوله كما مر في

مادة ۱۶۶ (شرح المجلة الم ۱۲۲۴) (سليم باز اللبناني ص ۶۷۱).

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ مور پہ خپل ژوند کي خپله حصه يوه زوی اود دوو لمبیاو ته وبخښي څه حکم دي؟

سوال: زما قبله گاه صاحب محمدرحيم تقريباً ۸ کاله مخکي وفات وکړي او بيا ما خپله مخکه او نور سامان ځني جلا کړي او بيا زما مهرباني مور خپله اتمه ځان ته اخيستی وه خو زما په نورو وروڼو کښي گډه وه خو زما مور په خپل ژوند کښي وصيت وکړي چه ما اتمه حصه وتور جان ته او ۲ یتيمانو ته بخښلي ده چه هغه یتيمان زما ورپرونه کيږي چه پلرونه يي مړه دي او هغه زما وروڼه دي خو زموږ مور دباغ مخکي ټکټر ژړنده او نور سامان په مشترک ملکيت کي حصه نه وه معلومه کړي فلهدا ستاسي دمحترم حضور څخه اميد کوم چه په دي حصه کښي معلومات را کړي چه دمشرک شيانو بخښه کيږي يا نه؟ یتيمان يو ۴ کلن او بل ۱۲ کلن دي؟

جواب: محترم مستفتي ته بايد وويل سي چه ستا دمور وصيت ستا دپاره جواز او صحت نه لري مگر په هغه صورت کي که دټولو وارثانو خوښه وه او که دبعضي وارثانو خوښه وه او دبعضونه وه خوښه نو په مال موصي به کي چه څو نه حصه وراضی سوو وارثانو ته رسيږي يوازي هغه حصه دي موصي له ته ورکول سي او ستا دمور وصية ستا دورپرو دپاره بالکل صحت لري ولي هغه ذوی الفروض ندي لکن شرط دادي که ستا مور ددغه اتمی حصي څه سوا نور مال نه درلودی نو ستا دمور دوفات وروسته به دهغی دمال ۲ حصي وارثان تقسيموي او ۳ حصه به يي هغه ۲ ورپرونه سره تقسيموي يا به يي ۲ ورپرونه او تورجان سره تقسيموي که نور وارثان هم وتورجان ته په وصية خوشحاله وه خو يوه خبره ډيره ضروري ده هغه دا چه دوصية او بخښي فرق بايد وسي که ستا مور داسي ويلي وه چه زما اتمه حصه زما دمرگ وروسته دتورجان او یتيمانو ده نو دا وصية دي حکم يي هغه دي چه تير سو او که يي مرگ نوی ويلي بلکه بخښه يا يو بل دهبي لفظي ويلي وی نو دي ته هبه ويل کيږي حکم

بی دادی کہ دمور پہ ژوند کی دغه دمور مال تور جان او وریرو قبض کړی ؤو هبه یی صحیح ده او که یی نوی قبض کړی نو هبه یی نده صحیح بلکه دا مال به وارثان په خپل مابین کی تقسیموی او مشترک شیان که قابل د تقسیم وه لکه مخکه ، باغ ، یا داسی نور که چاته وبخښل سی او بیا تقسیم وسی او دبخنونکی حصه مو هو ب له ته تسلیم سی او هغه یی قبض کی نو بڅښه ئی صحیح ده او تردی دمخه نده صحیح او که قابل د تقسیم نوه لکه ټکټر او نور سامان او آلات نو دهغه بڅښه مطلقا صحیح ده که څه هم مشترک وی که حصه معلومه وه .

يشترط لئنفذ الوصية انلايكون الموصى له وارثا للموصى فان اجازبقية الورثة الوصية لو ارث نفذت الوصية الخ (الفقه الاسلامي ص ٤١٨ ج ٨ هكذا في تنقيح الفتاوى الحامدية ص ٢٨٦ ج ٥) اذا اجاز بعض الورثة جاز عليه بقدر حصته لو اجازت كل الورثة حتى لو اوصى لرجل بالنصف واجاز احد وارثين مستويين كان للمجيز الربع ولرفيقه الثلث وللموصى له الثلث الاصلى ونصف السدس من قبل المجيز (رد المحتار ص ٤٦٠ ج ٥) يملك الموهوب له الموهوب بالقبض (المجلة الم ٨٦١) فالقبض شرط لثبوت الملك للصحة الهبة طحطاوى (شرح المجلة سليم باز ص ٤٧٢) ثم اعلم ان الشيوع المقارن انما يفسد الهبة فيما يحتمل القسمة لافيما لا يحتملها فتصح هبة مشاع لا يحتمل القسمة بمعنى انه لا يبقى منتقعا به بعد القسمة اصلا كالدابة (شرح المجلة سليم باز ص ٤٧٢) والخلاصة ان الشيوع حالة القبض يمنع صحة الهبة اما حالة العقد فلا يمنع صحتها وكذا الشيوع الطارئ لا يفسد الهبة وهو كان يرجع الواهب في نصف الموهوب ثانيا (الفقه الاسلامي ص ١٦٤ ج ٥) هكذا في (بدائع الصنائع ص ١٢١ ج ٦) .

(نوٹ): یہ صورت کی دوصیۃ کہ وارثان اجازہ وکری چہ تول مال دموردی وریروته ورکول سی یا دجی وریرو او تورجان ته ورکول سی نو دا اجازہ صحیح ده او داغسی بائید وسی او کہ اجازہ ونکی نو وریروته به دمال ددریمی خہ خپلی حصی دوصیۃ ورکول سی نور مال به سره تقسیم سی خو وارث چہ اجازہ کوی شرطیی دادی چہ عاقل او بالغ به وی یعنی داصحاب التبّع خہ به وی او دا اجازہ به یی پس دمرگه دوصیت کوونکی وی.

(ولا تجوز بما زاد على الثلث) يقول النبي عليه السلام في حديث سعد بن ابى وقاص رضي الله عنه الثلث والثلث كثير بعد ما نفى وصيته بالكل والنصف (الا ان يجيزه الورثة بعد موته وهم كبار) لان الامتناع لحقهم وهم اسقطوه (ولا معتبر باجازتهم في حال حياته) الهداية (فتح القدير ص ۳۴۵ ج ۹) ويشترط لصحة الاجازة شرطان الاول ان يكون المجيز من اهل التبّع الثاني ان تكون الاجازة بعد موت الموصى الخ (الفقه الاسلامي ص ۴۲ ج ۸).

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

د زور ټلاق څنگه ده؟ او د یتیمي ورېرې سرپرستي به څوک کوي؟

(اول سوال): د یو سړي خپل اخښیان چه په زور او ظلم بېله کوم شرعی عذر څخه خپله زوجه په ټلاکه کړي ایا په شریعت کی ئی جزاء سته کنه؟

(دوهم سوال): خپله سکه وریره چه یتیمه وی او بیا عاقله بالغه سی او په خپل رضائیت او اقرار سره د اکا سره ژوند کوي او ورسره وی او خپل ورور یا ما ماگان ئی په زوره ځینی بوزی ددی حکم څه دی؟

(درېیم سوال): د پاکستان په عدالت ځای کی چه یو سړي ووهل سی او زوجه په ټلاکه کړي پیسی او روپی ئی لوټ او کور ئی چور سی ایا د شریعت د نگاه څخه پر دوی باندي تاوان او جزاء سته کنه؟

(څلورم سوال): ما دخپل ورور کونډه کړي وه وریره می دپلار څخه د ۳ میاشتو یتیمه پاته سوله اوس بالغه ده وښځې ته د ټلاق وروسته محکمې ماته وسپارل اوس ئی ورور او ما ماگان په زور راڅخه بوتله نجلی په ما راضی ده شریعت څه حکم کوي؟

د اول سوال جواب: دغه سړي چه په زور او ظلم (بی له یو واقعی عذر) په بل سړي خپله شرعی منکوحه جبراً ټلاکه وی دغه سړي گنهکار دی او دا ډیره لویه گناه ده حکومت ته دی حواله سی قاضی به داسی تعزیر ورکوي څنگه چه بی قاضی مناسب بولی.

قال الزیلعی ولیس فی التعزیر شئ مقدروانما هو مفوض الی رأی الامام علی ما تقتضی جنایتهم فان العقوبة فيه تختلف باختلاف الجنایة فینبغی ان یبلغ غایة التعزیر فی الکبیره کما اذا اصاب من الاجنبیه کل محرم سوی الجماع الخ (ردالمحتار ص ۱۹۶ ج ۳ تبیین الحقائق ص ۲۰۸ ج ۳).

د دوهم او څلورم سوال جواب: یو انجلی چه بالغه او عاقله سی بیا دخپل ژوند په حق کی دا اختیار داره ده څرنگه تصمیم چه دانیسی دخان په حق کی سوی له یوازی ژوند کولو څخه او دخپل ژوند او دسکنی په حق کی که د ورور سره ژوند کوي او که د اکا سره لکن که ئی پلار او نیکه ژوندی وه نو هغه به ئی دخان سره ساتی که ښځه بکړه وه یا داسی ټیبه وه چه

دخيل نفس خه په امان نه وه او كه ئي پلار او نيکه نه وه نو به په ورور او اکا او نورو محرمو اقاربو کی کتل کيږي هر څوک چه ښه امين او صالح او ددي په حق کی راست ؤو دهغه سره به ژوند کوي.

فلا تثبت الحضانه الا على الطفل او المعتوه اما البالغ الرشيد فلا حضانه عليه وهو الذي يختار الاقامة عند من شاء من ابويه فان كان الشخص رجلا فله الا نفرد بنفسه وان كان انثى لم يكن لها الانفرد ولا بيها منعها منه (الفقه الاسلامي ص ۷۲۵ ج ۷) (وان لم يكن لها اب ولا جدو) لكن (لها اخ وعم فله ضمها ان لم يكن مفسداً وان كان) مفسداً (لا) يمكن من ذلك (الدرالمختار) فيتعين الافتاء بولاية ضمه لكل من يؤتمن عليه من اقاربه ويقدر على حفظه فان دفع المنكر واجب على كل من قدر عليه لاسيما من يلحقه عاره وذلك ايضا من اعظم صلة الرحم (ردالمحتار ص ۶۹۷ ج ۲).

ددرپیم سوال جواب : يو سړی چه دیو ظالم سلطان یا ظالم حکومت په واسطه دیو چا مال لوټ او چور کی نو دغه ساعی دهغه مال ضامن گرځی په شرط ددی چه دغه مال اخستل او ضرر رسول ټول غیر شرعی او محضاً په ناحقه سره وی او سلطان یا حکومت هم په نه تحقیق او ظلم سره مشهوره وی.

قال في الوقاية لوسعی بغیر حق یضمن عند محمد زجراله وبه یفتی آه ذکر البز دوی انه لوسعی الی السلطان ففرمه روی عن بعض علمائنا انهم افتروا بضمان الساعی وبعضهم فرقوا بین سلطان و سلطان بانه اذا كان معروفًا بتقریر من سعی الیه ضمن والافلا قال ونحن لانفتی به فانه خلاف اصول اصحابنا اذا سعی سبب محض الا هلاک اذا السلطان یفرمه اختیاراً لا طبعاً ولكن نکل الرأی الی القاض اذا الموضع مجتهد فيه (مجمع الضمانات ص ۱۵۵)

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار په خپل ژوند کې یو زوی په پته وصي کړي نو څه حکم لري؟

سوال: د یو سړي درې زامن او پنځه لونی وی او دا پلار راولاړ سی په ژوند کې د انورو زامنو په پټه دایو زوی پسله مرگه دخپلي دریمي وصي کړي چه دغه مال ستادي نو دا وصي توب د دایو ه زوی صحی کیږي کنه؟ چه د انور زامن ئی نه وی په خبر نو پدغه کی ستاسی علماؤ کرامو څخه معلومات غواړو چه زموږ د قناعت سبب سی ؟

جواب: وصیت و خپل وارث ته صحت نلري که چیري نورو ورثه ؤ و اجازه نه کوله او که نورو ورثه ؤ و هم اجازه و کړل او دهغو خوښه سول بیا نو دغه وصیت صحیح کیږي خو اجازه ده نورو و نهغو دوه شرطه غواړي یو دا چی اجازه کوونکی وارث به عاقل بالغ غیر مجبور علیه و علم په موصی به سره وی بل دا چه دا اجازه به پس د مرگه د وصیت کوونکی وی.

يشترط لى نفاذ الوصية ان يكون الموصى له وارثا للموصى فان اجاز بقية الورثة الوصية لو ارث نفذت الوصية الخ (الفقه الاسلامى ص ۴۱ ج ۸ هكذا فى تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۸۶ ج ۲) ويشترط لصحة الاجازة شرطان الاول ان يكون المجيز من اهل التبرع الثانى ان تكون الاجازة بعد موت الموصى الخ (الفقه الاسلامى ص ۴۲ ج ۸).

او که بعض ورثه ؤ و اجازه و کړه او بعضو نه کول نو دهغه بعضو په حصه کی چه اجازه یی کړي ده صحیح دی او دهغو بعضو په حصه کی چه اجازه یی نه ده کړي نه دی صحیح.

اذا اجاز بعض الورثة جاز علیه بقدر حصه لو اجازت كل الورثة حتى لو وصى لرجل بالنصف واجاز احد وارثين مستويين كان للمجيز الربع ولرفيقه الثلث وللموصى له الثلث الاصلى ونصف السدس من قبل المجيز (رد المحتار ص ۴۶۰ ج ۵).

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که ورور دحور حق نه وي ورکړي اوله مورنې څخه سرای خپلې بنځې ته په مهر کي ورکړي دا بنځه ئې له یو څه عوضه سره بیا بل چاته هبه کولای سی کنه؟

سوال : عرض دادی چه یو شخص چه دیلار میراث ورته پاته دی او یوه خور لری وهنی ته ئی حق ندی ورجلا کړی دغه شخص دیلار د مال متروکه څخه ویوی بنځی ته په مهر کی یو سرای چه حدودی هم معلوم کړی دی سره ده پنځوس زره کالداری ورکړی سوال دادی چه دغه مشترکه سرای ملکیت بی وهنی بنځی ته ثابتیږی کیا او دغه بنځه دغه مذکور سرای وچاته هبه کولای سی کیا او که ئی هبه کی او موهوب له څه شی په عوض کی واهب ته ورکی څه حکم دی؟

جواب : مسئله داده چه په مشترک مال کی چه هر څوک تصرف کوی دهغه بل شریک څه به حتما اجازه اخلی یوازی په خپله حصه کی تصرف کولای سی په شرط ددی چه دهغه بل شریک حصی ته به ضرر نه رسوی او یو شریک د بل شریک په حصه کی بیگانه دی که بی د شریک اجازه وه نو وکاله دهغه په حصه کی تصرف کولای سی او که بی اجازه نه نو تصرف کول ورته حرام دی او دغه سرای او نقدی کالداری چه د مشترک مال څه یوه شریک په مهر کی بنځی ته ورکړی دی دده دخپل حصی په اندازه بی ورکړه صحیح ده او بنځه هم دهغه حصی مالکه گرځیدلای سی او که بی دخور حصه هم پکښی ورکړی وه دخور بی اجازه بی دخور د حصی په اندازه بی ورکړه نده صحیح او نه هغه بنځه دخور د حصی مالکه گرځیدلای سی فلهدا دهغه حصی بیع او هبه هغی بنځی ته حرامه گرځي او که فرضاً دخور حصه دخور بی اجازه دغه سړی په مهر کی ورکړی وی او دهغه بنځی څه هلاکه سوی وی نو دغه ورور دهغونه مقدار ضامن دی خپلی خور ته به بی قیمت ورکوی.

کیفما یتصرف صاحب الملك المستقل بملکه یتصرف ایضا فی الملك المشترك اصحابه بالاتفاق كذلك (الم ۱۰۶) تنقید باتفاق الشركاء لافادة انه ليس لاحد هم التصرف فی المال المشترك بغير اذن الباقيين لان

شرکة الملك لا تتضمن الوكالة فكان كل واحد منهم اجنبيا في حصة غيره (شرح المجلة الاتاسی ص ۱۱۴ ج ۴) لاحد اصحاب الحصص التصرف مستقلا في الملك المشترك باذن الآخر لكن لا يجوز له ان يتصرف تصرفا مضرا بالشريك (المجلة الم ۱۰۷۱) كل من الشركاء في شركة الملك اجنبي في حصة سائر هم فليس احدهم وكيل عن الآخر ولا يجوز له من ثم ان يتصرف في حصة شريكه بدون اذنه (المجلة الم ۱۰۷۵) هكذا في الدر المختار بهامش رد المحتار (ص ۳۶۵ ج ۳).

حصة احد الشريكين في حكم الوديعة في يد الآخر فاذا ادع احدهما مال المشترك عند آخر بدون اذن فتلغ كان ضامنا حصة شريكه راجع مادة ۷۹۰ (المجلة الم ۱۰۸۷).

او ذهبی په هکله باید و وایو هغه حصه چه دغه بشی ته په مهر کی رسیدلی ده دهغه حصی هبه کولای سی بل چاته پدی شرط چه تقسیم به کوی په موهوب له کی یعنی که دغه واهبه بشخه په دغه سرای کی خپله تقسیم وکړی یا موهوب له ته اجازه وکړی دتقسیم او هغوی هم تقسیم وکړی نو هبه صحیح ده او که نه واهب تقسیم وکړی او نه موهوب له ته دتقسیم اجازه ورکړی نو دغه هبه یی صحت نلری که موهوب له تقسیم کړی وی که نوی او که موهوب له خه شی په عوض کی واهب ته ورکړی نو که دغه عوض په هبه کی شرط سوی و او هبه صحیح سوی وه په وجه دتقسیم او موهوب له موهوب شی قبض کی او واهب عوض قبض کړی نو هبه تامه سوه نه واهب حق درجوع لری نه موهوب له او که هبه نوه صحیح سوی نو واهب ته باید خپل موهوب ورسپړی او موهوب له ته خپل عوض تسلیم سی او که دغه عوض په هبه کی نوو شرط سوی بلکه دهبه دتمام وروسته یی ورکی او په دی یی تصریح کړی وه چه داستا ذهبی عوض دی نو دغه عوض حکم دنوی هبی لری ټول هغه شروط ذهبی پکښی معتبر دی لکن دا ولی هبی صاحب یعنی واهب ته حق درجوع سته او ددوهمی هبی واهب ته حق درجوع نسته.

(و) شرائط صحتها (في الموهوب ان يكون مقبوصا غير مشاع)
 (الدرا المختار قوله مشاع اي فيما يقسم كما ياتي (ردالمحتار ص ٥٦٧ ج ٤)
 هكذا في (الفتاوى الهندية ص ٣٧٤ ج ٤) و (بدائع الصنائع ص ١١٩ ج ٦)
 ويشترط ان يكون الموهوب مقسوما ومفرضا وقت القبض لا وقت الهبة (الفتاوى
 الهندية ص ٣٧٧ ج ٤) لكن ان قسم الواهب الجزء الموهوب المشاع بنفسه او بو
 اسطة نائبه وسلمه الى الموهوب له صح العقد لزوال المانع وكذا لو امر الموهوب
 له ان يقسم مع شريكه (ردالمحتار) اما لو سلمه شائعا فلا يملكه الموهوب له
 ولا ينفذ تصرفه فيه بل يكون مضمونا عليه وينفذ فيه تصرف الواهب درر (شرح
 المجلة سليم باز ص ٤٧٣) فان كانت الهبة بشرط العوض شرط لها شرائط الهبة
 في الابتداء..... وبعد التقابض يثبت لها حكم البيع فلا يكون لاحد هبة ان
 يرجع فيما كان له (الفتاوى الهندية ص ٣٩٤ ج ٤) وفي الخانية بعث الى امرء
 ته هدايا وعوضته المرأة وزفت اليه ثم فارقتها فادعى الزوج ان ما بعثته عارية واراد
 ان يسترد وارادت المرأة ان تسترد العوض فالحق للزوج في متاعه لانه انكر
 التملك وللمرء ان تسترد ما بعثته اذ تزعم انه عوض للهبة فاذا لم يكن ذلك
 هبة لم يكن هذا عوضا فلكل منهما استرداد متاعه (ردالمحتار ص ٥٧٦ ج ٤).
 اما العوض المتأخر عن العقد..... فله شرائط ثلاثة الاولى مقابلة
 العوض بالهبة وهو ان يكون التعويض بلفظ يدل على المقابلة نحو ان يقول هذا
 عوض عن هبتك الخ (الفتاوى الهندية ص ٣٩٣ ج ٤) فالتعويض المتأخر عن
 الهبة هبة مبتدئة بلا خلاف بين اصحابنا يصح بما تصح به الهبة ويبطل بما
 تبطل به الهبة لا يخالفها الا في اسقاط الرجوع على معنى انه يثبت حق الرجوع
 في الاولى ولا يثبت في الثانية فاما فيما وراء ذلك فهو في حكم هبة مبتدئة)
 الفتاوى الهندية ص ٣٩٤ ج ٤).

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ژوندی تازان پہ اور کبابول اودھنوی خورل مباح دی کہ حرام؟

سوال : وبعده مسئلہ دادہ چہ دستختی گرمی پہ موسہ کی زمور پہ منطقہ کی یونٹ حیوانات لہ مخکی خخہ راوڑی چہ ودغو حیوان توتہ غیز ویل کیپی نو دغہ حیوانات چہ مخکی خخہ راوڑی پہ یو بوتی پوری ونبللی چہ لہ دغی غیز خخہ یی بل حیوان پیہ سی بہ داسی کیفیت سرہ چہ ہر اندام ئی دغیز لہ اندام خخہ راجدا سی بلاخر دغہ غیز خانی پوستو کی بی حسہ پاتہ شی چہ ودغہ متولد حیوان تہ تاز ویل کیپی دغہ تازیہ نوزی عموماً پر درختو ناستہ کوی ظاہرا داسی معلومیری چہ دکوم شی خوراک نہ کوی دغہ تاز دومرہ پہ کثرت سرہ وی چہ درختو بناخونہ ئی پت کپی وی دسہار پہ وخت کی چہ الوتر نسی کولای نو خلگ ئی لہ درختو خخہ خندی بیا ہم دغسی ژوندی پہ اور کبابہ وی او خوری ئی نو اوس یونستہ دادہ چہ دغہ سوزل جائز دی یا نہ او خورل ئی حلال دی یا حرام یینو بالدلائل الشریعہ تو جروا؟

(مولوی محمد ہاشم داعلی جرگی دکللی دم معروف ولسوالی دقندہ رولایت)

جواب : دغہ غیز او تاز کہ چیری دجراد (ملخ) دانو اعو خخہ یونوعہ وی نویی خوراک جائز او مباح دی او کہ دحشرات الارض دقسمہ خخہ وی نویی خوراک مباح نہ دی پر ہر تقدیر ژوندی سوخل دحیوان مباح نہ دی لکن دعلاماتو خخہ ددغہ حیوان چہ پہ عربی کی زیزورہ وایی داسی معلومیری چہ دا دجراد دانو اعو خخہ نہ دی پیری علاماتی ئی ورسرہ فرق نری د ہمدارنگہ دبعضی علماؤ نظر ہم دادی چہ دا حیوان دحشرات الارض یو قسمہ دی نو خخہ باید فتویٰ پر حرمت و رکول سی علامات فارقہ د زیزو او جراد پہ مابین کی دادی^۱ و زیزو دیر پزورہ او از کوی خلاف لہ جراد خخہ^۲ دوہم زیزو دہگی خخہ دچینجی پہ شکل راوڑی وروستہ بیا پہ خپل عادی شکل کیپی او ملخ اول واری پہ خپل عادی شکل راوڑی^۳ دریمہ

زیز خوراک دزیبسلو پہ طریقہ وی او دجراد دہ دخور لو پہ طریقہ ۴ خلورم دجراد وزر دہف
دبدن پہ استقامتہ سرہ راشروع سوی وی چہ پہ عربی کی ورته مستقیمۃ الاجنحة ویل کیبری او
دزیز وزر دہف دبدن دنیمایی خخہ وی چہ ورته نصفیۃ الاجنحة ویل کیبری.

ولایحل ذوناب یصید..... ولاالحشرات ہی صفاردواب الارض واحد
حشرة (الدر المختار) كالقارۃ والوزغة وسام ابرص والقنفذ والحیة والضفدع
والزنبور الخ ﴿ردالمحتار ص ۲۱۴ ج ۵﴾ وكل مالا دم له فهو مکروه اكله الا الجراد
كالزنبور والذباب ﴿ردالمحتار ص ۲۱۵ ج ۵﴾ وحل الجراد وان مات حتف انفه ﴿الدر المختار ص ۲۱۶ ج ۵﴾.

لغت میں زیز اور جراد کی تعریف اور جراد کی اقسام دیکھنی سے معلوم ہوتا ہیں کہ زیز جراد سے علیحدہ
جنس کا کبرا ہیں لہذا یہ حلال نہیں.

ولاباس بقتل الجراد لانه صید..... ویکرہ حرقتها کذا فی السراجیۃ ..
... واحراق القمل والعقرب بالنار مکروه ﴿الفتاویٰ الہندیۃ ص ۳۶۱ ج ۵﴾ کل
مکروه ای کراہۃ تحریم حرام ای کالحرام فی العقوبۃ بالنار (الدر المختار)
قوله ای کراہۃ تحریم وہی المرادۃ عند الاطلاق کما فی الشرع وقیدہ بما اذا
کان فی باب الحظر والاباحۃ ﴿ردالمحتار ص ۲۳۷ ج ۵﴾.

او ہمدارنگہ دعلم لغۃ علم - جراد سرہ دیونو نواعو پہ مستقیمات الاجنحة کی ذکر کوی او
زیز پہ نصفیات الاجنحة کی ذکر کوی چہ دہم دلیل ددی دی چہ جراد او زیز سرہ مخالف
حیوانات دی.

جرادۃ ج جراد (ح) دویبۃ من مستقیمات الاجنحة انواعها عدیدۃ تختلف
باختلاف الشكل والحجم الخ ﴿المنجد حیم وراء ص ۸۶﴾ الزیزج زیزان (ح)
حشرة من فصیلۃ الزیزیات ورتبۃ نصفیات الاجنحة الخ ﴿المنجد زاء ویاء
ص ۳۱۴﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

به اسپيكر كي لمونخ كول جائز دي كنه؟

سوال : ايا په گويا كى لمونخ وركول شرعاً جواز لرى كنه؟
(بينوا توجروا)

جواب : لمونخ وركول په گويا كى پداسى طريقه سره لكه نن چه مروجده ده چه دامام اواز په توله محله يا ښار كى اوريدل كيږي ناجائز او بد عمل دى او مفضى دى وحرام ته كڅه هم دلمانځه اعاده ضرورى نده په لاندې وجوهو سره:

(اول) جهر كول زائد تر حاجة د جماعة اساءه دى او اساءه تر مكروه تنزيهى پورته او تر مكروه تحريمى لاندې درجه ده.

(دوهم) لمونخ په گويا كى كڅه هم د بعضى علماء په نزد جائز دى لكڼ ډير علماء يى ناجائز بولى.

(درېيم) نور خلق چه په نورو مساجدو يا كورونو كى په لمونخ يا ذكر يا نورو اشغالو مصروف وي دهغو د تشويش او ايذاء باعث گرځي.

(څلورم) په دنى كى يو نوعه دتوهين دقرآن كريم ده ځكه چه ډير خلق يى اورى او سمع يى نكوى يائى نسي كولاي.

(پنځم) مخالفت دى ددى آية كريمه سره ولا تجهر بصلاتك ولا تخافت بها وابتغ بين ذلك سبيلاً .

فصل ويجهر الامام وجوباً بحسب الجماعة فان زاد عليه اساء (الدرالمختار) وفى الزاهدى عن ابى جعفر لوزاد على الحاجة فهو افضل الا اذا اجهد نفسه او آذى غيره قهستاني (ردالمحتار ص ٣٥٧ ج ١) البته جهر مين تكليف كرانا يا اتنا جهر كه نماز مين تشويش كا باعث بنى يا كسى كى لى باعث ايذاء هونا جائز هى (احسن الفتاوى ص ٧٨ ج ٣ هكذافى فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ١٧٩ ج ٢) .

نماز میں آکھ مکبر الصوت کی استعمال میں بہت سے مفاسد ہیں اس لئے اس سے اجتناب کیا جائے اور سنت سیدھی سادی طریقہ پر آواز کو دور تک پھنپانی کیلئے مکبرین کا انتظام کیا جائے لیکن اگر کسی جگہ آکھ مکبر الصوت پر نماز ادا کر لئی تو نماز فاسد واجب الاعادہ نہیں ہے اور استعمال کرنیوالوں کو کم از کم یہ لازم ہے کہ مکبرین کا پورا انتظام رکھیں کیونکہ علماء کی ایک جماعت اس کو مفید قرار دیتی ہے ان کی خلاف سے خروج کی فکر کرنا چاہئے (آلات جدیدہ ص ۳۳)۔

لا یقرء جہراً عند المشتغلین بالاعمال ومن حرمة القرآن ان لا یقرء فی الاسواق و فی موضع اللغو (الفتاویٰ الہندیہ ص ۳۱۶ ج ۵) رجل یکتب الفقه و یجنبہ رجل یقرء القرآن و لا یمكنه استماع القرآن کان الاثم علی القاری و لا شیء علی الكاتب و علی هذا لوقرء علی السطح فی اللیل جہراً یا ثم کذا فی الفرائب (الفتاویٰ الہندیہ ص ۳۱۸ ج ۵)۔

لکن قد منافی اول بحث سنن الصلاۃ اختلاف عباراتهم فی ان الاساءۃ دون الکراہۃ و افحش منها و وفقنا بینہا بانہا دون کراہۃ التحریم و افحش من کراہۃ التنزیہ فراجعہ (ردالمحتار ص ۳۸۱ ج ۱ ط بیروت و ص ۳۱۹ ج ۱)۔

البتہ کہ پورتنی وجوہ او موانع نوہ او دہ گویا اوازیوازی دجماعۃ پہ اندازہ و دمسجد خہ دباندی نہ اوریدہ کیدی او ضرورۃ و دغہ گویا تہ موجود و ونو بیبا خہ پروا نلری پہ لمانخہ کی دیر زیات احتیاط ضروری دی زیات کوشش باید وسی چہ پر طریقہ مسنونہ ادا سی او داخبرہ خو دیرہ واضحہ دہ چہ بی ضرورت شدیدہ پہ گویا کی لمونخ کول د ذکر سوی دلائلو سرہ سرہ غالباً پرریاء او نفسانی خواہشاتو بناء وی او ہفہ تضرع او خلوص ددین خاص اللہ تعالیٰ لرہ پکینی فوت سوی وی فلہذا اجتناب خنی لازم دی او پر مسئولینو دالازمہ دہ چہ ددغسی بنکارہ او واضح منکراتو او بدعتونو دمخنیوی لپارہ مؤثر اقدامات وکری۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم

زما دپلار پہ منقول او غیر منقول جایداد زما عمہ دعوہ کولای سی کنہ؟

(اول سوال): زما عمہ وایی چه زہ ستا دپلار سرہ حق لرم دا وایی چه زما دپلار خخہ چه ستا نیکہ کیبری یو باغ یوہ سرا چه او جایداد منقولہ نقدی پیسی پاتہ سویدی چه پیسی خوړل سویدی باغ او سرا چه زما پہ اذن او اجازہ حاجی داد محمد خرڅ کړیدی چه ستا پلار او زما ورور دی دجایداد غیر منقول چه خرڅ سویدی پیسی پہ تجارت کی ډیری سویدی پوښتنہ داسی ده چه اوس ددی حق دجایداد، باغ، او سرا چه په دریمہ حصہ حق کیبری او که د اوس پہ پیسو کی؟

(دوہم سوال): کہ بالفرض ددی حق داوس پہ پیسو کی سی زما پلار حاجی داد محمد مذکور تخمین ۱۹ کال کیبری چه فوت سویدی او دباغ او سرا چی مذکور دخرڅ تخمین ۴۵ کالہ کیبری مونږ دحاجی داد محمد مرحوم اولادہ ۱۲ تنہ حصص حقدرای لرو دپورته تجارت مل چه زما مرحوم پلار پہ چلاؤ او گردش باندی اچولی دی او ہم ۱۹ کالہ مونږ دخپل پلار تر وفات وروستہ پہ گردش او چلاؤ اچولی دی ددی په دریمہ کښی زموږ د ۱۲ تنو وارثانو حق څنگہ دی آیا ستہ او که نہ؟ کہ چیری ستہ نو پہ کوم حصص باندی حقدرای زموږ دورثہ وؤ کیبری هیلہ ده چه محترم مقام پورته معلومات دمستلی پہ خطراتہ ولیکی؟

داول سوال جواب: دغه تجارت کچیری پلار بی اجازی دعمہ کړی وؤ نو هر څہ گټہ چه پلار کړی دد عمہ پہ هغه کی اشتراک نلری بلکه هر څہ چه دپلار څہ پاتہ دی که تقدی دی که خرڅ سوی شیان دی یوازی پہ هغه کی دخپلی حصی حقدارہ ده لکن دغه گټہ چه پلار کړیدہ پلار ته ښہ نښہ نډہ بلکه خیراتوی به ئی په مذهب دحضرت امام صاحب مبارک رحمۃ اللہ تعالیٰ او کہ ئی دعمہ پہ اجازہ کړی وی او پلار دغه تجارت یعنی بیع او شراء یوازی دځان دپارہ کړی وی نو بیا گټہ وده ته ښہ ده.

سئلت عن ورثة لهم مال ورثوه من مورثهم فعمل فيه احد هم بدون اذن
 الباقيين فربح فهل لا يكون الربح بينه وبين سائر الورثة فالجواب نعم لا يكون لهم
 فيه حظ ولا يطيب له الربح ويتصدق به عندهما وعند ابي يوسف رحمه الله
 تعالى يطيب له الربح (الفتاوى الكاملية ص ۵۳) وكل اجنبى فى قسط
 صاحبه _ اى كلوا حد منهما اجنبى فى نصيب صاحبه حتى لا يجوز له ان
 يتصرف فيه الا باذنه (تبين الحقائق ص ۳۱۳ ج ۳).

دوهم سوال جواب : داول سوال څه دا معلومه سوه چه عمه د اوس په پيسو كى حق نلرى
 نو ځكه نور تفصيل ته ضرورت نسته.

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دحيلي په ډول لږمخکه چاته وبخښي شفع بنديږي
کنه؟ که شفع ثابته سي کوم نورخ معتبر دی؟ دخړخ دورخي که دنن؟

(**اول سوال**) : محترما زما او ډاکا زوی مخکی سره موښتی دی یعنی زه ئی شفيع یم او دعوی دشفعی می هم کړی ده اوس زما ډاکا زوی غواړی چه دا خپله مخکه پر بیگانه سپړی باندی خرڅه کړی اول ئی زما او دخپلی مخکی تر مابین یوه ټوټه مخکه ودی بیگانه ته ورهبه کړه دپاره دیو حیلې چه ماد شفعی د دعوی څخه وباسی بیائی باندی خرڅه کړی اوس سوال دادی داهبه و بیگانه ته زما دشفع دباطله ولو دپاره اعتبار لری کنه؟

(**دوهم سوال**) : داچه که ئی زد دشفعی دعوه گیر سم نو دغه بائع پر ما دنن ورخی دنرخ حق لری او که هغه قیمت چه بیگانه خریدار ئی په خوله ادعاء کوی؟

داول سوال جواب : که چیری دغه هبه بیگانه ته بلاعوضه سوی وی او دغه هبه شرعی ثبوت ولری نو دشفیع حق دشفعی باطلیږی ځکه چه مو هوب له شریک په حقوقو کي دمخکي گرځي داصلي مالک سره او شفيع یوازی همسایه توب لری دمالک سره او شریک دحقوقو مقدم وی په شفعه کی تر همسایه

وان باعها ای الدار الادراعا ای مقدار ذراع من طول الجدار الذی یلی جانب الشفيع فلا شفعة له لان الاستحقاق بالجوار ولم یوجد الاتصال بالمبیع وکذا الوهب هذا القدر للمشتري لعدم الالتزاق «مجمع الانهر ص ۴۸۵ ج ۲» هکذا فی الفتاوی الهندیه ص ۱۸۹ ج ۵» وفيها - واذا قامت البینه علی الهبة قبل الشراء فان صاحبها اولی بالشفعة من الجار کذا فی المحيط الخ «الهندیه ص ۱۸۹ ج ۵» .

د دوهم سوال جواب : کله چه دشفیع او مشتری په مابین کی اختلاف په قیمت کی راسی او مشتری پر ډیر قیمة اصرار کوی او شفيع دلږ قیمة ادعاء ولری نو وبه گورو که چیری مشتری بائع ته قیمة ورتسلیم کړی و او مبیعه ئی تسلیم کړی وه نو کچیری شفيع پر خپله ادعاء شاهدان نه درلوده د مشتری قول معتبر دی پس له قسم اخستلو څخه او شفيع حق دقسم اخستلو نلری او کچیری قیمة بائع ته وژو تسلیم سوی نو قول دبائع معتبر دی .

وان اختلف الشفیع والمشتري فی الثمن والدار مقبوضة والثمن منقود
صدق المشتري بيمينه لانه منكر ولايتحالفان وان برهننا فالشفيع احق لان
بينته ملزمة (الدر المختار) وقال ط وقد يقال ان الثمن انكان غير منقود يرجع
الى البائع فيؤخذ بقوله انكان اقل مما يدعيه المشتري ويكون حطا
(ردالمحتار ص ۴۶ ج ۵ بيروت) هكذا في (الهندي ص ۱۸۵ ج ۵ الهداية
ص ۳۹ ج ۴) و (مجمع الانهر ص ۴۷۶ ج ۲) و (الفقه الاسلامي ص ۸۱ ج ۵)
الشريك في المبيع اولاهم الشريك في حق المبيع (حق الارتفاق) ثم الجار
الفقه السلامي ص ۸۰ ج ۵ المجلة الم ۱۰۰۹.

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار دمخکې قبالة دخلورو زامنو په نوم

جوړه کړي پنځم له حقه وباسي له وفات وروسته پنځم حق پکښي لري کنه؟

سوال : يو سړی ۵ زامن لري دخپل سراي قبالة ئی ده ۴ زامنو پر نامه کړيده پنځم زوی ئی
د حقه ايستلی دی نور ۴ زامن ئی اسناد او شاهدان لري يا نلري اوس دغه پنځم زوی د پلار په
جايداد کی پس له مرگه د پلار حق لري کنه؟

جواب : دلته ۲ خبری دی اوله خبر داده چه قبالة ده يو چاپر نامه جوړول بغير له قبضه دليل
دهبی نه گرځي يعنی که يو څوک ده خپل زوی يا زوجی يا بل چا پر نامه قبالة جوړه کي او بيا
هغه هبه سوی سراي يا مخکه ورته تسليم کي او هغه بی قبض کي او نالکانه تصرف پکښي
وکی نو هبه تامه سوی او ده هغه چا ملکیت گرځي چه قبالة يی پر نامه جوړه سوی ده او که
هغه موهوب له دغه مذکور مال نوی قبض کړی نو دا ملکیت نه ثابتیږي حاصل داچه دغه ۴
زامن چه مستفتی ویلی دی که یی خپل سراي د پلار په ژوند کی قبض کړی وو او تصرف

مالکانہ یی یکبسی کری و نو دوی ده دغه سرای مالکان گرخی او که نوی نو سرای به
 د میراث په دول دتولو ورته و نو تر مابین تقسیمیری بله خبره داده چه ده یوه زوی محرومه
 کول کچیری دغه زوی فاسق او ظالم وی نور واکاردی ځکه چه اعانت پر معصیت رانسی او
 که دغه زوی صالح سړی وی نو بیا د پلار دپاره دایو لویه گناه ده چه محرومه کوی یی او سره
 ددی چه گناه ده بیا هم دی حق په سرای کی نلری که هغه نورو زامنو مالکانه تصرف دپلار په
 ژوند کی په سرای کی کری و نو

دفع لابنه مالا يتصرف فيه ففعل وكثر ذلك فمات الاب ان اعطاه هبة
 فالكل له والافميراث الدرالمختار بهامش ردالمحتار ص ۵۸۲ ج ۴ يملك
 الموهوب له الموهوب بالقبض فالقبض شرط لثبوت الملك شرح المجلة سليل
 باز ص ۴۷۳ رجح وهب في صحته كل مال للولد جاز في القضاء ويكون اثما
 فيما صنع كذا في فتاوى قاضي خان وانكر في ولده فاسق لا ينبغي ان يعطيه
 كثر من قوته كيلا يصير معينا في المعصية كذا في خزائن المفتين ولو
 كان ولده فاسقا واراد ان يصرف ماله الى وجود الخير ويحرمه عن الميراث هذا
 خير من تركه كذا في الخلاصة عالمگیری نو لكشوري ص ۱۰۶۴ - ۱۰۶۵ ج ۳
 امداد الفتاوى ص ۴۷۱ ج ۲

بسم الله الرحمن الرحيم

که قاتل دجابه قتل له محکمہ دیباندی اقرار و کړي ، په محکمہ کي منکړسي، دده د اقرار شاهدان په محکمہ کي شاهدي اداء کړي بیانور شاهدان شاهدي ورکړي چې دمقتول وارثانو دعفوي اقرار کړي کوم شاهدان منظور دي؟

سوال : یک نفر دیگرى بقتل رسانده و در حضور چند نفر خارج محکمه اقرار نموده که فلان مقتول من بقتل رساندم و در محکمه مندر میشود شاهدان اقرار او در محکمه بر اقرار او شاهدى ادا میکند که این قاتل در حضور مایان اقرار نمود که فلان مقتول من به قتل رساندم بعداً قاتل مذکور چند نفر شاهدان حاضر محکمه میکند و شاهدان ادای شهادت میکند که در حق مقتول در حضور مایان شاهدان بقاتل مذکور از دعوى قتل قبیل مذکور عفوئى نموده و ابراء داده اکنون کدام شاهدان احق بالتزج میباشند و قاتل مذکور قصاص میشود یا نه؟ خواهان فوئى میباشم؟ بینوا تو جروا (محکمہ ابتدائیه ولایت قندهار)

جواب : باید گفته شود که در اینجا بترج بعضی شاهدان بر بعض دیگر هیچ ضرورت نیست زیرا که بترج آنجا ضرورت میباشد که بین آنها تعارض آمده باشد و اینجا تعارض نیست بلکه بینه عفو مؤید بینه اقرار است زیرا که اگر جنات واقع شده نباشد پس بغض ضرورت نمیشد - محمول هر دو از بینه اقرار و بینه عفو ثبوت جاییه میباشد پس بترج هیچ ضرورت نیست و اینکه قاتل قصاص میشود یا نه باید بگوئیم که اگر عفو نزد قاضی ثبات شده باشد و قاضی شهود عفو را قبول کرده باشد قصاص نمیشود زیرا که عفو از مسقطات قصاص میباشد و اقرار در خارج از محکمه اگر در حقوق العباد میباشد قبول میشود و اگر در حقوق الله تعالى میباشد قبول نمیشود. و اما حق العبد فهو المال من العین والدين والنسب والقصاص والطلاق والعناق ونحوها ولا یشرط لصحة الاقرار بها ما یشرط لصحة الاقرار بحقوق الله تعالى وهى ما ذکرنا من العدد ومجلس القضاء والعبادة الخ (بدائع الصنائع ص ۲۲۳ ج ۷) و اما حقوق العباد فانواع منها حق طلب واستیفاء القصاص والقصاص او الدية ولا یشرط لصحة الاقرار بهذه الحقوق الفردية ما یشرط للاقرار بحقوق الله تعالى من التعدد وكونه فى مجلس القضاء والنطق بعبارة صریحة الخ (الفقه الاسلامی ص ۶۱۹ ج ۶) بترتب على العفو عن القاتل عنه العنشیة والمالکیة اسقاط القصاص مجاناً فان كان العفو مطلقاً ترتب علیه عسمة دم القاتل فلم يرجع عن عفو و قتل الفاتل اعنبر الولى قاتلاً عمداً (الفقه الاسلامی ص ۲۹۰ ج ۶)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دمیراث مخکه مي وگتله نیم ملک ئې

راتسليم گر نیم پاته دپاته ملک دتيرو کلو نو حاصل زما حق کيږي کنه؟

سوال: فضيلت مآب زما او دمحمد ايوب چه دالله داد زوی دی دبل اکا پر ميراث باندی مر دعوه وه چه هغه اکامو وفات سو. او ميراث ئی ما اختر محمد او محمد ايوب نامی ته پاته سوه. ماد محمد ايوب سره ټولې محکمې تر ثلاثه محکمې تر نهائی پريکړی پوری کړيدی هغه زما په گټه صادري سوي دي نیم ملک ماته سپارل سوی دی زه دخپل ملک دتيرو کلو دحاصلاتو غوښتونکي يم نو مي موضوع عرض کړه هيله ده چه وماته شرعي فتوی راکړی چه زه حق لرم که یا؟

جواب: که دغه مخکه واقعاً مستفتی ته پاته سوی وی په ميراث او بيا محمد ايوب په ناحقه دده خڅه گرځولی وی او اوس محکمي مستفتي ته ورکړی وی نو دتيرو کلو دحصول حق پر محمد ايوب شرعاً نه لري لکن که دغه مخکه د اکا د وفات په وخت کی اجاري ته اماده وه نو دتيرو وختو اجرة مثل به دمحمد ايوب خه اخلی او که بی خپله وکړلو ته اماده کړی وي نو يې حکم دمزارعة دی يعنی چه څوک چاته خپله مخکه په کښت ورکړی په نیمې يا دريمه يا څلورمه (نوبه اصطلاح ته کتل کيږی چه عرف په نیمې ده او که په دريمه هغه اندازه به ځنی اخلی او که هسی بيکاره وه په هغه وقت کی نو که بی مخکی ته تاوان رسولی وو دهغه ضمان به ځنی اخلی او که نه وی نو دهیڅ شی حق نه لری لکن که په دې باره کی صلح ورسره وکړی نو داښه لاره ده ځکه چه په آية کریمه کی راځی (والصلح خير). والاحصل انها ان كانت الارض ملکا فان اعدھا ربهھا للزراعة اعتبر العرف فی الحصة والافان اعدھا للایجار فالخراج للزراع وعليه اجر المثل والا فعليه النقصان ان انتقصت (ردالمحتار ص ۱۳۸ ج ۵) هکذا فی «الفقه الاسلامي ص ۷۳۲ ج ۵» من بدر لنفسه فانواع الحاصلات من البذر له لا يعترض له من طرف احد (المجلة الم ۱۲۴۶) سواء كان البذر ملكه او مفصوبا وسواء كانت الارض ملكه او مفصوبة..... وقد صرحوا بان الخراج نماء البذر لانماء الارض (شرح المجلة الاتاسی ص ۱۸۴ ج ۴)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که یو حکومت مخکه توزیع کړي نیم قسطونه اداسي نیم

په بل حکومت کي اداسي اسناد ورکول سي یا حکومت دابع فسغه کولای سي کنه؟

سوال: دکندهار ښاروالی د (۱۳۵۷) کال یعنی د انقلاب څخه دمخه دخپلو اصولو مطابق دجوړیدو په منظور نمری (مخکی) و خلکو ته توزیع کړی وی چه اکثرائی په هغه وخت د حکومت کار کونکی او معلمین وه چه ددوی دتنخواه (معاش) څخه په اقساطو باندی د مخکي د قیمت یو حصه په بانک کی جمع کیدله چه په همدا جریان کی کمونیستی انقلاب مینځ ته راغی اکثرأ خلک مهاجر او یا دیوه ځای څخه بل ځای ته نقل سوی وه چه ددغو خلکو دورکړه سوی مخکویوه حصه ئی تحویل او ډیره ئی پاته ده چه د طالبانو د اسلامی تحریک تربریا لیتوب وروسته ئی یو څو نفره حاضر سول او په هغه بیعه چه په لومړی ځل ورته تعیین سوی وه پاته پیسی ځینی تحویل سوی او سند ورته ورکړل سو چه په دی ورستیو وختو کی د امارت د عالی مقام یو فرمان په دې شرحه رارسیدلی دی دطالبانو د اسلامی تحریک دکامیابی څخه وروسته دکندهار په ښار کی د ښاروالی لخوا دفابریکی فارم یا بل نامه سره چه په قطعی شکل سره ځایونه خرڅ سوی او اسناد دملکیت ئی اجرا یا نه دی اجرا سوی په شمول دهغو نمر وچه په کار ته معلمین (گچ خانو) د تحریک دکامیابی څخه وروسته ئی اسناد دملکیت دباقي پاتی مبلغ د تحویلی څخه وروسته اجرا سوی دا ډول معاملی باطلی او شرعی بڼه نه لری ددې لپاره زمونږ د طرفه یو خاص هیئت هریو د ښاروالی اود قضایای امارت او زراعت مسئولینو ته وظیفه ورکول کیږی چه پورته ټوله املاک په صحیح شکل قیمت گزاری کړی او مشتریانو څخه باقی پاته مبلغ تحویل کړی او داملاکود مقرراتو مطابق ورته تسلیمی او نوي اسناد دملکیت ورکړی او که څوک قناعت نه لری شریعت دې ورسره وسي کله چه زمونږ نوموړی خلگ راجلب کړه هغوی وایي چه زمونږ سره شریعت وکړئ اوس سوال دادی چه شرعاً مونږ دا حق لرو چه په دوی دوهم ځل قیمت او په بل عبارت دنن ورځی قیمت تحویل کړو او یا دغه مخکه ددوی څخه واخلو ونورو خلکو ته ئی دنن ورځی په قیمت ورکړو کنه؟ ستاسو دلار ښووني په اساس به خپل اجراات تنظیم کړو؟

(مولوی دین محمد حق بین کندهار ښاروال)

جواب : ددغه کسانو سره چه حکومت عقد دبیعی کړی دی د انقلاب څه تر مخه نو د بیع ک پر خپلو شروطو برابر ه نوی وی نو بیعه ئی صحیح او نافذه ده یعنی هغه محکمه د هغه خلقو د هیڅکله حکومت نسى کولای او نه شرعاً دا حق لری چه دهغو څخه محکمه بیرته واخلی ب نوی عقد ورسره وکړی یائی بل چاته ورکړی او که یی پر خپلو شروطو برابر ه نه وی کړی نو به حکومت اثبات دمخالفت دشروطو کوی بیا به ځان ته حق دفسخ دپخوانی بیعی ثابتوی کله چه پخوانی بیع فسخه سوه بیا دنوی عقد اجازه سته . لکن څرنگه چه نن ورځ افغانی ډیر کم قیمتته سوی ده او په هغه وخت کی دبیعی ډیره بیش قیمتته وه نو حکومت کولای سی چه دهغې ورځې څخه چه دغه پوروړو خپل قسطونه نه دی تاویل کړی هغه پورو ته حساب وکړی او جمع یی کړی او بیایی دهغه وخت په کالدارو یا دالریا سرو زرو یا سپینو زرو حساب کړی او دهغه مطابق حساب ځنی تاویل کړی په شرط ددی چه تجاوز او ظلم پکښی ونسی او نه و غریبانو ته تکلیف ورکول سی بلکه ښه داده که یو څوک غریب وی چه نور مهلت او وخت هم ورکول سی .

حكم البيع المنعقد الملكية يعنى صيرورة المشتري مالكا للمبيع
والباع مالكا للثمن (المجلة المـ ٣٦٩) لكن على التفصيل الاتى بيانه وهوان
الملكية تثبت بمجرد العقد اذا استجمع البيع شرائط الانعقاد والصحة وال لزوم و
النفاذ (شرح المجلة الاناسى صـ ٢٣٥٧ ج ٢) البيع النافذ يفيد الحكم فى الحال (المجلة المـ ٣٧٤)
اي ثبوت الملك فى البديلين لكل منهما فى بدل (اناسى صـ ٣٧٣ ج ٢) اذا كان البيع لازماً نافذاً فليس لاحد المتبايعين الرجوع عنه
(المجلة المـ ٣٧٣) هكذا فى (الفقه الاسلامى صـ ١٦٢ ج ٤) بخلاف النمود
النحاسية والغالبية الغش كالبشلك فى زماننا فانها اذا انقطعت عن ايدي
الناس فى السوق او كسدت بنهى السلطان عن التعامل بها او رخصت كما
وقع فى زماننا فى البشلك او الزهراوى فمذهب ابى يوسف المفتى به ان البيع به
يبقى صحيحا ويجب على المشتري ان يدفع قيمتها من الذهب او الفضة يوم وقع
البيع والقرض فاذا كان كل عشرين بشلكا قيمتها يوم البيع ذهب مجيد.

مثلا وقد رخص البشلك او كسد او انقطع فعلى المشتري ان يدفع عن كل عشرين بشلكا ذهبيا مجيدا لانه قيمتها يوم البيع افاده فى رد المحتار (شرح المجلة الاتاسى ص ١٦٣ ج ٢) وفى البزازية عن المنقى غلت الفلوس او رخصت فعند الامام الاول والثانى اواليس عليه غيرها وقال الثانى ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه الفتوى وهكذا فى الذخيرة والخلاصة عن المنقى ونقله فى البحر واخره فحيث صرح بان الفتوى عليه فى كثير من المعتمبرات فيجب ان يعول عليه افتاء وقضاء ولم ار من جعل الفتوى على قول الامام (رد المحتار ص ٢٦ ج ٤) هكذا فى (تنبيه الرقود - مجموعة رسائل ابن عابدين ص ٢٠ ج ٢) فلو بقى منها (اي من انواع العملة) نوع على حاله او كان فى البلدة الاخرى نوع منها قيمة مساوية لقيمة فى بلد العقد فالمشتري ملزوم بدفع ذلك الى البايع وعلى البايع القبول.

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

پہ ہبہ کی داسرط راقلائی سی چي خرخوي به ئي نه؟

سوال : ما حاجی عبيد اللہ یوہ توتہ مخکہ دسرای دجوړیدو لپاره خاص دالله ﷺ درضا په خاطر وملا عبد الرزاق او دهغه ورونو ته هبہ کړه چه نور اختيارات ئی په دوی پوری اړه لری لیکن دفروش حق په هیڅ وخت او هیڅ طریقه نه لری ځکه چه دوی ته هبہ سوی ده په گروی او کرایه ئی ورکولای سی؟
(فقط حاجی عبيد الله)

جواب : دغه ملا عبد الرزاق او دهغه ورونه که چیری فقیران وی یعنی دنصاب مالکان نه وی نو دغه هبہ صحیح ده ولی هبہ دلته صدقه گرځی او دوی کولای سی چه دغه مخکہ خرڅه کړی او نور تصرفات هم پکښی وکړی او دغه شرط دنه خرڅولو چه دوی په مابین کی ایښی دی شرط فاسد دی اعتبار نلری او که چیری دوی مالکان دنصاب وه یعنی هریو مالک دنصاب وو نو بیا دغه هبہ نه صحیح کیږی ولی هبہ دمشاع ده او هبہ دمشاع په قابل التقسیم شی کی صحت نلری که څه هم قبض کړی ئی وی ولی داقبض ملکیت نه فائده کوی بناء پر راجع قول او که ملکیت پکښی ثابت هم سی نو ملک خبیث به وی واهب او همدارنگه دده ورثه حق درجوع لری که څه هم قریب وی نو ښه به داوی چه دغه عقد دهبی نوی کړی او ملا عبد لرزاق او دهغه ورونو ته هریو ته جلا جلا خپله حصه ورکړی او پس له تقسیم څه یی هغوی هریو خپله خپله حصه قبض کړی.

ولو سلمه شائعاً لا یملکه حتی لا ینفذ تصرفه فیه فیکون مضموناً علیه وینفذ فیه تصرف الواهب (تکمله ردالمحتار ص ۳۴۳ ج ۲) وکما یكون للواهب الرجوع فیها یكون لوارثه بعد موته لكونها مستحقة الرد قوله بالقبض لكن ملکا خبیثاً وبه یفتی (تکمله ردالمحتار ص ۳۴۴ ج ۲) وان وهبها واحد من اثنين لا تجوز عند ابي حنيفة رحمة الله تعالى وقال اتصح ثم نقل عن تصحيح القدوري مانصه وقد اتفقوا على ترجيح دليل الامام واختار قوله ابو الفضل الموصلي وبرهان الاثمة المحبوبي وابو البركات النسفي (الفتاوى الکاملية ص ۱۸۵) هکذا فی (الفتاوى الانقروية ص ۲۸۳ ج ۲) هکذا فی (احسن

الفتاوى ص ٢٦١ ج ٧) ومع افادتها للملك عند هذا البعض اجمع الكل على ان
للوهاب استردادها من الموهوب له ولو كان ذارحم محرم من الواهب «ردالمحتار
ص ٥٧٠ ج ٤» (وهب امة الاحملها وعلى ان يرد لها عليه او يعتقها او يستولدها او)
وهب (دارا على ان يرد عليه شيئا منها) ولو معين كثلث الدار او ربعها (او على
ان يعوض في الهبة والصدقة شيئا منها صحت) الهبة (وبطل الاستثناء) في
الصورة الاولى (و) بطل (الشرط) في الصور الباقية لانه بعض او مجهول والهبة لا
تبطل بالشروط ولا تنس ما مر من اشتراط معلومية العوض -
«الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ٥٧٩ ج ٤» واذا تصدق بعشرة دراهم او وهبها
لفقيرين صح لان الهبة للفقير صدقة والصدقة يرا د بها وجه الله تعالى وهو واحد
فلا شيوع لالفنيين لان الصدقة على الفنى هبة فلا تصح للشيوخ «الدر المختار
بهامش ردالمحتار ص ٥٧٤ ج ٤»

والله ﷻ تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که دپلار له موگ وروسته زوی په شخصي کاروبار ملک پیدا کړي اکا حق پکښي لري کنه؟
سوال : زما خپل مرحوم پلار او اکا محمد نعیم په ویش سره گډ وه کله چه زما دپلار دمرگ څه وروسته ما خپل ځانته خپله خواری کښله. او پخپله شخصي گټه مي يوه اندازه ملک او سرای رانیولی دی چه فعلاً زه سند عرفی په لاس کي لرم او س زه خپل اکا ته په هغه شراکت مال کي چه زما دپلار او دده په مابین کي شریک وو حصه ورکوم لکن زما اکا وایي چه ته به خپل رانیولی ملک کی هم حق را کوی. نوزه ستاسو دمقام څه هیله کوم چه له رویه دشریعت وماته فتوی را کړئ چه زما پخپل شخصي ملک کي چه قباله ئې هم زما په نامه ده حق لری او کیا؟ چه ستاسی دمعلومات په زریعه زه هغه کار وکړم. او تاسی زموږ مشکل دشرعی فتوی په واسطه راجل کړئ. دابه ستاسی لویه وسیله وی؟

جواب : که چیری موضوع واقعاً داسی پېښه وی لکه تاسو چه لیکلی ده او دغه سرای او ملک ستاسو شخصي وی د اکا شراکت پکښی نه وی نو ستا اکا نسې کولای چه په زور باندي ستاسره ځان شریک کړی او نه په رانیولی ملک او سرای ستا کی حق لری.

لایجوز لاحد ان یاخذ مال احد بلا سبب شرعی (المجلة المـ ۹۷) وذلك كالغصب والسرقة والقمار والربا والرشوة والدعاوى الباطلة وشهادة الزور الخ (شرح المجلة الاتاسی ص ۲۶۴ ج ۱) وبناء عليه يحرم التعدی على ملكیات الافراد مادامت مشروعة قال ﷺ من ظلم شبراً من الارض طوقه الله من سبع ارضین (الفقه الاسلامی ص ۵۸۱ ج ۶ ط جدید) الملك اختصاص بالشئی يمنع الغير منه ويمكن صاحبه التصرف فيه ابتداء الامناع شرعی (الفقه الاسلامی ص ۵۷ ج ۴).

والله ﷻ تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

**که ددوو سرايو به منځ کي دمسجد او کاريز لپاره لاره
وقف سي دسرايو مالکان کولای سي چې دکوڅي ته ابرو او دروازه را خلاصه کړي؟**

سوال: څرنگه چه يولاره دمسجد لپاره وقف سوی وي دعامو خلگو لپاره يعنی هر څوک پر دغه لاره تيريدلای سي ومسجد او کاريز ته څي هيڅوک ئي ممناعت نسی کولای او دغه لار ددوو سرايو په مابين کښی ده چه دغه لاره هم ددغو دوو سرايو مالکانو وقف کړيده اوس دغه ذکر سوی لاري ته ددغو دوو سرايو څخه ديو سراي مالک کولای سي (حق لری) چه ودغه کوڅی ته خپل دسراي دروازه او دباران آبرو راوباسی. او نور خلق کولای سي چه په دغه کوڅه کی تيرسی که نسی کولای؟

داول سوال جواب: که چيری دغه لار وتلي وي او عام خلق پکښی تيريږي نو هر سرې کولای سي چه ودغه لاري ته خپل دسراي دروازه را خلاصه کړي هيڅ څوک بی نسی منع کولای او دباران آبرو هم دغه لاري ته را ايستلای سي. په دې شرط چه خلکو ته ضرر نه وی پکښی لکن بيا هم نور خلق دا حق لری چه ددې ددغه آبرو را ايستلو څه منع کړی که څه هم ضرر نه وی پکښی.

اخرج الى طريق العامة كنيفا او ميذايا او جرحصنا او دكانا جازاذا لم يضر بالعامة ولكل واحد من اهل الخصومة منعه ومطالبة به بنقضه بعده هذا اذ انى لنفسه بغير اذن الامام وان كان يضر بالعامة لا يجوز احد اشه

تنقیح الفتاویٰ الحامدیہ ص ۲۶۲ ج ۲) قال فی التنبؤ والتنبؤ والملق اخرج الی طریق العامة کنیفاً او میزاباً..... فلکل من اهل الخصومة ولو ذمیا منعه ابتداء ومطالبة بتقضه بعد البناء سواء اضرار لم یضر ﴿سلیم باز ص ۶۶۶﴾ لکل واحد ان یحدث با باعلی طریق العام ﴿المجلة الم ۲۱۸﴾.

دوہم سوال جواب : لازہ چہ دعامو خلقو دتیریدو لپارہ وی ہیخ شوک نسی کولای چہ بعضی خلق دتیریدو خہ پر دغہ لار منع کپی کہ چیری دحکومت لہ طرفہ اجازہ دتیریدو و پر دغہ لار او ہمدارنگہ پہ دغہ تیریدو کی ضرر نہ وؤ نورو خلقو تہ.

فانکان الطریق عاماً فلکل انسان حق الانتفاع به لانه من المباحات سواء بالمرور او بفتح نافذة او طریق فرعی علیہ..... ولا یتقید الابشر طین الاول السلامة وعدم الاضرار بالآخرین اذ لا ضرر ولا ضرار الثانی الاذن فیہ من الحاكم)
الفقہ الاسلامی ص ۶۰۷ ج ۵) ہکذا فی ﴿تبیین الحقائق ص ۱۴۲ ج ۶﴾.

(نوٹ) : دا احکام دہغہ لاری دی چہ وتلی وی یعنی عامہ لاروی لکہ مستفتی چہئی پوہنتنہ کپی دہ او ہغہ لازہ چہ خاصہ وی یعنی وتلی نہ وی دہغہ احکام ددی خہ جلادی او ہمدارنگہ باید و وایو ہغہ آبرو او ناوہ چہ یو شوک یی دحکومت یا محکمی پہ اجازہ و عامی لاری تہ راو باسی او دغہ آبرو یا ناوہ پرداسی طریقہ جوہ کپی چہ دخلقو دآزار او ضرر او کالو خرابیدلو باعث او سبب نوی نو بیا شوک نسی کولای چہ منع و کپی لکہ دترمخہ حوالو خہ چہ معلومہ سوہ.

بسم الله الرحمن الرحيم

که بالغه انجلی به خبله کوزده راضی نه وی نکاح صحت لری کنه؟

سوال : زما وریره چه دحاجی محمد زی لورده بی ددی له مشوری او رضاء بی د شهباز زوی ته ورکری او فعلاً هم دغه انجلی به دې خطبه راضی نه ده. د افسوس خبره داده چه دمذکور شهباز زامن وایی چه تاسی ماته دا انجلی راکری اوس به ماته خامخا راکوئ ولی مو په اوله ورځ راکوله ددغه مذکور شهباز زامنو زور نیولی حتی تر دی چه وایی که شریعت هم ماته دغه انجلی نه راکوی نو ماته به ئی راکوئ او که پر ماخور هم سی لابه ئی راکوئ دوه کسه دغی انجلی ته ورغلي وکالت ئی نه دی ورکری دغه انجلی بالغه ده دخپل نفس مالکه ده؟

جواب : کچیری صورت حال داسی وی لکه تاسو چه لیکلی دی او دغه انجلی چه بالغه هم ده په وخت کی دنکاح ترلو په دغه نکاح نه وی راضی نو دغه نکاح نه صحیح کیږی او ترڅو چه دغه انجلی پخپله راضی سوی نه وی او اجازه یی نه وی کړی نو هیڅکله ددې نکاح نه صحیح کیږی ددې انجلی خوښه او رضاء حتمی او ضروری ده او په دی هکله دا میرالمؤمنین فرمان هم صادر سوی دی او که څوک زور او جبر کوی نو تاسو محکمو یا نورو حکومتی ادارو ته رجوع وکړی هغه مکلف دی چه ددغسی ناحقه زور او جبر مخنیوی به کوی.

باب لاینکح الاب وغیره البکر والثیب الاب رضاهما الخ (بخاری شریف ص ۲۷۱ ج ۲)
 (هکذا فی) مشکوة المصابیح ص ۲۷۰) نفاذ التزویج کان موقوفا علی الاجازة
 وقد بطل بالرد الخ (ردالمحتار ص ۳۲۵ ج ۲) هکذا فی (امداد الفتاوی ص ۱۷۴ ج ۲)
 (وعزیز الفتاوی ص ۴۱۹ ص ۴۳۰ و ص ۴۳۴) و (فتاوی دارالعلوم دیوبند
 ص ۸۳ ج ۸ ص ۵۸ ج ۶۲۸ ص ۸)

بسم الله الرحمن الرحيم

یوشریک بی لہ اجازی دنورو مشترکہ مخکہ خر خولای یابخبیلای سی کنہ؟

سوال: یک قطعہ زمین یا باغ یا سرائیکہ بین چند برادر و خواہر مشترک باشد آیا یکی از مشترکین میتواند اراضی فوق الذکر را بدون اجازہ بالای کسی بفروشد یا بخش نماید درین بارہ لطف فرمودہ از روی شریعت اسلامی معلومات کافی حدایت فرمائید؟

﴿ با احترام حاجی محمد ہاشم ﴾

جواب: درین مسئلہ چند صورت است صورت اولی اینست کہ یکی از مشترکین این قطعہ زمین یا باغ بفروش برساند در حالیکہ درین زمین و باغ حصہ دیگر مشترکین موجود و شامل میباشد و درین مشترکین اطفال یا مجانین میباشد و این فروشدہ نہ وصی آنها باشد نہ اجازہ وصی گرفتہ باشد درین صورت بیع در حق اطفال و مجانین باطل میباشد و در حق دیگر بالغان و عاقلان موقوف میباشد با اجازہ آنها و در حق خود فروشدہ صحیح میباشد در صورتیکہ حصہ او مثل نصف یا ثلث بمشتري معلوم باشد اگرچہ تقسیم شدہ نباشد و اگر حصہ او ہم معلوم نبود بمشتري بیعش فاسد میباشد صورت ثانیہ اینست کہ درین قطعہ دیگر مشترکین میباشد لکن اطفال و مجانین و امثال آن نباشد و حصہ آنها معلوم میباشد اگرچہ تقسیم شدہ نباشد پس بیعش در حق خود صحیح است و در حق دیگران موقوف صورت ثالثہ اینست کہ حصہ ہر یک نہ تقسیم شدہ باشد و نہ معلوم میباشد حصہ او بمشتري درین صورت بیع فاسد میباشد اولی و افضل بلکہ واجب فسخ آنست .

قوله وقف بيع مال الغير اى على الاجازة على ما بيناه «ردالمحتار ص ۱۵۲ ج ۴»
 هكذا فى «الفتاوى الهندية ص ۱۵۲ ج ۳» «الفقه الاسلامى ص ۳۷۱ ج ۴» الشريك
 مخير ان شاء باع حصته من شريكه وان شاء باعها من اجنبى بدون اذن شريكه
 المجلة الم ۱۰۸۸ والم ۲۱۵» والتصرف فى المال ليس الالاب او الجدا والقاضى او
 اوصيائهم «هكذا فى الفقه السلامى ص ۷۴۹ ج ۷» و«الدر المنقى بهامش مجمع
 الانهر ص ۴۵۴ ج ۲» يصح بيع حصه شائعة معلومة كالنصف والثلث والعشر
 من عقار مملوك قبل الافراز لانه لا يشترط فى صحة البيع الافراز عند التسليم
 وقيد الحصه بكونها معلومة لانها لو كانت غير معلومة يفسد البيع لجهالة
 المبيع «شرح المجلة الاتاسى ص ۱۰۸ ج ۲» فلو قال لرجل بعتك نصيبى من هذه
 الدار بكذا او قبل المشتري ولم يكن عالما بنصيبه لا يجوز هذا البيع وان علم جاز
 (خانية) «سليم باز ص ۱۰۳» والثانى بيان ان ذلك (اى فسخ البيع الفاسد) واجب
 عليهما رفعاً للفساد «اتاسى ص ۳۶۳ ج ۲».

حكم هبه و بخشى در زمين مشترك اينست كه قبل از تقسم هبه خود اگر چه معلوم باشد صحيح نيست مگر آن وقت كه
 بعد از هبه تقسم بكنند يا موهوب له را امر بقتل بكنند و همچنان در هبه هبه غير هم اذن غير ضرورى است هم تقسم و
 بدون تقسم يا امر تقسم هبه نه در هبه خودش صحيح است نه در هبه غير باقى احكام مثل ما تقدم است.

لكن ان قسم الواهب الجزء الموهوب المشاع بنفسه او بواسطة نائبه وسلمه الى
 الموهوب له صح العقد لزوال المانع وكذا لو امر الموهوب له ان يقسم مع شريكه
 رد المحتار «سليم باز ص ۴۷۳».

بسم الله الرحمن الرحيم

که په لږ قیمت له چاڅه په زور مخکې واخلي

او قباله په زور په جوړه کړي ابادي پکښې وکړي بيا مظلوم د اسلامي

حکومت په مټ بيرته خپله مخکې خپلولای شي؟ که ئې خپله کړي د ابادي څه حکم دي؟

سوال : چه يو سړی ډير ظالم او صاحب دلوی قدرت وی ټوله کارونه ئی د شریعت څخه خلاف وی دغه ظالم دیو مظلوم سړی څخه په اکراه او غصب یو سرای او دوکان دتوفک په زورځنی واخلي او په مقابل کی لږ روپی ورکړي چه هغه دیو د دوکان قیمت هم نه وی هغه ظالم چی په زور ئی قاضی ته دوه شاهدان وروستلی وی دهغه مظلوم کورته روپی وروغوړځوی او په هغه مظلوم په زوره گوته ولگوی او کی لگولی نه وای وژنی ئې او بیا په دغه سرای کی نوی ابادی وکړي چه هغه دخپل قیمت څخه هم ډیره لوړه سی وروسته له ډیر وخت څخه په هغه علاقه کی شریعت نافذ شی مالک بیرته غوښتونکی دخپل سرای او دوکان وگرزی او همدغه شاهدان او اهل خبره دقاضی په حضور کی شاهدی ادا کړی چه دا قباله په جبر او اکراه باندی اجر اشویده نو اوس شریعت مقدس په دې باره کی څه حکم کوي چه ایا دغه قباله جبری او غصبی دهغه ظالم سند گرځی او کنه؟ او د قیمت د ساختمان دغه ظالم مستحق کیدلی سی کنه؟

جواب : په دغسی مسئله او واقعه کی لکه مستفتی چه لیکلی ده شرعی حکم دادی چه دغه مشتری که څه هم ددغه سرای او دوکان مالک گرځیدلی دی لکن دغه ملک یی فاسد دی هر وقت که چیری بائع خپل رضائیت ښکاره کړی او دا رضائیت یی په داسی وخت کی ښکاره

کی چه جبر او اکراه پرده نه وی نو په دې صورت کی دهغه مشتری ملک صحیح گرخی او که بی رضائیت نه کی بشکاره بلکه دفسخی غوښتنه یی وکړه نو هم دغه بائع حق لری او هغه سندونه چه ئی ستا څه په زور اخیستی دی ددی مانع نسی کیدای چه تاسو سودا فسخ کړی او هغه بناء چه ئی ستا څه په مغضوبه سرای کی کړیده هغه دی ونړول سی او که ونړول سرای ته ضرر ولری بیا دی قیمت دنړول سوی ورکړه سی.

فصريح العبارات ان المشتري بالاكراه يملكه ملكا فاسدا عند القبض وبذلك صرح في كتب الاصول عن بحث العوارض المكتسبة (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۴۵ ج ۲) فلو اكراه بقتل او ضرب شديد حتى باع او اشترى او اقرا واجر فسخ او امضى لان الاكراه الملجئى وغير الملجئى يعد مان الرضا والرضا شرط لصحة هذه العقود وكذا الصحة الاقرار فلذا صار له حق الفسخ والامضاء (الدر المختار بهامش رد المحتار ص ۸۹ ج ۵) لكل من المتعاقدين فسخ البيع الفاسد (المجلة الم ۳۷۲).

وانما عدل عن قول التنوير ويجب على كل منها الى اللام بمعنى على لافادة شئئين الاول بيان ان لكل منهما ولاية الفسخ دفعلتوهم انه اذا ملك بالقبض لزوم والثاني بيان ان ذلك واجب عليهما دفعل الفساد لكن الوجوب فى غير بيع المكروه فانهم صرحوا بانه فاسد وبانه مخير بين الفسخ والامضاء (اتاسى ص ۳۶۳ ج ۲) ومن بنى او غرس فى ارض غير بغير اذنه امر بالقلع والرد دوللمالك ان يضمن له قيمة بناء او شجر امر بقلعه ان نقصت الارض به (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۵۴ ج ۲)

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که شی په پور واخلي بياني بيرته په هغه

پور کي داخيستو ترقيمت په کم ورکړي جواز لري کنه؟

سوال: پرما غلام سرور د عبد الرحمن نامی (۶۰۰) شپږ سوه لکه افغانی باندی وی چه مانقدي روپی نه درلودی پیامی (۸) اته مننه تارياک دیوه کال په پور فی من (۲۴۰) لکه افغانی دده خخه واخيسته کله چه مده پوره سوه دغه ذکر سوی تارياک بیرته ده ته می من په (۹۰) لکه افغانی بیرته ورکړ کله چه ددغه (۸) منو تارياکو دکال مده پوره سوه بیامی دغه (۲۸) اته ویشته مننه تارياک فی من (۱۶۰) یو سل و شپيته لکه افغانی ځینی واخيسته دکال په مده کله چه ددغه تارياکو مده پوره سوه دکال بیرته می په دغه مده کی ذکر سوی عینی تارياک دده خه واخيسته بیرته ده ته می من (۷۰) اویالکه افغانی ورکړه نو ستاسو محترمو حضور خخه هیله کوم چه په دغه باره کی شرعی فتویٰ راکړی؟

جواب: دا چه یوه پلادی تارياک په (۲۴۰) لکه ځنی رانیولی دی او دیسی ورکولو تر مخه دی بیرته هغه تارياک په (۹۰) لکه ورکړی دی او بیادی (۲۸) مننه تارياک په (۱۶۰) لکه من ځنی رانیول او دیسیو ورکولو تر مخه دی بیرته په (۷۰) اویالکه ورکړی دغه دواړه بیعی په شریعت مطهره کی ناجائزی دی.

وفي الفتاوى العتابية ولو باعه بدنانير ثم اشتراه بدرهم باقل لايجوز
.... ولو رخص السعر فانقص من حيث السعر فاشتراه باقل ممبايع لم يجز
لا عبرة للسعر كذا في الخلاصة (الفتاوى الهندية ص ۱۳۲ ج ۳) ومن اشترى
جارية بالف درهم حالة او نسية فقبضها ثم باعها من البائع بخمسمائة قبل ان
ينقد الثمن لايجوز البيع الثاني (هداية ص ۶۰ ج ۳)

والله اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

**که شریک به مشترک ملک کی به یوه سرای شخصی مصرف و کری
بیابه تقسیم کی دبل سی مصرف به خه به کوی ؟ که قیمت ئی کی پری نودکوم وخت ؟**

سوال : مثلاً زید او عمر د شراکت په محکمه کی تقریباً شل کاله پخوا د او بود دوه خاهان سره و کښه زید پر دا یوه سرای شخصی سرای جوړ کړی اوس چه ئی تقسیم سره و کړی په تقسیم کی عمر ته د زید محکمه ورسیدله حال دا چه زید پر دې محکمه باندي مصرف کړی دی ایاد دغه مصرف تاوان پر عمر دی او که پر زید او مصرف دهغه وخت اعتبار لری که د اوس ؟
(نوټ) په تقسیم کی دواړه راضی دی ؟ (المستفتی محمد اسمعیل)

جواب : دغه سرای که زید یوازی او یوازی دخپل ځان او شخصی استفادی دپاره جوړ کړی وی نو که د عمر په اجازه وی او که بهی اجازی وی دتاوان حق پر عمر باندي نلری بلکه عمر ورته ویلای سی چه خپله بناء دی ونړوه او ایسته یی کړه او داهم کولای سی چه دیوازی بناء بغیر له محکمی قیمت ورکړی وزید ته او که یی دغه سرای دهغه بل شریک بهی له اجازی دشرکه دمال لپاره جوړ کړی وو یعنی ددی لپاره ئی جوړ کړی وو چه مشترکه استفاده ځنی کیږی نو دا دجوړوونکی یو احسان بلل کیږی هغه بل شریک باندي ئی تاوان نه دی لازم لکن که ئی اجازه ورته کړی وه بیابه ئی خپله حصه تاوان ورکوی.

اذا بنی احد الشرکاء لنفسه فی الملک المشترک القابل للقسمة بدون اذن الاخرین ثم طلب الاخرون القسمة تقسم فان خرج ذلک البنافی نصیب بانیه فیها وان خرج فی نصیب الاخر فله ان یکلف بانیه هدمه ورفعہ (المجلة الم ۱۱۷۳) وکذا الحکم لو بنی باذن شرکائه لنفسه لانه مستقیر لخصتهم وللمعیر الرجوع متى شاء امالو بنی باذنهم للشرکة فانه یرجع بحصته علیهم بلاشبهه (سليم باز ص ۶۴۷) هکذا فی (دررالحکام ص ۱۸۱ ج ۳) و (الاتاسی ص ۱۱۸ ج ۴) و (ردالمحتار ص ۱۸۸ ج ۵) اما اذا بنی للشرکة بدون اذن شریکه فیکون البناء مشترکاً والبنانی متبرعا بمصرفه علی البناء وليس له الرجوع علی شریکه حصه من المصروف (دررالحکام ص ۱۸۱ ج ۳). والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که یو زوی دپلار په ژوند او وفات کې خپل کسب کوي دانور ورگډ دي کنه؟

سوال : مونږ دوه وروڼه اعنی غلام نبی او محمد غنی د حاجی عبدالقادر زامن یو. زموږ دپلار مورته مال پاته وه او زه غلام نبی دپلار د حیات څخه بیا تر اوسه پوری پخپل شخصي کسب اعنی د موټرانو په مستری خانه اخته یم. او دپلار مال هیڅ نه دی پکښې مصرف کړی. او زما دپلار کسب باغوانی وه او دپلار په حیات دپلار سره پر کاسه یو ځای وو. آیا زما کسب یعنی د کسب حاصل هم په ترکه یعنی مال میراث کښې حسابیږي اعنی مشترک بلل کیږي او که یا؟ - دپلار د وفات څخه وروسته تقریباً دوه نیم کاله پر یوه کاسه وو او ما مشر ورور غلام نبی و خپل کشر ورور محمد غنی ته هفتگی ورکوله دواړو خپله گټه ودغه ځای ته راوړله اوس دوه کاله کیږي کاسه موسره جلا کړې ده حالانکه کسب مویو دی؟

جواب : دپلار متروکه مال چه هر څونه وی په هغه کی تاسی ۲ وروڼه شریکان یاست لکن دغه یو ورور چه په مستری خانه یې خپلې شخصي پیسی پیدا کړې دی که چیری دغه شرطونه موجود وه.

(اول) : دا چه ددغه بل ورور مکمله نفقه دده دغاړې وی.

(دوهم) : دا چه دهغه ورور دټولو امورو اختیارات به دده سره وی او هغوی دده بی امره او اجازی دنیاوی کسب نسی کولای.

(درېیم) : دا چه په مستری خانه کی به دغه کشر ورور یوازی دیو کومکی به صفت کار کړی وی نه مستقل کار.

(خلوروم): دغه مشر ورور به دکشر ورور مال په دغه مستری خانه کی نه وی مصرف کړی نو که دغه خلور شرطه موجود وه دغه مال یوازی دمشر ورور دی په ترکه نه گډیږی او دغه مشر ورور ته به په دې هکله قسم ایښوول کیږی.

سئل فی رجل مات عن ابن كبير وابنين صغيرين لاعن تركه فرباهما الكبير ونشأ في خدمته من جملة عائلته مع ابنه المقارب لهما في السن وحصلوا جميعا بالكسب والعمل ما لا ولم يكن لهم مال واختلفوا فيه فالكبير يدعيه كله لنفسه..... فما الحكم في ذلك اجاب ان ثبت كون ابنه واخويه عائلة عليه وامرهم في كل ما يفعلونه اليه وهم معينون له فالمال كله له والقول قوله فيما لديه بيمينه وليتق الله فالجزاء امامه وبين يديه (الفتاوى الخيرية ص ۵۸ ج ۲) ان زيداً يسكن مع ابيه عمرو في بيت واحد ويعيش من طعام ابيه وقد كسب مالا آخر فليس لاخوانه بعد وفاة ابيه ادخال ما كسبه زيد في الشركة (دررالحکام ص ۴۲۱ ج ۳).

واما قول علمائنا اب وابن يكتسبان في صنعة واحدة ولم يكن لهما شئ ثم اجتمع لهما مال يكون كله للاب اذا كان الابن في عياله فهو مشروط كما يعلم من عبارتهم بشروط منها اتحاد الصنعة وعدم مال سابق لها وكون الابن في عيال ابيه فاذا عدم واحد منها لا يكون كسب الابن للاب (الفتاوى الخيرية ص ۵۸) هكذا في (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۸ ج ۲) و (دررالحکام ص ۴۲۰ ج ۳) وتعبير ولده ليس احترازا في الحكم في الزوجة والاخوة على الوجه المذكور ايضا (دررالحکام ص ۴۲۱ ج ۳)

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

له جنازي وروسته دغه مرده او نوروته په ناسته دعا کول روادي ؟

سوال : محترمو علماء وروسته د لمانځه د جنازي دعا کول و مرده ته او نورو مردگانو ته په ناستي جائز دی کنه ؟

جواب : دعا کول پس له لمانځه څخه د جنازي تر مخه د کسر د صفوفو مکروه او بدعت دی فقهاؤ منعه ځنی کړی ده او پس له کسر د صفوفو تر مخه د دفن جائز ده چه منع هم نه ده کړی او سنت والی ئی هم ثابت نه دی او پس له دفن څه مستحب ده .

اذا فرغ من الصلوة لا يقوم بالدعاء (الفتاوى السراجية بهامش قاضيخان ص ۱۴۱ ج ۱) هكذا في (البحر الرائق ص ۱۸۳ ج ۲) و (احسن الفتاوى ص ۳۳۶ ج ۱) و (تاتارخانيه ص ۱۸۰ ج ۲) و (فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ۳۰۵ ج ۵) و (ص ۳۴۱ ج ۵) واكثرهم لم يذكر وادليل المنع والبعض عللوا المنع بالزيادة على الجنائز والبعض الآخر عللوه بتكرار الجنائز وكلتا القبيحتين انما تلزمان اذا عاقبهما في الصف دون بعد كسر الصف وكذا اكثر الفقهاء يعبرون بلفظ طويل اى لا يقوم بالدعاء ولا يعبرون بلفظ مختصر اى لا يدعو فيكون الدعاء بعد كسر الصف عفواً ومباحاً الحديث ما سكت عنه فهو عفو رواه ابوداود نعم كم من مباح يصير ممنوعاً لعارضٍ مثل الالتزام (منهاج السنن شرح جامع السنن الامام الترمذى ص ۲۱۶ ج ۴) ويستحب اذا دفن الميت ان يجلسوا ساعة عند القبر بعد الفراغ بقدر ما ينحدر جزور ويقسم لحمها يتلون القرآن ويدعون للميت كذا في الجوهرة النيرة (الفتاوى الهندية ص ۱۶۶ ج ۱) هكذا في (احسن الفتاوى ص ۲۳۳ ج ۴) .

بسم الله الرحمن الرحيم

**که اکا کوچنی وراره هبه وکړي، مور زامنو ته
او هغه تقسیم چې دخوندو حق ورنه کړي صحت لري کنه؟**

(**اول سوال**) : زموږ درې سوا لونه په لاندې ډول دی هیله کوم چه د شریعت مطابق جوابونه
ئی په تحریری ډول را کړی اول سوال یو نفر خپل جایدادو دوو کوچنی وریرو ته مشترک
وبخښی او ددی جایداد قبض دکوچنیانو پلار کړیدی که چیری وروسته ۱۸ کاله وروسته
اکا وغواړی دابخښه گرځولای سی او که نه؟

(**دوهم سوال**) : دیوی والدی ۷ زامن او دوې لونې وي او دې والدې خپل حق ودرزو زامنو ته
مشترک وبخښی ایا دامشترکه بخښه صحت لری او که نه چه خارجی شاهد او سند هم ونه
لری؟

(**درپیم سوال**) : دیو میت یوه زوجه ۷ زامن دوې لونې وي زامنوئی جایداد په ۸ برخو تقسیم
کړی یوه اتمه برخه دمور سوه او یوه یوه برخه ئی د زامنو سوله وخوندو ته ئی حق نه دی ورکړی
خوندی ئی چه هر وخت پوښتل سویدی هغه وایی چه زموږ حق د ټولو ورونو دی چه دپلار
دمرگ ئی ۴۲ کاله کیږی او ۲۸ کاله دتقسیم کیږی دخوندو دحق په خاطر داویش غلط دی او
که نه دی خوندی اوس هم موږ پوښتلی دی مگر حق نه غواړی؟

(المستفتی ملا محمد نسیم)

د اول سوال جواب : دغه نفر چه جایداد یی خپل ۲ کوچنی وریرو ته هبه کړی او دهغوی
پلار قبض کړی دی دغه هبه صحیح ده که څه هم هبه دمشاع ده او اکا په هیڅ وخت کی بیا پر
دغه هبه رجوع نسې کولای.

اذا وهب واحد شیئا لطفل تتم الهبة بقبض وليه او مربیه (المجلة المـ ۸۵۲)
(وهب اثنان دارا لواحده صح لعدم الشیوع وبقلبه لكبیرین لا) (الدرالمختار) قوله
لكبیرین هذه عبارة البحر وقد تبعه المصنف وظاهرها انهما لو كانا
صفیرین فسی عیاله جاز عندهما فسی البزازیة ما یدل علیه فراجع
(ردالمحتار ص ۵۷۳ ج ۴) قوله عندهما بل هو جائز عنده ایضا فالاولی حذف

عندہما او ابدالہ بضمیر الجمع ﴿تقریرات الرافعی علی رد المحتار ص ۲۵۲﴾
 ہکذا فی سلیم باز ص ۴۷۳ ﴿من وہب لاصولہ وفروعہ او لایخہ او اختہ او اولادہما
 او لعمہ او لعمتہ او لخالہ او لخالۃ شیعاً فلیس لہ الرجوع
 (المجلۃ الم ۸۶۶ ہکذا فی الہندیۃ ص ۳۸۷ ج ۴)﴾.

دوہم سوال جواب : کہ چیری ددغہ والدی خیلہ حصہ دمیراث معلومہ سوی وی او
 تقسیم سوی وی نو بیا دغہ والدہ کولای سی چہ خیلو زامنو تہئی ورتقسیم کری او ہبہ یی
 کری او کہ یی دمیراث حصہ نہ وی معلومہ سوی یا ئی و ہغہ زامنو تہ چہ بالغان وی بی لہ
 تقسیمہ ہبہ و کرہ نو بیائی ہبہ نہ صحیح کیڑی.

کذلک لو وہب احد حصۃ فی ترکۃ قبل ان یعلم ما یصیبہ منها من
 المال لاحد الورثۃ لاتصح الہبۃ ﴿دررالحکام ص ۴۳۹ ج ۲﴾ ہکذا فی تنقیح
 الفتاوی الحامدیۃ ص ۹۳ ج ۲ ﴿وانیکون الموهوب مقسوما اذا کان مما یحتمل
 القسمۃ وانیکون الموهوب متمیزا﴾ (الہندیۃ ص ۳۷۴ ج ۴).

د دریم سوال جواب : دغہ تقسیم صحیح ندی بلکہ دخوند وحق بہ حتماً جلا کوی ہغوی تہ
 بہ خیلہ حصہ ورکوی بیا دہغوی اختیار دی کہ ئی یو چاتہ ہبہ کوی کہ ئی خان تہ راگر خوی
 تر خو چہ حق او حصہ ئی جلا نسی پہ شرعی تقسیم سرہ نہ دغہ تقسیم صحیح کیڑی او نہ
 دنورو دپارہ ددوی پہ حصہ مال کی تصرف او مصرفول جائز دی.

سئل فی امرۃ ماتت عن ام واخت شقیقۃ وخلفت ترکۃ مشتملۃ علی امتنۃ
 واولان اشہدت الاخت المزبورۃ علی نفسہا بعد قسمۃ بعضہا انها اسقطت حقہا من
 بقیۃ ارث اختہا وترکتہا لامہا المزبورۃ فهل لایصح الاسقاط المذكور
 الجواب الارث جبری لایسقط بالاسقاط ﴿تنقیح الفتاوی الحامدیۃ ص ۵۵ ج ۲﴾
 ہکذا فی الکاملیۃ ص ۱۴۷ ﴿

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ بہ حالت دغضب کی داسی وواپی (زمانبئخہ پر ماخور او مورده) خہ حکم لری؟

سوال : کہ یو شوک وواپی چہ زمانبئخہ پر ماخور او مورده او دی بہ حالت کی دغضب وی نو ددغہ نبئخی حکم خہ دی؟

جواب : چہ یو شوک وواپی زما نبئخہ پر ماخور او مورده پہ ذی سرہ نہ طلاق واقع کیڑی نہ ظہار کہ خہ ہم نیت بی دطلاق وی چہ دامسئلہ صراحۃ فقہاؤ پہ خپلو فتاویٰ کی لیکلی ده البتہ دالفظ ویل مکروه دی.

هنا الفاظ انت امی مثل امی کامی حرام کظہرامی ففی انت امی لایکون مظاهر او ینبغی ان یکون مکروها فقد صر حوا بان قوله لزوجه یا اخیة مکروه ﴿فتح القدیر ص ۹۰ ج ۴﴾ (والا) ینوشیئا او حذف الکاف (لفاً) وتعیین الادنی ای البر یعنی الکرامة ویکره قوله انت امی ویا ابنتی ویا اختی ونحوہ (الدرالمختار) قوله او حذف الکاف الخ بان قال انت امی ومن بعض الظن جعله من باب زید اسد درمنقی عن القہستانی قلت ویدل علیہ مانذ کرہ عن الفتح من انه لایدمن التصریح بالاداة ﴿ردالمحتار ص ۶۲۶ ج ۲﴾ بخلاف مالو حذف الکاف منها فانه یلغو کما مرویاتی ﴿الدرالمنقی بہامش مجمع الانهر ص ۴۹ ج ۱﴾ لوقال لها انت امی لایکون مظاهراً ﴿الفتاویٰ الہندیة ص ۵۰۷ ج ۱﴾

اگر کسی زوجہ خود را خواہر یا مادر بگوید بر زوجہ اش طلاق واقع نمی شود و نیز ظہار نمی شود البتہ چنان گفتن یعنی زوجہ خود را خواہر گفتن مکررہ است.

(فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۱۲ ج ۱۰ ہکذا ص ۲۰۴ ج ۱۰) و (امداد المفتین ص ۶۸۷) و (عزیز الفتاویٰ ص ۴۹۳ ج ۵) (امداد الفتاویٰ ص ۴۸۰ ج ۲) (فتاویٰ محمودیہ ص ۱۲۶ ج ۸).

(سوال): دغہ مذکور لفظ پہ عرف کی دطلاق او حرمة دیارہ استعمالیہی او پہ حالت کی دغضب استعمالیہی نو باید داطلاق صریح سی کہ نیت وی او کہ نوی باید طلاق واقع سی (جواب) کہ خہ ہم استعمال یی دطلاق او دحرمت دیارہ کیہی لکن بیہا ہم تعریف دصریح نہ باندی صادقیری ولی دصریح پہ تعریف او بیان کی فقہاؤ لیکلی دی چہ صریح ہغہ دی چہ دکثرہ استعمال پہ وجہ داسی حدتہ رسیدلی وی چہ سامع تہ ہیخ شک او شبہہ پاتہ نسی لکن داللفظ چہ ہر چا ویلی یا اوریدلی دی دغہ یقین پر وقوع دطلاق نوی بلکہ شکمن سی او دعلماؤ خہ پوہستہ کوی چہ آیا ددغہ لفظ ویونکی دزوجی حکم خہ دی او بل داچہ کہ یو خوک دغہ لفظ پہ غیر حالت کی دغضب یا پہ حالت کی دخنداو وایی نو ہیخ خوک بہ دانہ وواہی چہ داطلاق دی او صریح ہغہ دی چہ پہ ہر حالت کی دسامع یقین وی پہ وقوع دطلاق لکہ دلاندی عباراتو خہ معلومیہی.

فالصریح ماضہر المراد منہ ظہور ابینا حتی صار مکشوف المراد بحیث یسبق الی فہم السامع بمجرد السماع حقیقۃ کان او مجاز او منہ الصرح للقصہ لظہورہ (تبیین الحقائق ص ۱۹۷ ج ۲) الصریح ماضہر بہ المعنی المراد ظہوراً بینا بسبب کثرۃ الاستعمال..... فالمعنی الصریح واضح بحیث لا یحتاج السامع الی التامل فیہ سواء استعمل اللفظ فی المعنی الحقیقی لہ اوفی غیرہ کالمجاز المشہور المتعارف مثل لا اشرب من هذا الحوض ای من مائہ (اصول

الفقه الاسلامي ص ۳۰۸ ج ۱) يفهم مما ذكر انه يشترط لايقاع الطلاق الصريح ماياتي ۴۰۰۰۰ الا يكون مشكوكا في عدد الطلاق او في لفظه الخ «الفقه الاسلامي ص ۳۸۰ ج ۷».

(سوال): په (عمدة القارى ص ۲۵۰ ج ۲) كى په لفظ كى ديا اختى ويلي دى قال ابو يوسف انلم يكن له نية فهو تحريم وقال محمد بن الحسن هو ظهار اذا لم يكن له نية الخ - او حال دا چه اداة تشبيهه هم تسته (جنالعة): داغه علامه عيني رحمه الله تعالى په «البنية شرح الهداية ص ۳۳۶ ج ۵» كى راوړي دى ولو قال انت امي لا يصير مظاهرا او همدغه د بنايي نقل يي دنورو فقهاؤ داقوالو شتره هم مطابق دى او همدارنگه فقهاؤ ويلي دى چه هلته چه اداة تشبيه نوى دامام ابو يوسف صاحب او امام ابو حنيفة رحمه الله تعالى را يه داده چه دا قول لغو دى.

وان لم تكن له نية او حذف الكاف كما في الدر فليس بشئ لاحتمال الحمل على الكرامة وهذا عند ابي حنيفة و ابي يوسف وقال محمد يكون ظهارا قال جمال الاسلام في شرحه الصحيح قول ابي حنيفة و ابي يوسف واعتقده البرهاني والنسفي وغيرهما «اللباب شح الكتاب بهامش الجوهرة النيرة ص ۸۴ ج ۲» او هغه اختلاف چه په عمدة القارى كى راغلى دى هغه اختلاف په الجوهرة النيرة كى د (انت على مثل امي او كامى) د لفظ په متعلق راغلى دى «الجوهرة النيرة ص ۸۴ ج ۲».

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

له يوي ولي خخه چې لښتى جلاسوى وي
به گډه به ئې کاروي که يواځي دلويه ولي مالکان؟

سوال : محترماً دکوه کران دکلی او دفارم کوه کران او به په يوه لښتى کي جريان لری چه دغه لښتى دهغې ويالې خخه را جلاسوى دى چه هغه دپنج آب په وياله باندى مشهوره ده اوس دپنج آب خلق وايي چه تاسى تر پايه يا تر بابا صاحب پورى دپنج آب وياله زموږ سره کار کړئ چه موږ دغه کار دپنځوس کالو راپه دې خوا نه دى کړى آيا دکوکران پر خلقو ددغې ويالې کارول لازم دي کنه؟

جواب : دکوکران او فارم کوکران خلق مکلف دى چه د ويالې په پاکولو کى به دپنج آب دخلقو سره اشتراک کوى تر هغه ځايه پورى چه ددوئ لښتى جلاکيږي ددوئ دغه خبره چه دا پنځوس کاله راپه دى خوا دا کار موږ نه دى کړى شرعاً اعتبار نه لری.

إذا لزم كرى النهر المشترك بين عشرة أشخاص فمصارف أعلى حصّة
شريك الى نهاية أراضيهما تقسم على جميعهم وما بعدها على التسعة وإذا مر من
أرضي الثاني فعلى الثمانية ثم يسار على هذا السياق الخ (المجلة المـ ١٣٢٦) أما
إذا كان النهر نهراً عاماً فإذ وصل الكرى الى فم نهر قرية فيخلص اهالى تلك
القرية من مؤنة الكرى (دررالحكام ص ٣٣٥ ج ٣) قال ابوحنيفة رحمة الله تعالى
البداية بالكرى من اعلاه فاذا اجاوز ارض رجل رفع عنه مؤنة الكرى وكان على
من بقى ويقول ابى حنيفة رحمة الله تعالى اخذ وافى الفتوى كذا فى
فتاوى قاضى خان (الفتاوى الهندية ص ٣٩٠ ج ٥) هكذا فى (ردالمحتار
ص ٣١٤ ج ٥)

بسم الله الرحمن الرحيم

که مخکە اجاره کړي او په مخکە دعوه وسي درې فصله معطل سي څه حکم لري؟

سوال : د (۲) کالو د پاره ما مخکە اجاره کړه غنم مي په وکرل خلگو دمخکې څخه په زور او په بندي کړي اجاره دار دمخکې مالک ته خبر ورکړي چه دمخکې څخه ئې او په بندي کړي دی خلگ وايي چه مخکە دولتي ده دمخکې مالک سر نه گرځوي د اجاره دار (۳) حصوله ناغه سول وروسته مالک دمخکې دعوه شروع کړه مخکە خپل مالک په شرعي اسنادو وگټله د اجاره دار څخه ئې قيمت پوره اخستى دى دلته اجاره دار تاوان وکړى دلته دمخکې مالک حق لري چه د خلگو څخه د (۳) حصولو تاوان واخلي؟ که د مخکي مالک د شريعت دلاري د تاوان حق پيدا کړي نو اجاره دار بيا دمخکي پر مالک حق لري چه د (۳) حصولو تاوان دمخکي د مالک څخه د شريعت دلاري واخلي خلگو دمخکې د مالک څخه په زور او په گرځولي دى؟

جواب : مالک حق نه لري چه د خلقو څه تاوان واخلي که څه هم خلقو په زور او په بندي کړي وي دده دمخکي څخه او نه اجاره دار دا حق لري چه دخپلو حصولو تاوان واخلي د مالک څخه لکن هر څومده چه دده دمخکې څخه او په بندي سوي دي د هغونه وخت اجرة دې اجاره دار نه ورکوي او نه مالک دا حق لري چه ددغې مدي اجرة د اجارة دار څخه واخلي.

بخلاف ما لو منع الماء من ارض رجل حتى هلك زرعه عطشاً لم يضمن المانع شيئاً جامع الفصولين ص ۳۵ ج ۲) حقابه ديگرى را بملک خود برد لا يضمن اذله حق ولاية اتلاف بعضه بواسطة الشرب وسقى الدواب والاصل ان من اتلف شيئاً وله ولاية اتلاف بعضه ولو يسير الا يضمن كغزاة احرق بعضهم مافى دار الحرب من الحطب وغيره) جامع الفصولين ص ۸۵ ج ۲) فال تسليم الذى بسببه يستحق المؤجر المسمى على المستاجر هو عبارة عن تخلية المؤجر بين المستاجر والمأجور على وجه يتمكن من استيفاء المنفعة بلا حائل يمنعه منها..... حتى لو عرض فى بعض المدة او بعض المسافة ما يمنع من الانتفاع به كمالو غصبت الدار من المستاجر او غرقت الارض المستاجرة او انقطع عنها الشرب..... سقطت الاجرة بقدر ذلك كما فى الهندي وغيرها (شرح المجلة الاتاسي ص ۶۸۰ ج ۲). والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دحج او اوقافو وزارت کارکونکي دحاجیانو وکیلان دی که اجیران؟

سوال : لکه څرنګه چه تاسو خبریاست چه هر کال دحج او اوقافو داداري لخوا ټول مملکت ته دحج دداخلی اعلان کیږي هغه په دې طریقه چه نومړی اداره مخکې تر حج دحجاجو مصارف لکه دطیاری کرایه د مکان کرایه ، خاک پولی او داسی نور اټکل کړی په دې معنی چه دهر مصرف حد اعظم په فهم کی ولری تردې وروسته دهمدغه اورگان له طرفه څخه اعلان وسي چه هغه کسان چه اراده دحج لری کولای سی چه همدغه اداراتو ته مراجعه وکړي او دځان سره به هر سړی دومره روپیۍ مثلاً دیارلس سوه یا پنځه لس سوه یا شپاړس سوه ډالر او حرقطعي عکسونه او ورسره تصدیقونه په لاس کی لری او دداخلی په وخت کی به ئی ورکوي اوس ددغه اورگان وحج او اوقافو مسئولین مستاجرین دی او که وکلاء او که بل څه ؟

جواب : څرنګه چه دحاجیانو په مسئله کی تعریف داجاری صادقیري فلهدا دغه مسئولین دحج او اوقافو باید اجیران وبلل سی نه وکلاء ولی دلته هم عقد په مابین کی سته چه دتعر فی ورکولو او پیسو تحویلولو په جریان کی دغه عقد مابین ته راځی او هم دغه عقد پر مناقعو دی لکه هغه سهولتونه چه په تګ راتګ او په مده کی داقامة په حرمینو شریفینو کی حاجیانو ته حاصلیږي چه یوا هم مقصد د عقد هم دغه سهولت دی او دغه عقد هم په عوض سره دی چه مرا دځنی هغه پیسی دی چه دمصرف سوی پیسو څه زائیدی دی چه هغه دوزارت حق کیږي او تعین دمدی او عمل او نورو شرائطو حواله کیږي وعرف ته او که فرضاً به بعضی امورو کی جهالة وی نو هغه جهالة مفضی ونزاع ته ندی نو فساد هم نه راوولی .

اما تفسیرها شرعاً فهي عقد علی المنافع بعوض کذا فی الهدایة (الفتاوی الهندیة ص ۴۰۹ ج ۴) (الفقه الاسلامی ص ۷۳۲ ج ۴) و (الدر المختار بهامش رد المحتار ص ۲ ج ۵) وهل تنعقد بالتقاطی ظاهر الخلاصة نعم ان علمت المدة الدر المختار قوله ان علمت المدة صوابه الاجرة (رد المحتار ص ۴ ج ۵) (السمسار والمنا دی والحمامی والصکاک وما لا یقدر فیه الوقت ولا مقدار العمل لما کان للناس به حاجة جاز ویطیب الاجر الماخوذ لو قدر اجر المثل (الفتاوی البزازیة بهامش الهندیة ص ۴۰ ج ۵) و (رد المحتار ص ۳۲ ج ۵) الجهالة براد بها الجهالة الفاحشة اوالتي تنفی الی نزاع یتعذر حله وهو النزاع الذی تتساوی فیه حجة الطرفین بالاستناد الی الجهالة (الفقه الاسلامی ص ۳۷۹ ج ۴) .

وبما ان عرف الناس مصحح للشروط فی نظر الفقهاء فکل شرط فاسد فی الاصل ینقلب صحیحاً ملزماً اذا تعارفه الناس (الفقه الاسلامی ص ۳۸۲ ج ۴) استعمال الناس حجة یتجب العمل بها (المجلة الم ۳۷) فکل ما افسد البیع مما مر یفسدها کجهالة ما جور او اجرة الخ (الدر المختار بهامش رد المحتار ص ۳۲ ج ۵)

والله تعالی اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

دو یالی یا لہنتی حریم خومرہ دی؟

سوال: زہ حاجی محمد گل غوارم چہ ومور تہ د ولی د حریم پہ ہکلمہ معلومات را کړی چہ یو څوک غواری خپلہ مخکہ د هغې ولی څخہ جدا کړی چہ پکښی تیرہ سویدہ پہ کومہ اندازہ حریم ور کړی اکثر ا د دغه حریم پر اندازہ دخلگو تر منځ جنبال وی ستاسو څخہ خواہش کیږی چہ پہ دغه ہکلمہ شرعی طریقہ را ونسوئ . دغه لہنتی زما د مخکې پہ بغل کی تیر سویدی زہ غوارم چہ د لہنتی او خپلی مخکی پہ مابین کی دیوال ووہم او دغه لہنتی مشترک دی تقریباً (۱۰) کسانو پہ مابین کی چہ زہ ہم د داغہ لہنتی څخہ خپلہ مخکہ او بہ کوم . او د دغه لہنتی بغلونه ہم د مخکی څخہ را پورته دی او پہ کال کی یوہ پلاپا کولوتہ ضرورت لری؟

جواب: دغسی ویالہ چہ هر وقت کار ولوتہ اړتیا نلری حریم یی پہ اندازہ دنیمایی دو یالی دی بناء پر قول دامام ابویوسف صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ چہ داغہ قول مفتی بہ دی او هغه ویالہ چہ هر وقت کار ولوتہ ضرورت لری هغه پہ اندازہ د احتیاج او ضرورت حریم ور تہ ټاکل کیږی.

حریم النهر الكبير الذی لایحتاج الی الکری کل وقت من کل طرف مقدار نصفه فیکون مقدار حریمه من جانبیه مساویا لعرضه (المجله المـ ۱۲۸۳) حریم النهر الصغير المحتاج للکری یعنی الجدول والقنص تحت الارض علی مقدار ما یلزمها من المحل لاجل طرح الاحجار والطین حین کر بها (المجله المـ ۱۲۸۴) قوله حریم النهر الكبير الخ . وهذه المادة مبنیة علی مذهب الامام ابی یوسف وبما ان رأی المومأ الیه فی هذه المسألة مفتی بہ فقد اختارته المجله (در الاحکام ص ۲۸۹ ج ۳) والفتوی علی قول ابی یوسف رحمۃ اللہ تعالیٰ کذا فی الفتاوی الکبری (الفتاوی الهندیة ص ۳۸۷ ج ۵) هکذا فی الدر المختار بها مش رد المختار ص ۳۱۰ ج ۵) حریم النهر الصغير المحتاج للکری فی کل وقت هو مقدار ما یلزمها حین الکری من المحل لطرح احجارها واو حالها الخ (در الاحکام ص ۲۹۰ ج ۳) واللہ تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

**کہ موٹر پہ داسی ڈول چہ سی چی ترفیکی ملامتیا
ورباندی نہ وی خوگ پکی مرسی پرموٹروان دیت ستہ؟ کہ ستہ نوخومرہ؟**

(**اول سوال**) : دموٹر چلو لویہ وخت کی یعنی دموٹر دسرعت پہ وخت کی دتیرد چاودیدولہ کبلہ موٹر چہ سو او موٹروان او نور کسان زخمی او یوکس مرسو پہ شہادت ورسیدی اناہلہ واثانیہ راجعون اوس دترافیکو دقوانینو سرہ سم موٹروان بی گناہ ثابت سویدی چہ اوس دشرعی مطابق پرموٹروان کوم دیت ستہ او کہ ستہ ستاسو دلور مقام خخہ ہیلہ کیبری چہ ومورہ تہ جواب ولیکی او زمور مسئلہ حل سی ؟

(**دوہم سوال**) : کہ چیری دیت وی نو بہ خونہ وی ؟

د اول سوال جواب : کہ چیری دغہ موٹروان دعادی لارو او عادی سرعت خہ استفادہ کری وی او دواقعی تر مخہ ہم تہا یر جوہ وو او خلل پکبسی نوو او دترافیکی قوانینو خہ ٹی ہم مخالفت نوی کری او دموٹر دتہا یر دچاودیدولہ کبلہ موٹر چہ سوی وی نو پہ دی صورت کی نہ دیت ستہ نہ نور تاوان او ضمان پردہ لازمیری او کہ دہ دغیر عادی لارو خہ استفادہ کری وی یائی بل یو داسی فعل کری وی چہ ہغہ ددغہ واقعی سبب گر خیدلی وی بیانو پردہ باندی دیت لازمیری .

اذا كانت السيارة سليمة قبل السير بها وكان السائق يتعهدا تعهدا معروفا ثم طرء عليها خلل مفاجئ في جهاز من اجهزها حتى خرجت السيارة من قدرة السائق ومكنة من ضبطها لو تقلبت بسبب ذلك على احد او شيء فمات او تلف فلا ضمان عليه وذلك لان ما حصل بالسيارة بعد خروجها من ضبط السائق بحادثة حدثت بجهاز من اجهزها لا تصح نسبتها الى السائق ولا يقال ان السائق مباشر الاتلاف وغاية ما يقال فيه انه مسبب للهلاك فانه هو الذي سير السيارة في مبدء الامر وبما انه يشترط لتضمينه التقدي نعم ان اخل بشرط من هذه الشروط مثل عدم تعهده للسيارة او تسييره هامع خلل ظاهر في جهاز من اجهزها او سوقها سوقا عنيفا فانه يضمن في كل ذلك

«بحوث في قضايا فقهية معاصرة ص ۳۱۳» والسائق مسئول عما يحدث به بالغير من اضرار سواء في البدن ام المال اذا تحققت عناصرها من خطأ و ضرر ولا يفي من هذه المسؤولية الا في الحالات الايتة - ۱ - اذا كان الحادث نتيجة لقوة قاهرة لا يستطيع دفعها وتعذر عليه الاحتراز منها وهي كل امر عارض خارج عن تدخل الانسان «الفقه الاسلامي ص ۵۲۱ ج ۷ ط جديد» المتسبب لا يضمن الا بالتعمد «المجلة الم ۹۳»

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دولتی محکمہ یوقومندان

شخصی خلگوتہ ورکری دولت ئی بیرتہ خینی اخیستی سی؟ کہ اخیستلای ئی
سی دهغوی بناوی خہ حکم لری؟ اوپہ بناوکی فرق چہ خینی پورہ وی خینی مانده؟

سوال: خرنگہ چہ دملی بس یا شهری موثرانو سابقہ استادگاہ دہندہ پہ ولسوالی کی او
دگندگان پہ سیمہ کی (۲۹۴) قطعہ مذکورہ اندازہ (۱۲) جریبہ (۱۸) بیسوی دکستر
دنقشی پہ حدود اربعہ ثابتہ سوی دتوپکیانو پہ وخت کی داستاد عبدالحلیم پہ دورہ کی ئی
خپلو اندیوالانو تہ پہ خپل سرئی پہ نمرہ تقسیم کړی دی او هغه نفرو پہ بشپړه توگه قبضه
کړی او سرايونه ئی پر جوړ کړیدی چہ بعضی سرايو کی خلگ سکونت کوی او بعضی
سرايونه خالی دی. حالامارت او خاص دملی بس ریاست نوموړی محکمہ ته اشد ضرورت
لري چہ خپل کار خنی واخلی لطفاً دشریعت مقدس پهرنا کی دلاندی سوالو ته دحل ضرورت
لیدل کیږی.

(**اول سوال:**) نوموړی محکمہ دامارت دخاص ارگان مربوطه چہ پہ پورته شکل تقسیم سوی
دی ایا امارت ئی ورخنی اخیستی شی او حق لری کہ یا؟

(**دوهم سوال:**) کہ امارت حق داخیستو ولری بیا دمیشته کسانو سره خہ چلند کوی او
هغوی د خہ شی حق لری دخپل مصرف پہ اړوند؟

(**دریم سوال:**) ایا فرق ئی سته دهغو کسانو چہ سرايونه ئی مکمل جوړ کړی وی او سکونت
پکښی کوی او دهغه کسانو چہ مکمل ئی جوړ کړی وی خو سکونت نه پکښی کوی یا ئی خہ
اندازه کار پری کړی وی؟

((دپورته سوالو دحل کیدو وروسته هغه اجراءات چہ پہ نظر کی وی عملی به شی)).

داول سوال جواب: نوموړی محکمہ کچیری شخصی مملوکه نوی دخلقو نو امارت حق لری
چہ دخلقو خہ بی بیرتہ واخلی،

ان خلاف الکرحی المذکور انما هو فیما اذا كانت الارض ملکاً اما اذا كانت
وقفاً فیومر بالقلع والرد مطلقاً اتفاقاً کما صرح به فی مجمع الانهر لان الارض

لايجوز تملكها (شرح المجلة الاتاسی ص ۴۲ ج ۳) (سليم باز ص ۵۰۲ الم ۹۰۶) و (مجمع الانهر ص ۴۶۳ ج ۲) تنمة - اذا بنى او غرس فى ارض متروكة لمنافع العامة كالطريق والمرعى فانه يومر بالقلع فى كل حال اى ولو كان القلع مضر ابالارض او كان قد بنى او غرس بتاويل ملك اذ ليس لبعض العامة او لكلهم اذا اجتمعوا ان يحولوا هذه الارض لغير ما وضعت له فى الاصل (سليم باز ص ۵۰۴).

دوہم او درپم سوال جواب : دمیشتہ کسانو مصرف کہ چیری مال متقوم وی لکہ لرگی گاہر دروازی او داسی نور هغه دی و کاری او یو دی سی او کہ غیر متقوم وو دھغه حق نلری لکہ دمزدور او دبناء اجرة او داسی نور.

اذا كرب ارضاً غصبها ثم استردها صاحبها فليس للغاصب ان يطالب باجرة الكراب (المجلة الم ۹۰۸) قال فى الهندية رجل غصب ارضاً موقوفة فان كان الغاصب زاد فى الارض من عنده انلم تكن الزيادة مالا متقوماً بان كرب الارض وحفر النهر والقى فى الارض سرقيناً واختلط بالتراب وصار بمنزلة المستهلك فان القيم يسترد الارض بغير شئ آه وفى الخانية ولو غصب نخلاً وزرعاً فسقاه وانفق عليه حتى انتهى فلا شئ له وكذا لو قصر الثوب المفصوب (سليم باز ص ۵۰۶) (الفتاوى الهندية ص ۴۴۷ ج ۲).

تنبیه : نوموړی مخکۀ یا نورى مخکى ترهغه پورى حکومتى او دولتى مخکى نسی بلل کیدلای چه حکومت یو شرعى دلیل او ثبوت نوی وړاندی کړی یوازى دا خبره چه دامخکۀ په کاهسترکی قید ده کافى نده ولې داد شرعى دلائلو څه ندی و لیس للامام ان یخرج شیئاً من ید احد الابحق ثابت معروف (ردالمحتار ص ۲۸۱ ج ۳)

بسم الله الرحمن الرحيم

که دولتي مال چاته په کرایه ورکړي هغه ئې شریک نه ورکړي څه حکم لري؟

سوال : دکانو او صنایعو ریاست مربوط یو باب گدام محترم عبد الکريم ته دمیل د جوړولو لپاره په کرایه ورکړی کرایه د گدام به دمیل د چالانیدو له نیتې څخه شروع کیږی کله چه میل چالان سو وروسته له دوو میاشتو عبد الکريم دغه میل پخپل شریک عبد اللطیف باندی خرڅ کړ خو ۳۷۰۰۰ کالدارۍ د کرایې په نامه عبد الکريم د عبد اللطیف څخه اخیستی دی حال دا چه د گدام کرایه باید د کال په پای کښی دکانو او صنایعو دریاست په حساب د افغانستان بانک ته تحویل شی اوس ستاسی د محترم حضور څخه پوښتنه داده چه نوموړی ۳۷۰۰۰ کالدارۍ د عبد الکريم حق دی یا د عبد اللطیف او یا د کرایې په عوض کښی دکانو او صنایعو په مربوطه حساب کښی د افغانستان بانک ته و سپارل سی دپوره معلوماتو په خاطر یوه ورقه قرار داد خط دکانو او صنایعو ریاست او عبد الکريم تر مینځ او یوه ورقه قرار داد د عبد الکريم او عبد اللطیف تر مینځ ددې لیک مل درته تقدیم سول هیله ده شرعی فتوی راکړی؟

(دکانو او صنایعو رئیس ملا اکبر شاه جمالی)

جواب : محترم مستفتی صاحب هغه خط چه د عبد الکريم او محمد لطیف په مابین کی لیکل سوی دی او بیا د معدن او صنایع د محترم رئیس صاحب له طرفه دستخط سوی دی دهغه څه دا معلومیږی چه دغه اجاره د گدام د عبد الکريم سره فسخه سوی ده او نوی عقد د محمد لطیف سره سوی دی او په هغه شکل سوی دی لکه د عبد الکريم سره چه سوی دی نو پر دی اساس محمد لطیف مکلف دی چه د گدام کرایه پر هغه ترتیب بانک ته تاویل کړی لکه د عبد الکريم سره چه په قرار داد خط کی لیکل سوی دی او هغه ۳۷۰۰۰ کالدارۍ چه

عبد الکریم اخستی دی کہ ٹی خاص دگدام دکرائی پہ نیت اخستی وی او بل لحاظ نوی پکبسی نو حق نلری بیرتہ بی محمد لطیف تہ ورکوی ہغہ بہ دکال پہ پای کی خپلہ کرایہ بانک تہ تاویلہ وی لکہ خنگہ چہ موافقہ سوی دہ دا چہ مور وویل چہ پخوانی اجارہ فسخہ او نوی عقد سوی دی ہغہ د عبد الکریم او محمد لطیف د قرارداد خط پہ شپہرہ مادہ کی ویل سوی دی

(یہ کہ فریق اول اصل معاہدہ پر عملہ درآمد کی بعد متعلقہ فلور ملز سے کوئی تعلق نہیں رکھیں گے اور فریق دوم ہنی الخ) او پہ اوومہ مادہ کی لیکلی دی۔

(یہ کہ آج تاریخ تک تمام سابقہ ادائیگیاں بشمول ترانسفار مزی قیمت وبل بجلی وکرایہ سائٹ گذشتہ وائیدہ بذمہ فریق دوم یعنی محمد لطیف صاحب وغیرہ ہو گئی) او پہ نہمہ مادہ کی لیکلی دی۔

(یہ کہ یہ معاہدہ ان امور میں جو کہ امارت اسلامی افغانستان سے متعلقہ ہیں امارت اسلامی کی نمائندہ برای صنعت ومعاون وغیرہ کی تصدیق وتصوب پر منحصر ہے لہذا ان کی تصدیق کی بعد نافذ العمل ہوگا)۔

تصرفات الفضولی تقع منعقدة صحيحة لكنها موقوفة على اجازة صاحب الشأن وهو من صدر التصرف لاجله ان اجازة نفذ وان رده بطل (الفقه الاسلامي ص ۱۶۷ ج ۴) لو حدث عذر مانع لاجراء موجب العقد تنفسخ الاجارة مثلاً لو استاجر طبخ للعرس ومات احد الزوجين تنفسخ الاجارة (المجلة الم ۴۴۳)

واللہ تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دیوہ ورور زامن غائب وی دخور زامن ئی داکا له

زوی خخه دمور حق غوبتلای سی چي داکا دزامنو په منح کي تقسیم هم نه وی سوی؟

سوال : څرنگه چه رب الغزت شاهد او واحد دی چه زما داکا زامن دا ۱۵ کاله کیږی چه وخارج ته یی هجرت کړی دی دژوند او مرگ حال ئی نسته ملکیت ئی زما سره گډ دی تقسیم نه دی سوی اوس ددوی دخور زامن وماته وایی چه زمونږ دمور حق راکړه حال دا چه ددوی خور مړه سوی ده زه ورته وایم چه تاسو خو په ما کی حق نه لرئ هر کله چه ستاسو ماماگان راغلل چه هغه زما داکا زامن دی زه به ددوی سره دملکیت تقسیم او ترکه وکړم بیا تاسو خپل حق ددوی شه واخلئ زه ستاسو دمور حق نسیم درکولای ځکه چه صبا ورځ زما داکا زامن هیواد ته راسی و وایی چه مونږ خپله خور په حق رسولی وه تاوولی ورکا وه نوزه لا جوابه پاته کیږم او دامستولیت زه پرغاړه نه اخلم نوزه دارالافتاء دعالی مقام خخه احترامانه هیله کوم چه ما داخرت د عذاب خخه وژغوری او ددوی دجنجاله خخه نجات راکړی او دشریعت غراء محمدی ﷺ حق لاره راته وښیی چه زه پر هغه لاره باندی روان سم ځکه چه زه یو مظلوم انسان یم

(حاجی عبدالرحیم)

جواب : دا چه ستاسو تر مابین دملکیت تقسیم نه دی سوی او بعضی وارشان غائب دی او دهغوی دخور زامن خپل حق غواړی نو اوس علاج دادی چه هغه دخور زامن یا یو بل وارث به په محکمه کی دقاضی خخه مطالبه دتقسیم کوی او قاضی به دوی تر مابین جبراً تقسیم کوي او هر یو به ته به خپل حق ورر سوی او ستاسو دا خبره چه دخور زامنوته وایاست چه زه ستاسو دمور حق نسیم درکولای ولی که زما داکا زامن راغله او هغوراته وویل چه مونږ خپله خور په حق رسولی ده دا خبره صحیح نه ده ولی تاسو تر اوسه تقسیم نه دی کړی نو هغوی به څنگه دخپلې خور حق ورکړی وی حال دا چه دتقسیم تر مخه نه هغه خور خپل حق هبه کولای سی نه ترتیر بدلای سی . او ستاسو تر مابین قاضی تقسیم کولای سی که دغه څلور شرطه موجود وه:

(اول) دغه ملکیت به تاسو ته په میراث پاته سوی وی

(دوہم) دہفہ مورث (متوفی) پر مرگ او پر عدد دوارثانو بہ شاہدان تیروی او کہ وصی موجود وو دہفہ پر وصیہ بہ شاہدان تیروی
(درپیم) اقلادہ کسہ وارثان بہ حاضریری کہ خہ ہم یو صغیر وی یا موصی لہ وی.
(خلورم) تول ملکیت بہ دحاضر و وارثانو سرہ وی.

یشترط الطلب فی قسمة القضاء فلذلك لاتصح القسمة من القاضي جبراً
مالم یقع طلب ولومن احد اصحاب الحصص «المجلة المـ ۱۱۲۹» ہکذا فی (الفقه الاسلامی ص ۶۶۷ ج ۵) تصح قسمة القضاء تارة ولو غاب الشركاء الا انہ یلزم فی ذلك وجود شروط اربعة الشرط الاول ان یكون المال المراد تقسیمہ موروثاً و مشترکاً من جهة التركة..... الشرط الثاني ان یكون المال المشترك منقولاً او عقاراً فقام البينة على موت المورث وعلى عدد الورثة و اذا كان الخصم الموصی لہ فقام البينة على الوصية..... الشرط الثالث یشترط حضور لا اقل من وارثین من الشركاء او حضور وارث و موصی لہ ولو كان احدهما صغیراً..... الشرط الرابع یجب ان یكون كل المال المقسوم فی ید الحاضرین بالبغین الخ «درالحکام ص ۱۲۶ ج ۳» ہکذا فی «الفتاویٰ الہندیة ص ۲۰۹ ج ۵» و «الدر المختار بہامش رد المحتار ص ۱۸۱ ج ۵» صح علماؤنا بان الارث لا یصح اسقاطہ اذ هو جبری لا سیمافی الاعیان..... و فی الاشباہ والنظائر لو قال وارث ترک حق لم یبطل حقه «الفتاویٰ الخیریة ص ۹۹ ج ۲» الارث جبری لا یسقط بالاسقاط «تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ص ۲۶ ج ۲» ہکذا فی «درالحکام ص ۶۹ ج ۴» كذلك لو وهب احد حصه فی تركة قبل ان یعلم ما یصیبہ منها من المال لاحد الورثة لاتصح الهبة کما لاتصح الهبة فیما لو قال احد وهبت مقداراً من الاشياء التي املكها لابن صغیر ولم یعین الاشياء التي وهبها ولم یعلم بها (التنقیح وعلى افندی) «درالحکام ص ۴۳۹ ج ۲» واللہ تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ کوچنی، نجلی، کوچنی ہلک نہ پہ نکاح کری (۱۵) کالہ وروستہ

معلومہ سی جی ہلک لیونی، فلج او عصبی دہ انجلی، لہ نکاح خخہ خلاصیدی سی؟

سوال: من محمد نام ولد شیر محمد پانزدہ سال قبل صبیہ یا دختر خورد کہ هنوز چہ ماہہ بودہ عنوانی نامزدی زن و شوہری برای برادر زادہ چہ ماہہ خود بہ لفظ انجاب از طرف من و قبول از طرف مادر گلان بحضور دو نفر شاہدان صورت گرفتہ است درین موضوع بین من و مادر گلان این پسر انجاب و قبول گردید بعد از یک سالگی معلوم شد کہ این طفل دارای سلامت جسمی و روانی نہودہ بہ مرور زمان روشن گردید کہ طفل منک فلج دیوانہ و فاقد سلامت عقلی و فکری می باشد از ہمان وقت اقدام بہ تداوی آن شروع شد تا مجرب ترین داکترہائی شہر کراچی پاکستان ان راجع نمودم ولی هیچگونہ بهبودی درحالت آن بہ مشاہدہ نرسید بالاخرہ علاج ناپذیر تشخیص گردید اکنون کہ بہ سن پانزدہ سالگی رسیدہ قادر بہ تکلم کردن راہ رفتن منظم خوردن آب و غذا و دفع حاجت بہ اختیار خود نہودہ و ہم از نظر عقل و ہوش هیچ چیز تشخیص دادہ نمی تواند و اگر دست های آن ازاد باشد مواد فضلہ و غایطہ خود می خورد اکنون بہ ریسمان بستہ بودہ نان کس و دیگر بد ہنش میدہد و مواد دفع حاجت ان پاک میکند فعلا کہ دخترم بہ سن پانزدہ سالگی رسیدہ حاضر نیست کہ در قید نام این انسان ناقص الحاقہ از حقوق شرعی و انسانی خود محروم باشد بناء جریان موضوع بہ قرار فوق بہ محضر شماس عرض شد و امید دارم کہ بایک ملاحظہ عمیق شرعی متناسب بہ حالت عقلی جسمی مدنی و شرعی این پسر فتویٰ شرعی صادر فرمائید تا صبیہ مظلومہ من از قید نامزدی آن خلاص شود؟

جواب: اگر واقعہ ہمین طور باشد کہ مستفتی بیان نمودہ و نوشتہ کردہ و ہمین اوصاف نوشتہ شدہ مثل جنون کامل و فلج وغیرہ تمامہ درین پسر موجود باشد و دختر طلب فسخ نکاح نماید درین صورت جائز است کہ قاضی صاحب محکمہ در میان ایشان تفریق کند و نکاح ایشان فسخ کند و عمل مزہ آخرین اخاف رحمہم اللہ ہم برای این است لکن شرط اینست کہ دختر هیچ گاہ انحصار رضاء باین نکاح در حالتی نکرده باشد کہ بجنون زوج خود خبردار باشد باید گفتہ شود کہ اگر بجنون با وجود جنون قدرت جماع و خانہ داری نداشتہ باشد حکمش حکم عنین باشد کہ باتفاق جمیع ائمہ و خفیہ رضوان اللہ علیہم اجمعین قاضی میتواند کہ بعد از صحت دادن یکسال فسخ نکاح کند اما اگر قدرت جماع یا عنین بودن او ثابت نباشد لکن جنون داشتہ باشد جنون کہ باعث ایذاء شدید میشود مذهب امام صاحب و امام الخواف رحمہم اللہ تعالیٰ عدم جواز فسخ است و مذهب امام محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ جواز حکم فسخ است کہ عمل مزہ آخرین خفیہ رحمہم اللہ ہم بقول امام محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ است لکن قضاء قاضی شرط است در صورت فسخ زیرا کہ محکم قاضی قول مرجوح راجع میشود و حکم قاضی رافع غلاب است و بعد از حکم قاضی قول ضعیف و مرجوح قوی و مستند علیہ میگردد.

قال محمد رحمہ اللہ تعالیٰ ان كان الجنون حادنا يؤجله سنة كالعنة ثم يخير المرأة بعد الحول اذا لم يبرء وان كان مطبقا فهو كالجب وبه نأخذ كذا في الحاوی القدسی «الفتاویٰ الہندیۃ ص ۵۲۶ ج ۱» والتفريق طلاق لكون الحاكم نائبا فيه مناب الزوج وهذا هو قولنا معشر الحنفیۃ كما في الہندیۃ قال محمد ان كان الجنون حادنا الخ «اعلاء السنن ص ۲۳۹ ج ۱۱» هكذا في «معین القضاۃ والمفتین ص ۸۷».

(سوال) اگر زوج را جنون شد بدرخواست زوجہ تفريق آن تواند شد یا نہ (الجواب) اگر جنون حادث باشد بمجرعہ عنین تاملت یکسال مصلحت دادہ خواهد شد وبعد آن اگر صحت نیافت زوجہ را اختیار است و اگر جنون مطبق است فی الفور فسخ میتوان شد حاجت بمصلحت دادن نیست الخ «مجموعۃ الفتاویٰ بہامش خلاصۃ الفتاویٰ ص ۴۲ ج ۲» هكذا في «جدید فقہی مسائل ص ۱۲۰ ج ۲» «فتاویٰ محمودیۃ ص ۱۷۰ ج ۱۸» و «کفايت المفتی ص ۳۷۷ ج ۲» امداد الاحکام ص ۲۹۱ ج ۲ و ص ۷۰۲ ج ۲ و «امداد المفتین ص ۲۷۵».

حضرت تہانوی رحمۃ اللہ علیہ نے اپنے زمانہ میں تمام علماء ہند کی اتفاق سے دوسری اسمہ اور امام محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ کی قول پر فسخ نکاح کا فتویٰ دیا ہے تفصیل کے لئے دیکھئے الحیلۃ الناجزۃ (ظفیر) «ہامش فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۵۵ ج ۱۰».

شروط التفريق بالعيب (۱) ألا يكون طالب التفريق عالما بالعيب وقت العقد (۲) ألا يرضى بالعيب بعد العقد فان كان طالب التفريق جاهلا بالعيب ثم علم به بعد ابرام العقد ورضى به سقط حقه في طلب التفريق «الفقه الاسلامي ص ۵۲۱ ج ۷» وفي شرح الطحاوی وان كان مجنونا فوجدته عنيئا فانه ينتظر حولا ولا ينتظر الى البرء (تا تاريخانية ص ۵۳ ج ۴) اتفق ائمة المذاهب الاربعة والامامية على التفريق بعيبين وهما الجب والعنة «الفقه الاسلامي ص ۵۱۷ ج ۷» اتفق الفقهاء على ان الفرقۃ بالعيب تحتاج الى حكم القاضي وادعاء صاحب المصلحة لان التفريق بالعيب امر مجتهد فيه ومختلف فيه بين الفقهاء فيحتاج الى قضاء القاضي لرفع الخلاف وقضاء الحاكم يقطع دابر الخلاف الفقه الاسلامي ص ۵۲۰ ج ۷». (شرائط تفريق) (۱) جنون خطرناك حدك

شدید ایذاء کا باعث ہو معمولی جنون میں خیار تفريق نسیم الخ «احسن الفتاویٰ ص ۴۲۵ ج ۵».

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دیو ضرورت بہ خاطر مخکہ چاہہ کړي بیرته رجوع کولای سي؟

سوال: زموږ د موضوع تفصیل دیر زیات دی خو په لنډ ډول باید ووايو چه زموږ يو مخکہ ده چه په دغه مخکہ کی زموږ ۶ وروڼو اول واري خپلی مساوی حصص درلودی او دغه مخکہ موږ پخپله رانیولی وه موروثه نه وه او موږ چه اول وار خپل تقسیم وکړ نو زموږ د ټولو وروڼو په رضا او رغبت سره قبولي وکړی خو بیا هم حصص د جریب له لحاظ معلومي سوي خود حدودو په لحاظ نسوی معلومي د دي وروسته د اصلاحات اراضی د قانون له وجې موږ مجبوره سوو او تقریباً ۸۷۰ جریبه مخکہ مو د خپلې کورنۍ انسانانو ته هبه کړه هغو ته مو په حدودو تقسیم وروکړی او حقابی مو ور معلومي کړي او هغوی قبض کړی بیا موږ هجرت وکړ هغه نوره باقی مخکہ بیرته زموږ وروڼو تر مابین مشترکه پاته سوه - اوس زموږ بعض وروڼه وایی چه هغه ۸۷۰ جریبه مخکہ چه موږ د کورنۍ و اعضاء ته ورکړی وه چه عبارت دی د زوجات او زامنو څه هغه خو موږ د اصلاحات اراضی او مترقی مالییه د قانون د ضرورت په اساس هبه کړی وه اوس چه هغه قانون د مابین څه تللی بولو موږ په هغه هبه راضی نه یو بله پوښتنه دا ده دغه ۲۳ قطعي باقی مخکہ د بعضی وروڼو په اجازه او د بعضی بې اجازې تقسیم کیدلای سی کنه؟ ﴿المستفتی عبدالقادر﴾

د اول سوال جواب: څرنگه چه دغه ۶ وروڼو ستاسو د لیکلی بیان مطابق ټولو پخپله رضا او رغبه دغه ۸۷۰ جریبه مخکہ و خپلو زوجاتو او زامنو ته ور تقسیم کړی او ور هبه کړی نو د دوی دغه هبه که د هر ضرورت په اساس وی بیرته رجوع پر دغه هبه نسی کولای او دغه مخکہ د مو هوب لهم ده.

من وهب لاصوله وفروعه اولاخیه اواخته فلیس له الرجوع ﴿المجلة المـ ۸۶۶﴾ لو وهب کل من الزوج والزوجة صاحبه شیئا وسلمه حال کون الزوجیه قائمه بینهما لیس له الرجوع ﴿المجلة المـ ۸۶۷﴾ هکذا فی ﴿الجوهرة النيرة شرح القدوری ص ۴۲ ج ۱﴾ و﴿الفقه الاسلامی ص ۳۱ ج ۵﴾ ان الشیوع الذی من طرف الواهب فقط لیس مانعاً من تمام الهبة بالاتفاق فلو وهب شخصان

اموالهما المشتركة القابلة القسمة لشخص واحد فبما انه قد سلم المال جملة و قبض جملة جازت اذلا شيوع في ذلك (در الاحكام شرح مجلة الاحكام ص ۴۴۴ ج ۲) هكذا في (الفقه الاسلامي ص ۱۵ ج ۵).

دوهم سوال جواب: دغه شپېر وروڼه چه په دغه مخكه شريكان دي كه بعضو اراده د تقسيم درلوده او طلب د تقسيم يي كاوه او هغه نور وروڼه په راضي نه وه او تقسيم يي نه كاوه نو قاضي به ئي مجبوره كوي و تقسيم ته كه خاي د تقسيم قايل وو او كه په دغه شپېر وكي يو غائب وو او دغه مخكه دوي رانيولي وه ميراثي نه وه نو بيا قاضي نسي كولاى چه تقسيم وكړي تر خو چه ټوله حاضر سوي نه وي.

اذا طلب احد الشركاء القسمة وامتنع الآخر..... ان كان المال المشترك قابلا للقسمة يقسمه الحاكم جبرا والا فلا يقسمه (المجلة الم ۱۱۳۰) الطلب في قسمة القضا شرط فلا تصح القسمة جبرا من الحاكم الا بطلب احد الشركاء (المجلة الم ۱۱۲۹) اما اذا كان المال غير مشترك من جهة الارث بل كان مشتركا بسبب آخر كاشتراء المال المشترك فليس للقاضي تقسيمه ولو كان الغائب شريكا واحدا..... مثلا لو اشترى خمسة اشخاص بالاشتراك عقارا وقبضوه ثم طلب بعد ذلك الشركاء الحضور في غيبة احدهم من القاضي تقسيم العقار المذكور وتسليم حصة الغائب الى يد عدل فليس للقاضي اجراء التقسيم (در الاحكام ص ۱۲۶ ج ۲) هكذا في (سليم باز ص ۶۲۷) و تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۷۴ ج ۲

بسم الله الرحمن الرحيم

که دموتړانو دنماینډګي نماینده ظلم کوي

رشوت اخلي دولت دغه نمایندګي په خپل لاس کي اخیستلای سي.

سوال : د جناب محترم عالیقدر امیر المومنین و لوړ حضور ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

محترما: مونږ ټول موټروانان د قندهار ولایت او نورو ولایاتو ستاسو لوړ حضور ته داسی عرض وړاندې کوو زموږ سره په هرات ، غزنی ، او کابل کی د موټرانو د نمایندګي له خوا ډیر ظلم (ستم) او بې عدالتي کیږي داسی چه د پیسو او رشوت په مقابل کی د موټروانانو حق پایماله کیږي یعنی هر هغه موټر ته چه پیسی او رشوت و نمایندګي ته ورکړی اول نمبر ورکول کیږي چه دی مابین کښی یو موټر شل شپې کوی او بل موټر یوه یا دوې شپې کوي او د هر موټروان څخه پنځه یا شپږ لکه افغانی د رشوت په توګه اخیستل کیږي نو ستاسو د لوړ حضور څخه هیله لرو چه د هرات ، غزنی ، او کابل لکه د قندهار نمایندګي چه د طلباء کرامو لاس ته ورغلي او صد فیصد عدالت پکښی روان دی زموږ غوښتنه ستاسو د لوړ حضور څخه داده چه د ټولو ولایاتو پخوانی نمایندګي د طلباء کرامو لاس ته ورکړی چه مونږ د پخوانی نمایندګیو د ظلم زور بی عدالتی او ستم څخه خلاص شو خدای ښه دی تاسو ته د نیکو عوض درکړی ؟

موضوع امیر المؤمنین دامینی قومندان او هغه ابتدائییه محکمی ته او هغو دارالافتاء ته

حواله کړل

جواب: محترم مستفتی صاحب په دې هکله باید حکومت داسی یو تصمیم ونیسی چې په هغه کی د موټرانو نظم هم برابر سی او د نمایندگیو مالکانو ته هم ضررونه رسیږي ولی د حکومت او امر به داسی وي چه د ټولو عوامو مصلحت پکښی کی وي نه به یوازې د موټرو انانو نفع او مصلحت په نظر کی نیسی - دا هم کیدلای سی چه طالبان خپله نمایندگی بیت المال دپاره استفاده په نظر کی نیسی - دا هم کیدلای سی چه طالبان خپله نمایندگی جوړې کړي او نوری نمایندگی هم پر خپل حال پریږدي بیا که په موټرو انانو کی هر څوک د نورو نمایندگیو څخه په عذاب وه هغه به د طالبانو په نمایندگی کی شمولیت کوي او که په عذاب نه وه هغه به خپل پر حال پاته کیږي او دا هم کیدلای سی چه هغه زړې نمایندگی پر خپل حال پاته سی او طالبان په هغه نمایندگی کی خپل منشی مقرر کړي او بیا هیئتونه باندي مقرر سی - یا یو بله داسی لار اختیار کړي چه د دواړه جانبه مصلحت وي هم د موټرو ان هم د نمایندگی والا یوازې به د یوه طرف نفع نه سنجوی او نه به دا کار حکومت د خپلی فائدي دپاره کوي او که هر څوک د یوه طرف گټه په نظر کی وساتي یا حکومت خاص د خپلی استفادي په خاطر دا کار کوي نو دغه امری نا جائز او غیر شرعی دی مسئولیت د آخرت به د امر کوونکی پر غاړه وي.

التصرف على الرعية منوط بالمصلحة (المجلة المـ ٥٨) اتی بصيغة المصدر المحذوف فاعله ليفيد التعميم لكل من يلي امرا عاما يتعلق بالرعية فيشمل السلطان ومن قلده السلطان بذاته او بالواسطة ويشمل ايضاً الاوصياء ومتولى الاوقاف جميعهم تناط تصرفاتهم العائدة لمن هم تحت ولايتهم بالمصلحة اي بما فيه نفع يعود اليهم والافتصرفهم غير صحيح ولا نافذ شرعاً (شرح المجلة للاتاسى ص ١٤٢ ج ١) اي ان تصرف الراعى فى امور الرعية يجب ان يكون مبنياً على المصلحة وما لا يكون كذلك لا يكون صحيحاً والرعية هنا هي عموم الناس الذين هم تحت ولاية الولي (درر الحکام ص ٥٧ ج ١)

بسم الله الرحمن الرحيم

کہ دموتروان اونمانندہ ترمابین مال ورک سی ذمہ وار څوک دی؟

سوال : حضور ته د محترم رئیس صاحب شورای مرکزی مقام عالی ریاست تمیز السلام علیکم.

د سږ کال د روژې په ۲۵ تاریخ می درې گونۍ تانونده انتقال په خاطر د لښکرگاه و نمایندگی ته یو ور او ورتسلیم می کړه او په لښکرگاه کی می معین ځای ورسره و ټاکي چه انتقال ئی کړی صباه زه هغه معین ځای ته چه ورغلم گونۍ ئی راتسلیم کړی خولی ئی گندلي وي چه د یوې گونۍ څخه شپږ تانه کښل سوي وو او نور تانونده خواره واره پکښی ځای پځای سوي وو چه د کښل سوو تانو ځای ونیسی نمایندده وایي چه مامکمل مال و موتروان ته سپارلی او موتروان وایي چه دغه موجوده سرېسته ما ته سپارل سوی او ما را رسولی دي مونږ نه نمایندده په خپلو سترگو لیدلی چه اخستی وي او نه موتروان موضوع مو ستاسی عالی مقام ته عرض کړه څرنگه چه د شریعت محمدی حکم وي او په هریوه باندی زما حق کیږي امر را کړی چه هغه زما د تاوان سوي مال حقوق ما ته و سپاری په درناوی؟

(المستفتی محمود)

جواب: دغه مستفتی که چیری د نمایندگی والا تصدیق کاوه چه تاواقعا شیان پوره موتروان ته ورکړی دی خو موتروان پوره نه دی را ته تسلیم کړی نو موتروان ته به قسم ایښوول کیږي او که یی د نمایندگی والا تصدیق نه کاوه بلکه تکذیب یی کاوه نو بیا به نمایندگی والا ته قسم ایښوول کیږي که یی قسم و اخستی نو ذمه یی فارغه ده او مستفتی مجبوره دی چه یا به د نمایندگی والا تصدیق کوي یا به یی تکذیب کوي او داسی مجهول به یی نه پریږدي ځکه د دعوی د صحت د شروطو څخه یو دا دی چه مدعی علیه به متعین وي.

يشترط ان يكون المدعى عليه معلوما فاذا قال المدعى لى على واحد
لاعلى التعين..... مقدار كذا لاتصح دعواه ويلزمه تعيين المدعى عليه)
المجلة الم ١٦١٧) اذا امر صاحب الوديعة المودع بالدفع الى رجل بعينه فقال
دفعتها اليه وقال ذلك الرجل لم اقبضها منك وقال رب الوديعة لم تدفع اليه ايها
المودع فالقول قول المودع فى حق براءته عن الضمان لافى حق ايجاب الضمان
على المدفوع اليه كذا فى الظهيرية (الفتاوى الهندية ص ٣٥٨ ج ٤) وتجب
اليمين على احدهما لاعليهما لانه لا بد للمؤكل من تصديق احدهما و
تكذيب الاخر فيحلف المكذب منهما دون المصدق (بدائع الصنائع ص ٣٤ ج ٤)
(وكذلك لو اودع ماله رجلا وامره ان يدفع الوديعة الى فلان فقال المودع دفعت
وكذب فلان فهو على التقصيل الذى ذكرنا (اي فى المؤكل) (بدائع
الصنائع ص ٣٤ ج ٤). والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که به تقسیم کی دیوه ورور برخه کمه وي

دده له وفات وروسته دده زامن به اکادپوره حق دعوی کولای سی کنه؟

سوال: و حضورته د علماء کرامو د دار الافتاء السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.
وبعد: عرض دادی چه یو شخص وفات سی او د هغه ورثه تقسیم بالرضاء وکړی د مذکور
میت وارثان یا د وارثانو وارثان بیا حق د نوی تقسیم لري کیا؟ مثلاً دوو ۲ ورونو دیو
شباروز او به داسی تقسیم کړی دی یوه ورور په خپله رضا پر دوه نیم ساعته او بو قناعت
کړیدی هغه باقی ئی بل ورور ته ورکړیدی اوس مذکور دوه نیم ساعته والا وفات سويدی د
هغه زامن و خپل اکا ته وایي چه زمونږ د پلار حصه د او بو کمه ده مونږ نوی تقسیم در څخه
غواړو؟ (المستفتی سید علی شیخ)

جواب: هر کله چه تقسیم بالرضاء وسی او بیا یو طرف دعوی د غبن فاحش کوی نو دوه ۲
صورت لري یو ۱ دادی چه دغه دعوی کونکی د دعوی څه تر مخه دا اقرار کړی وي چه ماته
خپل حق پوره رسیدلی دی یا ئی جانب مقابل ته ابراء ورکړی وي یا ئی مالکانه تصرف

پکبنی کړی وي سره د اطلاع پر غبن فاحش باندي پدي صورت کی دعوی د غبن فاحش نه صحیح کيږي او نه نوی تقسیم کيږي هغه پخوانی تقسیم معتبر دی . دوهم . دادی چه دغه دعوی کونکی دغسی اقرار یا ابراء یا مالکانه تصرف نوی کړی بیا ئی دغه دعوی صحیح کيږي . نو دا چه تا په خپله استفتاء کی لیکلی دی چه دغه یوه ورور پخپله رضا دغه تقسیم کړی دی او هم ئی قناعت کړی دی او باقی ئی خپل ورور ته ورکړی دی نو د دي څه دا معلوميږي چه پخپله مورث هم حق د دعوی نه درلودی نو وارثان ئی په طریق اولی نه لري لکه څنگه چه د لفظ څه د قناعت کولو او ورور ته د باقی حصی ورکولو واضح معلوميږي .

اذا ظهر غبن في القسمة فاحش انكانت القسمة بقضاء القاضي تبطل عند الكل وانكانت بالتراضي اختلفوا فيه اذ القسمة بالتراضي أكد منها بقضاء القاضي قال شارحه في منحه بعد ما نقل الخلاف والصحيح المعتمد ما قدمناه عن الكافي وقاضيخان وبه جزم اصحاب المتون وصححه اصحاب الشروح وبه افتيت مراراً وهذا كله اذا لم يقر بالاستيفاء او الابراء واما اذا اقر بالاستيفاء او الابراء او شهد شاهدان على ذلك لم تصح دعواه كما ذكر في نقد الفتاوى كما نقله الانقروري في فتاواه من القسمة (فتاوى تنقيح حامدية ص ۱۷۵ ج ۲) وتسمع دعوى الغبن الفاحش ان لم يقر المدعى باستيفاء حقه فان اقر باستيفاء حقه لا تسمع دعوى الغبن (الفقه الاسلامي ص ۶۸۸ ج ۵) هكذا في (الفتاوى الهندية ص ۲۲۶ ج ۵) و (الدر المختار ورد المختار ص ۱۸۷ ج ۵) .

يصح ان يكون احد الورثة خصما في الدعوى التي تقام على الميت اوله (المجلة الم ۱۶۴۲) ويفهم من ذكر الغبن بصورة مطلقة ان الغبن سواء كان في القيمة او كانت عين احد الطرفين اكثر من عين الاخر من جهة الزرع او الوزن او العدد ويكون ذلك في المذروعات والموزونات والمعدودات اي انه يشمل جميع هؤلاء (در الاحكام ص ۱۱۹ ج ۳) ويفهم من هذه الايضاحات انه لا يشترط في دعوى الغبن الفاحش في القسمة وجود التقرير كما في البيع (در الاحكام ص ۱۲۰ ج ۳) اما اذا ادعى المقسوم لهم دعوى الغبن الفاحش بعد

اقرارهم باستيفاء الحق بعد القسمة او بعد الابرء او بعد الاطلاع على الفبن الفاحش والتصرف بالحصة بعد ذلك على ما هو مذكور في المادة ۳۵۹ تصرف الملاك لاتسمع الدعوى (رد المحتار) ولا تنقض القسمة (در الاحكام ص ۱۲۱ ج ۲) المشتري الذي حصل له تقرير اذا اطلع على الفبن الفاحش ثم تصرف في المبيع تصرف الملاك سقط حق فسخه (المجلة الم ۳۵۹) يتضمن الصلح احد معان ستة هي ما يأتي ۲ صلح بمعنى الهبة وهو ان يدعى الرجل عينا في يدرجل ثم يصالح عنها على بعضها فيكون الباقي هبة (الفقه الاسلامي ص ۲۹۸ ج ۵).

(تبيين) : دا هم كيدلاى سى چه دغه يو ورور دى هغه باقى حصه د اوبو خپل ورور ته هبه كړي وي نو دا چه واهب اوس وفات سى دى نو ورته ئى حق درجوع نلري پر مو هوب له باندي لكه څنگه چى د فقهاء كرامود عباراتو څه واضح ده . والله تعالى اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

له كومو سيمو چې دولت مالونه بند كړي وي

او خلك ئې په قاچاق وړي كه دغه خلك يائي مالونه ونيول سي څه حكم لري ؟

سوال : په كندهار كى مركزى دارالافتاء ته اسلام عليكم ورحمة الله وبركاته ا

په غزنى او يا نورو ځايونو كي چه د هزارگانو علاقي ته غذائى او نور مواد بند دى اوس چه خلق ئى په قاچاق وړى او بيا د مسئولينو لخوا ونيول سى او بيا ئى غوښتنه كوي او يائي خاوند ورك سى تاسو فتوى راكړئ چه شرعاً څه و كړو مال استعمال كړو كه يي رد كړو او كه بل حكم لري دا بايد ووايو چه قاچاقبر هم هزاره او هم پښتانه وى . (امير المؤمنين)

جواب : هغه مالونه چه د قاچاقبرو څخه ونيول سى بايد د دغه مالونو سره ډير احتياط وسى او بايد ضائع نسى او خراب نسى او كه يي مالكان معلوم وه خپلو مالكانو ته دي په محفوظه طريقه و سپارل سى او كه يي مالكان نه وه معلوم نو جدى كوشش بايد وسى چه خپل مالكان يي پيدا سى او هغوئ ته و سپارل سى او كه يي مالكان نه وي معلوم او سره د پوره كوششه او اعلانونو بيا هم پيدانسى او د پيدا كولو څخه يي مسئولين مايوسه سوي وي بيا نو جائزه چه بيت المال ته و سپارل سى د دغسى مالونو اخستل د خپلو مالكانو څه تعزير بالمال دى او تعزير بالمال غير جائز او حرام دى . دغه قاچاق برته دى پرته له مال

اخذستلو په يو بله طريقه تعزير وركول سى هر قسم تعزير چه د امام خوښ وي ځكه چه مخالفت او عدم اطاعة د امير جرم او گناه ده فاعل يى مستحق د تعزير دى.

وليس للامام ان يخرج شيئاً من يد أحد الا بحق ثابت معروف (ردالمحتار ص ۲۸۱ ج ۳) فاذا حاز الشخص مالا بطريق مشروع اصبح مختصاً به واختصاصه به يمكنه من الانتفاع به والتصرف فيه الا اذا وجد مانع شرعى يمنع من ذلك كما ان اختصاصه به يمنع الغير من الانتفاع به او التصرف فيه الا اذا وجد مسوغ شرعى يبيح له ذلك كولاية او وصاية او وكالة (الفقه الاسلامى ص ۵۷ ج ۴) الفصب هو اخذ مال واحد وضبطه بدون اذنه الخ وما احسن ما عرفه به فى التنوير اذ قال هو ازالة يد محقة باثبات يد مبطله فى مال متقوم محترم قابل للنقل بغير اذن مالكه لا يخفية (شرح المجلة سليم باز ص ۴۸۵) (الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۱۲۴ ج ۵) الحال المساوى للفصب فى ازالة التصرف حكمه حكم الفصب (المجلة الم ۹۰۱) (ويجب رد عين المفصوب) لقوله عليه السلام على اليد ما أخذت حتى ترد ولقوله عليه السلام لا يحل لاحدكم ان يأخذ مال اخيه لا عباً ولا جاداً وان اخذه فليرده عليه زيلعى و ظاهره ان رد العين هو الواجب الاصلى وهو الصحيح (ردالمحتار ص ۱۲۸ ج ۵) لا يجوز التعزير بأخذ المال فى الراجح عند الاثمة لما فيه من تسليط الظلمة على اخذ مال الناس فيأكلونه (الفقه الاسلامى ص ۲۰۱ ج ۶) وافاد فى البزاية ان معنى التعزير بأخذ المال على القول به امساك شئ من ماله عنه مدة لينزجر ثم يعيده الحاكم اليه لأن يأخذه الحاكم لنفسه او بيت المال كما يتوهمه الظلمة اذ لا يجوز لاحد من المسلمين اخذ مال احد بغير سبب شرعى والحاصل ان المذهب عدم التعزير بأخذ المال (ردالمحتار ص ۱۹۵ ج ۳) وليس فيه شئ مقدروا ناهو مفوض الى رأى الامام على ما تقتضى جنائهم فان العقوبة فيه تختلف باختلاف الجنائية تبين الحقائق ص ۲۰۸ ج ۳) النوع الثالث الاموال التى تؤول ملكيتها للدولة من

الافراد اويكون للدولة عليها الولاية فالاولى مثل ما يؤول الى بيت المال كالاموال الضائعة او التي لا وارث لها لان بيت المال وارث من لا وارث له (الفقه الاسلامي ص ۵۲۳ ج ۵)

(نوبت): دغه قاچاق برکه هزاره وي که پښتانه وي هغه يی حکم دی چه تير سو خکه چه دغه هزاره وو ته خو دغه مسئولينو اجازه ورکړيده چه را تير سويدي او دا هل عدلو په مناطقو کی يی شيان رانيولی دي او بل دا چه دغه هزاره قاچاق بر په حالت کی د جنگ ندي نيول سوی نو عصمة د اموالو يی د مابين خه ندي تللی حتی که د جنگ په حال کی ونيول سی هم د دوی شخصی مال نه خنی اخستل کيږي لکه چه وايی

و كذلك اهل العدل لا يضمنون ما اصابوا من دمائهم و اموالهم بسبب اسلامهم هكذا في الذخيرة فاما ما اصابوا قبل ذلك فهم ضامنون لذلك كذا في النهاية (الفتاوى الهندية ص ۲۸۴ ج ۲).

والله تعالى اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دکونډې، رضاعت او شاهی په اړه څو مهمې پوښتنې او جوابونه

سوال: محترما: څرنگه چه زمونږ په ولسوالی او منطقه کی یوه ډیره مغلقه موضوع پېښه شویده او ډیر شدید اختلافات د خلگو او قومونو په منځ کی پېښ سول نو وروسته یی د دغې موضوع اختیارات مونږ قومی مشرانو ته و سپارل نو د دې لپاره چه له یوه طرفه د خلگو حقوق ضایع نه سی او دبله طرفه زمونږ څخه الهی مسئولیت بر طرفه سی نو ستاسود محترم حضور څخه هیله کوو چه مونږ ته په یو څو مسائلو کی شرعی معلومات راکړئ تر څو مونږ د یوې موضوع د اسلامی اصولو سره مطابق حل او فصل کړو.

(اول سوال): که چیری یو شخص داسی ادعا وکړی چه پلانی کونډې ښځی په ما باندي ناره کړیده، نو کله چه هغه کونډه ښځه د یو څو کسانو په حضور کی داسی ووايي چه زما دغه شخص نه میړه دی او نه یی میړه کوم او بل میړه په خپله خوښه انتخاب کړی نو په دې حصه کی د شریعت څه حکم دی؟

(دوهم سوال): او که هغه شخص بیا دا ووايي چه دغه ښځه مخکی زما په نکاح وه نو دا دوهمه دعوه قابل د سماعده او که نه؟

(درہیم سوال): او کہ د دغی کونڈی بنسختی پلار او کاکا د رضاعت شاہدی وواپی چہ د کونڈی مورد دغہ ادعا کوونکی سپری و بنسختی تہ تی ورکری دی چہ اوس ژوندی دہ نو د دغو دوو شاہدانو دغہ بنسختہ د سابقہ خسر او د ادعا کوونکی لہ سراپہ و خپل کور تہ بوتلل نو پدغہ پور تہ عمل دی لہ شاہدی وزی او کہ نہ؟

(خلورم سوال): کہ لہ یوہ طرفہ خختہ د رضاعت شاہدان وی او لہ مقابل طرفہ خختہ د نکاح شاہدان وی نو د مقدم توب حق د کومو شاہدانو دی او د رضاعت د دعویٰ حق د چادی حق اللہ دی او کہ حق العبد دی شرعی حکم خہ دی؟

(پنځم سوال): کہ چیری لومړی ادعا کوونکی سپری پہ ډیرو مجالسو کی وواپی چہ دغہ کونڈہ بنسختہ پہ ما باندي خور او مور دہ او د دغو الفاظو شاہدان ہم وی او بیا خہ مودہ وروسته د نکاح کولو ادعا وکړی نو هغه لومړی خبری د طلاق معنی ورکوی او کہ نہ؟ نو کہ پہ پورتنی پوښتنو کی تاسو مونږ تہ شرعی معلومات راکړی نو دا به ستاسو د مہربانی عطف شفقت خختہ لیری نہ وی.

جواب د ټولو خہ تر مخہ باید پہ واضح ډول ووايو چہ بنسختہ چہ کونڈہ سی یا پیغلہ بنسختہ چہ بالغہ وی هغه د خپل اختیار دہ هیڅ څوک نسی کولای چہ د هغی بی لہ رضاء یی یا پخپلہ پہ نکاح کړی یا یی چا تہ ورکړی او دا کار د هر چالپارہ حرام قطع دی کہ پلار وی کہ ورور وی کہ بل قریب وی د بنسختی او هغه بنسختہ چہ د هغی نکاح د دی بی لہ رضاء او اجازی وسی او دا بالغہ وی نو نکاح یی باطلہ دہ او پہ دی هکله د امیر المؤمنین فرمان ہم صادر سوی دی پر هر مسلمان لازمہ دہ چہ د دغسی کار مخنیوی وکړی د خپل طاقت سره سم او د کونڈی بنسختی سکوت هم کافی ندی بلکه تصریح به کوی پہ خپلہ رضاء سره.

یاایہا الذین امنوا لا یحل لکم ان ترثوا النساء کرها (الایة سورة النساء آية نمہ ۱۹) ای تاخذوہن کما یؤخذ المیراث و تزوجوہن کا رہات او مکرہات (تفسیر المظہری ص ۲۹ ج ۲) هکذا فی (روح المعانی ص ۲۴۱ ج ۴) ان النبی ﷺ قال لا تنکح الایم حتی تستأمر ولا تنکح البکر حتی تستأذن الحدیث (بخاری شریف ص ۷۷۱ ج ۲) عن خنساء بنت خدام الانصاریة ان اباها زوجها وهی ثیب

فکرہت ذلک فات رسول اللہ ﷺ فر د نکاحہا ﴿بخاری شریف ص ۷۷۲ ج ۲﴾ ہکذا فی ﴿مشکاۃ المصابیح ص ۲۷۰﴾ اما انکانت المرءۃ شیدا فر ضاھا لایکون الابل قول الصریح ﴿الفقہ الاسلامی ص ۲۱۳ ج ۷﴾ و ﴿ردالمحتار ص ۳۲۶ ج ۲﴾.

اوس بہ د سوالونو جوابونہ پہ ترتیب سرہ ذکر کرو

د اول سوال جواب: نکاح عبارت دہد ایجاب او قبول خہ پہ شرط د حضور د شاہدانو یوازی د بنخی پہ نعرہ کولو نکاح نہ ثابتیری او نہ بنخہ د سری گرخی البتہ کہ بنخہ راغلہ او ویی ویل چہ دغہ سری زما میرہ دی او سری وویل چہ تہ زما قبولہ ئی او پہ دغہ حالت کی دوه ۲ نارینہ نوریو نراو بل دوی بنخی موجودی وی او شرعی حرمت موجود نوو نو بیا دغہ نکاح صحیح کیږی اوس چہ نردعوه کوی او بنخہ انکار کوی نو نر بہ شاہدان تیر وی کہ شاہدان نوی نو بنخہ بہ قسم اخلی کہ یی قسم و اخستی بیا نو هر څوک چہ دی انتخابوی هغه تہ دی ورکول سی.

وینعقد بايجاب وقبول کلاهما بلفظ الماضي او احدهما و شرط سماع کل من العاقدین لفظ الآخر و حضور حرین او حرو حر تین الخ ﴿متن مجمع الانهر ص ۳۱۷ ج ۱﴾ و اما حکمہا (ای الدعوی) فاستحقاق الجواب علی الخصم بنعم او لافان اقر ثبت المدعی به وان انکر یقول القاضی للمدعی الک بینه فان قال لایقول لک یمینہ ﴿الفتاویٰ الهندیة ص ۳ ج ۴﴾.

د دوهم سوال جواب: د دغہ سری د دواړو دعوو تر مابین فعلاً داسی تناقض ندی موجود چہ مانع ذ سمع د دعوی سی ولی د تناقض شرط دا دی چہ دواړی دعوی به په مجلس کی د قاضی سوی وی یا به یوازی دوهمه دعوی د قاضی په حضور کی وی او د اولی دعوی شاہدان به قاضی تہ تیریری هغه به یی قبلوی او کہ هر وقت دغہ شرط هم موجود سو او د قاضی په حضور کی یی دعوی د پخوانی نکاح و کړه او بیا شاہدان تیر سوہ چہ د دعوی د نعرہ کولو د بنخی کړی دہ نو دا واقعاً تناقض دی نو کہ دغہ مدعی د خپلو دوو دعوو تر مابین موافقه په یو وجه د وجہ ممکنہ رانه وستی دوهمه دعوی یی غیر مسموع دہ او اولہ

دعوى چه د بنځى د نعره كولو ده هغه مسموع ده پر هغه باندي به دى شاهدان تير وي يا به بنځه قسم اخلى.

التناقض هو سبق كلام من المدعى مناقض لدعواه اى سبق كلام منه موجب لبطلان دعواه (المجلة المـ ١٦١٥) وهل يشترط كون الكلامين المتناقضين عند القاضى او الثانى فقط ويحتاج الى اثبات الاول عند القاضى ليدفع به دعوى المدعى فيه خلاف قال فى الدر المختار عن البحر وينبى ترجيح الثانى لان به التناقض آه (سليم باز ص ٩٠٨) كذلك اذا ثبت للقاضى بان المدعى قد تكلم كلاما فى غير مجلس القاضى منافيا للدعوى التى اقامها امامه فيكون ذلك تناقضا ايضا (درر الاحكام شرح مجلة الاحكام ص ١٧٦ ج ٤) اى لو امكن توفيق الكلامين الذين يريان متناقضين ووفقهما المدعى ايضا يرتفع التناقض الخ (المجلة المـ ١٦٥٧) اى لو امكن توفيق الكلامين الذين يريان متناقضين ولم يوفقهما المدعى بالفعل فلا يرتفع التناقض استحسانا وعلى القول الاصح (درر الاحكام ص ٢٨٤ ج ٤) اذا حصل تناقض بين دعويين فتكون الدعوى الثانية مردودة ولكن للمدعى ان يعقب دعواه الاولى لان الدعوى الثانية لم تستمع بسبب ظهور كذبها اما الدعوى الاولى فلم يظهر كذبها (درر الاحكام ص ٢٧٠ ج ٤).

د درېم سوال جواب: هغه عداوة چه د هغه په سبب شهادة ردېږي د هغه تعريف دا دى چه دغه خصم به د مدعى عليه يا مشهود عليه په خوشحالى خفه كيږي او په غم به يى خوشحاله كيږي او بعضى علماء وايى چه د دغه خصم څه به داسى افعال صادر سوى وي چه هغه سره د ده عدالة ساقط سى نو د غير عادل شاهدى نه قبلېږي او دغه مشهود عليه به دغه عداوة پر دغه مذكوره طريقو باندي په شرعى ثبوتاتو ثابتوى يوازى په دعوى د عداوة د هغه شاهدى نه ردېږي او دا چه بنځه خپل پلار يا اكا بيولى وي خپل كورته په داسى حالت چه كونه وي او په حالت كى د عدتى هم نوى نو په دي فعل سره نه عداوة ثابتېږي نه عدالت ساقطېږي ولى دا شرعاً يو جائز فعل دى.

والعدو من يفرح بحزنه لفرحه كما في البحر والخصومة اذا جرت بين المدعى والمدعى عليه بغير حق فهي دنيوية (تنقيح الحامدية ص ۳۳۳ ج ۱ پاکستان) ونقل في القنية ان العداوة بسبب الدنيا تمنع مالم يفسق بسببها او يجلب منفعة او يدفع بها عن نفسه مضرة وهو الصحيح وعليه الاعتماد (تنقيح الحامدية ص ۳۳۴ ج ۱ پاکستان) والعداوة الدنيوية هي العداوة التي تنشأ عن امور كالمال والجاه وتعرف بالعرف فلذلك لا تقبل شهادة المجرور على الجراح وورثة المقتول على القاتل والمقذوف على القاذف والمشتوم على الشاتم الخ (دررالحكام شرح مجلة الاحكام ص ۴۰۲ ج ۴) ذكر في البحر عن ابن وهبان لو ادعى شخص عداوة آخر يكون بمجرد دعواه اعترافا منه بفسق نفسه ولا يكون ذلك قادحا في عدالة الشاهد انه عدو مالم يثبت المدعى انه عدوله والظاهر ان كيفية اثبات كونه عدوا له ان يثبت السبب الذي تثبت به العداوة بحكم العرف (شرح المجلة للاتاسي ص ۲۷۳ ج ۵) هكذا في (تنقيح الحامدية ص ۳۳۳ ج ۱) لو قال المشهود عليه انه يوجد بيني وبين هؤلاء الشهود عداوة دنيوية ولم يبين سببها فلا يطرء خلل على شهادتهم (دررالحكام ص ۴۰۳ ج ۴)

د خلو رم سوال جواب: رضاع د حقوق الله د انواعو خه ده او دعوى يى مقدمه ده تر نكاح يعنى كه د رضاع شاهدان تير سوه نو د نكاح شاهدانو ته التفات نه كيږي. ويجب الاداء بلا طلب لو الشهادة في حقوق الله تعالى وهو كثيرة عند منها في الاشياء اربعة عشر قال ومتى اخر شاهد الحسبة شهادته بلا عذر فنفق فترة كطلاق امرء اى بائنا وعتق امة و تدبيرها وكذا عتق عبده تدبيره شرح وهبانية وكذا الرضاع كما مر في باب (الدر المختار بهامش ردالمحتار ص ۳۷۰ ج ۴ بيروت).

ولو شهد رجلان عدلان او رجل وامرء تان بعد النکاح عندها لا یسعهما المقام مع الزوج لان هذه شهادة لو قامت عند القاضي یثبت الرضاع فکذا اذا قامت عندها کذا فی فتاوی قاضیخان (الفتاوی الهندیة ص ۳۴۷ ج ۱).

د پنجم سوال جواب: دا خبره چه دغه کونده بنسخه په ما باندی خورا و مورده په دغه لفظ سرهظهار نه واقع کیږي ولیظهار چه ملک یا سبب ته د ملک یی اضافه نوی نوی نو پر اجنبیة نه واقع کیږي.

باب الظهار - تشبیه المسلم زوجته او جزء شائع منها بمحرّم علیه تأبیدا (متن الدر المختار) قوله زوجته شمل الامة وخرجت مملوكتة والاجنبیة الا اذا اضافہ الى سبب الملك كما سیأتی (ردالمحتار ص ۵۷۴ ج ۲ بیروت) والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دغصب په مالونو کي دغصب دورځي

قیمت معتبره ده که دنن؟ که دغصب دورځي وي او هغه مثلاً افغانی

بي ارزښته وي نو دهغه وخت دپیسو خارجي معادل نن هم کیدای سي کنه؟

سوال: محترما. بشما علماء متبحر و جيد کشور عزیز ما بمهتر معلوم است که در طی اضافه از پانزده سال جگ های خانمان سوز که در وطن ما افغانستان جریان داشته و بوقوع پیوسته است — دارائی و مواشی اهالی و مردم ما خصوصاً در سمت شمال کشور اکثر آبار اراج برده شده و چور و چپاول گردیده است که بهصراحت گفته می توانم که بشکل دسته جمعی رفته ها و گلّه های بزرگو سفندان مردم به این طرز غصب شده است و حالاکه نظام آلمی و شریعت غرای محمدی ﷺ از اثر فیض و برکت تحریک اسلامی طلبای افغانستان در آن ساحات قائم و جاری گردیده است — این دعاوی حقوقی به کثرت در ولایات مذکور اقامه شده و مردم خواهان اعاده حقوق مسلم و شرعی خویش شده اند که این معضله ها و وقایع — مشکلات فراوان را بین شورای علماء و محاکم ولایات سمت مذکور ایجاد نموده است بدین معنی که اکثر علماء بدین قول و فتوی شرعی می باشند که ضمان یوم الغصب معتبر است یعنی همان مال و مواشی غصب شده بدراهم و دنانیر بنجیده شده — فعلاً بشکل فلوس مروج امروزی

تبادلہ کردیدہ و برای طرف مقابل قضیہ دادہ شود و اقل علماء می گویند کہ درست است ضمان بلام النصب معتبر است - ولی مال و مواشی غصب شدہ - فقط بہ ہمان قیمت چندین سال گذشتہ - قیمت گذاری کردیدہ - صرف ہمان مبلغ و فلوس سال ہای گذشتہ برای شان دادہ شود نہ اینکہ بہ تبادلہ فعلی در اہم بنجیدہ شود و ادای حقوق کردہ - کہ این رقم تادیہ پول و فلوس بجانب مقابل نظر بہ ارزش و اہمیت کسادت و رخص آن در زمان حال ہیج چیزی نیست و حتی خسارہ و مصرف رفت و آمد دعاوی را در مجلس قضاء و محکمہ ذیصلاح نمی نماید - و ہم این محکمہ نظامی ہر قدر جستجو کرد و کتب ہای معتبر فقہی را ملاحظہ و مطالعہ نمودہ - ہمین فتوی ہذا را کہ ضم ہمین مکتوب می باشد - جمع آوری پیدا کردہ و خدمت علماء معتبر و معزز آن ولایات میخاہد کہ قرار دہد - لہذا موضوع و معضلہ شرعی فوق بشما مقام عالی و معتبر امارت اسلامی افغانستان احترامانہ عرض کردید کہ ہر آنچہ فتوای شرعی و حکم درای - ن مورد بفرماند قابل تعمیل است و برای آن ہا ارسال می گردد کہ شرعاً یکسان اجزآآت نمایند ؟

(معاون محکمہ نظامی ہرات الحاج مولوی جمال الدین افغانی) وان فتوی اینست

چہ میفرماند علماء دین مبین اسلام اندرین مسئلہ کہ بیع و شراہ بفلوس رائج واقع شود و یا معاملہ دیگر بعدا فلوس کسادت و یا رخصت پیدا کردہ مان فلوس کساد و رخص میشود و یا بدر اہم دور انیر از ان وقت حساب میشود بینوا تو جروا

فتوی : درین مسئلہ اختلافات زیاد و وقوع بیستہ اما قول مفتی بہ اینست کہ بدر اہم حساب میشود چنانچہ در رد المحتار مرقوم است وفي البزازیة عن المنقبي غلت الفلوس اورخصت فعند الامام الاول والثاني اولاليس عليه غيرها وقال الثاني ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه الفتوى (رد المحتار ج ۱ ص ۵۱۰) ونیز در خلاصۃ الفتاوی منقولست از منقبي و در بزازیة مرقومست (بزازیة برہندیة ج ۱ ص ۵۱۰) وفي المنقبي اذا غلت الفلوس قبل القبض اورخصت قال ابو يوسف رحمة الله تعالى عليه قولي وقول ابي حنيفة رحمة الله تعالى عليه في ذلك سواء وليس له غيرها

نه رجوع ابو یوسف رحمه الله تعالى عليه وقال عليه قيمتها من الدراهم يوم وقع
 لبيع ويوم وقع القبض وهو قول ابي يوسف الآخر وعليه الفتوى هكذا قال في
 المحيط والدين على هذا (خلاصة الفتاوى ج ۳ ص ۵۴) اورخصت كما وقع في
 زماننا في البشك والزهر اوى فمذهب ابي يوسف رحمه الله تعالى عليه المفتى به
 ان البيع بها يبقى صحيحا ويجب على المشتري ان يدفع قيمتها من الذهب
 او الفضة يوم وقع البيع والقرض (شرح المجلة ج ۲ ص ۱۶۳) وفي البزازية
 معزيا الى المنتقى غلت الفلوس اورخصت فعند الامام الاول والثاني اول ليس
 عليه غيرها وقال الثاني ثانيا عليه قيمتها من الدراهم يوم البيع والقبض وعليه
 الفتوى (بحر رائق ج ۶ ص ۲۰۲) ولو استقرض الفلوس الرائجة او العدالي فكسدت
 قال ابو حنيفة يجب عليه مثلها كاسدة ولا يفرم قيمتها وقال ابو يوسف
 رحمه الله تعالى عليه قيمتها يوم القبض وقال محمد رحمه الله تعالى عليه يفرم
 قيمتها في آخر يوم كانت رائجة وعليه الفتوى (قاضي خان ج ۲ ص ۲۵۵)

جواب: درباره احكام رخص وكساد و غلاء فلوس فتوى هاى مفصلی از ریاست دارالافتاء مركزی صادر شده است كه
 در آنها احكام مفصلی دري-سن باب واختلاف هاى علماء و فقهاء عظام باحواله بكتب هاى معتبره درج شده است كه
 بعضی از آنها مواد ذیل است:

(اول) نوتماى بانكى اثمان عرفیه است.

(دوم) برای-سن بانك نوتما احكام فلوس نافقه و فلوس غالبه الغش جاری میشود.

(سوم) در صورت بیع و قرض اگر كساد یا رخص واقع شود ای-سن فلوس بدرهم یا دینار یا دیگر سكهای دیگر ممالك
 قیمت خود و قیمت روز بیع و در قرض محبر است.

(چهارم) ای-سن حكم در صورت بیع و قرض است و پس در بابی صورتمای دي-سن واستحقاق و غضب و وریعت و امثالا
 تا وقتی كه جریمه و مساعل تخصیه دیده و یافته نشود جرأت بر فتوى نباید و برای بیج کسی نشاید احكام مفصله ای-سن مواد و
 نیز سایر مواد در فتوى هاى دارالافتاء مركزی موجود است اما در صورت غضب باید گفته شود كه اموال مغضوبه اگر از
 قسم معیبات بوده باشد ضرورت به قیمت كردن آنها نیست بلكه دفع امثال آن اموال متعی-سن است و اگر از قسم

قيمت باشد يعنى كه امثال آن در بازار يافته نمى شود پس قيمت كردن آن بدر اهرم و دنانير يا ديگر سكه ها كه رخص و غلا در ان واقع شده باشد اولى و انب است زيرا كه در قيمت كردن با نقانى اضرار است بمالك و فقهاء و دينجا نفع مالك ملحوظ داشته است پس حكم بضر بمالك چگونه صحت داشته باشد در (در الاحكام شرح مجله الاحكام) آمده است .

يعنى انها تقوم بذهب اذا كان مفسوب يباع فى السوق بذهب وبفضة اذا كان يباع بفضة و اذا كان يباع بهما فبالنفع للمالك و اذا تساوى فى النفع فالحاكم مخير يحكم بما شاء (عبد الحلیم البزازیة - الخانية الباجورى (در الاحكام ص ۵۲۴ ج ۲) والله تعالی اعلم .

بسم الله الرحمن الرحيم

دمولود شريف به نامه محفل داسلام له نظره

سوال : د مولود شريف به نامه محفل جوړول څه حكم لري ؟ او په دې محفل كي داسی بدعات لكه دا چه خلق په جبر او اكراه سره خيرات وركوي او زړه يی نه غواړی لكند شرم په وجه مجبوره وي او هغه څوك چه خيرات نه كوي هغو ته خلق په سپكه گوري او بعضی كسان التزام دې عمل كوي . او كشرانو ته اجازه د راتلو وركول كيږي چه خلق په بد نظر ورته گوري او يا نوره فحشاء كوي او د مساجدو بې احترامي كيږي او خلق نبی ﷺ ته نداء كوي او الغياث يا رسول الله يا نور داسی خرافات پكښی ويل كيږي ؟ (فرضی استفتاء)

جواب : اول بايد د مولود شريف د محفل جوړولو حكم بيان كړو قطع نظر د بدعتونو او محرماتو څه او هغه حكم په دي ډول دی د مولود شريف محفل جوړول كه څه هم بدعت دی ځكه چه د صحابه كرامو (رضی الله تعالى عنهم اجمعين) په عصر کی نوو لكند پير داسی بدعتونه سته چه هغه حسنة دی او ټولو علماؤ د هغه پر حسن اتفاق كړی وي لكه مدرسی خانقاه گانی او داسی نور نو مولود شريف هم بدعة حسنة دی او دا ځكه چه پيرزيات فوائد پكښی دي (۱) ذكر د حضرت مبارك ﷺ او د هغه سره د محبة اظهار (۲) د درود شريف ويل او همدارنگه صدقات او نور اذكار (۳) وعظ كول خلقوته او هغوی د ده مبارك معجزات او

ارشاد اتو ته متوجه کول چه د ډيرو خلقو د محبة يا زيادت محبت سبب گرځي (۴) شيطان او همدا راز نور کفار پوره کوشش کوي چه د خلقو محبت د خپل اسلام او د خپل نبي کریم ﷺ سره کم سي يا ورک سي نعوذ بالله او په دي عمل سره د دوي کوششونه ناکام کيږي او همدا راز نوري ډيري فائدي دي پکښي ابولهېب چه ډير لوی کافر او لوی دشمن وو د اسلام حضرت عباس رضی الله تعالی عنه په خوب وليدی او د حال پوښتنه يی ځنی نو ده وويل چه هره دوشنبی شپه عذاب را باندي سپک وي او د دوو گوتو د مابين څه او په زبښيم دا پدی وجه چه کله ثوبية مينځی ماته بشارت د نبي ﷺ د ولادت را کړی نو ما د ډيري خوشحالی څه هغه مينځه ازاده کړه نو چه د کافر دا حالت وي مسلمان چه د ده مبارک په ولادت د خوشحالی اظهار وکی څه حال به يی وي خو دا ټول په هغه وقت کی چه بدعتونه او غير اسلامي عملونه په دي محفل کی خلط نوی ځکه چه د دی شيانو په خلطولو سره نه يوازی د مولود شريف حسن د مابين څه ځی بلکه په هر سنت او فرض عمل چی گله سي لکه جمعه جنازه اخترونه د هغوی حسن هم د مابين څه وړی.

قراءة المولد على الوجه المشروع ممدوحة شرعا لاشتمالها على تعظيمه واظهار علامات نبوته وفي شرح العلقمی على الجامع الصغير فی الحديث ان عمل المولد الشريف النبوی الصواب اند من البدع الحسنة المندوبة اذا خلا عن المنكرات شرعا وقال علی القاری رحمة الله تعالی عليه وعمل المولد بقراءة القرآن والانشاد للمدائح النبوية واطعام الطعام والصدقات امر حسن يثاب فاعله الثواب الجزيل بقصد الجميل وان كان عمل المولد المذكور لم ينقل عن السلف الصالح فی القرون الثلاثة الفاضله وانما حدث بعدها فذلك بدعة حسنة عند من حقق العلم واتقنه (الفتاوی الکاملية ص ۲۶۳) هکذا فی (امداد الفتاوی ص ۲۴۹ ج ۵) و (احسن الفتاوی ص ۳۴۷ ج ۱) و (امداد المفتين ص ۱۷۳ و ص ۲۰۰) و (الحاوي للفتاوی ص ۱۸۹ ج ۱) و (فصل الخطاب بين الخطاء والصواب لحضرت شاه محی الدین قادري ديلوری قدس سره ص ۶۷) شيخ ابن حجر هيتمی مکی رحمه الله تعالی در رساله النعمة

الكبرى على العالم بمولد سيد ولد آدم ميفر مايد - اعلم انه اى ان عمل المولد بدعة لكنها بدعة حسنة لما اشتملت عليه من الاحسان الكثير للفقراء ومن قراءة القرآن واكثار الذكر والصلوة والسلام على النبى ﷺ واظهار السرور والفرح به ﷺ ومجته واغاضة اهل الزيغ والعناد من الزنادقة والملحدين والكفرة والمشركين ولو لم يكن فى ذلك الارغام الشيطان وسرور اهل الايمان لكفى وقال اذا كان اهل الصليب اتخذوا ليلة مولد نبيهم عيدا اكبر فاهل الاسلام اولى واجدر وروئى ابولهب عمه ﷺ فى النوم فقيل ما حالك قال فى النار الا انه خفف عني كل ليلة اثنين وامص من بين اصبعي هاتين ماء وان ذلك عند اعتاقي لثوبية عندما بشرتني بولادة النبى ﷺ قال ابن الجزرى واذا كان ابولهب الكافر الذى تنزل القرآن بدمه الذى لازم فوقه جوزى فى النار بفرحه ليلة مولده ﷺ فما حال المسلم الموحد من امته يسر بمولده ويبذل ما يقدر عليه فى محبته ﷺ لعمري انما يكون جزاءه من الله الكريم ان يدخله بفصله العميم فى جنات النعيم انتهت عبارة الهيتمى بلفظه ﴿ فصل الخطاب ﴾ (ص ۶۷).

او دغه قصه د ابولهب امام سيوطى صاحب هم نقل كريده په رساله كى د حسن المقصد فى عمل المولد ﴿ الحاوى للفتاوى ص ۱۹۲ ج ۱ ﴾ هكذا فى ﴿ روح المعانى ص ۲۱۳ ج ۳ ﴾ و ذكر ك للمشتاق خير شراب . و كل شراب دونه كسراب .
هغه بدعتونه چه په دى محفل كى خلط سوى دي

(اول): د ټولو څخه عظيم او ډير خطرناك دا دى چه واعظان په دي محفل كى موضوعى احاديث روايات او د درواغو قصى خلقو ته بيا نوى چه هغه اكثر د اسلام د دشمنانو لخوا جوړى سوي دي او د خلقو ده عقيدى او افكارو د خرابى باعث گرځي اول بايد واعظان به علماء وي او بل دا چه په وعظ كى دي د هغه كتابو څه استفاده وسى چه په هغو كى ضعيفه

او موضوعی قصیٰ او روایات نوی او پہ دی ہکله پورہ اہتمام وسی لکہ چہ پہ حدیث شریف کنبی راغلی دی من کذب علیٰ فلیبتوۃ مقعدہ من النار (بخاری شریف ص ۲۱ ج ۱) .

(دوہم) : زائد اوبی ضرورتہ مصارف کول لکہ د پیرو قالینو او د اعلیٰ درجہ نالی او بالنبت اہتمام کول او کله کله پہ بعضی خایونو کی د میزونو او چوکیو اہتمام سوی وی د داسی فعلونو خہ باید اجتناب وسی ولی پہ ایۃ مبارکہ کی زائی و (ولاتہذر تبذیرا) د نبی کریم ﷺ سرہ پہ محبت کی ہغہ شوک صادق دی چہ دہ د اخلاقو اقوالو او اعمالو زیات متابعتہ کوی او دہ مبارک پہ داسی شیانو سرہ اہتمام نہ کاوہ بلکہ سادہ اوبی تکلف ژوند یی خوئو وو .

(درہیم) : دیر شاعران او نعت خوانان داسی شعرونہ وایی چہ کہ خہ ہم پہ ظاہرہ نعت وی خو پہ باطن کی د حضرت مبارک ﷺ پہ حق کی گستاخی او بی ادبی وی د مثال پہ ډول دیر شعرونہ داسی ستہ چہ پہ ہغو کی دہ مبارک تہ پہ خپل محضہ نوم سرہ خطاب کوی او وایی (ای محمدہ) بی لہ ذکرہ خہ د درود شریف یوازی ئی منظور د خپل وزن شعری برابرول وی او دی تہ فکر نکوی چہ کہ پہ مونږ کی یو شوک چاتہ دغسی سادہ خطاب وکی بی لہ ضمیمی خہ د حاجی صاحب یا ملا صاحب وغیرہ نو دا بی ادبی بلل کیږی نو د حضرت مبارک ﷺ پہ حق کی پہ څنگہ بی ادبی نوی تاسو فکر وکړی اللہ ﷻ پہ قرآن کریم کنبی خطاب پہ خپل محضہ نوم نہ ورته کوی بلکہ وایی یا ایہا النبی - یا ایہا الرسول - او داسی نور (بی ادب محروم مانداز فضل رب) .

(خلورم) : د حضرت مبارک ﷺ پہ ہکله داسی قصیٰ کول چہ مستلزم وی دی لہ چہ د بعضی عوامو د نورو انبیاء علیہ الصلوٰۃ والسلام یا ملائکہ کرامو پہ ہکله اعتقاد ضعیف سی یادہغوی دتوہین واسطہ وگرخی نعوذ باللہ تعالیٰ قال ﷻ لا تطرونی کما اطرت النصارى الحدیث وقال ﷻ لا تخیرونی علی موسی وقال ما ینبغی لعبد ان یقول انی خیر من یونس بن متی وقال لا تفضلوا بین انبیاء اللہ الحدیث ای تفضلاً یؤدی الی تحقیر بعض (امداد الفتاویٰ ص ۲۴۹ ج ۵) .

(پنجم): دا عقیده سائل چه حضرت مبارک ﷺ دی محفل ته تشریف راوری دی چه دا خبره ثبوت نلری.

(شپویم): شوک چه په دی محفل کی شرکت نه کوی او عقیده یی سالمه وی هغه ته به بدنه وایی نه به یی ملامنه وی آیه شریفه دی.
وما جعل علیکم فی الدین من حرج.

(اووم): ما خپله لیدلی دی چه په بعضی ځایو کی په دغسی محفلو کی تصویرونه او عکسونه اخستل کیږي چه دا قطعی حرام دی او په دغسی مجالسو کی شرکت حرام دی د عکسونو حرمت قطعی او تر لمر وښانه دی.

(اتم): اولاً خو باید داسی مجالس او محافل په مسجد کی نه وی او که په مسجد کی وی هم باید د ډوډی انتظام خارج له مسجد څه په بل ځای کی وی د مسجد احترام په پوره ډول باید وسی.

(نهم): که ضرورت نوی نو د گویا څه باید استفاده ونسی او که ضرورت وی باید د داخلی گویا څه استفاده وسی چه ریغیی د ضرورت په اندازه وی چه د نورو خلقو د اذیت باعث نسی او د خوبه ونه وزی او که د داخلی گویا سهولت نوی نو باید د شپې تر ناوخته پوری پروگرام جوړ نوی چه خلق د خوب څه ووزی که نوی نو نباید تر ثواب به عذاب ډیر شی.

(لسم): ډول وهل په دی محفل کی چه غیر له دی محفل څه په نورو محفلونو کی ډول وهل حرام دی نو په یو داسی مبارک محفل کی به څنگه جائز وي.

واما الآلات فی حرم فی المشهور من المذاهب الاربعة الحنیفة و المالکیة و الشافعیة و الحنابلة استعمال الآلات التي تطرب كالعود و الطنبور و المعزفة و الطبل و المزمار و الرباب و غیرها من ضرب الاوتار و النایات و المزامیر كلها فمن اداها استماعها ردت شهادته (الفقه الاسلامی ص ۵۷۴ ج ۳) و من کسر معزفا او بربطا او طبلا او طنبورا او مزمارا او دفاسواء کانت لمسلم او کافر یضمن... و قال لا یضمن... و الفتوی علی قولهما و الاختلاف فی الطبل و الدف الذی

يضرِب للهِوفا ما طبل الغزاة والدف الذي يباح ضربه في العرس فيضمن بالآ تلاف بلا خلاف (مجمع الضمانات ص ۱۳۲) هكذافي (الدر المختار بهامش رد المختار ص ۱۳۴ ج ۵ بيروت).

(يوولسم): اكثر د دغسى محافلو د جوړولو په وجه او بيا په دغه محفلونو كى د ډيرى سترهيا يا ډيرو ويلو يا ډيرو او ريډلو په وجه بعضى عباداتو ته تغير رسيږي لكه د جماعت لمونځ چه دى خبرى ته زياته توجه پكارده بلكه پر واعظانو د لازمه ده چه د دغسى محفلونو څه په استفادى سره خلقو ته د فرائضو او واجباتو خصوصاً د جماعت د لمانځه په هكله ډيرى زياتى توصيى وكړى او خلق ورته تشويق او متوجه كړى.

هغه جزئياتو ته چه مستفتى ليكلى دي

(اول): يو څوك چه خيرات وركوى بى له جبر او اكراه څه نو حتماً ئى زړه هم غواړي البته په نيت كى تفاوت راتلاى سى چه څوك به يى واقعاً د خيرات په نيت وركوى او څوك به يى د خلقو د شرمه وركوي هغه څوك چه يى د خلقو د شرمه وركوى د هغه هم رضا حاصله ده ولې د خيرات په وركولو راضى سو د شرم په مقابل كى فلهاذا ټوله خيرات ته هيڅ ضرر نه رسوى او بل دا چه زړه نه غوښتل د زړه كار دى بل چا ته نه په دى سره علم حاصليرى او نه بل چا ته بدگمانى پكارده او نه امور يقينيه په شك سره د مابين څه ځى فلهاذا دا نه د خرافاتو څه دى او نه په دى سره ثواب او بركت د مابينه ځى.

(دوهم): خلقو ته په سپكه كتل واقعاً لويه گناه ده حديث شريف كښى راغلى دي بعض د شر څه دا دى چه خپل مسلمان ورور ته يو څوك په سپكه وگورى (الترغيب والترهيب ص ۲۸۰ ج ۳) او همدارنگه نور ډير احاديث په دى هكله وارد سوي دي خود دي كار اصلاح په ترك سره د مولود شريف نه راځى ولې كم خلق چه په استهزاء عادت وى په نورو ځايو كى هم پر معمولى شيانو د خلقو استهزاء كوى بهتره طريقه داده چه په داغه مولود شريف كى خلقو ته په دى هكله وعظ وسى.

(دريم): كه يو څوك دا قصد وكړى چه زه به هميشه دغه د خير كار كوم دى ته التزام نه ويل كيږي (يعنى هغه التزام چه شرعاً ممنوع دى) شرعاً چه منع دى هغه التزام دى چه د سرى دغه

عقیدہ وی چہ تارک د دغہ فعل گنہکار دی نو پہ دی شپہ خیرات لازمی بلل د التزام د اول قسم خہ دی نہ د دوہم قسم خہ خکہ چہ ډیر خلق مونږ وینو چہ نہ پہ خیرات کی گلدون کوی او نہ پہ دی محفل کی لکن ہیخ خوک د گنہکار نہ ورته وایی.

التزام سے مراد مطلق التزام نہیں بلکہ وہ مراد ہے جس کی ترک کو عیب اور موجب ملامت و لعن طعن سمجھا جائے اور اس کا حد شرعی سے تجاوز ہونا ظاہر ہے اور اس تجاوز کا منہی عنہ ہونا (لااعتدوا) میں منصوص ہیں ﴿امداد الفتاویٰ ص ۳۳ ج ۵﴾.

(خلووم): دایبان تر مخہ تیر سو.

(پنجم): کہ مراد د ناوړہ عملو خہ صرف نظری کشر تہ نو واقعاً کتل کشر تہ پر طریقہ د شہوت حرام دی لکن دا کار سبب د ترک د مولود شریف باید نسی خکہ چہ کشران خو ہمیشہ گرخی پہ بازار نو دکانو نو مسجد نو او ہمدارنگہ پہ نور و اجتماع گانو کی نو د مولود شریف ترک سبب د ترک د نظر نہ گرخی دا یوازی د ناظر او کتونکی گناہ دہ پہ دی وجہ سہری کشرانو تہ ہم دا امر نسی کولای چہ خپل مخ پت کی. لایؤمر الامر د بالنقاب) رد المحتار ص ۲۳۲ ج ۵ بیروت).

او کہ مراد د ناوړہ عملو نو خہ سوالہ نظر خہ نور حرام کارونہ وی نو ہغہ پہ داسی گنو اجتماع گانو کی نسی منل کیدای بلکہ ہغہ تقاضا د فراغ او خلوت کوی او بل دا چہ سوالہ مولود شریف خہ نوری اجتماع گانی ہم جو پیر پی نو ایا ہغو تہ بہ ہم دا حکم متعدی کیږي.

(شپږم): تر مخہ تیرہ سوہ چہ اولاً خو باید دا محفل پہ مسجد کی نہ وی او کہ پہ مسجد کی وی نو باید د مسجد د احترام مراعات کامل وسی.

(اووم): الغیاث یا رسول اللہ ﷺ یا غوث الاعظم نداء دہ انبیاء یا اولیاء علیہم الصلوٰۃ والسلام تہ چہ زمونږ د اہل سنت و الجماعت معتمد او مستند مشایخ او علماء کرام د ہغہ پہ جواز قائل دی مگر ہغہ خوک چہ یائی پہ دی ہکله تحقیق نوی کړي یائی د بدعت او وھابیت ظلمۃ زرہ تہ رسیدلی وی او نہ دا د خرافاتو خہ دی پہ دی ہکله ہر خوک باید دخپلو

عقاید و اصلاح و کپی چه په دی کی دیو شو معتمد او مستند مشایخو او علماء اقوال ذکر کوو د نمونی په طور.

صاحب حسن حصین شیخ القراء والمحدثین در آداب الدعاء از بخاری و بزار و حاکم نقل مینماید و ان
نوسل الی الله تعالی بانیائیه و از بخاری رحمه الله نقل میکند و الصالحین من عباده ای ان نتوسل
الی الله تعالی بالصالحین من عباده..... امام شافعی رحمه الله علیه فرموده قبر موسی کاظم
تریاق مجرب است مراجابت دعا را و جهة الاسلام امام محمد غزالی گفته هر که استمداد کرده شود از دور حیات
استمداد کرده شود از بعد وفات (فصل الخطاب ص ۱۳۹) شیخ السنه در جلد ثالث اشعه اللمعات فی شرح
المسکوة در باب حکم الاسراء میفرماید اما استمداد باهل قبور مکرر شده اند آرا بعض فقهاء اگر انکار از جنت آنست
که سماع و علم نیست ایشانرا بزارین و احوال ایشان پس بطلان ادوات شد و اگر بسبب آنست که قدرت و
تصرف نیست مرایشان را در آن موطن تا مدد کند بلکه محبوس و ممنوع اند..... چیست دلیل بر نفی آن
... آنچه مای فیمم از آن این است که داعی محتاج فقیر الی الله دعا میکند خدا را..... یا نداء میکند این بنده
مکرم و مقرب را که ای بنده خدا ای ولی دی شفاعت کن مرا و بخواه از خدا که بدهد مسؤل و مطلوب مرا و قضا
کند حاجت مرا پس معطی و مسؤل و مدأمول پروردگار است تعالی و تقدس و نیست این بنده در میان مگر وسیله و
نیست قادر و فاعل و متصرف در وجود مگر حق سبحانه الخ (فصل الخطاب ص ۱۴۱) مولانا دهلوی در اتباه درین
نسبت اوسیت میفرماید اعلم ان الشیخ ابا الحسن الخرقانی اخذ عن روحانیة ابی یزید
البسطامی..... فالشیخ ابو علی الفارمدی اخذا ایضاً عن خواجه ابی الحسن
الخرقانی عن الشیخ ابی یزید البسطامی من طریق الباطن لا من طریق الظاهر (فصل الخطاب ص ۱۴۴)
از نجاست آنچه امام ربانی در مکتوب پنجاه و هشتم جلد ثانی میفرماید همچنین
ارباب حاجات از اعزّه اعیاء و اموات در محاف و ممالک و مسالک مدد طلب مینمایند و می بینند که صور آن
اعزّه حاضر شده دفع بلیات از آنها کرده است گاه است که آن اعزّه را از دفع آن بلیه اطلاع بود نگاه نبود.....
و همچنین میدان از صور مثالی پیران استفاده یا مینمایند و حل مشکلات میفرمایند الخ (فصل الخطاب ص ۱۴۵)

و هم از نجاست آنچه سند العلماء (مولانا شاه عبدالعزیز صاحب) در تفسیر عزیزی میفرماید که بعضی از خواص اولیاء را که آله جارح تکمیل و ارشاد نبی نوع خود گردانیده اند بعد موت هم تصرف در دنیا داده اند و ایشان تحصیل کمالات باطنی از آنها می نمایند و ارباب حاجات حل مشکلات خود از آنها می طلبند و می یابند الخ (فصل الخطاب ص ۳۸) صاحب حصن حصین شیخ القراء و المحدثین ابی الخیر محمد بن محمد بن محمد بن الجزری میفرماید (و من كانت له ضرورة فليتوضأ فيحسن وضوءه رواه الترمذی و النسائی و ابن ماجه و حاکم و یصلی رکعتین رواه النسائی ثم یدعو اللهم انی اسئلك و اتوجه الیک بنبیک محمد نبی الرحمة یا محمد انی اتوجه بک الی ربی فی حاجتی هذه لتقضى لی اللهم فشفعه فی رواه الترمذی و النسائی و ابن ماجه و حاکم) (فصل الخطاب ص ۱۵۰).

از نجاست که سند المقرن سید المجهوبین شیخ شیوخ العالم الفوت الاعظم امام ربانی سید محمد القادر جیلانی میفرماید (یا حبیب الاله خذ بیدی ما للعجزی سواک مستندی) و هم از نجاست که علامه بومیری در قصیده برده میگرد (یا اکرم الخلق مالی من الودیه سواک عند حلول الحادث العمم) و هم از نجاست که مولانا عبدالرحمن جامی در وصف وزلجا میفرماید:

ز صبحجوی برآمد جان عالم ترحم یا نبی الله ترحم

(فصل الخطاب ص ۱۵۲).

حاصل آنکه ارواح اعزّه اعیاء و اموات عالم الغیب نیستند تا بمجرد دعاء بدون مبلغ مطلع باشند و در بارگاه عزت برائی حل مشکل متوسل دعا نموند و نیز ارواح این اجله قاضی الحاجات نیستند تا بمجرد تبلیغ قضاء حاجت محتاج سازند بلکه تبلیغ مرادات و قضاء حاجات برود در دست عالم الغیب و الشهادات قاضی الحاجات است و الا مرکله بیده پس خالق بر شی و هر کار و قادر مختار در حل مشکلات و قضاء حاجات توانا است بآنکه عند النداء بواسطه ملک یا نبی واسطه ملک تبلیغ حاجت متوسل بارواح بزرگان نماید و بدعاء ایشان قضاء حاجت سازد یا بعد از تبلیغ با حضار صورتی دفع بلیه مینماید یا بدون تبلیغ با حضار صورتی قضاء حاجت فرماید یا مطلقاً قضاء حاجت نسازد الخ (فصل الخطاب ص ۱۵۳).

داوه نمونده اقوالود مشايخ او علماؤ او که چيري دوى اقوال موربسه په تفصيل را جمع کرو نو يو لوى جلد کتاب به ځنى جوړسى نو دا خبره د خرافاتو گهل ډيره لويه بى ادبى ده.

(نوټ): هغه کسان چه د مولود شريف محفلونه جوړوي که چيري هغه کسان ټوله راوغوښتل سى او دآية کریمه (ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة) پر بناء دغه مذکور مضامين سره د دلائلو ورته بيان سى او په ښه اطمینان سره قناعت ورکول سى نو ددي بدعاتو مخنيوى انشاء الله تعالى په آسانى سره کيدای سى خو د شدة او عنف او خبردارى ورکولو څه چه کاروا نه خسته سى نو دا به ښه وى او همدا راز دغه مذکور بعضى احکام که چيري د خلقو سره تعلق ولري چه د راديو اخبار او د نورو اطلاعاتى و سائلو په واسطه خلقو ته ابلاغ سى نو دا به بهتره وي. والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دتواتر شاهدي

سوال: د تواتر د شاهدى په هکله لطفاً معلومات را کړى؟

(فرضى استفتاء)

جواب: د تواتر لپاره دومره تعداد شاهدان د اوله تر آخره ضرورى دى چه د دغه ټولو شاهدانو اتفاق پر کذب باندي محال وي خاص معين تعداد په مذهب کى نسته شاهدان که پراثبات وي که پر نفى خو دا شاهدان به بناء وي پر حس باندي نه پر استدلال عقلى باندي.

ليس فى التواتر عدد معين للمخبرين ولكن يلزم ان يكونوا اجماعاً غفيرا لا يجوز العقل اتفاقهم على الكذب (المجلة المـ ۱۷۳۵) ليس فى التواتر عدد معين للمخبرين على القول المختار يعنى انه لم يعين ولم يحدد بانه اذا كان عدد المخبرين كذا او ازيد من كذا تكون البينة بينة تواتر واذا كانت انقص من ذلك كانت بينة عادية (دررالحكام ص ۴۷۴ ج ۴) ويلزم دوام الكثرة فى الشهود فيجب ان يكون آخره كأوله وأوله كآخره وأوسطه كطرفيه الشرط الثانى ان يكون المخبر به مبنياً على الحس سواء حس السمع أو البصر (دررالحكام ص ۴۷۴ ج ۴) انما شرعت البينة لظهار الحق بناء عليه لا تقبل

الشهادة بالنفي الصرف..... ولكن بينة النفس المتواتر مقبولة (المجلة الم ١٦٩٩).

والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دتواتر يا تسامع شاهدي او فقي اعتبار

سوال: ايا شاهدي د تواتر او شاهدي د تسامع په فقه شريفه كې اعتبار لري او كنه؟

جواب: په بعضي مسائلو كې شاهدان د تواتر او تسامع شاهدي اداء كولاى سى او هغه شاهدي قاضى قبلولاى هم سى چه هغه مسائلي عبارت دي د (نسب) (موت) (نكاح) (اد خول پر زوجه باندي) (ثبوت د ولايه د قاضى) (اصل وقف) څه او ماسوا له دغه مسائلو څه په نورو مسائلو كې الشهادة بالتسامع نه صحيح كيږي او دغه تواتر دوه ۲ قسمه دي يو حقيقي دي بل حكمي دي حقيقي دي ته ويل كيږي چه دومره كسان نقل او اخبار وكړي چه د ټولو اتفاق پر درواغو محال وي او حكمي دي ته ويل كيږي چه دغه شاهد ته نورو دوو ۲ عادلانو يا يو نر او دوي بنځى خبر ور كړى وي چه دغه دوهم قسم تواتر هم جائز دي بناء پر مفتي به قول او دغسى خاصه اندازه او تعداد د تواتر حقيقي لپاره زمونږ په مذهب كې نسته . ولايشهد بمالم يعاين الا فى النسب والموت والنكاح والدخول وولاية القاضى واصل الوقف فله ان يشهد بها اذا اخبره بها من يوثق به استحسانا (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۳۲۰ ج ۱) وهى اما بالشهرة الحقيقية وهى ان يسمع من قوم لايتوهم اتفاقهم على الكذب..... واما بالشهرة الحكمية بان يشهد عنده عدلان ممن يثق بهما يقع فى قلبه صدقهما فيسه ان يشهد وهذا عند الامامين..... وذكر فى فصول العمادى ان الفتوى على قولهما وما ذكر يدل على اشتراط العدلين وبه صرح فى الخلاصة لكن فى الهداية والدرر والزيلعى والحدادى وكثير من الكتب تجوز شهادة رجل وامرأتين فى ذلك (تنقيح الحامدية ص ۳۱۹ ج ۱) واما ما تصح فيه الشهادة بالتسامع فهى النكاح والنسب.... اما فيما عدا المذكور فلا يجوز للشاهد ان يشهد بشئ لم يعاينه

﴿الفقه الاسلامی ص ۵۵۹ ج ۶﴾ شاهدان شهدا علی رجل بقول او بفعل فاقام المشهود علیه بینه انه لم یکن فی ذلك الموضع اولافی ذلك الیوم فی الموضع الذی وصفاه لم تقبل منه البینه علی ذلك كذا فی المحيط وكذلك كل بینه قامت علی ان فلانا لم یقل لم یفعل لم یقر كذا فی المحيط ﴿الفتاوی الهندیة ص ۵۱۲ ج ۳﴾ یشرط فی التواتر ثلاثة شروط الشرط الثالث ان یكون المخبر به مبنيًا علی الحس سواء حس السمع او البصر كشف الاسرار ﴿در الاحكام ص ۴۷۴ ج ۴﴾.

والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

دمنكراتو دپیداكولو لپاره تلاشی كول

سوال: تلاشی كول د منكراتو د پیداكولو لپاره څه حكم لري او د امر یا المعروف عاملین په دي هکله څه مسئولیت لری ؟

(فرضی استفتاء)

جواب: په یو کور یا دکان یا موټر یا نورو شخصی ځایونو کی که یقیني معلومات مسئولینو ته د امر یا المعروف نه وه حاصل پر وجود د منكراتو نو تلاشی كول ئی حرام دی او گناه کبیره ده او که چیري یقیني او قطعی او واقعی معلومات وه پر وجود د منكراتو په یو خاص ځای کی نو بیا یوازې د هغه خاص ځای د تلاشی اجازه سته نو داچه بعضی کسان عام کورونه یا دکانونه یا موټران تلاشی کوي لپاره د پیداكولو د منكراتو د احرام قطعی او گناه کبیره ده او همدا رنگه تعقیبول د بعضی کسانو لپاره د دي چه په وقت کی د فعل د منکر دستگیره سی حرام دی او همدا رنگه یو سړی چه پخوا یی منکر کار کړی وي یا بعضی کسان اخبار وکی یعنی د ده راپور راوړی او مسئولین یی خپله ونه وینی نو هم و دغه سړی ته اذی او ضرر رسول یا بندی كول یا وهل په صورت قطعی حرام دی . د امر یا المعروف او نهی عن المنکر طریقہ داده چه مسئولین په بازار کی گرځی مثلاً او پر یو منکر پېښ سی او مشاهده یی وکی نو ازاله یی اول په ښه و عظ و کړی که هغه فائده ونکړی نو په یو لږ تیزو الفاظو که هغه فائده نه وکی نو په زجر او بیا تهدید او بیا تعزیر دی تجسس او د خلقو شخصی یا کورنی

معلوماتونه كول او خلق شرمول په بازار كى يا د خلقو تحقيرول او يا په اول وارى وهل او په بازار كى كشول او بندي كول په خپله منكر او حرام او كباثرى گناوي دي جدا بايد اجتناب ځنى وسى كه نوى نو د دي آية مبارك مصداق به گرځى (لم تقولون مالا تفعلون كبر مقتا عند الله ان تقولوا مالا تفعلون) (ولاتجسسوا) آية ۱۱ سورة حجرات.

ولاتبحثوا عن عورات المسلمين ومعايبهم وتستكشفوا عما ستره... اخرج ابوداود وابن المنذر وابن مردويه عن ابى برزة الاسلمى قال خطبنا رسول الله ﷺ فقال يا معشر من آمن بلسانه ولم يدخل الايمان قلبه لاتتبعوا عورات المسلمين فان من يتبع عورات المسلمين فضحه الله تعالى فى قعر بيته و اخرج ابوداود و جماعة عن زيد بن وهب قلنا لابن مسعود هل لك فى الوليد بن عتبة بن معيط تقطر لحديثه خمرًا فقال ابن مسعود قد نهينا عن التجسس فان ظهر لنا شئ اخذناه (روح المعاني ص ۱۵۷ ج ۲۶).

وعن ابى هريرة قال قال رسول الله ﷺ اياكم والظن فان الظن اكذب الحديث و لاتجسسوا ولا تجسسوا الحديث وعن ابن عمر قال صعد رسول الله ﷺ المنبر فنادى بصوت رفيع فقال يا معشر من اسلم بلسانه ولم يفيض الايمان الى قلبه لاتؤذوا المسلمين ولا تتعيروهم ولا تتبعوا عوراتهم فانه من يتبع عورة اخيه المسلم يتبع الله عورته ومن يتبع الله عورته يفضحه ولو فى جوف رحله رواه الترمذى. (مشكوة المصابيح ص ۴۲۷) بحسب امر من الشران يحقر اخاه المسلم كلال مسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه (صحيح مسلم شريف ص ۳۱۷ ج ۲) وليس للأمر بالمعروف والبحث والتنقيب والتجسس واقتحام الدور وبالظنون بل ان عثر على منكر غيره جهده هذا كلام امام الحرمين وقال اقضى القضاة الماوردى ليس للمحتسب ان يبحث عمالهم يظهر من المحرمات فان غلب على الظن استراء قوم بها لامارة واثار ظهرت فذلك ضربان احدهما ان يكون ذلك فى انتهاك حرمة يفوت استدراكها مثل ان يخبره من يثق بصدقه ان رجلا خلا برجل ليقته او بامرأة ليزنى بها فيجوز له فى مثل هذا الحال ان يتجسس ويقدم على الكشف الضرب الثانى ما قصر عن هذه الرتبة فلا يجوز التجسس

علیه ولا کشف الاستار عنه (شرح النووی علی صحیح المسلم ص ۵۲ ج ۱) وروی عن ابی سعید الخدری ؓ قال قال رسول الله ﷺ لا یری مؤمن من اخیه عورة فیسترها علیه الا ادخله الله بها الجنة (الترغیب والترہیب ص ۲۳۸ ج ۳) وعن معاویہ ؓ قال سمعت رسول الله ﷺ یقول انک ان اتبعت عورات المسلمین افسد تہم او کدت تفسدہم (الترغیب والترہیب ص ۲۴۰ ج ۳) ومعنی الآیہ خذوا ما ظہر ولا تنبہوا عورات المسلمین ای لا یبحث احدکم عن عیب اخیه حتی یطلع علیہ بعد ان سترہ الله عن ابی امامۃ عن النبی ﷺ ان الامیر اذا ابتغنی الریبة فی الناس افسدہم (احکام القرآن للہانوی ص ۲۸۵ ج ۴) والاحادیث فی ہذا الموضوع لا تعد ولا تحصى الشرط الثالث (الامر بالمعروف) ان ینکون المنکر ظاہر للمحتسب بغير تجسس فکل من ستر معصیۃ فی دارہ واغلق بابہ لا یجوز ان یتجسس علیہ وقد نہی الله تعالی ﷻ عنہ فلا یجوز الدخول علیہ بغير اذنه لتعرف المعصیۃ الا ان یظہر فی الدار ظہوراً یعرفہ من ہو خارج الدار کاصوات المزامیر والاوتار اذا ارتفعت بحیث جاوز ذلک حیطان الدار (احیاء العلوم ص ۳۲۵ ج ۲) فلا ینبغی ان یسترق السمع علی دار غیرہ لیسمع صوت الاوتار ولا ان یستنشق لیدرک رائحة الخمر ولا ان یمس ما فی ثوبہ ليعرف شکل المزمار ولا ان یتخبر من جیرانہ لیتخبرہ بما یجرى فی دارہ نعم لو اخبرہ عدلان ابتداء من غیر استخبار فله اذ داک ان یدخل دارہ ولا یلزم الاستئذان (احیاء العلوم ص ۳۲۹ ج ۲) الشرط الثانی ان ینکون موجوداً فی الحال وهو احتراز ایضاً عن الحسبة علی من فرغ من شرب الخمر (احیاء العلوم ص ۳۲۴ ج ۲) والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دهدیری دمخکی حکم

سوال: ہفہ مخکے چہ دھدیری او مقبری لپارہ وقف سوی وی ایاد ہفہ مخکے خخہ خوک منع کولای سی چہ مری بہ نہ پکبسی بخوی او کی یی نسی کولای ؟ (فرضی استفتاء)

جواب: ہفہ مقبرہ چہ وقف سوی وی لپارہ د عام مسلمانانو ہیخ شوک نسی کولای چی د ہفہ مقبری خہ د چامپی منع کی خکہ چہ پہ ہفہ کی حق د عامو مسلمانانو ثابت دی او کہ داسی مقبرہ وہ چہ ہفہ د خاص قوم یا یوی خاصی کورنی یا یو خاصی محلی لپارہ وقف وہ نہر پہ ہفہ کی یوازی د ہفہ قوم یا کورنی یا محلی حق دی بل شوک نسی کولای چہ بی اجازی ہلتہ خپل مری بنخ کی بلکہ خپلہ و آقف لره دا حق نستہ چہ مقبرہ یی عامہ وقف کپی وی او بیا شوک منع کوی.

فان شرائط الواقف معتبرة اذا لم تخالف الشرع وهو مالک فله ان يجعل ماله حيث شاء مالم یکن معصية وله ان یخص صنفا من الفقراء ولو کان الوضع فی کلهم قربة (ردالمحتار ص ۳۹۵ ج ۳)

ابداء وقف میں جب زمین کو عام مسلمانوں کی دفن اموات کی لئے وقف کر دیا گیا تو اب اس کی کسی حصہ کو واقف بنی خاندان یا اور مخصوص لوگوں کی لئی معین نہیں کر سکتا کیونکہ اب تمام زمین کی ساتھ حق عامہ متعلق ہو گیا اور سلب حق کا خود واقف کو بھی بعد تمامی وقف کی اختیار نہیں رہتا۔ وفی فتاویٰ الشیخ قاسم و ماکان من شرط معتبر فی الوقف فلیس للواقف تغیرہ و لا تخصیصہ بعد تقریرہ و ولا سیما بعد الحکم آہ فقد ثبت ان الرجوع عن الشروط لا یصح الا التولية مالم یشرط ذلک لنفسه (ردالمحتار) (کفایت المفتی ص ۲۹ ج ۷)۔

قبرستان وقف میں کسی کو دفن کرنی سے روکنا درست نہیں ہے (عزیز الفتاویٰ ص ۳۳۳)۔

واللہ تعالیٰ اعلم .

بسم اللہ الرحمن الرحیم

تکس اماکن شرعی حکم

سوال: تکس اماکن اخستل جواز لری او کنہ ؟

(فرضی استفتاء)

جواب: تکس اماکن ہفہ چہ مستفتی ئی پہ دی شکل بیان کپی دی د اشخاصو د کرائی ملکیتونو د یوی میاشتی کرایہ دا تکس حرام دی پہ قطعی ذول او حرمت یی دیر غلیظہ دی او داسی قانونونہ چہ پردغسی حرامو شیانو مشتمل وی د ہغو لغو کول ضروری دی او عملی کول یی حرام دی ہمدارنگہ نور داسی تکسونہ چہ پہ شریعت کی اصل نلری بلکہ د

قانون یر بناء اخستل کیری د داسی ٲکسونو اخستل حرام دی او داسی قوانین عملی کول حرام دی بیت المال باید د غیر شرعی او حرامو عوائد و شه و سائل سی یر حکومت لازم دی چه بیت المال به د حرامو شه صفا کوی او یر شرعی طریقہ بهئی عوائد او مصارف کنترول کوی.

ولا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل و تدلوا بها الی الحکام لتأکلوا
فریقاً من اموال الناس بالاثم و انتم تعلمون ﴿سورة البقرة آية نمـ ۱۸۸﴾ قوله
بالباطل ای بوجه ممنوع شرعاً کالفصب و السرقة و الخيانة و القمار و الربوا و
العقود الفاسدة ﴿تفسیر مظهری ص ۸۷ ج ۲﴾ و فی ایراد هذه الایة اشارة الی ان
الظلم علی اموال العباد و انفسهم من اعظم الکبائر ﴿تفسیر مظهری ص ۹۱ ج ۳﴾
قال رسول الله ﷺ من اقتطع مال امرئ مسلم بغير حق لقي الله عز وجل وهو عليه
غضب ان رواه احمد و قال لا یحل لامرئ ان یأخذ مال اخیه بغير حقه و
ذلک لما حرم الله مال المسلم علی المسلم رواه احمد ﴿احسن الفتاویٰ ص ۵۱۳ ج ۵﴾
لیس للامام ان یرج شیئاً من ید احد الا بحق ثابت معروف ﴿رد المحتار
ص ۲۵۷ ج ۳ بیروت﴾ هکذا فی ﴿کتاب الخراج ص ۶۵﴾ و ﴿متن غمز عیون
البصائر ص ۳۷۳ ج ۱﴾ لیس لاحد ان یأخذ مال غیره بلا سبب شرعی ﴿المجلة
المـ ۹۷﴾ هکذا فی ﴿الفقه الاسلامی ص ۵۷ ج ۴﴾

(سوال): انکم ٹیکس ویتہ ٹیکس صفت ٹیکس سل ٹیکس چولہا ٹیکس بمھول چونگے اور اسی طرح کی دیگر ٹیکسوں کی
شرعی حیثیت کیا ہے نیز ان محکموں میں ملازمت کرنا کیسا ہے ؟
(الجواب باسم ملهم النصاب): یہ سب ٹیکس ناجائز ہے اور ان محکموں میں ملازمت بھی ناجائز ہے (احسن الفتاویٰ
ص ۸۹ ج ۸) و جمع المال بلا حق شرعی حمت و یکون جامع مصفا بصفات اليهود الذی دن قال الله فھم ساعون للکذب الا
لون للحت ای یتجمعون المال الحرام ﴿العلق علی الترغیب والترہیب ص ۵۷ ج ۲﴾

والله تعالیٰ اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

که پلار زامنو ته تقسیم ورکړي لوبو او خویندو ته حق ورنکړي هغوی حق لري ګنه؟

سوال: که پلار و زامنو ته خپل مال ورهبه کړی او ورتقسیم یی کړی او لوبو ته څه ورنه کړی ایا خوندي بیا د دغه ورونو سره حق لري او کیا ؟
(فرضی استفتاء)

جواب: په دې مورد کی مونږ تر مخه هم تفصیل کړی وو خو هغه بعضی جزئیات چه تر مخه ندی واضح سوی د هغو په هکله باید ووايو. (اول): دغه جايداد او سرمايه کچيری پلار تاسو ته هبه کړی وي او خوندو ته یی نوی هبه کړی نو بیا خوندي پدغه مال کښی حق نلري او نه ستاسو پخوانی یا اوسنی تقسیم تر موافقی پوری د خوندو اړه لري او نه د خوندو رضائیت پکښی شرط دی. (دوهم): هغه مال چه د پلار څه په میراث پاته سوي وي یا ئی ستاسو خوندو ته هبه کړی وي یا ئی ستاسو سره په هبه کی خوندي شریکی کړي وي په هغه مالو کی د خندو حقوق ثابت دی او د دوی بی موافقی او رضاء تقسیم سرته نه رسیږي. (دریم): پلار کچیری ټول مال و زامنو ته ورکړی او لونی محرومی کړي بغیر له شديده ضرورته نو دا لویه ګناه ده او پلار ته ډیر زیات مسئولیت راجع کیږي او زامن کچیری د خپلو خوندو سره صلۀ رحمی نه کوي یا خوندي محتاجی وي او ورونه اغنیاء وي او دا ورونه هیڅ امداد نه ورسره کوي نو بیا دغه زامنو ته هم جدی مسئولیت راجع کیږي.

يشتراط فی قسمة التراضی رضی کل واحد من المتقاسمین فاذا غاب احدهم لاتصح قسمة الرضى (المجلة الم ۱۱۲۸) فیبدء بذوی الفروض ای السهام المقدرة وهم اثنا عشر من النسب ثلاثة من الرجل وسبعة من النساء (در المختار) قوله وسبعة من النساء هن البنات وبنات الابن الخ (ردالمحتار ص ۵۳۸ ج ۵) واذا اعطی بعض ولده شیئا لم یجز حتی یعدل بینهم و یعطى الاخرین مثله ولا یشهد علیه وقال النبی ﷺ اعدوا بین اولادکم فی العطية عن النعمان ابن بشیر ان أباه اتى به الی رسول الله ﷺ فقال انی نحلته ابنی هذا غلاما فقال اکل ولدک نحلته مثله قال لا قال فارجه (بخاری شریف ص ۵۲۳ ج ۱) ان النبی ﷺ قال ان الملائكة لاتنزل علی قوم فیهم قاطع رحم

«ترغيب و ترهيب ص ۳۴۵ ج ۳» قالت سمعت رسول الله ﷺ يقول من انفق على بنتين او اختين او ذواتي قرابة يحاسب النفقة عليهما حتى يغنيهما من فضل الله او يكفيهما كائناته ستر من النار رواه احمد والطبراني «ترغيب و ترهيب ص ۳۵۱ ج ۳»
والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

د دوهم جماعت حكم

سوال: ايا دوهم جماعت كول په مسجد كى صحت لري او كيا ؟

« فرضى استفتاء »

جواب: د دوهم جماعت په باره كى علماء داسى وايى ، چه هغه محلى مسجد چه امام او مؤذن و لري هلته دوهم جامع مطلقا يعنى كه اذان او اقامت وي او كه نه وي كه تغير د هيئت سابقه وي كه نوي مكروه دي.

تكرار جماعت در مسجد محله كه امام و مؤذن اش معين باشند اگر چه بلا اذان و اقامت و تغير پيئت باشد مكروه است كماني الشامى الخ «عزير الفتاوى ص ۱۹۰» و بكذا في «فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ۳۵ ج ۳»
او په «فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ۳۹ ج ۳» كه نى په ديرو د لائلو كراهت ثابت كړيدي .
حضرت مولانا مفتى رشيد احمد صاحب د امت بر كاتهم په خپله رساله (الوصية الاخوانية فى حكم الجماعة الثانية) كى لاندې توضيحات كړيدي . (اول) : جماعة ثانية صورته لري .
(۱) دلاري مسجد يعنى چه معين مقتدى يا امام نلري (۲) هغه مسجد چه خپل امام او مؤذن نلري (۳) هغه د محلى مسجد چه بيبگانه خلقو تر مخه جماعت كړي وي پكښى (۴) هغه مسجد چه د محلى خلقو بى اذانه يا بى اعلامه د اذان جماعت كړي وي (۵) هغه مسجد چه د محلى خلقو جماعت سره دا علانه د اذان كړي وي او جماعت ثانيه سره د اذانه ادا كړي شى (۶) چه جماعت ثانيه بى د اذانه ادا كړه شى اما پر هيئت د اول جماعت وي (۷) چه جماعت ثانيه بى له اذانه ادا كړه شى سره د تغيره په هيئت كى د اول جماعت . په اول څلورو صورتو كى دوهم جماعت جائز څه چه افضل دى اتفاقا او په پنځم او شپږم صورت كى مكروه تحريمى دى اتفاقا او په اووم صورت كى اختلاف دى امام صاحب رحمة الله تعالى عليه نى

مکروه بولي او امام ابو يوسف رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ صاحب ثی جائز بولي (دوہم): مراد دتغیر شد ہیئت اولی ایستہ کیدل دي د محاذۃ خخہ د محراب صرف لیری کیدل د محراب خہ او بیرتہ دریدل پر محاذۃ د محراب کفایت نہ کوي (دریم): تطبیق پہ مابین کی د قول د امام صاحب او امام ابو يوسف رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ دا دی چہ مراد د امام صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ د اثبات شدہ کراہۃ - کراہۃ تنزیہی دي او د امام ابو يوسف صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ د نفی خخہ د کراہۃ نفی د کراہۃ تحریمی دي نو د دواړو شخینو مراد یو دي چہ ثبوت د کراہۃ تنزیہیہ دی (من الوصیۃ الاخوانیۃ فی حکم الجماعۃ الثانیۃ المطبوعہ) فی (احسن الفتاویٰ ص ۳۲۳ ج ۳).

واللہ تعالیٰ اعلم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

دولت کولای سی چي دچا شخصي مالونه له خارجه بندکړي ؟

سوال: ایا حکومت کولای سی چہ یو څوک و خارج ته د خپلو مالونو د وړلو خخہ منع کړی کنه او کہ د حکومت لخوا بندیز و لگول سی او یو څوک تخلف و کړی او حکومت د ده مالونه ضبط کړی او لیلاموي ئی ایا دغه لیلام د حکومت جواز لري او کنه ؟ (فرضی استفتاء)

جواب: از این مواد همانکه مسئول عنان فقط سوال سیم تعلق بریاست دارالافتاء مرکزی دارد و در تشریح جواب همین سوال باید گفتہ شود کہ درین بارہ نکات ذیل بسیار مهم است .

(اول): ہر کسی کہ مالک مال میباشد اورا در مال خود کاملاً اختیار ثابت است ہیچ کس نمیتواند اورا از تصرفات عادیہ غیر مفرۃ ممنوع کند حکومت باید منع کنندہ یارعت .

(دوہم): در صورتی کہ در توريد یا تصدی یا تولید بعض اموال ضرر عام باشد بہ ملت حکومت میتواند کہ اورا ازین قسم تصرف منع کند .

(سوم): حکومت را جائز است کہ تخلف کنندہ را تعزیر بدہ و مقدار تعزیر موقوف است بر ہی امام وقاضی و این تعزیر تخلف کنندہ را ازین امت جائز است کہ او ترک اطاعت او امر حکومت کردہ است و این یک مصیبت است زیرا کہ اطاعت امرا و واجبات است و ترک آن از معاصی .

(ہارم): تخلف کنندہ را تعزیر بالمال در ہیج وقت و ہیج صورت جائز نیست .

(نہم): لیلام یا ہیج اموال ضبط شدہ از طرف حکومت بغیر رضاء صاحب مال او نہ

(ششم): بہ اموال ضبط شدہ از طرف حکومت باید بچ ضرری رسانیدہ نشود۔

(ہفتم): تعین قیمت و نرخ از طرف حکومت برای اموال ضبط شدہ تعیر است و تعیر جائز نیست باید کہ مالک اموال خود را بدست خود بہ قیمت خود در ہر جا کہ او بخواہد (البتہ در داخل افغانستان) بہ فروش برساند۔

اعلم ان فی جنس ہذہ المسائل اختلافاً حاصلہ انہ لایمنع علی اصل الامام و هو ان کل من تصرف فی خالص ملکہ لایمنع منہ فی الحکم وان لحق بالغیر الضرر و افقی بہذہ طائفۃ لکن ترک غالب المتأخرین ذلک فی موضع یتعدی ضرر تصرفہ الی غیرہ ضرراً بیناً و قالوا بالمنع و علیہ الفتوی کما فی کثیر من المعتبرات (غمز عیون البصائر ص ۲۸۲ ج ۱) الملک اختصاص بالشئ یمنع الغیر منہ و یمکن صاحبہ من التصرف فیہ ابتداء الالمانع شرعی الخ (الفقہ الاسلامی ص ۵۷ ج ۴) لایجوز لاجد ان یتصرف فی مال الغیر بلااذنہ (المجلۃ الم ۹۶)۔

ولہذا یمکن ان تكون أو امر السلطان وأولی الامر والنہی موافقۃ لمصالح الرعیۃ الخ (شرح المجلۃ سلیم باز ص ۴۲) ولایسعر حاکم لقولہ ﷺ لا تسعروا فان اللہ هو المسعر القابض الباسط الرازق الخ (رد المحتار ص ۲۸۳ ج ۵) وبناء علیہ الاصل عدم التسعیر ولایسعر حاکم علی الناس و ہذا متفق علیہ بین الفقہاء (الفقہ الاسلامی ص ۵۸۸ ج ۳) فتصرف الغیر فی مال الغیر ممنوع الا ان تكون وصایۃ أو ولایۃ أو تدعو ضرورۃ فیجوز لان الضرورات تستثنی من القواعد العمومیۃ (شرح المجلۃ للاناسی ص ۲۶۲ ج ۱) التصرف علی الرعیۃ منوط بالمصلحۃ (الملحۃ الم ۵۸)۔

حکومت کا ضبط کردہ مال خریدنا..... اس مال پر حکومت کا قبضہ ظلم ہے مالی جرمانہ ہر حال نا جائز ہے اس لئے اگر خریدنی والی کو ظلم ہو تو اس کی لئے اس کا خریدنا جائز نہیں۔

قال رسول اللہ ﷺ لا یحل مال امرئ مسلم الا بطیب نفس منہ قلت و کل مال محترم حکمہ حکم مال مسلم (احسن الفتاویٰ ص ۹۳ ج ۸) واللہ تعالیٰ اعلم۔

بسم الله الرحمن الرحيم

د زور اقرار، او د دوو کسانو قتل چې مشخص قال پکې معلوم نسي څه حکم لري؟

۱ (اول سوال): يو څوک چه د اول سوال د وېلو په زور اقرار وکړي ايا دغه اقرار اعتبار لري کيږي. **(دوهم سوال):** جرحه مهلکه چه په قصاص کې اعتبار لري کم جراحه ته ويل کيږي. **(درېم سوال):** که يو سړی په توپک ووژل سي او قاتل يی معلوم نسي يعنې فير کوونکی ۲ کسان وي قصاص به څنگه کيږي.

(خلورم سوال): که قاضي يو متهم او مجرم ته داسی ووايي چه ته اقرار وکړه زه به تا خلاص کړم يا به صلح در وکړم او هغه مجرم هم په دغه اميد اقرار وکړي ايا دغه اقرار اعتبار لري کيږي **جواب:** (جواب سوال اول و سوم): اگر شخص مذکور از نزد ولسوال رفت و تنها در پيش قاضي اقرار کرده در حالیکه ولسوال و پنج فرد از افراد او حاضر نباشد و پنج قسم تهديد و تخويف از طرف قاضي بسمان نه آمده باشد درين صورت اکراه نيست و اگر شخص مذکور در حضور ولسوال در پيش قاضي اقرار بکند درين صورت اکراه موجود است اقرار وي صحت ندارد و حکم اقرار هازي دادن در جواب سوال ششم می آيد.

عند الامامين يتحقق الاكراه من كل متقلب يقدر على تحقق ما اوعد والفتوى على قولهما..... ان غاب المكره عن نظر من اكراه يزول الاكراه (الانقروية ص ۲۳۲ ج ۲) الاكراه يثبت حكمه اذا حصل ممن يقدر على ايقاع ما توعد به سلطانا كان او غيره وان غاب المكره عن نظر من اكراه يزول الاكراه (مجمع الضمانات ص ۲۰۴) يتحقق من كل متقلب يقدر على تحقيق ما هد به وعليه الفتوى وان غاب المكره عن بصر من اكراه يزول الاكراه (القاضي خان ص ۴۱۵ ج ۲) سئلت فيمن اكراه على الاقرار فاقره هل لا يصح اقراره والحالة هذه فالجواب لا يصح اقراره قال في الخانية ولو اكراه ليقر كان باطلا آه وفي الخيرية الاكراه بعدم الاختيار فلا صحة للاقرار مع الاكراه آه (الكاملية ص ۱۹۹ ج) مكذافي (مجمع الضمانات ص ۲۰۶).

(جواب سوال چهارم): در کتاب جوهره در تعريف جراحه مملکه انجمن آمده است.

إذا جرحه جراحة لا يعيش معها (ردالمحتار ص ۳۹۵ ج ۵) (وباقی اقسام

جراحات جائفة وغير جائفة در فصل النجاسات از کتاب الدر المختار آمده است).

(جواب سوال پنجم): این صورت مسئله شما مشتمل بر سه صورت میگردد اول اگر جرح از یک نفر صورت گرفته باشد قصاص بر سر شخص جارج میباید دوم اگر جارج معلوم نشود که از غیر کدام شخص مجرد گشته است هر دو نفرشان از قصاص خلاص و بری میگردد سوم اگر جرح از هر دو نفر صورت گرفته باشد اثخان و غیر اثخان معلوم نباشد هر دو نفرشان قصاص میگردد ترا که اثخان فرع جرح میباید.

سئل فی جماعة یضربون بالبندق فاصابت بندقه وجهه صغیر ولم یعلم فما الحكم (اجاب) حیث لم یعلم الضارب ولم یعین لاتسمع الدعوی علی جمیع الضاربین حیث لا یتصور الضرب منهم باجمعهم لان ذاک محال وفی التنقیح شرط صحة الدعوی العلم بالمدعی علیه فحیث لم یعلم الضارب ولم یعین لاتسمع الدعوی علی جمیع الضاربین آه (الفتاوی الکاملیه ص ۱۱۶ ص ۱۱۷) «وقد ذکر فی صورت الدعوی ان البندقه التي بها رصاصة قتلته ولم یعینوا القاتل وان ادعی علی واحد غیر معین لاتسمع لما ذکرنا ان شرط صحة الدعوی العلم بالمدعی علیه فیشرط تعین الضارب واقامة البینه بوجهها الشرعی علیه غیر واحد من علمائنا رحمهم الله تعالی منهم الخیر الرملى» تنقیح الحامدیه ص ۲۸۱ ج ۲. لاتصح الدعوی علی جمیع الضاربین بالبندق اذا أصابت واحدا بندقه فقتلته اذا لم یعلم الضارب (تکملة ردالمحتار ص ۳۹۱ ج ۱) ثم رأیت فی حاشیة ابی السعود مانصه ولو جرح جراحات متعاقبة ومات ولم یعلم المثنى منها و غیر المثنى یقتض من الجمیع لتعذر الوقوف علی المثنى و غیره کما فی فتاوی ابی السعود (حاشیه الطحطاوی ص ۲۷۰ ج ۴) هکذا فی (ردالمحتار ص ۳۹۵ ج ۵) و تقتل الجماعة بالواحد ولان القتل بطریق التعاقب غالب والقصاص شرع لحکمة الزجر فیجعل کل منهم کالمنفرد

الفعل فيجب تحقيقا للمعنى الاحيا من الكل ﴿لسان الحكم بهامش معين
الحكم ص ۱۷۸﴾.

(جواب سوال ششم): اگر قاضی متهمين را بازى بدهد و باميد صلح يا خلاصى از حبس مجرمين اقرار بجرم خود نمايد
اين را در شريعت مقدسه اقرار تلجئة ميداند اقرار تلجئة قطعاً معتبر نيست و اگر قاضى باين اقرار تلجئة عمل نمايد عمل او بر
خلاف شريعت باشد و گناهكار ميشود.

سئلت فيهمن اقر على طريق التلجئة هل يصح اقراره فالجواب لا يصح
اقراره ولا يؤخذ به ﴿كاملية ص ۱۴۳﴾ وكذا لا يصح الاقرار تلجئة
وكما لا يجوز بيع التلجئة لا يجوز الاقرار بالتلجئة بان يقول لآخرانى اقول لك فى
العلانية بمال و تواضعا على فساد الاقرار لا يصح اقراره ﴿شرح المجلة لسليم باز
ص ۸۶۳﴾ والله تعالى اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوال د سوال ورقه ضائع سوى وه

د اول سوال جواب: لپاره د اثبات د خپل ملكيت په شريعت كى دغه طريقى وضعه سوى
دي لكه بيته، قسم، نكول، قرائن، قاطعة او اقرار له دغه شرعي طريقو پرته په بله طريقه
اثبات د دعوى نه كيږي نو يوازى وجود د علاماتو او آثارو لكه جو وي وغيره كفاية نسي
كولاى لپاره د اثبات د مدعى.

طرق الاثبات التى يعتمد عليها فى القضاء هى الشهادة واليمين والنكول
والاقرار ﴿الفقه الاسلامى ص ۵۱۶ ج ۶﴾ اسباب الحكم سبعة (۱) القرنية (۲) الشهادة
(۳) الاقرار (۴) اليمين (۵) النكول عن اليمين (۶) القسامة (۷) علم القاضى
على قول ﴿درر الحكم ص ۴۸۳ ج ۴﴾.

د دوهم سوال جواب: كه چيرى ته د تقسيم شرعى شاهدان ولري او هغوى شاهدى اداء
كړى او قاضى يى قبوله كړى نو په دې سره يوازى د هغه خلقو حق ساقطېږي ستاسى د حصې
خه چه تاسو تقسيم ورسره كړيدى نور نو ستاسو لپاره حجة د ملكية نسي كيندلاى د عامو

انسانانو په مقابل کی یوازی او یوازی ستاسو د شریکانو تعلق قطعه کیږي ستاسی د حصی څه. واما حکمها ای القسمة فتعین نصیب کل واحد منهم من نصیب صاحبه بحیث لا یبقی لکل واحد منهم تعلق بنصیب صاحبه کذا فی التبیین (الفتاویٰ الهندیة ص ۲۰۴ ج ۵) هکذا فی (الفقه الاسلامی ص ۶۸۶ ج ۵)

والله تعالیٰ اعلم

بسم الله الرحمن الرحيم

دنبلو په اړه قراردادونه د شریعت په رڼا کې

سوال: مونږ د مواد نفتی د تاجرانو سره په لاندې ډول قرارداد کړی دی ایا زموږ دغه قرار داد جائز او د شریعت سره مطابق دی کنه؟

(الف): برای تمام تاجران اجازه است که مواد نفتی را از قبیل بطرول - دیزل - تیل خاک بصورت دوام دار بمقدار کافی از کشور ترکمنستان مطابق به کیفیت و ماهیت مطلوب و اعلا از طریق بندر کنگی تورخمندی وارد نمایند که از مجموع مقدار به تفصیل ذیل فیصدی را بطور مجانی بدون قیمت به ریاست مواد نفتی واکذر شوند. (۱): از مقدار بطرول سیزده % ۳۳ فیصد. (۲): از مقدار دیزل و تیل خال شانزده % ۲۹ فیصد. (۳): البتہ % ۸۳ بشاد چهار فیصد دیزل و تیل خاک و % ۸۸ بطرول از بهر پارتی وارد خود به خود تاجران تعلق داشته که میتواند در بازار ازاد به قیمت عادلانه برای مستملکین بفروشد.

(ب): بول کرایه استعمال مواد نفت سیم تاجران بایول مالیه و ملک و کسرات صد فیصد و معرف قرطاسیه از بهر پارتی علیحدہ بخش و توسط تاجران وارد کنده به حسابات مربوطه مستوفیت و ریاست مواد نفتی رسماً تحویل بانک خود.

(ج): تاجران مکلف اند حین توريد مواد نفتی تمام نوعیت را مطمح نظر قرار داده و از بهر به نوعیت وارد نمایند البتہ ماهیت کیفیت مواد نفت از طرف ریاست مواد نفتی کنترل میشود که باید مطلوب و اعلیٰ باشد.

(د): تمام تاجران محترم مکلفیت دارند که حیسن اخذ تقسیم به توريد مواد نفتی قبلاً بر ریاست مواد نفتی مراجعه و عقد قرارداد بدارند.

(ه): تاجران مکلف میباشد که مواد نفت را به نوعیت اعلیٰ یعنی بطرول ۷۶ A دیزل ال ۳ تیل خاک مطلوب باشد و در غیر آن واپس مسترد شود.

(و): پروتوکول هذا اعتبار از تاریخ اول سال جدید قمری ۱۳۲۰ قابل اعتبار بوده البته اگر بعد اتمام فیصله و تجویز دیگری از طریق مقام محترم وزارت تجارت و ریاست عمومی مواد نفتی کابل اتخاذ گردید مطابق به ان رسیدگی و اجراءات خواهد شد.

پروتوکول هذا بداخل (۶) ماده و فقره ترتیب و البته به موافقه طرفین من امضاء گردید ؟

جواب: درباره پروتوکول فرستاده شده از طرف مسئول انحصارات هرات باید گفته شود که اولین ماده از مواد ششگانه آن موافقت با شریعت ندارد و این ماده مخالفت تام با شریعت میدارد زیرا که اخذ این دوازده فیصد و شانزده فیصد بصورت مجانی از تجاران بصورت قانونی بیج اصلی در شریعت مقدس ندارد بلکه اخذ آن ظلم است و حرام است چرا که این عقد نه بهیه است نه بیع است نه دیگر عقدی است از عقود شرعیه — مگر در آن صورت که این فیصدی دادن از طرف تجاران برضائی کامل ایشان بطور معونت بایست المال میباشد که درین صورت اخذ این فیصدی بلکه زائد از ان جائز است بشرط رضائی تجاران لکن این صورت وقتی متحقق میشود که بیج نوع جبر و فشار از طرف حکومت بر تاجر نباشد و بشکل قانونی نباشد و نیت و قصد تاجر فقط و فقط معونت با حکومت میباشد و در صورت نه دادن تاجر این فیصدی را از ایراد مواد نفتی ممنوع و بـی بهره نشود — و ماده دوهیم احتیاج بتفصیل و توضیحی میدارد که بدینجا فرستاده شود و مواد چهارگانه اخیر کدام ممنوعیت شرعی ندارد چرا که بناء آن بر مصلحت عامه یا مصلحت نظام امور است و کدام ضرری در ان محسوس نمیشود.

ولیس للامام ان یخرج شیئا من ید أحد الایحق ثابت معروف (رد المحتار ص ۲۸۱ ج ۳) عن عبد الله ﷺ قال قال رسول الله ﷺ من اقتطع مال امرئ مسلم بغير حق لقي الله عز وجل وهو عليه غضبان رواه احمد و عن ابی حمید الساعدي ﷺ ان رسول الله ﷺ قال لا یحل لامرئ ان یأخذ مال اخیه بغير حقه و ذلك لما حرم الله مال المسلم علی المسلم رواه احمد الفتح الربانی (احسن الفتاوی ص ۵۱۳ ج ۵) لیس لاحد ان یأخذ مال غیره بلا سبب شرعی (المجلة الم ۹۷) و ان اخذه ولو علی ظن انه ملكه و جب علیه رده عینا ان كان قائما و الا فیضمن قیمته ان كان قیمیا و مثله ان كان مثلیا (شرح المجلة سلیم باز ص ۶۲) اذا رفع انسان شئنا

الی آخر غیر واجب علیه اداءه فله استردادہ مالہ یکن اعطاءہ ایاہ علی سبیل الهبة ووجد ما یمنع من ردها..... قوله بلا سبب شرعی لانه بالاسباب الشرعیة كالبيع والاجارة والهبة والكفالة والحوالة یحق اخذ مال الفیر ﴿در الاحکام شرح مجلة الاحکام ص ۹۸ ج ۱﴾ ای لایحل فی کل الاحوال عمداً او خطأً او نسیاً ناجداً او لعباً ان یأخذ احد مال احد بوجه لم یشرعه الله تعالی ولم یدحه..... فمن تناول مال احد باحدى هذه الطریق فهو ظالم غاصب یدجب علیه رده قائماً او مثله او قیمته هالکاً ﴿شرح المجلة للأناسی ص ۲۶۴ ج ۱﴾.

(یا ایها الذین آمنوا لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل) فالباطل ما یخالف الشرع وقال ابن عباس والحسن البصری هو ان یاکل بغير عوض فالباطل ما یؤخذ بغير عوض..... واذا لم یجز اکل المال بالباطل وهو غیر المشروع والمأخوذ من عین او منفعة ظلماً من غیر مقابل فیجوز اخذه بالتراضی الذی یقره الشرع ﴿التفسیر المنیر ص ۳۱ ج ۵﴾ التصرف علی الرعیة منوط بالمصلحة ﴿المجلة الم ۵۸﴾ فی شمل السلطان ومن قلده السلطان بذاته او بالواسطة..... فان جمیعهم تناط تصرفاتهم العائدة لمن هم تحت ولايتهم بالمصلحة ای بما فیه نفع یمود الیههم ﴿أناسی ص ۱۴۱ ج ۱﴾ والله تعالی اعلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

په هیواد کی دتیلو دپمپونو اړوند بشر احکام او مفصل بیان

سوال: از ریاست محترم دارالافتاء - محترماً: در سابق تمام معاملات خرید و فروش تیل انحصار بر دولت بودند و توسط ریاست انحصارات صورت میگرفت و نانگ های تیل تماماً مربوط دولت بودند برای فعلاً هم امارت قصد دارند که تمام نانگ های تیل را به امارت انحصار نمایند - و از دست اشخاص تمام نانگ های تیل بکشند و این نانگ ها بر سر قسم تقسیم است.

(۱): تانگ از سابق دولتی بوده اما فعلاً توسط مردم و اشخاص با اخذ کردن قرارداد به پول شخصی اشخاص ترسیم گردیده فعال شده.

(۲): زمین دولتی اما تانگ توسط اشخاص بعد از قرارداد جدید اعمار گردیده.

(۳): زمین هم شخصی و تانگ هم توسط آن شخص بعد از قرارداد شخصاً مالک زمین خود نموده در سه حالت فوق با همه یکسان قرارداد شده و هر یک به قرارداد راضی شده و قرارداد صرف برای یک صورت گرفته که نمونه آن به شما ارسال نمودم پس فعلاً طالب حکم شرعی بوده که امارت در سه حالت فوق میتواند که بر طبق قرارداد که برضایت طرفین صورت گرفته طبق ماده (۱۱) قراردادها تانگ را از اشخاص بگرداند و آنرا در تصرف خود در آورد و طبق سابق در انحصارات دولت داخل نمائند یا غیر فایده و نفع انحصار کنترل نرخ تیل و نگاهداشتن تیل از خلط شدن آب و دیگر اشیاء که ضرر آن منجر به به خرابی هزار موثر مسلمانان میگردد در صورت مجرای تعمیر اشخاص بر امارت ایا اشخاص حق پول مصرف شدنی اول کرت دارند یا فعلاً در وقت تسلیمی تانگ به قیمت موجود قیمت گذاری می شود و آنرا به اشخاص داده می شود در باره طالب حکم شرعی میباشم.

قرار عریضه جداگانه حاجی محمد حسین ولد حاجی عبیدالله حاجی فضل الرحیم ولد محمد رحم و محمد صادق ولد مولوی عبدالعزیز شریکا در مورد تجدید قرارداد سالانه تانگ (۲۲) دوراهی و موافقه ریاست محترم عمومی انحصارات مواد نفتی چنین امر بدلت فرموده اند. (مدیریت تحنیک). در حه تجدید قرارداد تانگ (۲۲) دوراهی اقدام کرد و سالانه مبلغ هشت میلیون افغانی عقد قرارداد.

(۱): مکلفیتای قراردادی و مکلفیتای ریاست انحصارات در مورد تانگ (۲۲) دوراهی قرار ذیل است

(۲): قراردادی مکلف است که تانگ (۲۲) دوراهی را مطابق نقشه انحصارات دولتی ترسیم کاری نمائند.

(۳): قراردادی مکلف آند که تمام سامان مورد ضرورت تانگ مذکور را بوقت و زمانش تهیه و ترسیم نمائند.

(۴): قراردادی تماماً مصارفات تانگ (۲۲) دوراهی به پول شخصی خود بالای تانگ (۲۲) مصرف نمائند.

(۵): قرارداد هذا از تاریخ ۱/۷/۱۳۷۶ الی تاریخ ۱/۷/۱۳۷۷ مدت (۱۲) ماه بطور اجاره عقد گردید.

(۶): اجاره تانک (۲۲) در شش ماه اول مبلغ سی (۳۰) ملیون افغانی و در شش ماه دوم مبلغ سی (۳۰) ملیون افغانی میباشد.

(۷): قراردادی مکلف است که مواد نفتی را بروز نرخ بازار برای تمام عراده جات انفرادی و اشخاص توزیع نماید.

(۸): قراردادی مکلف است اگر به تانک قرارداد شده کدام عوارض تحقیکی عاید گردد به انحصارات اطلاع دهند تا مشکل دفع گردد.

(۹): قراردادی مکلف است که همه وقت به تانک مربوط خویش موجود باشد در غیر آن مورد باز به سی قرار میگردد.

(۱۰): مامورین و کارگران انحصارات دولتی میتوانند که تانک با وقت بوقت ملاحظه و بررسی نماید
(۱۱) اگر قراردادی به رضایت خویش تانک رها نمایند بمسئولیت گذاری شده ولی مجرائی تعمیر داده نمیشود و اگر دولت به تانک مذکور احساس ضرورت نمایند قراردادی کمیشن کاری را قبول کرده مجرائی تعمیر و مصرف بمسئولیت خویش را گرفته تانک رها نمایند.

قرارداد دهنده از تاریخ ۱۳۷۶ الی تاریخ ۱۳۷۷ به مدت یکسال در یازده ماده اعتبار است و قراردادی باید چهار اطراف و ساحه پیش دوی تانک (۲۲) همه وقت پاکسازی نماید.

د اول او دوهم سوال جواب: هغه وقت چه مخکه دولتی وی یعنی دولت شخصی مملوکه وی نو حکومت کولای سی چه یو چاته یی په اجاره ورکړی او قرارداد ورسره وکړی او کله چه د اجاری وقت پوره سی بیرته ئی ځنی اخستلای سی او هغه مصارف چه مستاجر په مخکه کی د بیت المال کړیدی نو هر څو مصرف چه ئی سوی وو هغه مصرف به حکومت حتمًا ورکوي او سنی قیمت ته ضرورت نسته.

د دریم سوال جواب: هغه وقت چه مخکه شخصی وی تانک هم شخصی وی په دي صورت کی نه حکومت ته جواز لري چه آينده ئی پخپل انحصار کی راولی او نه دغسی قرارداد کول د حکومت له طرفه د دغه شخص سره جائز دی بلکه دغه قرارداد د دوی سره باطل دی ولی د

قرار داد په پنځمه ماده كې عقد د اجارى ليكل سوى دى او كله چه مخكه او ټانگ دواړه شخصى وي نو عقد د اجارى به څنگه صحت پيدا كړي او دا چه تاسو ليكلې چه په صورت كې د عدم انحصار ډير اضرار ما بين ته كيږي نو په دي هكله بايد ووايو چه شريعت و احتمالى اضرار و ته قطعاً اعتبار نه وركوي او د هغه اضرار و د فعه په شريعت يعنى په شرعى طريقه هم كيدلاى سى يعنى چه يو هيئت مقرر سى او وقت په وقت د هغوى تيل معاينه كړه سى او په صورت كې د وجود د ضرر شديد تعزير وركول سى او دغه احتمالى اضرار خو په ټول تجارتي او خوراكي موادو كې راتلاى سى نو كه دي شيانو انحصار جائز سى ټول خلق به د تجارت څه منع سى او معطل به سى چه دا پخپله يو ضرر عام دى حاصل او خلاصه دا چه خلق په خپلو اموالو كې د شرعى نگاه څه پوره حريه او ازادي لري منع كول او انحصارول يى بغير له يو واقعى متحقق او عام ضرر څه او بغير له هغه موادو څه چه په شريعت كې متعين او بيان سوى دى په صورت قطعى حرام او ناجائز او د ټولو مذاهبو څه خلاف عمل دى.

و تقدم اول الباب الثانى عن القنية ما حاصله انه اذا عمر المستأجر باذن القيم يرجع عليه مطلقا الا اذا كانت العمارة يرجع معظم منفعتها على المستأجر فلا يرجع الا اذا شرط الرجوع (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۲۲ ج ۱) هكذا فى (ص ۱۷۹ ج ۱) و (الفتاوى المهدية ص ۴۵۱ ج ۲ و ص ۴۷۷ ج ۲) و (رد المحتار ص ۴۶۰ ج ۳) عمارة الوقف باذن متوليه ليبرجع بما انفق توجب الرجوع باتفاق اصحابنا بما انفق وان لم يشترط الرجوع ذكر فى جامع الفصولين فى عمارة الناظر بنفسه قولين عمارة مأذونه كعمارة فيقع الخلاف فيها وقد جزم فى القنية والحاوى الزاهدى بالرجوع وان لم يشترطه اذا كان معظم منفعة العمارة الى الوقف كذا فى فتاوى العلامة الرملی (الفتاوى المهدية ص ۴۷۷ ج ۲) و (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۲۲ ج ۱) ان راضى بيت المال جرت على رقبتهما احكام الوقوف المؤبدة (رد المحتار ص ۴۳۵ ج ۳) هكذا فى (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۱۷۶ ج ۱).

وما انفقہ المستأجر دين له على الوقف (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۰۰ ج ۲) الديون تقضى بامثالها (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۸۱ ج ۱) و يتعين الافتاء في الوقف بما هو الانفع والاصلح للوقف (تنقيح الفتاوى الحامدية ص ۲۱۱ ج ۱) هكذا في (الفقه الاسلامي ص ۷۳۶ ج ۸) الملك التام هو ملك ذات الشيء (رقبته) ومنفعته معاً بحيث يثبت للمالك جميع الحقوق الشرعية ... ويمنح صاحبه الصلاحيات التامة من حرية الاستعمال والاستثمار والتصرف فيما يملك كيف يشاء (الفقه الاسلامي ص ۴۵۴ ج ۶ ط جديد) لا عبرة للتوهم (المجلة الم ۷۴) وقد ذكرنا أصلاً كما في البدائع بان مالم يكن ثابتاً اذا وقع الشك في ثبوته لا يثبت مع الشك فكيف مع التوهم فهو باطل لا يثبت معه حكم شرعي كما لا يؤخر لاجله حكم شرعي (شرح المجلة للناسي ص ۲۰۹ ج ۱) يعني ان الامر المتيقن ثبوته لا يرتفع الابدليل قاطع ولا يحكم بزواله بمجرد الشك كذلك المتيقن عدم ثبوته لا يحكم بثبوته بمجرد الشك لان الشك اضعف من اليقين فلا يعارضه ثبوتاً وعدمًا (اناسي ص ۱۸ ج ۱).

(نوٹ): پہ دغہ یوولس مادوی قرار داد کی چہ تاسورا استولی دی باید و وایو چہ پنخمہ او شپرمہ او یوولسمہ مادہ پہ ہفہ صورت کی جاری کیدلای سی چہ ٲانگ دولتی وی پہ شخصی ٲانگ کی داسی مواد اینبول حرام دی چہ تفصیل نی پورہ تیر سوی دی او د اوومی مادی پہ متعلق باید و وایو چہ دامادہ پخپلہ صحیح دہ لکن حکومت بہ د خپل جانب خہ نرخ نہ تعینوی او خلقوتہ بہ نرخ نہ ورکوی ولی تسعیر پہ شریعت مقدس کی حرام دی پہ احادیثو کی منعه خنی راغلی دہ مگر پہ ہفہ صورت کی کہ خلقو یو شی پہ د وچندہ قیمت خرخواہ ((یعنی د لس روپی شی پہ شل روپی خرخول)) او کہ د وچندہ خہ کم وی نو نرخ ورکول بیا حرام دی او نوری موادی صحیح دی چہ د قسمہ خہ د اوامرو د حکومت دی چہ بناء پر مصلحت دی.

ولايسعركاكم لقوله لا تسعروا فان الله هو المسعر القابض
الباسط الرازق الا اذا تعدى الارباب عن القيمة تعديا فاحشا فيسعر بمشورة اهل

الرأى (الدر المختار) قوله تعديا فاحشاً بينه الزيلعى وغيره بالبيع بضدف
 القيمة (رد المحتار ص ۲۸۳ ج ۵) هكذا فى (تبیین الحقائق ص ۲۸ ج ۶) و
 (فتح القدير ص ۴۹۲ ج ۸) و (البحر الرائق ص ۲۰۲ ج ۸) التصرف على الرعية
 منوط بالمصلحة (المجلة الم ۱۴۱) فيشمل السلطان ومن قلده السلطان بذاته
 او بالواسطة لان كل من دون السلطان ولايتهم مستمدة منه فحكمهم
 حكمه فى اناطة تصرفهم بالمصلحة (اتاسى ص ۱۴۲ ج ۱).

والله تعالى اعلم .

اللهم اختتم لنا بالخير والسعادة والبشارة والايمان آمين ثم آمين

په ټوله ديني مينه

مولوى عبد الاحد «مجروح»

دهجرت مينه پښتون آباد كوته

۲۰۱۵ ميلادي كال

۱۴۳۶ هجري

۰۳۲۱۲۵۸۹۶۷۳

۰۷۰۲۸۰۶۵۱۵